

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**

TARİHİ GAZİANTEP CAMİLERİ

AYŞE DİJLE DURMUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZİANTEP - 2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL VE ONAY FORMU

Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Ayşe Dijle Durmuş** tarafından hazırlanan “**Tarihi Gaziantep Camileri**” başlıklı tez, **22/07/2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu/Üniversitesi</u>	<u>İmzası:</u>
Tez Danışmanı	Doç.Dr. Tülay Karadayı Yenice	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Başkanı	Doç. Dr. Esra Yıldız	Necmettin Erbakan Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Dr.Öğr.Üyesi Meltem Barış Ararat	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Doç.Dr.Ufuk AKBAŞ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Ayşe Dijle Durmuş

22.07.2024

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

TARİHİ GAZİANTEP CAMİLERİ

AYŞE DİJLE DURMUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Tülay KARADAYI YENİCE

ÖZET

İslam dininin yayılmaya başlaması ve namazın farz kılınması ile ibadet mekânı ihtiyacı doğmuştur. Bu dönemde cami ve mescit mimarisi gelişmeye başlamıştır. Daha sonra dört halife, İlk İslam Devletleri, Selçuklular, Beylikler ve Osmanlı Dönemi'nde cami inşasına önem verilmiş ve büyük oranda gelişmeler görülmüştür. Bu değişimler çalışma kapsamında aktarılmıştır.

Gaziantep, Osmanlı Dönemine kadar Müslüman ve gayrimüslümanlar arasında sürekli el değiştirmiştir. Halk İslamiyet'le Hz.Ömer döneminde tanışmış ve 1085 yılında Selçukluların bölgeye girmesi ile bölge Türk-İslam hakimiyetine girmiştir. Bu süreçte birçok yapı inşa edilmiş ve İslamiyet'in sembolü olan cami inşasına önem verilmiştir. Kale çevresine konumlanan camiler şehrin dokusunun oluşmasında etkili olmuştur.

Gaziantep ilinde bulunan 12.yy ve 19. yy arasında inşa edilen camiler çalışma kapsamında incelenmiştir. Tarihi camilerin tarihçeleri, konumları, plan tipleri, yapım tekniği ve özellikleri, cephe karakterleri dikkate alınarak şehir merkezindeki 28 adet cami incelenmiştir. Literatür taraması yapılarak camilerin tarihçeleri ve geçirdiği değişimler araştırılmıştır. Saha çalışmaları yapılarak camileri mevcut şekilleri fotoğraflanmış ve çalışma kapsamında kullanılmıştır. Camilerin mevcut durumları incelenmiş ve her cami için tablo oluşturularak anlatılmıştır. Camilerle ilgili bilgiler görsellerle desteklenerek aktarılmıştır. Çalışmanın sonunda Gaziantep tarihi camilerinin ortak özellikleri ve farklılıkları anlatılmış, Türk- İslam mimarisinde inşa edilen camiler ile Gaziantep ilinde bulunan tarihi camiler arasındaki farklılıklar anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam, Cami, Gaziantep Tarihi Camileri

**HASAN KALYONCU UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT of ARCHITECTURE**

HISTORICAL MOSQUES OF GAZIANTEP

Ayşe Dijle Durmuş

MASTER THESIS

**Advisor
Assoc.Prof. Dr. Tülay KARADAYI YENİCE**

ABSTRACT

As Islam began to spread and prayer became obligatory, the need for a place of worship arose. In this period, mosque and masjid architecture started to develop. Later, during the Four Caliphs, the First Islamic States, the Seljuks, the Principalities and the Ottoman Period, mosque construction was given importance and major developments were seen. These changes are conveyed within the scope of the study.

Gaziantep constantly changed hands between Muslims and non-Muslims until the Ottoman period. The people were introduced to Islam during the reign of Prophet Omar and the region came under Turkish-Islamic rule with the entry of the Seljuks in 1085. During this period, many buildings were constructed and mosques, the symbol of Islam, were emphasized. The mosques located around the castle were effective in the formation of the city's texture.

The mosques built between the 12th century and 19th century in Gaziantep province were examined within the scope of the study. Taking into account the histories, locations, plan types, construction techniques and features, facade characteristics of historical mosques, 28 mosques in the city center were examined. The history of the mosques and the changes they have undergone were investigated through a literature review. Field studies were carried out and the existing forms of the mosques were photographed and used within the scope of the study. The current conditions of the mosques were examined and explained by creating a table for each mosque. Information about the mosques was supported by visuals. At the end of the study, the common features and differences of Gaziantep historical mosques were explained, and the differences between the mosques built in Turkish-Islamic architecture and the historical mosques in Gaziantep were explained.

Keywords: Islam, Mosque, Historical Mosques of Gaziantep

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, Gaziantep ilinde bulunan camilerin tarihleri, konumları, plan tipolojileri ve cephe karakterleri incelenmiştir. Selçukların Anadolu'ya girmesi ile tamamen Türk-İslam hakimiyetine giren kentte 12.yy ve 19.yy arasında inşa edilen dini yapıların mimari özellikleri detaylı şekilde anlatılmıştır.

Tarihi önem arz eden bu yapıları araştırmam konusunda beni yönlendiren ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Doç.Dr.Tülay Karadayı Yenice'ye şükranlarımı sunarım.

Gaziantep camilerini gezerken benim yanımda olan babama, hayatım boyunca bana her konuda destek olan, sonsuz sabır ve sevgi göstererek yanımda olan anneme ve tüm aileme teşekkürü borç bilirim.

Ayşe Dijle DURMUŞ
Gaziantep- 2024

İÇİNDEKİLER

MİMARLIK ANABİLİM DALI	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	xx
SİMGELER VE KISALTMALAR	xx
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Önemi.....	2
1.3. Özgün Değer ve Katkı	2
2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1.Türk Cami Mimarisinin Gelişimi.....	4
2.1.1. İlk İslam Devletleri Camileri	4
2.1.2.İlk Türk İslam Devletleri Camileri.....	7
2.1.3. Selçuklu Dönemi Camileri.....	11
2.1.4. I. Beylikler dönemi Camileri	13
2.1.5. Anadolu Selçuklu Dönemi Camileri	16
2.1.6. Osmanlı Dönemi Camileri	18
2.1.6.1. Erken Dönem Osmanlı Camileri	18
2.1.6.2. Klasik Dönem Osmanlı Camileri	22
2.1.6.3. Geç Dönem Osmanlı Camileri	28
2.1.7. Erken Cumhuriyet Dönemi Camileri.....	30
3.MATERYAL VE YÖNTEM.....	33
4.ARAŞTIRMA BULGULARI.....	35
4.1.Tarihi Gaziantep Camiler	35
4.1.1. Gaziantep'in Tarihçesi.....	35
4.1.2.Tarihi Gaziantep Camileri	38
4.1.2.1. Ömeriye Cami	40
4.1.2.2. Boyacı Cami.....	48
4.1.2.3. Ali Nacar Cami.....	55
4.1.2.4. Eyüpoğlu Cami.....	62
4.1.2.5. Alaüddevle Cami	71
4.1.2.6. Ağa Cami	79
4.1.2.7. Şeyh Ömer Cami	88
4.1.2.8. Şeyh Fetullah Cami.....	95

4.1.2.9. Tahtani Cami	105
4.1.2.10. Alaybey Cami	115
4.1.2.11. Şirvani Cami	122
4.1.2.12. Kozluca Cami	130
4.1.2.13. Tabakhalil Cami	137
4.1.2.14. Bostancı Cami	144
4.1.2.15. Karatarla Cami	152
4.1.2.16. Handan Bey Cami	160
4.1.2.17. Tekke Cami	168
4.1.2.18. Bekir Bey Cami	175
4.1.2.19. Ahmet Çelebi Cami	182
4.1.2.20. Kozanlı Cami	190
4.1.2.21. Hacı Nasır Cami	198
4.1.2.22. Kılınçoğlu Cami	206
4.1.2.23. Ayşe Bacı Cami	214
4.1.2.24. İhsan Bey (Esenbek) Cami	221
4.1.2.25. Hüseyin Paşa Cami	230
4.1.2.26. Nuri Mehmet Paşa Cami	239
4.1.2.27. Karagöz Cami	247
4.1.2.28. Hacı Veli Cami	254
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	263
5.1 Sonuçlar ve Değerlendirme	263
KAYNAKÇA	272
ÖZGEÇMİŞ	276

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1.1: Türk Cami Mimarisi'nde Camilerin Gelişimi.....	32
Tablo 4.1.2.1.1:Ömeriye Cami Bilgileri	47
Tablo 4.1.2.2.1:Boyacı Cami Bilgileri.....	54
Tablo 4.1.2.3 1: Ali Nacar Cami Bilgileri.....	61
Tablo 4.1.2.4.1: Eyüpoğlu Cami Bilgileri.....	70
Tablo 4.1.2.5.1: Alaüddevle Cami Bilgileri	78
Tablo 4.1.2.6.1: Ağa Cami Bilgileri	87
Tablo 4.1.2.7.1:Şeyh Ömer Cami Bilgileri	94
Tablo 4.1.2.8.1: Şeyh Fetullah Cami Bilgileri.....	104
Tablo 4.1.2.9.1: Tahtani Cami Bilgileri	114
Tablo 4.1.2.10.1: Alaybey Cami Bilgileri.....	121
Tablo 4.1.2.11.1: Şirvani Cami Bilgileri.....	129
Tablo 4.1.2.12.1: Kozluca Cami Bilgileri	136
Tablo 4.1.2.13.1: Tabak Halil Cami Bilgileri.....	143
Tablo 4.1.2.14.1: Bostancı Cami Bilgileri	151
Tablo 4.1.2.15.1: Karatarla Cami Bilgileri.....	159
Tablo 4.1.2.16.1: Handan Bey Cami Bilgileri.....	167
Tablo 4.1.2.17.1: Tekke Cami Bilgileri	174
Tablo 4.1.2.18.1: Bekir Bey Cami Bilgileri	181
Tablo 4.1.2.19.1: Ahmet Çelebi Cami Bilgileri	189
Tablo 4.1.2.20.1: Kozanlı Cami Bilgileri.....	197
Tablo 4.1.2.21.1: Hacı Nasır Cami Bilgileri	205
Tablo 4.1.2.22.1: Kılınçoğlu Cami Bilgileri	213
Tablo 4.1.2.23.1: Ayşe Bacı Cami Bilgileri.....	220
Tablo 4.1.2.24.1: İhsanbey Cami Bilgileri	229
Tablo 4.1.2.25.1: Hüseyin Paşa Cami Bilgileri	238
Tablo 4.1.2.26.1: Nuri Mehmet Paşa Cami Bilgileri	246
Tablo 4.1.2.27.1: Karagöz Cami Bilgileri.....	253
Tablo 4.1.2.28.1: Hacı Veli Cami Bilgileri	262
Tablo 5.1.1:Tarihi Gaziantep Camilerinin mimari özellikleri.....	268
Tablo 5.1.2: Tarihi Gaziantep Camilerinin minare özellikleri	270
Tablo 5.1.3: Tarihi Gaziantep Camilerinin plan şemaları.....	270

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1.1.1: Mescid-i Aksa, Kudüs (Bozkurt, 2004).....	5
Şekil 2.1.1.2: Emeviyye Cami Planı (Yazıcı, 1995).....	5
Şekil 2.1.1.3: Emeviyye Cami (Kale, 2019).....	6
Şekil 2.1.1.4: (a) Samarra Ulu Cami (Bıyıklı, 2020), (b) Samarra Ulu Cami minaresi (Yetkin, 1988).....	7
Şekil 2.1.2.1: (a) İbn Tolun Cami (Özkuyumcu, 2012), (b) İbn Tolun Cami kemerlerindeki taş süslemeleri (Behrens-Abouseif, 1999)	8
Şekil 2.1.2.2: İbn Tolun Cami avludan görüntüsü ve minaresi (Behrens-Abouseif, 1999)...	8
Şekil 2.1.2.3: Hazara Cami (Rustamova, 2019)	9
Şekil 2.1.2.4: Talhatan Cami (Altun, 2001)	10
Şekil 2.1.2. 5: Leşker-i Bazar Cami Planı (Altun, 1996)	10
Şekil 2.1.3.1: İsfahan Mescid-i Cuma (Türk Sanatı Tarihi, 2013)	11
Şekil 2.1.3.2: Zevvâre Cuma Cami (Beksaç, 2013).....	12
Şekil 2.1.3.3: Diyarbakır Ulucami Planı (Aslanapa, 2019).....	13
Şekil 2.1.4.1: Silvan Ulu Cami (Aslanapa, 2019).....	14
Şekil 2.1.4.2: Harput Ulu Cami Planı (Uluçam, 2012).....	15
Şekil 2.1.4.3: Divriği Ulu Cami, Sivas (Çobanoğlu, 2012)	16
Şekil 2.1.5.1: Konya Alâeddin Camii (Aslanapa, 2021).....	17
Şekil 2.1.5.2: Niğde Alâeddin Camii (Aslanapa, 2021).....	17
Şekil 2.1.6.1.1: İznik, Bursa ve Edirne’de bulunan tek kubbeli cami planları (Kuban, 2021)	20
Şekil 2.1.6.1.2: Bursa Ulu Cami iç mekân (Ünlütürk, 2021)	21
Şekil 2.1.6.1.3: Edirne Üç Şerefeli Cami Planı (Kuban, 2021).....	21
Şekil 2.1.6.2.1: Fatih Cami ilk planı, İstanbul (Aslanapa, 2019)	22
Şekil 2.1.6.2.2: II.Bayezid Külliyesi Planı	23
Şekil 2.1.6.2.3: Şehzade Külliyesi planı (Kuban, 2021)	25
Şekil 2.1.6.2.4: (a) Süleymaniye Külliyesi planı (Kuban, 2021), (b) Süleymaniye Cami (Benian, 2011)	26
Şekil 2.1.6.2.5:(a) Selimiye Cami Planı (Kuban, 2021), (b)Selimiye Cami Dış Görünüm (Erdem, 2011).....	27
Şekil 2.1.6.3.1: (a) Nur-u Osmaniye Cami, (b) planı (Kuban, 2021)	29
Şekil 2.1.6.3.2.: Laleli Cami, İstanbul (Kuban, 2021)	29
Şekil 4.1.1.1: Kale çevresine oluşan yerleşmeler (Uğur, 2004)	36

Şekil 4.1.1.2: Beylikler Dönemi Şehrin yapılaşması (Uğur, 2004)	36
Şekil 4.1.1.3: Farklı dinlere mensup insanların yaşadığı mahalleler (Tatlıgil, 2005)	37
Şekil 4.1.2.1:Gaziantep Tarihi Camilerini gösteren kent planı (KUDEB, 2024).....	39
Şekil 4.1.2.1.1: Ömeriye Cami konumu (2024)	40
Şekil 4.1.2.1.2 :(a) Ömeriye Cami avlu zemin döşemesi ve son cemaat yeri görünümü (b) avlu girişi kapısı (2023)	41
Şekil 4.1.2.1. 3: Ömeriye Cami harim genel görünüşü (Altın, 2015).....	42
Şekil 4.1.2.1.4: Ömeriye Cami mihrap görünümü (Altın, 2015).....	42
Şekil 4.1.2.1.5: Ömeriye Cami kuzey cephesi görünümü (V.G.M.A.).....	44
Şekil 4.1.2.1.6: Ömeriye Cami doğu görünümü (2023).....	44
Şekil 4.1.2.1.7: Ömeriye Cami batı cephesi görünümü (2024)	45
Şekil 4.1.2.1.8: Ömeriye Cami güney cephesi görünümü (2023)	45
Şekil 4.1.2.1. 9: Ömeriye Cami minare görünümü (2023).....	46
Şekil 4.1.2.1. 10: Ömeriye Cami üstten görünümü (2024)	46
Şekil 4.1.2.2.1: Boyacı Cami konumu (2024).....	48
Şekil 4.1.2.2.2: Boyacı Cami avlu genel görünümü (2023).....	49
Şekil 4.1.2.2.3: (a) Boyacı Cami harim genel görünüş, (b) Boyacı Cami mihrap ve minber (Altın, 2015)	50
Şekil 4.1.2.2.4: Boyacı Cami kuzey cephesi görünümü (2023)	51
Şekil 4.1.2.2.5: Boyacı Cami kuzey doğu ve batı görünüşü (V.G.M.A.)	52
Şekil 4.1.2.2.6: Boyacı Cami güney görünüşü (V.G.M.A.)	52
Şekil 4.1.2.2.7: Boyacı Cami minare görünümü (2023)	53
Şekil 4.1.2.2.8: Boyacı Cami üstten görünümü (2024).....	53
Şekil 4.1.2.3.1:Ali Nacar Cami konumu (2024).....	55
Şekil 4.1.2.3.2: Ali Nacar Cami (a) doğu, (b) kuzey avlu giriş kapısı (2023)	56
Şekil 4.1.2.3.3: Ali Nacar Cami harim görünümü (Altın, 2015).....	57
Şekil 4.1.2.3.4: Ali Nacar Cami (a) mihrap, (b) minber görünümü (Altın, 2015)	57
Şekil 4.1.2.3.5: Ali Nacar Cami kuzey cephesi (Altın, 2015).....	59
Şekil 4.1.2.3.6: Ali Nacar Cami güney cephesi (Altın, 2015).....	59
Şekil 4.1.2.3.7:Ali Nacar Cami minare görünümü (Altın, 2015)	60
Şekil 4.1.2.3.8:Ali Nacar Cami üstten görünümü (2024)	60
Şekil 4.1.2.4.1: Eyüpoğlu Cami konumu (2024).....	62
Şekil 4.1.2.4.2: Eyüpoğlu Cami avlu döşemesi (2023).....	63
Şekil 4.1.2.4.3: Eyüpoğlu Cami son cemaat yeri (2023)	63

Şekil 4.1.2.4.4: Eyüpoğlu Cami harim genel görünüş (Ataş, 2023).....	64
Şekil 4.1.2.4.5: Eyüpoğlu Cami (a) mihrap, (b) minber görünüşü (Altın, 2015)	65
Şekil 4.1.2.4.6: Eyüpoğlu Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.).....	67
Şekil 4.1.2.4.7: Eyüpoğlu Cami doğu cephesi (V.G.M.A.)	67
Şekil 4.1.2.4.8: Eyüpoğlu Cami güney cephesi (V.G.M.A.).....	68
Şekil 4.1.2.4.9: Eyüpoğlu Cami (a) minaresi (2023), (b) çizimi (V.G.M.A.).....	68
Şekil 4.1.2.4.10: Eyüpoğlu Cami üstten görünümü (2024).....	69
Şekil 4.1.2.5.1: Alaüddevle Cami konumu (2024)	71
Şekil 4.1.2.5.2: Alaüddevle Cami (a) batısındaki mescit, (b) avlu döşemesi (2023)	72
Şekil 4.1.2.5.3: Alaüddevle Cami kesitleri (V.G.M.A.)	73
Şekil 4.1.2.5.4: Alaüddevle Cami mihrap çizimi (V.G.M.A.)	73
Şekil 4.1.2.5.5: Alaüddevle Cami kuzey cephesi görünüşü (2023).....	75
Şekil 4.1.2.5.6: Alaüddevle Cami doğu cephesi görünüşü (2023)	75
Şekil 4.1.2.5.7: Alaüddevle Cami güney cephesi görünümü (2023)	76
Şekil 4.1.2.5.8: Alaüddevle Cami minaresi (2023).....	76
Şekil 4.1.2.5.9: Alaüddevle Cami üstten görünümü (2024).....	77
Şekil 4.1.2.6.1: Ağa Cami konumu (2024)	79
Şekil 4.1.2.6.2: Ağa Cami (a) avlu, (b) kuzey cephe giriş kapısı	80
Şekil 4.1.2.6.3: Ağa Cami son cemaat yeri (2023).....	81
Şekil 4.1.2.6.4: Ağa Cami (a) harimden genel görünüş, (b) müezzin mahfil (2023)	82
Şekil 4.1.2.6.5: Ağa Cami (a) mihrap, (b) minber	83
Şekil 4.1.2.6.6: Ağa Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.).....	84
Şekil 4.1.2.6.7: Ağa Cami güney cephesi (2023)	85
Şekil 4.1.2.6.8: Ağa Cami doğu cephesi (2023).....	85
Şekil 4.1.2.6.9: Ağa Cami minaresi (2023).....	86
Şekil 4.1.2.6.10: Ağa Cami üstten görünümü (2024)	86
Şekil 4.1.2.7.1: Şeyh Ömer Cami konumu (2024)	88
Şekil 4.1.2.7.2: Şeyh Ömer Cami (a) avlu, (b) şadırvanı (2023).....	89
Şekil 4.1.2.7.3: Şeyh Ömer Cami harim genel görünüş (Altın, 2015).....	89
Şekil 4.1.2.7.4: Şeyh Ömer Cami kuzey cephesi (a) doğu kenarı, (b) batı kenarı (2023) ...	91
Şekil 4.1.2.7.5: Şeyh Ömer Cami doğu cephesi (2023).....	91
Şekil 4.1.2.7.6: Şeyh Ömer Cami batı cephesi (2023).....	92
Şekil 4.1.2.7.7: Şeyh Ömer Cami güney cephesi (2023)	92
Şekil 4.1.2.7.8: Şeyh Ömer Cami (a) şerefe, (b) şerefe altı süslemeler (2023).....	93

Şekil 4.1.2.7.9:Şeyh Ömer Cami üstten görünümü (2024)	93
Şekil 4.1.2.8.1: Şeyh Fetullah Cami konumu (2024).....	95
Şekil 4.1.2.8.2: Şeyh Fetullah Cami (a) kasteli, (b) avlu zemin döşemesi (2023)	96
Şekil 4.1.2.8.3: Şeyh Fetullah Cami son cemaat yeri (2023)	97
Şekil 4.1.2.8.4: Şeyh Fetullah Cami harim genel görünüş (Altın, 2015).....	98
Şekil 4.1.2.8.5: Şeyh Fetullah Cami mihrabın görünüşü (V.G.M.A.)	99
Şekil 4.1.2.8.6: Şeyh Fetullah Cami minberin görünüşü (V.G.M.A.)	99
Şekil 4.1.2.8.7: Şeyh Fetullah Cami kuzey görünüşü (V.G.M.A.).....	101
Şekil 4.1.2.8.8: Şeyh Fetullah Cami batı görünüşü (V.G.M.A.)	101
Şekil 4.1.2.8.9: Şeyh Fetullah Cami doğu görünüşü (V.G.M.A.)	102
Şekil 4.1.2.8.10: Şeyh Fetullah Cami güney görünüşü (V.G.M.A.).....	102
Şekil 4.1.2.8.11: Şeyh Fetullah Cami minaresi (2023).....	103
Şekil 4.1.2.8.12:Şeyh Fetullah Cami üstten görünümü (2024)	103
Şekil 4.1.2.9.1: Tahtani Cami konumu (2024)	105
Şekil 4.1.2.9.2: Tahtani Cami (a) avlu, (b) avlu giriş kapısı (2023).....	106
Şekil 4.1.2.9.3: Tahtani Cami son cemaat yeri (2023).....	106
Şekil 4.1.2.9.4: Tahtani Cami harim genel görünüş (Altın, 2015)	108
Şekil 4.1.2.9.5: Tahtani Cami (a) mihrap, (b) minber (Altın, 2015).....	108
Şekil 4.1.2.9.6: Tahtani Cami vaaz kürsüsü (V.G.M.A.).....	109
Şekil 4.1.2.9.7: Tahtani Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)	110
Şekil 4.1.2.9.8: Tahtani Cami batı cephesi (V.G.M.A.).....	111
Şekil 4.1.2.9.9: Tahtani Cami güney cephesi (V.G.M.A.).....	111
Şekil 4.1.2.9.10: Tahtani Cami doğu cephesi (V.G.M.A.).....	112
Şekil 4.1.2.9.11: Tahtani Cami minaresi (2023).....	112
Şekil 4.1.2.9.12:Tahtani Cami üstten görünümü (2024).....	113
Şekil 4.1.2.10.1: Alaybey Cami konumu (2024).....	115
Şekil 4.1.2.10.2: Alaybey Cami avlu zemin döşemesi (2023)	116
Şekil 4.1.2.10.3: Alaybey Cami harim genel görünümü (Altın, 2015).....	117
Şekil 4.1.2.10.4: Alaybey Cami kible tarafı görünümü (Altın, 2015)	117
Şekil 4.1.2.10.5: Alaybey Cami kuzey görünümü (V.G.M.A.).....	119
Şekil 4.1.2.10.6: Alaybey Cami güney görünümü (V.G.M.A.)	119
Şekil 4.1.2.10.7: Alaybey Cami minaresi (2023)	120
Şekil 4.1.2.10.8:Alaybey Cami üstten görünümü (2024).....	120
Şekil 4.1.2.11.1: Şirvani Cami konumu (2024).....	122

Şekil 4.1.2.11.2: Şirvani Cami (a) doğu tarafı avlu kapısı, (b) şadırvan (2023)	123
Şekil 4.1.2.11.3: Şirvani Cami son cemaat yeri (2023)	123
Şekil 4.1.2.11.4: Şirvani Cami harim genel görünüş (Altın, 2015)	124
Şekil 4.1.2.11.5: Şirvani Cami kible cephesi (Altın, 2015)	125
Şekil 4.1.2.11.6: Şirvani Cami taç kapı görünümü (2023).....	126
Şekil 4.1.2.11.7: Şirvani Cami doğu cephesi görünümü (Ocak, 2023)	127
Şekil 4.1.2.11.8: Şirvani Cami minaresinin 6 Şubat 2023 depreminden (a) önceki (Ocak, 2023) ve (b) sonraki hali (Mart, 2023).....	127
Şekil 4.1.2.11.9:Şirvani Cami üstten görünümü (2024)	128
Şekil 4.1.2.12.1: Kozluca Cami konumu (2024)	130
Şekil 4.1.2.12.2: Kozluca Cami (a) avlu giriş kapısı, (b) avlu görünümü (2023)	131
Şekil 4.1.2.12.3: Kozluca Cami harim genel görünümü (Altın, 2015).....	132
Şekil 4.1.2.12.4: Kozluca Cami (a) mihrap, (b) minber görünümü (Altın, 2015).....	132
Şekil 4.1.2.12.5: Kozluca Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)	133
Şekil 4.1.2.12.6: Kozluca Cami batı cephesi (2023)	134
Şekil 4.1.2.12.7: Kozluca Cami güney cephesi (2023).....	134
Şekil 4.1.2.12.8: Kozluca Cami minaresi (2023).....	135
Şekil 4.1.2.12.9:Kozluca Cami üstten görünümü (2024).....	135
Şekil 4.1.2.13.1: Tabak Halil Cami konumu (2024).....	137
Şekil 4.1.2.13.2: Tabak Halil Cami girişi (2023)	137
Şekil 4.1.2.13.3: Tabak Halil Cami harim görünüşü (Altın, 2015)	138
Şekil 4.1.2.13.4: Tabak Halil Cami (a) mihrap, (b) minberi (Altın, 2015).....	139
Şekil 4.1.2.13.5: Tabak Halil Cami kuzey cephesi (Altın, 2015).....	140
Şekil 4.1.2.13. 6: Tabak Halil Cami güney cephesi (2023)	140
Şekil 4.1.2.13.7: Tabak Halil Cami batı cephesi (2023)	141
Şekil 4.1.2.13.8: Tabak Halil Cami minaresi (2023)	141
Şekil 4.1.2.13.9:Tabakhalil Cami üstten görünümü (2024)	142
Şekil 4.1.2.14.1: Bostancı Cami konumu (2024)	144
Şekil 4.1.2.14.2: Bostancı Cami (a) şadırvan, (b) imam odası (2023).....	145
Şekil 4.1.2.14. 3: Bostancı Cami son cemaat yeri (2023)	145
Şekil 4.1.2.14.4: Bostancı Cami (a) mihrap, (b) minberi çizimi (V.G.M.A.)	147
Şekil 4.1.2.14.5: Bostancı Cami taç kapısı (2023)	148
Şekil 4.1.2.14.6: Bostancı Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.).....	148
Şekil 4.1.2.14.7: Bostancı Cami doğu cephesi görünüşü (2023).....	149

Şekil 4.1.2.14.8: Bostancı Cami güney cephesi görünüşü (2023)	149
Şekil 4.1.2.14.9: Bostancı Cami minare (2023)	150
Şekil 4.1.2.14.10: Bostancı Cami üstten görünümü (2024)	150
Şekil 4.1.2.15.1: Karatarla Cami konumu (2024).....	152
Şekil 4.1.2.15.2: Karatarla Cami (a) kuzey tarafı avlu giriş kapısı, (b) abdest alma yeri (2023)	153
Şekil 4.1.2.15.3: Karatarla Cami son cemaat yeri görünümü (Altın, 2015).....	153
Şekil 4.1.2.15.4: Karatarla Cami harim genel görünüşü (Altın, 2015).....	154
Şekil 4.1.2.15.5: Karatarla Cami mihrap cephesi görünümü (Altın, 2015)	155
Şekil 4.1.2.15.6: Karatarla Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.).....	156
Şekil 4.1.2.15.7: Karatarla Cami doğu cephesi (V.G.M.A.)	157
Şekil 4.1.2.15.8: Karatarla Cami güney cephesi (V.G.M.A.)	157
Şekil 4.1.2.15.9: Karatarla Cami minare görünümü (Altın, 2015).....	158
Şekil 4.1.2.15.10: Karatarla Cami üstten görünümü (2024)	158
Şekil 4.1.2.16.1: Handan Bey Cami konumu (2024).....	160
Şekil 4.1.2.16.2: Handan Bey Cami (a) doğu tarafı kapısı, (b) avlu genel görünümü (2023)	161
Şekil 4.1.2.16.3: Handan Bey Cami son cemaat yeri görünümü (2023).....	161
Şekil 4.1.2.16.4: Handan Bey Cami harim genel görünüşü (Altın, 2015)	162
Şekil 4.1.2.16.5: Handan Bey Cami kuzey cephesinin görünümü (Altın, 2015)	164
Şekil 4.1.2.16.6: Handan Bey Cami doğu cephesinin görünümü (2023).....	164
Şekil 4.1.2.16.7: Handan Bey Cami güney cephesinin görünümü (2023).....	165
Şekil 4.1.2.16.8: Handan Bey Cami minare görünümü (2023).....	165
Şekil 4.1.2.16.9: Handan Bey Cami üstten görünümü (2024)	166
Şekil 4.1.2.17.1: Tekke Cami konumu (2024)	168
Şekil 4.1.2.17.2: Tekke Cami avlu genel görünümü (2023)	169
Şekil 4.1.2.17.3: Tekke Cami son cemaat yeri görünümü (2023).....	169
Şekil 4.1.2.17.4: Tekke Cami harim görünüşü (Altın, 2015).....	170
Şekil 4.1.2.17.5: Tekke Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)	171
Şekil 4.1.2.17.6: Tekke Cami batı cephesi (V.G.M.A.).....	172
Şekil 4.1.2.17.7: Tekke Cami güney cephesi (V.G.M.A.)	172
Şekil 4.1.2.17.8: Tekke Cami minaresi (2023).....	173
Şekil 4.1.2.17.9: Tekke Cami üstten görünümü (2024).....	173
Şekil 4.1.2.18.1: Bekir Bey Cami konumu (2024)	175

Şekil 4.1.2.18.2: Bekir Bey Cami (a) medrese, (b) avlu genel görünümü (2023).....	176
Şekil 4.1.2.18.3: Bekir Bey Cami son cemaat yeri görünümü (2023)	176
Şekil 4.1.2.18.4: Bekir Bey Cami harim genel görünümü (Altın, 2015)	177
Şekil 4.1.2.18.5: Bekir Bey Cami mihrap, minber ve vaaz kürsüsü görünümü (Altın, 2015)	178
Şekil 4.1.2.18.6: Bekir Bey Cami kuzey cephesi görünümü (V.G.M.A.).....	179
Şekil 4.1.2.18.7: Bekir Bey Cami minare görünümü (2023)	179
Şekil 4.1.2.18.8: Bekir Bey Cami üstten görünümü (2024).....	180
Şekil 4.1.2.19.1: Ahmet Çelebi Cami konumu (2024)	182
Şekil 4.1.2.19.2: Ahmet Çelebi Cami (a) kastel, (b) avlu görünümü (2023)	183
Şekil 4.1.2.19.3: Ahmet Çelebi Cami son cemaat yeri görünümü (2023)	183
Şekil 4.1.2.19. 4: Ahmet Çelebi Cami harim görünüşü (Altın, 2015)	184
Şekil 4.1.2.19.5: Ahmet Çelebi Cami mihrap ve minber görünümü (Altın, 2015)	185
Şekil 4.1.2.19.6: Ahmet Çelebi Cami kuzey cephesi görünümü (V.G.M.A.).....	186
Şekil 4.1.2.19.7: Ahmet Çelebi Cami batı cephesi görünümü (V.G.M.A.)	187
Şekil 4.1.2.19.8: Ahmet Çelebi Cami minaresi (2023).....	187
Şekil 4.1.2.19.9: Ahmet Çelebi Cami üstten görünümü (2024)	188
Şekil 4.1.2.20.1: Kozanlı Cami konumu (2024).....	190
Şekil 4.1.2.20.2: Kozanlı Cami (a) avlu giriş kapısı, (b) avlu döşemesi (2023)	191
Şekil 4.1.2.20.3: Kozanlı Cami son cemaat yeri (2023)	191
Şekil 4.1.2.20.4: Kozanlı Cami harim genel görünümü (Altın, 2015).....	192
Şekil 4.1.2.20.5: Kozanlı Cami kible yönü görünümü (Altın, 2015)	193
Şekil 4.1.2.20.6: Kozanlı Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.).....	194
Şekil 4.1.2.20.7: Kozanlı Cami batı cephesi (V.G.M.A.)	194
Şekil 4.1.2.20.8: Kozanlı Cami batı cephesi (2023)	195
Şekil 4.1.2.20.9: Kozanlı Cami güney cephesi (2023)	195
Şekil 4.1.2.20.10: Kozanlı Cami minaresi (2023)	196
Şekil 4.1.2.20.11: Kozanlı Cami üstten görünümü (2024)	196
Şekil 4.1.2.21.1: Hacı Nasır Cami konumu (2024)	198
Şekil 4.1.2.21.2: Hacı Nasır Cami doğu cephesi avluya giriş kapısı (2023).....	199
Şekil 4.1.2.21.3: Hacı Nasır Cami son cemaat yeri (2023).....	199
Şekil 4.1.2.21.4: Hacı Nasır Cami harim genel görünümü (Altın, 2015)	200
Şekil 4.1.2.21.5: Hacı Nasır Cami mihrap, minber ve vaaz kürsüsü görünümü (Altın, 2015)	201

Şekil 4.1.2.21.6: Hacı Nasır Cami kuzey cephesi (Altın, 2015).....	202
Şekil 4.1.2.21.7: Hacı Nasır Cami güney cephesi (2023)	203
Şekil 4.1.2.21.8: Hacı Nasır Cami minaresi (2023).....	203
Şekil 4.1.2.21.9:Hacı Nasır Cami üstten görünümü (2024)	204
Şekil 4.1.2.22.1: Kılınçoğlu Cami konumu (2024).....	206
Şekil 4.1.2.22.2:Kılınçoğlu Cami avlu görünümü (2023).....	206
Şekil 4.1.2.22.3: Kılınçoğlu Cami ikinci cemaat yeri giriş açıklığı (2023)	207
Şekil 4.1.2.22.4: Kılınçoğlu Cami harim genel görünüşü (2023).....	208
Şekil 4.1.2.22.5: Kılınçoğlu Cami (a) mihrap, (b) minber görünüşü (2023)	208
Şekil 4.1.2.22.6: Kılınçoğlu Cami kuzey cephesi (2023)	209
Şekil 4.1.2.22.7: Kılınçoğlu Cami doğu cephesi (2023)	210
Şekil 4.1.2.22.8: Kılınçoğlu Cami batı cephesi (2023).....	210
Şekil 4.1.2.22.9: Kılınçoğlu Cami güney cephesi (2023)	211
Şekil 4.1.2.22.10: Kılınçoğlu Cami minaresi (2023)	211
Şekil 4.1.2.22.11: Kılınçoğlu Cami üstten görünümü (2024)	212
Şekil 4.1.2.23.1: Ayşe Bacı Cami konumu (2024)	214
Şekil 4.1.2.23.2: Ayşe Bacı Cami avlu genel görünümü (2023).....	214
Şekil 4.1.2.23.3: Ayşe Bacı Cami son cemaat yeri (2023).....	215
Şekil 4.1.2.23.4: Ayşe Bacı Cami harim görünümü (Altın, 2015)	216
Şekil 4.1.2.23.5: Ayşe Bacı Cami mihrap görünümü (Altın, 2015)	216
Şekil 4.1.2.23.6: Ayşe Bacı Cami harim giriş kapısı (2023).....	217
Şekil 4.1.2.23.7: Ayşe Bacı Cami doğu cephesi (2024)	218
Şekil 4.1.2.23.8: Ayşe Bacı Cami minare (2023)	218
Şekil 4.1.2.23.9:Ayşe Bacı Cami üstten görünümü (2024).....	219
Şekil 4.1.2.24.1: İhsan Bey Cami konumu (2024)	221
Şekil 4.1.2.24.2: İhsan Bey Cami (a) kuzey avlu giriş kapısı, (b) avlu zemini (2023).....	222
Şekil 4.1.2.24.3: İhsan Bey Cami son cemaat yeri görünümü (2023)	222
Şekil 4.1.2.24.4: İhsan Bey Cami harim genel görünümü (Altın, 2015)	223
Şekil 4.1.2.24.5: İhsan Bey Cami (a) mihrap, (b) minber (Altın, 2015).....	224
Şekil 4.1.2.24.6: İhsan Bey Cami kuzey cephe (2023).....	226
Şekil 4.1.2.24.7: İhsan Bey Cami batı cephe (2023)	226
Şekil 4.1.2.24.8: İhsan Bey Cami güney cephe (2023).....	227
Şekil 4.1.2.24.9: İhsan Bey Cami minaresi (2023).....	227
Şekil 4.1.2.24.10: İhsanbey Cami üstten görünümü (2024).....	228

Şekil 4.1.2.25.1: Hüseyin Paşa Cami konumu (2024)	230
Şekil 4.1.2.25.2: Hüseyin Paşa Cami (a) giriş dehlizi, (b) son cemaat yerine giriş kısmı avlu döşemesi, (c) avlu genel görünümü (2023)	231
Şekil 4.1.2.25. 3: Hüseyin Paşa Cami minaresi ve kuzey cephesi görünüşü (2023)	232
Şekil 4.1.2.25.4: Hüseyin Paşa Cami (a) harim kısmı görünüşü, (b) müezzin mahfili (2023)	233
Şekil 4.1.2.25.5: Hüseyin Paşa Cami (a) mihrap, (b) minber (2023)	234
Şekil 4.1.2.25.6: Hüseyin Paşa Cami (a) taç kapısı, (b) penceresi (2023)	235
Şekil 4.1.2.25.7: Hüseyin Paşa Cami batı cephesi (2023)	236
Şekil 4.1.2.25.8: Hüseyin Paşa Cami minaresi (2023)	236
Şekil 4.1.2.25.9:Hüseyin Paşa Cami üstten görünümü (2024).....	237
Şekil 4.1.2.26.1:Nuri Mehmet Paşa Cami konumu (2024)	239
Şekil 4.1.2.26.2: Nuri Mehmet Paşa (a) avlu genel görünümü, (b) şadırvan görünümü (2023)	240
Şekil 4.1.2.26.3: Nuri Mehmet Paşa Cami son cemaat yeri (2024).....	240
Şekil 4.1.2.26.4: Nuri Mehmet Paşa Cami harim genel görünüşü (Altın, 2015)	241
Şekil 4.1.2.26.5: Nuri Mehmet Paşa Cami kible görünüşü (2023).....	242
Şekil 4.1.2.26.6: Nuri Mehmet Paşa Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.	243
Şekil 4.1.2.26.7: Nuri Mehmet Paşa Cami batı cephesi (V.G.M.A.).....	244
Şekil 4.1.2.26.8: Nuri Mehmet Paşa Cami güney cephesi (V.G.M.A.).....	244
Şekil 4.1.2.26.9: Nuri Mehmet Paşa Cami minaresi (2023)	245
Şekil 4.1.2.26.10:Nuri Mehmet Paşa üstten görünümü (2024).....	245
Şekil 4.1.2.27.1: Karagöz Cami konumu (2024)	247
Şekil 4.1.2.27.2: Karagöz Cami avlu görünümü (2023)	248
Şekil 4.1.2.27.3: Karagöz Cami son cemaat yeri (2023)	248
Şekil 4.1.2.27.4: Karagöz Cami harim görünümü (Altın, 2015).....	249
Şekil 4.1.2.27.5: Karagöz Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.).....	250
Şekil 4.1.2.27.6: Karagöz Cami batı cephesi (V.G.M.A.)	251
Şekil 4.1.2.27.7: Karagöz Cami güney cephesi (2023).....	251
Şekil 4.1.2.27.8: Karagöz Cami minaresi (2023)	252
Şekil 4.1.2.27.9:Karagöz Cami üstten görünümü (2024).....	252
Şekil 4.1.2.28.1: Hacı Veli Cami konumu (2024)	254
Şekil 4.1.2.28.2: Hacı Veli Cami doğu tarafı avluya giriş kapısı ve avlu zemin döşemesi (2023)	255

Şekil 4.1.2.28.3: Hacı Veli Cami kuzey cephesi görünüşü (2023).....	255
Şekil 4.1.2.28.4: Hacı Veli Cami harimden genel görünüş (2023).....	256
Şekil 4.1.2.28.5: Hacı Veli Cami mihrap, minber ve vaaz kürsüsü (2023)	257
Şekil 4.1.2.28.6: Hacı Veli Cami taç kapı (2023).....	258
Şekil 4.1.2.28.7: Hacı Veli Cami doğu cephesi (V.G.M.A.).....	259
Şekil 4.1.2.28.8: Hacı Veli Cami batı cephesi (2023)	259
Şekil 4.1.2.28.9: Hacı Veli Cami güney cephesi (2023).....	260
Şekil 4.1.2.28.10: Hacı Veli Cami minaresi (2023).....	260
Şekil 4.1.2.28.11:Hacı Veli Cami üstten görünümü (2024).....	261

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

V.G.M.A. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

KUDEB. Koruma Uygulama ve Denetim Büroları

1.GİRİŞ

İslam, ilahi dinlerin sonuncusudur. İslamiyet'in yayılması ve namazın farz kılınması ile ibadet mekanlarına ihtiyaç duyulmuştur. Cami, kelime anlamı olarak toplanmak demektir. Hz.Peygamber insanları toplamak ve ibadet amacıyla ilk olarak Kuba Mescidi'ni ardından Mescid-i Nebevi'yi inşa etmiştir. Daha sonra İslamiyet'in yayılmasıyla cami mimarisinde gelişim görülmüştür. İslam Devletleri, Anadolu'da fetih ettikleri bölgelerde ibadet mekanlarına ihtiyaç duymuş ve kendi mimari özelliklerini dikkate alarak camiler inşa etmişlerdir.

Gaziantep, Mezopotamya ve Akdeniz arasında bulunan bir kent olduğu için ilk çağlardan itibaren insanların yaşamlarını sürdürmüş ve yerleşik olarak yaşamışlardır. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Hz.Ömer döneminde Müslüman Araplar bu bölgeye girdi ve halk İslamiyet ile tanıştı. 1085 yılında Selçukluların fethi ile tamamen Türk-İslam hakimiyetine girer.

Bu süreçten sonra kentte çok sayıda yapı inşa edilmiştir. Şehrsel dokunun oluşmasında etkili olan camiler genel olarak kale çevresine konumlandırılmıştır. Kentin ilk camisi olarak bilinen Ömeriye Cami ile dini yapı inşası başlamıştır. Cami inşasına Beylikler Dönemi ve Osmanlı Dönemi'nde devam etmiştir. Bu süreç içerisinde 19. yüzyıla kadar kentte birçok cami inşa edilmiştir. Tarih boyunca yapılan savaşlarda ve doğal afetlerde yapılar tahrip olmuştur fakat daha sonra yapılan restorasyon çalışmaları ile onarılmıştır.

Kent tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olmasına rağmen başkent olmaması ve tarihi olaylarda birinci dereceden yer almamasından dolayı literatür araştırmalarında çok fazla akademik bilgiye rastlanmamaktadır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Gaziantep şehir merkezinde bulunan tarihi camilerin mimari oluşumları, kültürel geçişleri, plan tipleri, süsleme özellikleri, yapım tekniği ve malzemeleri, cephe karakterleri ele alınarak incelenmesi ve yapılan çalışmalar sonucunda tablolar oluşturularak katalog çalışması yapılmasıdır.

Tarihi yapıların gelecek kuşaklara aktarılması ve doğru bir şekilde korunması gerekmektedir. Camilerin inşa edilmesi Türk-İslam tarihi için önemli olmuştur. Camiler sadece müslümanların dini merkezi olarak değil sosyal yaşamlarının bir parçası olarak inşa edilmiştir. Gaziantep şehir merkezinde bulunan tarihi camiler anıtsal bir yapı olarak değil tamamen kentin geleneksel mimari özellikleri dikkate alınarak yapılmıştır. Bu yapıların doğru bir şekilde korunması ve yapılacak olan müdahalelerin aslına uygun

olarak yapılması önemlidir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bu yapıların onarılması, tanıtılması ve bu yapılar üzerine yeni bilimsel çalışmalar yapılması gerekir. Kentin bulunduğu coğrafi konum ile klasik Osmanlı camilerinde yöresel farklılıklar gösteren bu camilerin araştırılarak kayıt altına alınması bu nedenle oldukça önemli olmaktadır. Türk-İslam kültürünün ve mimarisinin oldukça önemli bir parçası olan bu yapılar bu sayede kayıt altına alanabilecek ve sonraki çalışmalar için kaynak olabilecektir.

1.2. Çalışmanın Önemi

Yapılan araştırmalarda kentte inşa edilen camiler hakkında çok fazla akademik bilginin olmadığı fark edilmiştir. Kent, tarihi olaylarda ön planda olmaması ve yapılan camiler anıtsal özellikler taşımadığı için araştırmalara konu olmamıştır. İlk olarak Güzelbey 1984 yılında “Gaziantep Camileri Tarihi” adıyla bir kitap yayınlamıştır. 2006 yılında Nusret Çam’ın “Türk Kültür Varlıkları Envanteri Gaziantep” kitabında da camilerden bahsedilmiştir. 2015 yılında Alper Altın’ın Gaziantep Türk İslam Mimarisi (Eyyubiler’den Cumhuriyet’e) doktora tezinde Gaziantep tarihi camilerine yer verilmiştir. Ancak bu camilerin mimari oluşumlarından, kültürel geçişlerinden, plan tiplerinden, süsleme özelliklerinden, yapım tekniği ve malzemelerinden, cephe karakterlerinden bahsedilen detaylı bir çalışma bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalarda kentte bulunan camilerin mimari özelliklerine ve plan tipolojilerine değinilmediği görülmüştür. Bu çalışma kent merkezinde bulunan 28 adet caminin yazılı ve görsel kaynaklarla desteklenerek mimari mirasımızdaki yeri ve önemi tanımlanarak gelecek kuşaklara aktarılması açısından; plan tipolojisi, mimari özellikleri, cephe karakterlerinin belirlenmesi açısından önemlidir.

1.3. Özgün Değer ve Katkı

Kentte bulunan tarihi camiler üzerine daha önce yapılan detaylı bir çalışma bulunmamaktadır. Kent, tarihi önemli olaylarda yer almamasından dolayı kentle ilgili literatürde çok fazla araştırmaya rastlanmamaktadır. Kentte bulunan tarihi camiler Türk-İslam mimarisi açısından önemlidir. İnşa edilen camiler de kentin geleneksel mimari özellikleri dikkate alınarak inşa edilmiştir. Yapılacak çalışmada anıtsal özellikleri olmayan 28 adet tarihi caminin plan tipleri, mimari özellikleri, süsleme özellikleri, yapım tekniği ve cephe karakterleri incelenerek sonraki yapılacak çalışmalara altlık olması açısından önemlidir.

Bu çalışmada kent merkezinde bulunan camilerin yapım tarihleri, konumları, plan tipolojileri, yapı malzemesi ve minare özellikleri yapılan tablolarda belirtilerek

detaylı bir çalışma ortaya konulacaktır. Gaziantep tarihi camileri hakkında daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde bu kadar detaylı ve kapsamlı şekilde bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Yapılacak olan çalışmalara kaynak olması ve İslam mimarisinde önemli bir parçası olan bu yapıların kayıt altına alınması varsayılmaktadır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Türk Cami Mimarisinin Gelişimi

İslam, ilahi dinlerin sonuncusudur ve insanlara Hz. Peygamber aracılığıyla bildirilmiştir. İslamiyet'in ilk zamanlarında namaz kılınması için özel bir alan oluşturulmamıştır. Ancak uygun bulunan yerlerde toplanılmıştır. Namaz farz sayıldıktan sonra da aynı şekilde devam etmiştir ve bazen Kabe'nin çevresinde de namaz kılınmıştır. Hz. Peygamber ashabı ile birlikte iki mescit yapmıştır (Bozkurt, 2004).

Mescit, secde edilen yer anlamında kullanılmaktadır ve kökü secde 'den türemiştir (Yeğin, 1991). İlk olarak Kuba Mescidi 622 yılında Medine'ye hicret ederken ihtiyaç duyulduğu için inşa edilmiştir. Hz. Peygamber aynı yıl Medine'ye varınca orada kalmak ve Müslümanları toplamak amacıyla Mescid-i Nebevi inşa edilmiştir (Sarıhan, 2015).

Cami, kelime anlamı olarak toplanmak, cem etmek anlamındadır. Hz.Peygamber'in vefatından sonra hep yanında olan Ebubekir, Osman, Ömer ve Ali tarafından ilahi emirler uygulanmaya devam etmiştir. Fetihlerle beraber İslamiyet yayılmaya başlamış ve cami ihtiyacı oluşmuştur. Fetih edilen bölgelerdeki ibadet mekanları camiye çevrilmiştir. Ancak barış yoluyla alınan bölgelerde ibadet mekanlarına karışılmamıştır. Kudüs, Hz. Ömer'e teslim olduktan sonra ibadet mekanlarına karışmamış, Mescid-i Aksa'yı buldurarak cami olarak inşa edilmesini istemiştir (Sarıhan, 2015). Bu dönemde İslamiyet'in yayılması her şeyden daha önemli görülmüştür.

2.1.1. İlk İslam Devletleri Camileri

İslamiyet'in yayılması dört halifeden sonra Emeviler döneminde devam etmiştir. İslam mimarisi bu dönemde büyük önem kazanmış ve ilk yapılar bu dönemde görülmüştür (Ergün, 2017). Bu dönemde yapılan dini mimari örnekleri ile ilk plan şemaları oluşmuştur. Mihrabın ve minberin plan şemasına katılması ve camilerde bir mimari eleman olarak kullanılmaya başlanması sonraki dönemler için örnek olmuştur. Orta kısımda avlu kalacak şekilde etrafı revaklarla çevrili kapalı ibadet alanı bu dönemde görülmüştür (Beksaç, 1995).

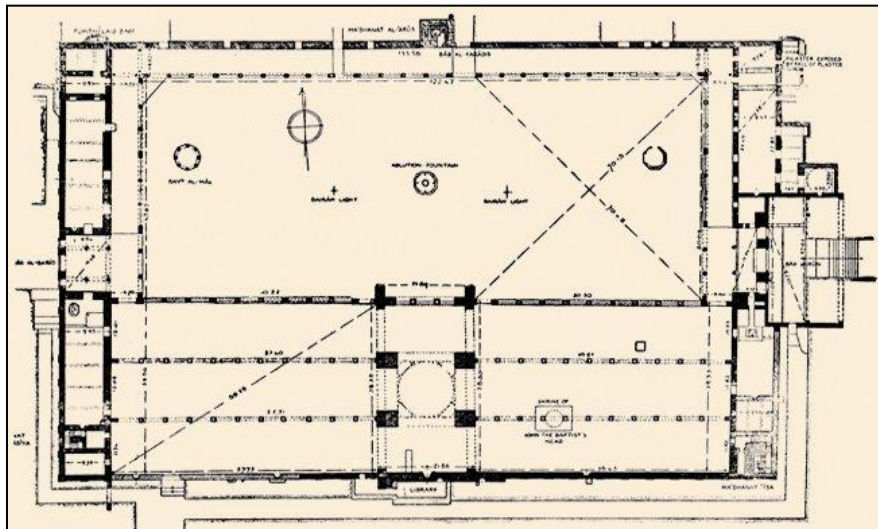
İslam alemi için en önemli ve kutsal sayılan yapılarından biri Mescid-i Aksa, I.Velid döneminde Kudüs'te 709-715 yılları arasında inşa edilen maddi ve manevi olarak önemli olan bir Emevi eseridir. Tarih boyunca birçok onarım faaliyetleri geçirmiş ve bu nedenle birçok değişime maruz kalmıştır (Şekil 2.1.1.1). Mekânın en çok

dikkat çeken kısmı ise daha sonra yapılan camilerde tekrarlanacak olan kubbedir (Bozkurt, 2004).

Şekil 2.1.1.1: Mescid-i Aksa, Kudüs (Bozkurt, 2004)

Günümüzde Emevi mimarisine ait eser sayısı azdır fakat İslam mimarisinde önemli bir yeri vardır. I.Velid döneminde eski bir Bizans mabedinin yerine inşa edilen ve günümüze kadar kalan en önemli yapılarından birisi Şam'daki Emeviyye Cami'dir. Cami dikdörtgen plan tipine sahiptir. Cami planında kibleye paralel olacak şekilde üç sahn ve onları dikey olarak kesecek şekilde bir sahn görülmektedir. Kesişen sahnların ortasında kubbe bulunmaktadır (Yazıcı, 1995) (Şekil 2.1.1.2). Avlunun üç tarafı da iki katlı revaklar ile çevrilidir. Üç minareye sahiptir ve kare planlı olarak inşa edilmiştir (Sayım, 2018). Cami tarih boyunca birçok tadilat geçirmiş ve bugünkü şeklini almıştır (Şekil 2.1.1.3).

Şekil 2.1.1.2: Emeviyye Cami Planı (Yazıcı, 1995)

Şekil 2.1.1.3: Emeviyye Cami (Kale, 2019)

Emeviler döneminde camilerin önemli özelliği olarak görülen mihrap ve minber cami mimarisinde belirginleşmeye başlamıştır ve bu dönemde İslam cami mimarisinde kubbenin üst örtü olarak kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Çetin, 2015).

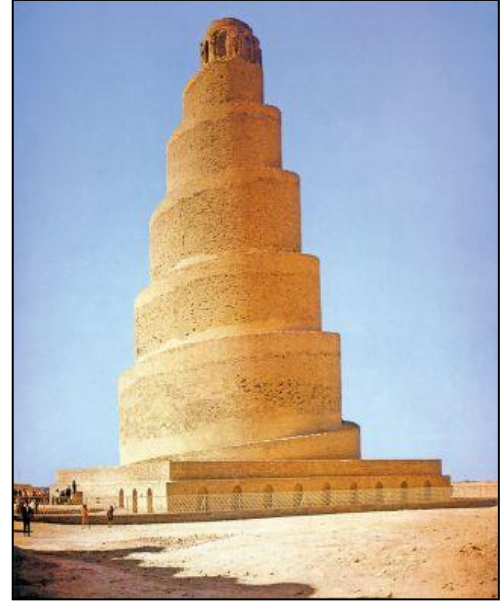
Yapılar, yapım tekniği ve yapı malzemesi olarak dönemlere göre değişmektedir. Emeviler döneminde yapı malzemesi olarak taş kullanılmıştır. Abbasiler döneminde ise kerpiç ve tuğlayı yapılarında kullanmışlardır (Fidan, 2020).

Abbasiler döneminde halife Mansur kendi planladığı Bağdat şehrini inşa etmiştir. Şehrin ortasında kendisi için inşa ettirdiği sarayın yanında cami bulunuyordu. Bir avlunun üç tarafını kuşatan iki tarafı da ahşap sütunla kaplı olduğu ve mihraplarının Emevi dönemindekilere benzediği bilinmektedir. Bu dönemde kurulan diğer bir şehir de Rakka'dır. Şehrin kuzeyinde yer alan büyük caminin kalıntılarından kare planlı olduğu anlaşılmaktadır (Yetkin, 1988).

Abbasiler döneminden Halife Mu'tasım, Bağdat şehrini terk ederek güvendiği askerlerle birlikte oturmak için Samarra şehrini kurdu. Halife Mütevekkil tarafından 848-852 yılları arasında Samarra Ulu Cami yaptırıldı. Şu ana kadar yaptırılan camiler arasında en büyüğü olan Samarra Ulu Cami dış avlusuyla beraber 150.000 m² alana inşa edilmiştir. Tuğla duvarlar ile örülmüş, doğu ve batıda on iki adet, kuzey ve güneyde sekiz adet ve köşelerde birer adet olmak üzere kırk dört kule yapılmıştır. Avlunun çevresinde yanlarda dört, kuzeyde üç sıra revak bulunmaktadır. Kuzey duvarının dış kısmında kalan minaresi helezon şeklinde inşa edilmiştir (Yetkin, 1988) (Şekil 2.1.1.4).

(a)

(b)

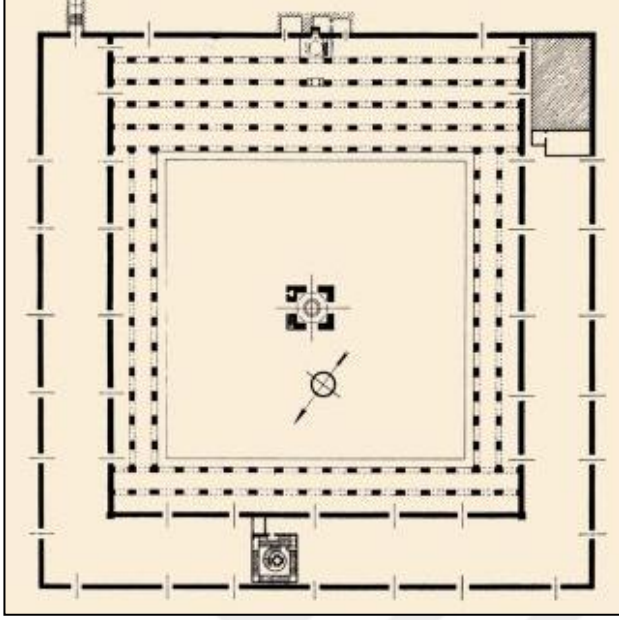
Şekil 2.1.1.4: (a) Samarra Ulu Cami (Bıyıklı, 2020), (b) Samarra Ulu Cami minaresi (Yetkin, 1988)

Abbasiler döneminde mimaride Türk-İran izleri görülmeye başlamıştır. Samarra, Rakka ve Bağdad'da inşa edilen camilerde tuğla, kireç, alçı ve mermer kullanılmıştır. Bu dönemde kare ve yuvarlak gövdeli minare, caminin iç ve dış unsurları ortaya çıkmıştır (Akın, 2016).

2.1.2. İlk Türk İslam Devletleri Camileri

Tolunoğulları, Türk -İslam tarihi açısından önemlidir. Hanedanın başına genellikle Türk soyundan gelen kişiler tercih ediliyordu (Özkuyumcu, 2012). Ahmed Bin Tolun tarafından Katai'de ulucami şeklinde yaptırılan İbn Tolun Cami, bugün Mısır'da şeklini koruyan en eski camidir. Yapı malzemesi olarak sadece tuğla kullanılan camide Abbasi geleneği görülmektedir. Orta kısımda 92m x 92m kare bir avluya sahiptir ve avlunun yönü kibleyi göstermektedir. Avlunun çevresinde sahnalar bulunmaktadır. Avluya paralel iki tarafı üç sahından, mihrapa paralel beş sahından oluşan üsttö aşıppla kaplı olan revaklar bulunmaktadır. Revakların köşeleri taş kaplı sütunlarla ve dikdörtgen şeklinde payeler sivri kemerlerle birbirine bağlanmıştır (Şekil 2.1.2.1). Mihrabın önü on altıgen kasnaklı aşıptan inşa edilen bir kubbe ile örtölüdür. Cami duvarında sivri kemerli olarak açılmış pencereler bulunmaktadır. Pencere yaparak taşınan ağırlığı azaltmayı ve ışık almayı amaçlamışlardır. Avlunun ortasında bulunan şadırvan XIII. yüzyılda sonradan ilave edilmiştir. Caminin minaresi avlunun dışında bulunmaktadır. Tuğla olarak inşa edilen yapıdan farklı olarak taştan yapılmıştır. Minarenin merdivenleri dışarıdan görülmektedir (Şekil 2.1.2.2). Minarenin üst kısmı

silindirik gövdeli bir yapısı vardır ve camiye bir köprü ile bağlanır. İbn Tolun Cami'nde, Samarra üslubu ve Bizans etkilerini görmek mümkündür (Behrens-Abouseif, 1999).

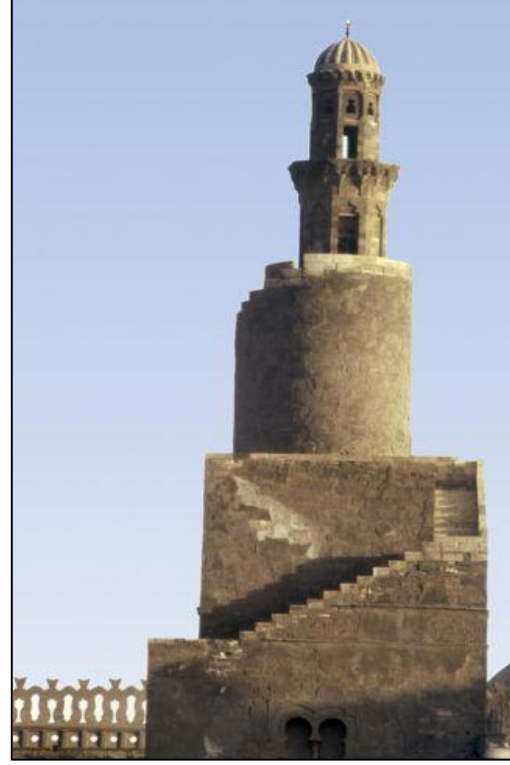

(a)

(b)

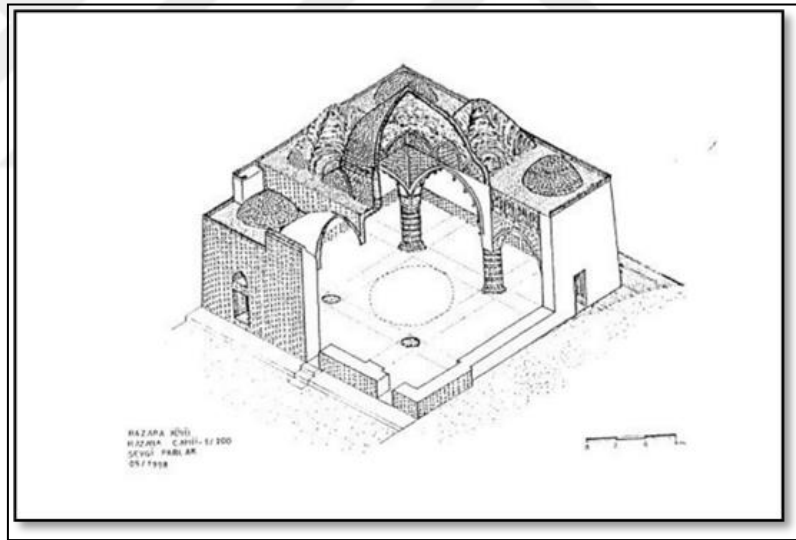
Şekil 2.1.2.1: (a) İbn Tolun Cami (Özkuyumcu, 2012), (b) İbn Tolun Cami kemerlerindeki taş süslemeleri (Behrens-Abouseif, 1999)

Şekil 2.1.2.2: İbn Tolun Cami avludan görüntüsü ve minaresi (Behrens-Abouseif, 1999)

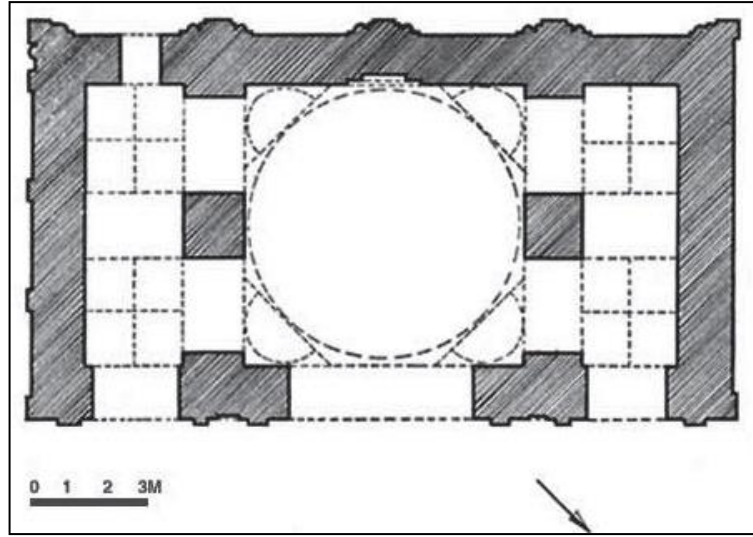
Asya’da, Türk-İslam mimarisinin ilk eserleri Karahanlılar döneminde ortaya çıkmaya başlamıştır. Dönemin ilk eserlerinde yapı malzemesi olarak kerpiç kullanılmıştır ve daha sonra tuğla yapı malzemesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Karahanlı döneminde inşa edilen camilerde enine gelişmiş, mihrap önü kubbeli cami planı ve merkezi planlı cami formu olmak üzere iki önemli plan görülmektedir (Altun, 2001). Bu dönemde kerpiç yapı malzemesi olarak kullanıldığı için günümüze az sayıda eser ulaşmıştır.

Karahanlılar döneminden Hazara Diggarân Cami, mihrap önü merkezi kubbeli ve merkezi planlı olarak inşa edilen XI. yüzyıl eserleri arasındadır. Hazara Cami’nin örtü sisteminde birden fazla teknik kullanılmıştır. Caminin merkezi kubbesi dört adet sütun üzerine yerleştirilmiştir ve sekiz adet tonoz ile üzeri örtülmüştür (Şekil 2.1.2.3). Küçük kubbeler, kemer ve tonozun birleştiği yerlerde kullanılmıştır. Caminin duvarları ince tuğlalar alçı yardımıyla kaplanmıştır. Temeli taştan yapılan Hazara Camisi’nde yapı malzemesi olarak kerpiç ve tuğla kullanılmıştır (Rustamova, 2019)

Şekil 2.1.2.3: Hazara Cami (Rustamova, 2019)

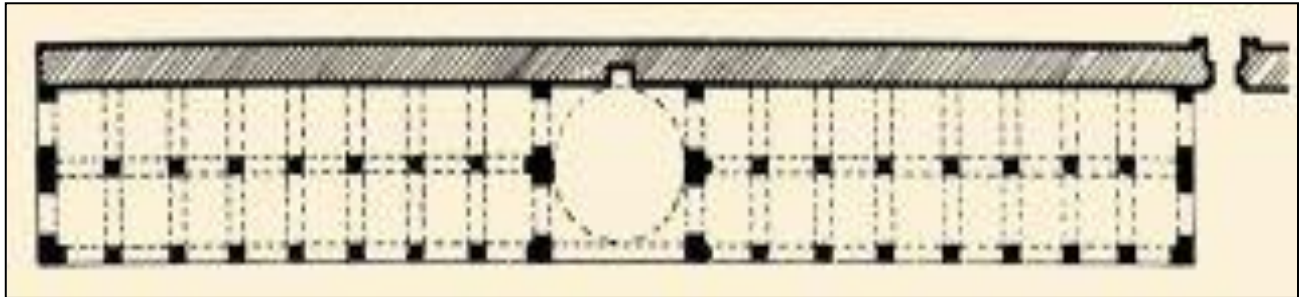
Karahanlılar dönemine ait bir diğer önemli eserde Talhatan Baba Cami’dir. Yapı malzemesi olarak tamamen tuğla cami enine geniş dikdörtgen plan tipine sahiptir (Şekil 2.1.2.4). Planın ortasında, mihrabın önünde kubbe bulunmaktadır (Altun, 2001). Camiye daha sonradan eklenen payandalar duvarda meydana gelen tahribatı önlemiştir. Bezemelerde geometrik şekiller, ters S tarzı, çapraz geometrik şekiller ve papyon şeklindeki bezemeler kullanılmıştır. Edirne’de bulunan üç şerefeli camiye benzemektedir (Rustamova, 2019).

Şekil 2.1.2.4: Talhatan Cami (Altun, 2001)

Türk-İslam mimarisinin ikinci önemli dönemi Gazneliler döneminde görülmektedir. Dönemin en önemli eseri Arus-ül Felek Cami'dir. Günümüze kadar ulaşmamış olan camide ağaç direkler üzerine konumlandırılan ahşap düz çatı mevcuttu. Yapıda altın ve lacivert renk taş kullanılarak zengin süslemeler yapılmıştır. Dönem mimarisinde taş kullanımı yoğun olarak artmıştır (Türk Sanatı Tarihi, 2013).

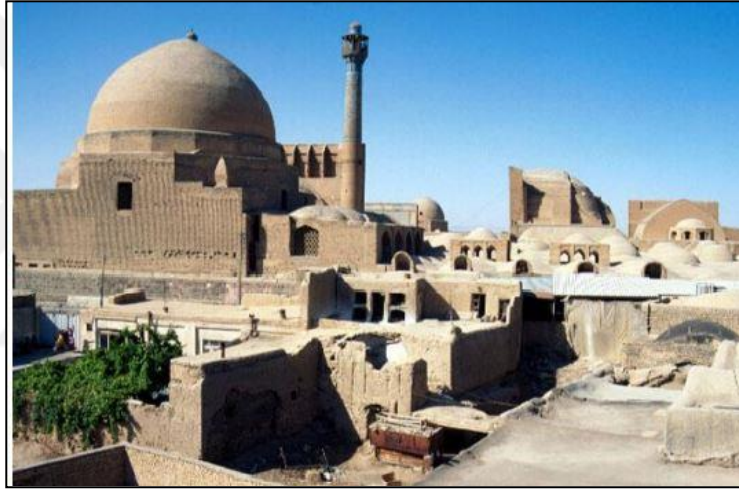
Gazneliler döneminin en önemli eserlerinden birisi de XI. yüzyıl başlarında inşa edilen Leşker-i Bazar şehrinde bulunan ulu camidir. Yapıda mihrap önünde bulunan kare planlı yerin üstünü örten kubbe bulunmaktadır. Sur duvarına dayanan bu yapı genişleyen cemaat düşünülerek kemerlerle avluya açılan bir plan tipi görülmektedir (Altun, 1996). Plan şeması olarak Emeviler döneminden Şam Emevi Cami'ye benzetilmektedir (Şekil 2.1.2.5) (Türk Sanatı Tarihi, 2013).

Şekil 2.1.2. 5: Leşker-i Bazar Cami Planı (Altun, 1996)

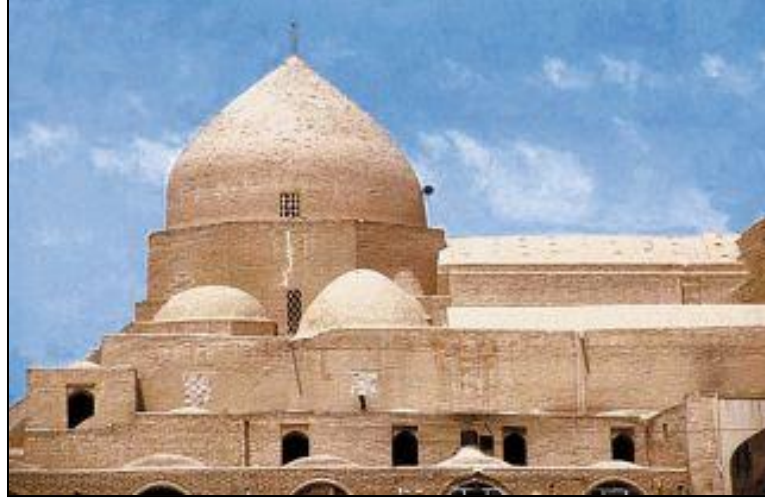
2.1.3. Selçuklu Dönemi Camileri

Selçuklular, İran ve Orta Asya'da Türk mimarisinde daha önceki gelişmeleri toplayarak dört eyvanlı, mihrap önü kubbesi olan ve avlulu cami mimarisi oluşturmuşlardır (Aslanapa, 2019). 1051 yılında Melihşah döneminde ele geçirilen İsfahan Selçukluların başşehri olmuştur (Çoruhlu, 2000). İlk Selçuklu camisi olan İsfahan Mescid-i Cuma'sına, Melihşah (1072-1092) döneminde caminin en önemli kısımlar eklenmiştir. Caminin büyük mihrap kubbesi ve tam karşısında bulunan avlunun dışındaki kuzey yönündeki küçük kubbeli mekânı, dört eyvanlı avlusu, kubbeli revakları Büyük Selçuklu döneminde olduğu kitabelerde yazmaktadır. Camide değişiklikler yapıldığı ve ilavelerle genişletildiği otuza yakın kitabede belirtilmiştir (Aslanapa, 2019) (Şekil 2.1.3.1).

Şekil 2.1.3.1: İsfahan Mescid-i Cuma (Türk Sanatı Tarihi, 2013)

Orta Asya ve Hindistan'da bulunan cami mimarisinin temelinde bulunan dört eyvanlı cami planının ilk uygulandığı yapı Zevvâre Cuma Cami'dir. Bu camide uygulanan dört eyvanlı ve mihrap önü kubbeli plan tipi sivil mimaride yaygın biçimde kullanılmıştır. Bu camide bu plan tipinin iyi bir şekilde uygulanmasından sonra, daha önceki camilerde uygulanan merkez kubbeli bir mihrap önü mekânı ve diğer mekanlarında bu mekâna bağlanmasıyla oluşan plan tipleri Zevvâre Cuma Cami planına göre biçimlendirilmiştir. Bu caminin plan tipi geleneksel plan tipi olarak Orta Asya ve Hindistan coğrafyasında da uygulanmıştır (Beksaç, 2013) (Şekil 2.1.3.2).

Şekil 2.1.3.2: Zevvâre Cuma Cami (Beksaç, 2013)

Selçuklularda dikkat çeken bir diğer eserde İran'da bulunan, Abbasiler döneminden kalma eski caminin yerine inşa edilen Ardistan Mescidi Cuma'sıdır. Zevvâre'den önce tek kubbeli olarak inşa edilen cami daha sonra dört eyvanlı plana göre biçimlendirilmiştir (Aslanapa, 2019). Bu döneme ait diğer dört eyvanlı camiler Gülpaygan Ulu Camii, Gurve Ulu Camii ve Kazvin Ulu Cami'dir (Niar, 2016).

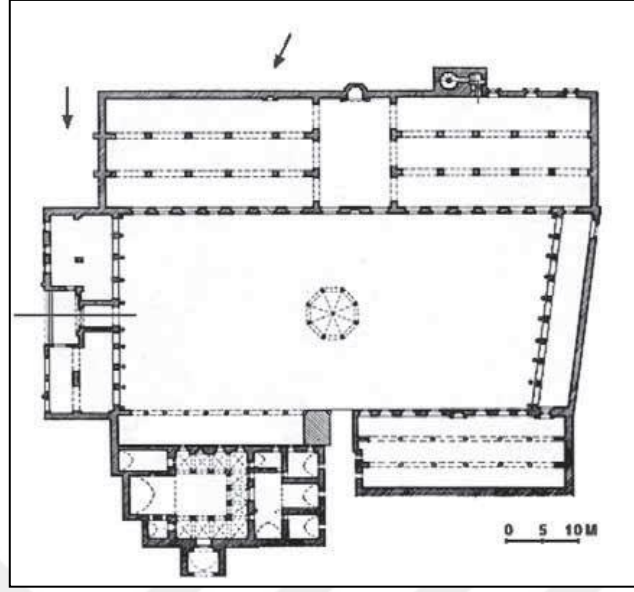
Selçuklu döneminde kubbeler zengin iç süslemeleri olmasına rağmen dış görünüşleri tamamen süslemeden uzak sık tuğla örgüsünden yapılmıştır. Küp şeklinde bir blok üzerinde, sekizgen bir geçiş bölgesi sonrasında sivrilen kubbe Selçuklu kubbesini sembolize eder. Gazneliler döneminde gördüğümüz kubbe-eyvan birleşmesi bu dönemde en iyi şekilde uygulanmıştır. Kubbe, plana dışardan hâkim bir şekilde durmaktadır (Aslanapa, 2019).

Bu dönemde minareler genel olarak Karahanlı dönemindeki gibi silindirik gövdeli ve ince uzun olarak inşa edilmişlerdir (Aslanapa, 2019).

XII. yüzyıldan sonra Anadolu'da parlak ve zengin gelişmeler olmuştur. Karahanlılar ve Gazneliler döneminde başlayan kubbenin camide mimari eleman olarak kullanılması Anadolu Türk mimarisinde gelişerek muazzam sonuçlara ulaşmıştır (Aslanapa, 2021).

Anadolu'daki camilerden ilki Büyük Selçuklu eseri olan Diyarbakır Ulu Cami'dir. Sultan Melihşah döneminde yapılan cami planı Şam Emeviye camiye benzemektedir. Kubbesiz ve sade bir mimari ile inşa edilmiştir. Caminin avlusunun batı cephesi iki katlı revaklarla Emevi yapılarına benzemektedir. Caminin sütunları bir Roma tiyatrosundan alınmıştır. Caminin plan tipi ve kare minaresi Anadolu'da yapılan

diğer camilerde uygulanmamıştır (Aslanapa, 2019) (Şekil 2.1.3.3). Yapı malzemesi olarak kesme taş kullanılmıştır (Çakmak, 2012).

Şekil 2.1.3.3: Diyarbakır Ulu cami Planı (Aslanapa, 2019)

Diyarbakır Ulu Camiden sonra gelen Siirt Ulu Cami inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 523 yılında Irak Selçuklu hükümdarı tarafından genişletilmiştir. Yapı mihrap önü kubbesiyle ve plan şemasıyla Selçuklu camilerine benzemektedir. Dikdörtgen plan şemasına sahip cami, günümüzde zeminden aşağıda kalmaktadır ve avluya merdivenle inilmektedir (Uluçam, 2012). Günümüzde yapının tuğladan yapılan firuze çinilerle süslemeli eğri minaresi dikkat çekmektedir (Aslanapa, 2021).

Bitlis Ulu Cami, üzerinde bulunan kitabeye göre 455 tarihlidir. Yapının avlusu yoktur ve eskiden üç büyük kemerle dışarıya açıldığı bilinmektedir. Daha sonra bu kemerler kapatılarak pencere ve kapı oluşturulmuştur. Camide yapı malzemesi olarak taş kullanılmıştır. Caminin dengeli ve simetrik bir plan şemasına sahip olması XII. yüzyılda cami mimarisi için önemli bir gelişmedir (Aslanapa, 2021).

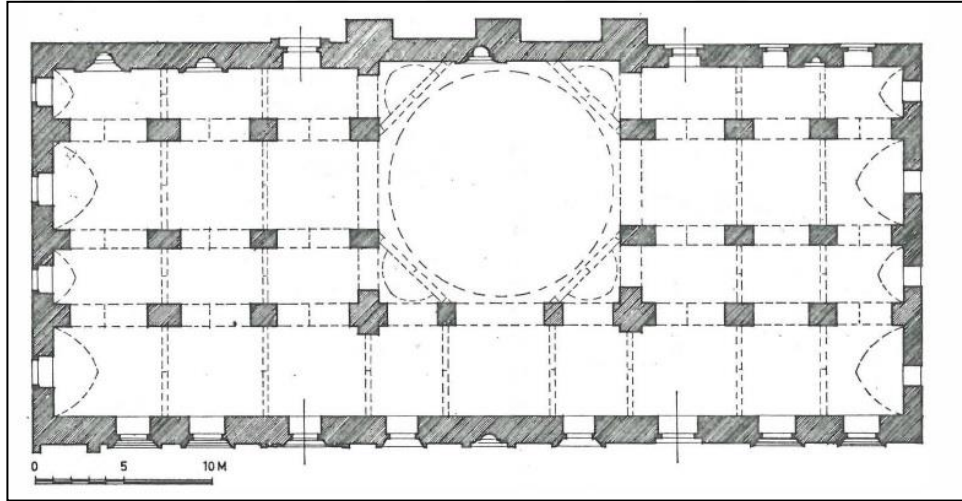
2.1.4. I. Beylikler dönemi Camileri

Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın 1071 Malazgirt Zaferi sonrasında Türkler Anadolu'ya yerleşmeye başladılar. Türkler yaşadıkları sürede bazıları uzun ömürlü bazıları kısa ömürlü olarak birçok beylik kurulmuştur (Kutlu & Soyluk, 2021).

Artuklu mimarisi, XII. ve XIII. yüzyıllarda hüküm sürdüğü Güneydoğu bölgesinde gelişmeye başlamıştır. Yaşadıkları yöreye özgü olan sarı kireç taşı kullanarak kagir mimariyi kullanmışlardır. Camilerde plan tipi olarak genellikle mihrap önü kubbeli, harim mekânı dikdörtgen şeklinde enine genişleyen ve geniş avlu

kullanılmıştır. Bu dönemde yapılan camilerde avlular bazen yapıdan ayrılarak kullanılmış, bazen de küçültülüp yapıya dahil edilmiştir. Camilerin iç mekanlarında birçok taşıyıcı ayaklar ve bu ayakları birbirine bağlayan kemerler bulunmaktadır. Bu dönemde yapılan camilerde mihrap önünde yapılan kubbe tüm yapıya hâkim olmuştur. Yapılarında kesme ve molozu yapı malzemesi olarak kullanmışlardır. Yöre ait olan taş bezemelerde kullanmışlardır. Yapıda en dikkat çeken kısım zengin süslemelerin bulunduğu kaç kapıdır (Kutlu & Soyluk, 2021).

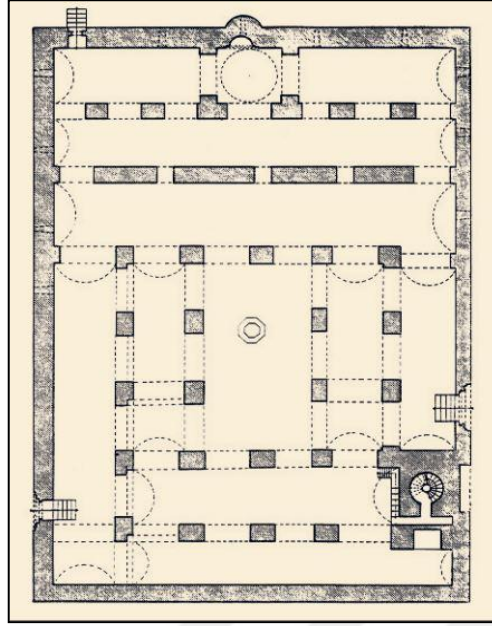
Artuklu cami mimarisi, İsfahan Mescidi Cuması'ndaki kubbe ve aynı plan şeklinin uygulandığı Silvan Ulu Cami ile başlar (Aslanapa, 2021). Yapıda tamamen kesme taşın kullanılmış ve mihrap önü kubbede tuğladan inşa edilmiştir. Yapı günümüze kadar çeşitli onarımlar geçirmiştir. Yapının 13.5 çapındaki mihrap kubbesi kademeli şekilde yükselerek planın merkezini oluşturur (Çetin, 2008) (Şekil 2.1.4.1).

Şekil 2.1.4.1: Silvan Ulu Cami (Aslanapa, 2019)

XII. yüzyıl Artuklu mimarisinin özelliklerini taşıyan diğer cami ise Mardin Ulu Cami'dir. XIV. yüzyıla kadar sürekli değişim geçirmiştir. Altı paye üzerine oturan yivli kubbe bu camide ilk örnek olmuştur. Bu yapıdan sonra Mardin'de diğer camilerde de uygulanmıştır (Aslanapa, 2021).

XII. yüzyıla ait diğer bir cami ise Harput Ulu Cami'dir. İlk özgün minaresi de tuğladan inşa edilmiştir (Kutlu & Soyluk, 2021). Kalın ve silindirik olarak inşa edilen minarenin şerefeden sonrası yenidir. Camideki mekanlar sivri kemerlerle avluya açılmaktadır. 8 m çapında kubbeye sahip olan cami plan şeması ile Zevvare Cuma Cami'ye benzemektedir (Aslanapa, 2021) (Şekil 2.1.4.2).

Şekil 2.1.4.2: Harput Ulu Cami Planı (Uluçam, 2012)

Kızıltepe Ulu Cami ve Urfa Ulu Cami’de bu döneme aittir. Artuklu dönemi camiler, içten dışa doğru bütün yapıya hâkim mihrap önü kubbesi ve avlu köşelerine çifte minare ile Anadolu Türk mimarisinin sonraki dönemlerde gelişmesini sağlamıştır (Aslanapa, 2019).

XII. yüzyılda Orta Anadolu’da Danişmendliler mimari eserler meydana getirmişlerdir. Bu dönem yapıları malzeme, teknik, tasarım ve süsleme açısından ön plana çıkamamışlardır. Ancak Anadolu Türk Mimarisinin gelişimi açısından önemli örnekler verilmiştir (Tanman, 1993).

Niksar Ulu Cami, bugünkü Melik Gazi Cami olarak bilinir ve Evliye Çelebi’de de adı bu şekilde geçmektedir. Plan tipi Artuklu camilerinden farklı olarak beş sahınlı ve avlusuzdur. Camide, mihrap önü kubbe yerine ahşap aydınlık bir fener görülmektedir. Geçirdiği tadilatlar nedeniyle yapı ana hatları bozulmuştur. Diğer Danişmendli eserleri Kayseri Ulu Cami, Kayseri Kölük Cami ve Sivas Ulu Cami bu dönemde yapılmıştır. Anadolu Türk Mimarisine, Artuklu camileri kadar yenilik getirmemiştir (Aslanapa, 2019).

Doğu Anadolu bölgesinde Saltuklular hüküm sürmüştür. Camilerin ilki Erzurum iç kalede bulunan dikdörtgen plan üzerine mihrap önü kubbeli ve minaresi tuğladan inşa edilmiştir (Çobanoğlu, 2001). Bu dönemin en önemli yapısı Erzurum Ulu Cami’dir. Yapı malzemesi olarak kesme taş kullanılmıştır. Plan şekli dikdörtgen olan cami mihrap duvarına dik yedi sahınlı ve avlusuzdur (Uluçam, 2012).

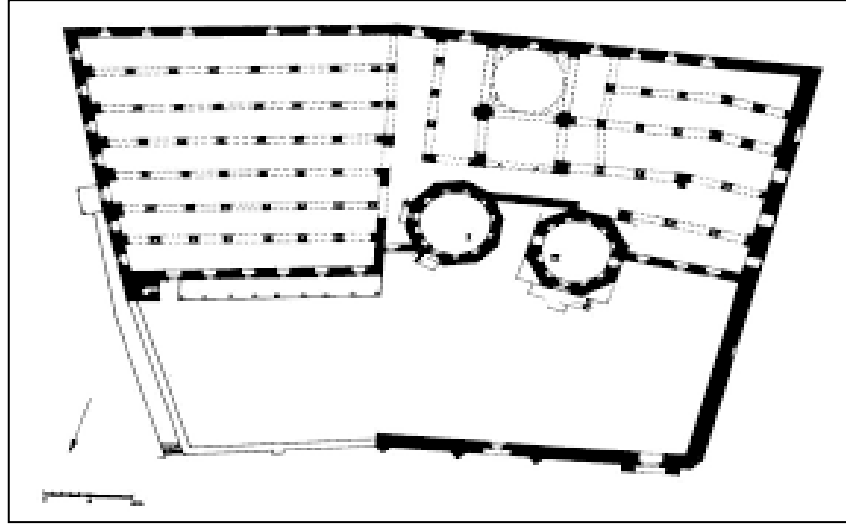
XII. yüzyıl sonlarına doğru Mengüçlüklüler tarafından Divriği Ulu Cami inşa edilmiştir. Caminin içerisinde darüşşifa ve türbe bulunmaktadır. Zengin süslemeli taç kapıları vardır (Çobanoğlu, 2012). Yapı malzemesi olarak tuğla ve taş kullanılmıştır. Dışardan kümbet biçiminde gözüken mihrap önü kubbesi, süslü ve gösterişlidir (Aslanapa, 2021) (Şekil 2.1.4.3).

Şekil 2.1.4.3: Divriği Ulu Cami, Sivas (Çobanoğlu, 2012)

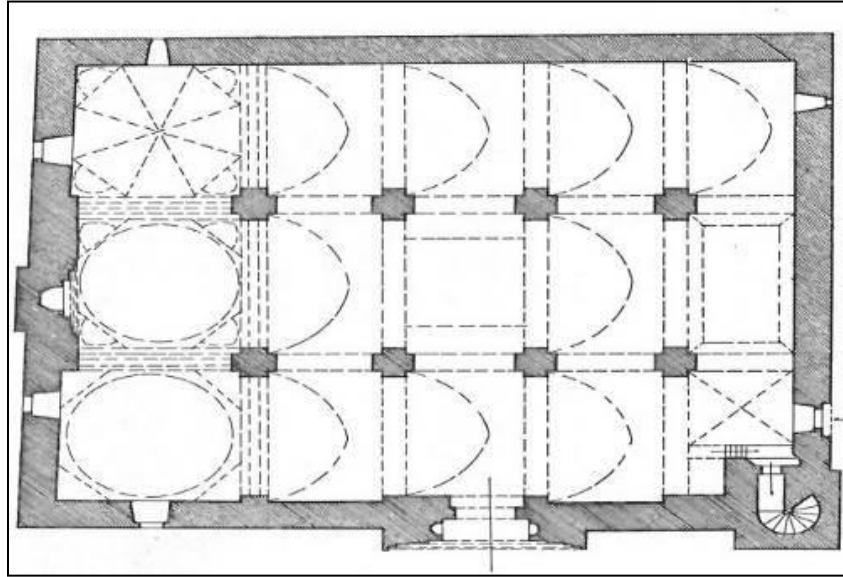
2.1.5. Anadolu Selçuklu Dönemi Camileri

Anadolu Selçuklu mimarisi XIII. yüzyıldan itibaren oluşmaya başlamıştır. Bu döneme ait en önemli eserler dini yapılardır. Genellikle çok sütunlu ulu cami şeklinde inşa edilmişlerdir (Çetintaş, 2017). Bu dönemde camiler, enine ve dikine gelişen plan şeması ve mihrap önü kubbeleri ile gelişme gösterir. Bu döneme ait ilk eser çeşitli tamir ve değişiklikler geçirmiş olan Konya Alâeddin Camii'dir. Yapı bir tarafta mihrap önü kubbeli, bir tarafta da mihraba paralel sahnlar olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır (Denkhalbant & Çobanoğlu, 2009). Büyük Selçuklu ve Artuklu dönemi cami özellikleri bu dönemde de devam etmektedir. İki kısımdan oluşan camide kubbenin olduğu tarafta on köşeli ve yarım kalmış sekizgen şeklinde iki kümbet bulunmaktadır. Kuzey tarafta tüm bölümleri kaplayan avlu bulunmaktadır (Aslanapa, 2021) (Şekil 2.1.5.1).

Şekil 2.1.5.1: Konya Alâeddin Camii (Aslanapa, 2021)

Konya Alâeddin Camii tamamlandıktan sonra Niğde Alâeddin Camii yapılmıştır. Caminin planı ve şekli bozulmadan günümüze kadar gelmiştir. Yapı Anadolu Selçuklu mimarisinin bütün unsurlarını taşımaktadır. Cami beşer bölümlü üç sahından ve mihrap duvarını örten üç kubbeden oluşmaktadır. Dışardan sade gözüken kubbeler iç kısımda süslemelerle mekânı zenginleştirmiştir (Şekil 2.1.5.2) (Aslanapa, 2021).

Şekil 2.1.5.2: Niğde Alâeddin Camii (Aslanapa, 2021)

Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad tarafından Malatya Ulucami yapılmıştır. Yapıldığı tarihten kısa süre sonra tamir ve müdahalelere yapılmış bu yüzden plan ve mimarisi değişmiştir. Dikdörtgen şeklinde bir avlu ve avlunun güney kısmında

yer alan sivri büyük bir kemerle açılan eyvana bitişik mihrap önü kubbesi caminin orta eksenini oluşturmaktadır (Çobanoğlu, 2012). Bu dönemde yapılan diğer camiler arasında Amasya Burmalı Minare Cami, Bünyan Ulucami, Develi Ulucami, Akşehir Ulucami, Kayseri Huand Hatun Camii, Sinop Ulucami, Konya Sâhib Ata Camii, Afyon Ulucami, Ankara Arslanhane Cami, Beyşehir Eşrefoğlu Cami ve Sivrihisar Ulucami bulunmaktadır (Denkhalbant & Çobanoğlu, 2009).

Bu dönemde genel olarak yapı malzemesi olarak taş ve tuğla kullanılmıştır. Bu iki yapı malzemesinin birlikte kullanıldığı yapılarda kubbeler tuğlada inşa edilmiştir. Tuğlanın süsleme özelliklerinden de faydalanılmıştır (Öter, 2021). Bu dönemde inşa edilen yapıların cepheleri, cephe kompozisyonlarına önem verilmiştir. Plan ve cephelerde taç kapının olduğu kısım dışarıya doğru çıkıntı yapan öğelerdir (Caner & Bakırer).

Anadolu Selçuklu Dönemi'nden sonra Osmanlı Dönemine geçerken II. Beylikler Dönemi vardır. Bu dönemde cami mimarisinde plan şeması olarak tek kubbe son cemaat mahalli belirlenmiştir. Cephede yapı malzemesi olarak mermer levha kullanılmıştır (Akin, 2016). Bu dönemde genel olarak Anadolu Selçuklu dönemine benzer örnekler yapılmıştır. II. Beylikler Dönemi'nde en dikkat çeken unsur revaklı-şadırvanlı avludur. Bu dönemin en önemli iki eseri Manisa Ulu Cami ve Selçuk İsa Bey Cami'dir (Bozcu, 2007).

2.1.6. Osmanlı Dönemi Camileri

Osmanlı Devleti kurulduğu yıllardan itibaren mimariye önem vermişlerdir. Osmanlı Dönemi'nde mimarinin gelişmesine farklı kültürlerin bir arada yaşaması da etkili olmuştur. Yerleşim yerlerinde odak noktaları ibadet mekanları seçilmiştir. Bu dönemde ibadet mekanlarının manevi olarak kullanım amacı aynı olsa da mimari olarak gelişim göstermiştir. Mimari bu dönemde gücün temsili olarak gösterilmiştir. Camiler olanaklara göre daha ihtişamlı ve daha büyük alanlara inşa edilmiştir (Ünlütürk, 2021).

Osmanlı dönemi cami mimarisi incelendiğinde kurulduğu ilk yıllarda başkent olan Bursa ve İznik'te ilk örnekleri görülmeye başlamış daha sonra Edirne ve İstanbul'da gelişim göstermiştir. Osmanlı Mimarisi; Erken Dönem, Klasik Dönem ve Geç Dönem olmak üzere üç dönem olarak incelenmektedir.

2.1.6.1. Erken Dönem Osmanlı Camileri

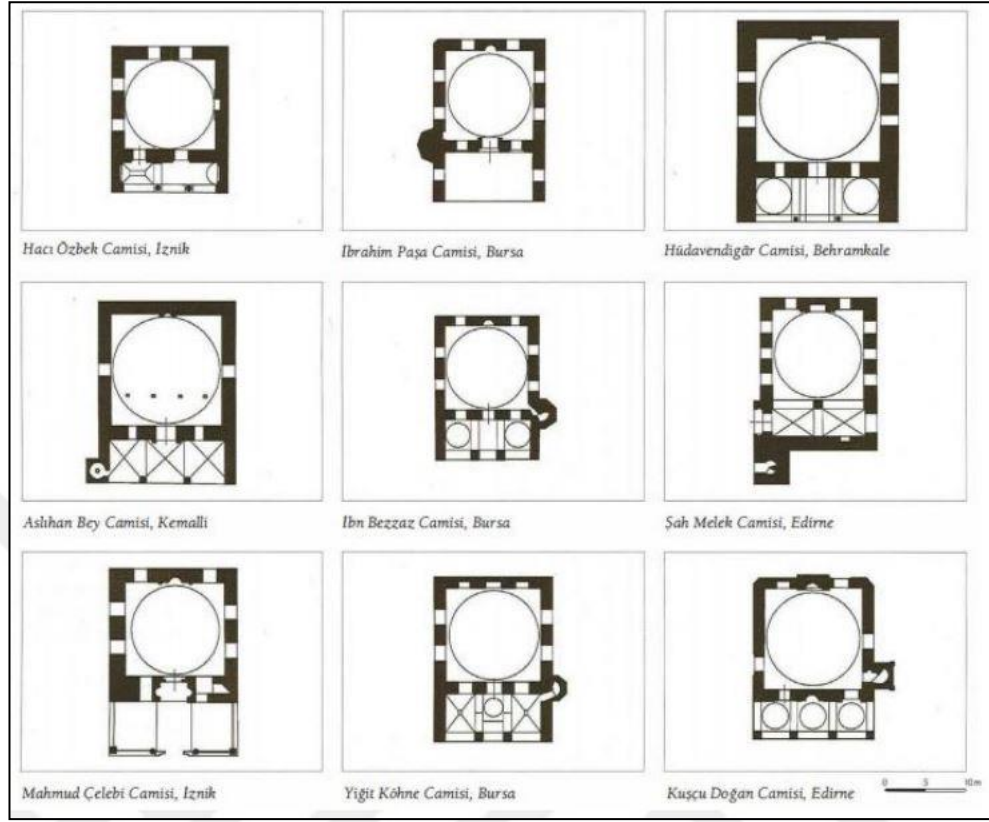
Osmanlı Devleti'nin kurulduğu ilk yıllarda etkili olmuştur ve bu döneme ait yapılar İznik, Bursa ve Edirne'de inşa edilmiştir. İlk yapılar İznik'te görülmeye başlanmıştır. Daha sonra başkentin Bursa olmasıyla bu döneme ait eserler burada inşa

edilmiştir. Devletin merkezinin daha sonra Edirne'ye taşınmasıyla mimari faaliyetler burada devam etmiştir (Ünlütürk, 2021). Osmanlı Mimarisi, bu dönemde Bizans devrine ait yapı malzemeleri ve yapım tekniği, Selçuklu dönemine ait yapı tipolojileri, Memlük mimarisine ait mimari özellikleri görülebilir (Sayan, 2018).

Erken Dönem Osmanlı Mimarisi'nde inşa edilen yapılarda taş ve tuğla yapı malzemesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Klasik ve Geç Döneme göre daha küçük ebatlı yapılar inşa edilmiştir. Yapım tekniği olarak yapımının kolay olması ve maliyeti nedeniyle Bizans yapılarında kullanılan almalı duvar sistemi kullanılmıştır. Daha sonra Yıldırım Beyazıt döneminde devletin sınırlarının genişlemesiyle yapı malzemesi olarak kesme taş yerini almıştır. Bu dönemde sivil ve dini yapılar Selçuklu ve Beylikler dönemine benzer şekilde inşa edilmiştir. Ancak diğer ters T planı, tabhaneli ve zaviyeli plan tipleri bu dönemde görülmüştür (Ünlütürk, 2021).

Osmanlı döneminde Orhan Bey devrinde başlayarak tek kubbeli camiler aynı özelliklerle inşa edilmiştir. Orhan Bey'in Bilecik'te inşa ettiği camiden sonra sultanlar ilk fetih ettikleri yerlere tek kubbeli camiler inşa etmişlerdir. 13.yy'da inşa edilen camiler genel olarak ortak özellik taşımaktadır. Bu dönemde inşa edilen camilerde giriş cephelerinde revakların yanları kapalıdır. Kubbe geçişlerinde Türk üçgeni olarak adlandırılan geçiş ögesi kullanılmaktadır. Bazı camilerde minare olmadan inşa edilmiştir. Camilerin hepsinde az pencere ve almalı duvar tekniği görülmektedir. İnşa edilen camilerde bezemelere fazla önem verilmemiştir (Kuban, 2021). Bu dönemde son cemaat yerinin plan şemasına katılmasıyla cephe ve cümle kapısı ilişkisi değişmiştir (Bozcu, 2007).

Osmanlı Dönemine ait ilk bilinen cami Hacı Özbek Camii'dir. Yapıda bir sıra kesme taş, üç ya da dört sıra tuğla örülerek inşa edilmiştir ve almalı duvar sistemi görülmektedir. Bu teknik İznik, Bursa, Edirne ve İstanbul'da görülmektedir. Bu camide Selçuklu yapılarının izleri görülmektedir. Erken Dönem Osmanlı Camilerinde İznik'te bulunan Yeşil Cami en önemli eserlerindendir. Tek kubbeli olarak inşa edilmiştir (Aslanapa, 2019). Bu dönemde yapılan Bilecik'teki Orhan Gazi Cami, Bursa'da yapılan Alaeddin Bey Cami, Behramkale'deki Hüdavendigar Cami, Mudurnu'daki Yıldırım Bayezid Cami, İznik'teki Mahmud Çelebi Cami, Şerbetdar Hamza Bey Cami, Edirne'deki Şah Melek Cami, Zagra'da bulunan Hamza Bey Cami, Bursa'da bulunan Yiğit Köhne Cami tek kubbeli olarak inşa edilen camiler arasındadır (Kuban, 2021) (Şekil 2.1.6.1.1).

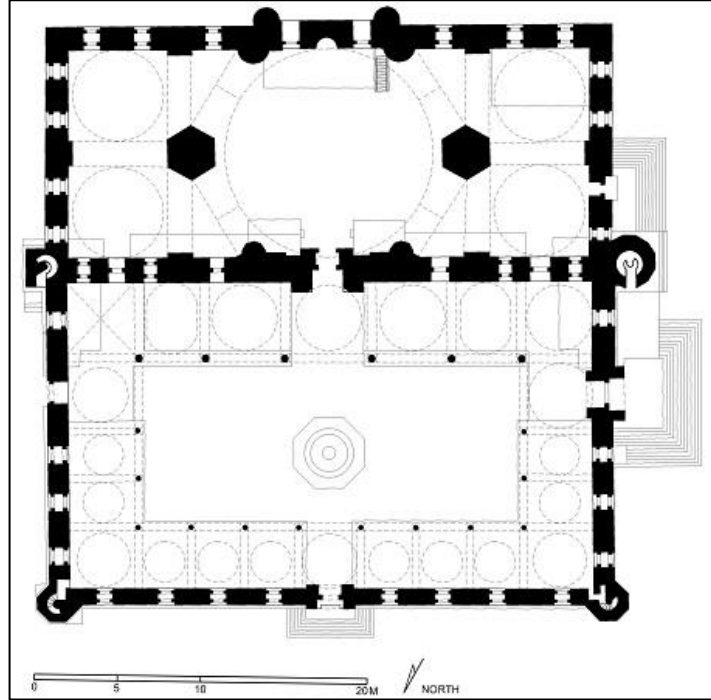
Şekil 2.1.6.1.1: İznik, Bursa ve Edirne’de bulunan tek kubbeli cami planları (Kuban, 2021)

Osmanlı döneminde 14. yy’da fetih edilen yerlerdeki kiliseden çevrilen camiler ve tek kubbeli camilerden sonra değişik farklı tipolojide camiler yapılmaya başlanmıştır. Bu yeni inşa edilen camiler cuma camisi olarak Osmanlı döneminin ilk ulucamileri olmuştur. I.Murad döneminde inşa edilmeye başlanan Ulucamilerde genel olarak orta sahnlar yan sahnalara göre daha kubbeli ve yüksek olarak inşa edilmiştir (Kuban, 2021). Ulucami tipinin en çok bilinen örneği Bursa Ulu Cami’dir. Dikdörtgen plan tipi olan camide 20 adet kubbe bulunmaktadır ve bu yüzden çok kubbeli yapılardandır. Yapının avlusu yoktur fakat iç mekânında avluyu anımsatan tasarımı vardır. Saydam şekilde tasarlanan kubbesi mevcuttur ve bu kubbe sayesinde içeriye ışığı almaktadır. Kubbenin alt kısmına denk gelen şadırvan bölümü bulunmaktadır (Ünlütürk, 2021) (Şekil 2.1.6.1.2).

Şekil 2.1.6.1.2: Bursa Ulu Cami iç mekân (Ünlütürk, 2021)

II. Murad döneminde inşa edilen Edirne Üç Şerefeli Cami, Osmanlılarda daha önce görülmeyen plan tipolojisi görülmektedir. Güneydoğu Anadolu ve Irak bölgelerinde görülen cami tiplerinde orta sahnın yanındaki iki sahnının ve 27 m çapındaki kubbenin iç mekâna hâkim olması bu camide de görülmektedir. Osmanlı döneminde yapılan ilk avlulu camidir. Yeni bir deneme olan Edirne Üç Şerefeli Cami bazı aksaklıklar taşımaktadır (Kuban, 2021) (Şekil 2.1.6.1.3).

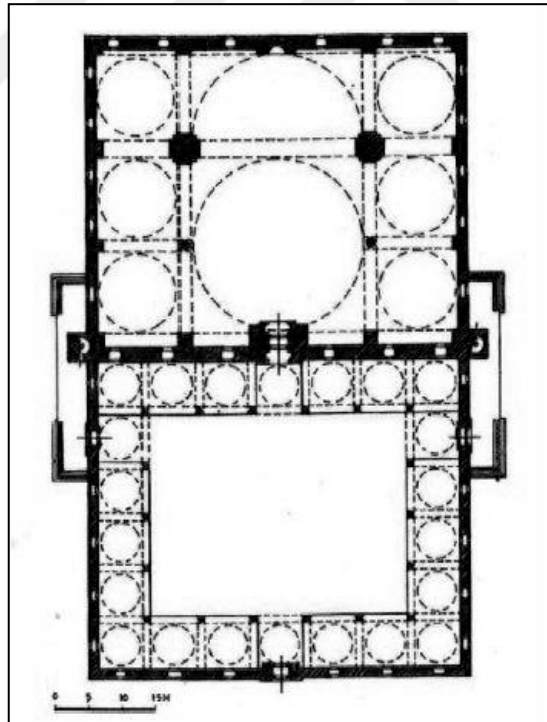
Şekil 2.1.6.1.3: Edirne Üç Şerefeli Cami Planı (Kuban, 2021)

2.1.6.2. Klasik Dönem Osmanlı Camileri

İslam mimarisinin genel özelliklerini Osmanlı dönemi mimarisinde görülmektedir. Osmanlı mimarisi plan tipolojisi, süslemeler, form ve üslup açısından diğer İslam devletleri ile farklılıkları bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nin bu dönemine Mimar Sinan'ın eserleri damgasını vurmuştur (Aslanapa, 2019).

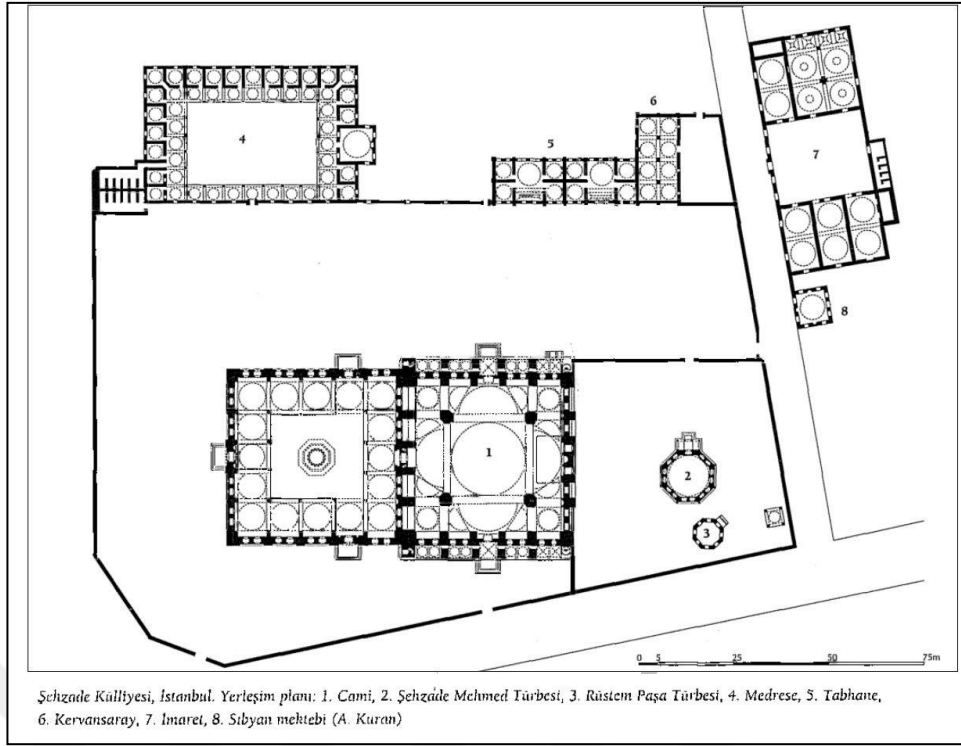
Osmanlı Dönemi camilerinde genellikle iki veya dört minarelidir ve simetrik olarak inşa edilir. Camilerde büyük avlulu ve şadırvan olacak şekilde planlanmıştır. Cami süslemelerinde çini ve hat sanatının kullanıldığı görülmektedir. Kubbe-mekân ilişkisine dikkat edilmiş ve cami çevresinde aşevi, kütüphane, hamam ve medrese ile birlikte inşa edilmiştir (Ünlütürk, 2021).

Bursa ve Edirne'de bulunan camilerde görülen mimari etki Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul fethinden sonra inşa edilen camilerde görülmemiştir. Bu dönemde Fatih'in yaptırdığı büyük Fatih camisinde yarım kubbe büyük ölçüde ele alınmıştır. 26 m çapındaki büyük kubbesini yanlarda üçer küçük kubbe ve kible tarafındaki bir yarım kubbe ile genişletilmiştir (Aslanapa, 2019) (Şekil 2.1.6.2.1).

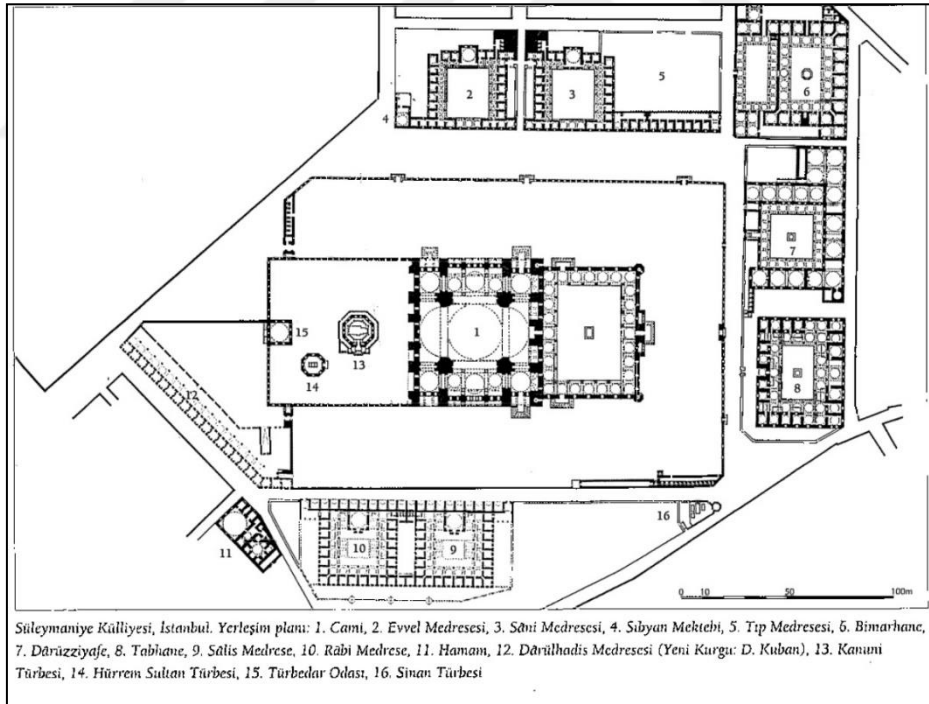

Şekil 2.1.6.2.1: Fatih Cami ilk planı, İstanbul (Aslanapa, 2019)

Mimar Sinan ilk eserlerini İznik, Bursa ve Edirne geleneğini araştırarak vermiştir ve ilk eseri Hüsreviye Külliyesidir. Sinan'ın İstanbul'daki ilk eseri Haseki Külliyesi'dir (Aslanapa, 2019). Mimar Sinan'ın ilk büyük eseri Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılan Şehzade Camisi'dir. Yapımı 1548 yılında tamamlanan caminin merkezi plan şeması uygulanmıştır. İbadet mekanının tamamen kapatan kubbe dört ayak ve dört yarım kubbe ile desteklenmiştir. Mimar Sinan'ın bu camide uyguladığı yenilik bilinen bir plan şemasını farklı şekilde yorumlamıştır. İbadet mekanının iki tarafına revaklar konumlandırılmıştır ve yan revakların orta kısmından girişler verilmiştir (Benian, 2011) (Şekil 2.1.6.2.3). Sinan 1550-1557 yıllarında kalfalık eserim dediği Süleymaniye Cami'yi inşa etmiştir. Bu yapıda Beyazıt Camisi'nde kullanılan plan şeması merkezi kubbe ve yarım kubbe kullanılmıştır. Büyük kubbe dört büyük taşıyıcı ayak üzerine oturmuştur ve mihrap yönünde iki yarım kubbe ile de desteklenmiştir. Yarım kubbeler çeyrek kubbeler kullanılarak genişletilmiştir (Ceylan, 2019). Yan bölümler biri büyük biri küçük olacak şekilde beşer kubbe ile örtülmüştür (Şekil 2.1.6.2.4). Sinan, Süleymaniye ve Selimiye inşaatı arasında Edirne Üç Şerefeli Cami'yi incelemiştir. Üç Şerefeli'nin inşasından 100 yıl sonra plan şemasını İstanbul Beşiktaş'ta bulunan Sinan Paşa Camisi'nde, Rüstem Paşa Camisi'nde ve Edirne Kapı Mihrimah Sultan Camisi'nde denemiştir. Sinan denemelerinde tekrara düşmemiş iyiye götürmeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Sinan'ın ustalık eserin diye adlandırdığı Edirne Selimiye Cami 1568-1575 yılları arasında inşa edilmiştir. Yapıda 43 m yükseklikte ve 31,5 çapındaki kubbe sekiz büyük fil ayağı tarafından taşınmaktadır. Caminin plan şemasına bakıldığında tüm geometrik formlar görülmektedir. Ana mekânın dikdörtgen şeması mahfillerle sağlanmıştır. Mahfillerin bittiği yerde plan kareye dönüşmektedir. Mimar Sinan büyük kubbeyi dört duvar üzerine yerleştirmek yerine dikdörtgen yuvarlağa yumuşak hareketlerle geçiş yapmıştır ve çok sayıda pencerede kullanarak aydınlık bir mekân oluşturmıştır. Yapının strüktür elemanları iç mekânda da hareketliliği sağlamıştır. Revaklı avlunun ortasında şadırvan bulunmaktadır. Sinan, Selimiye Cami'yi şehrin her tarafına hâkim olacak şekilde konumlanmıştır (Benian, 2011) (Şekil 2.1.6.2.5).

Şekil 2.1.6.2.3: Şehzade Külliyesi planı (Kuban, 2021)

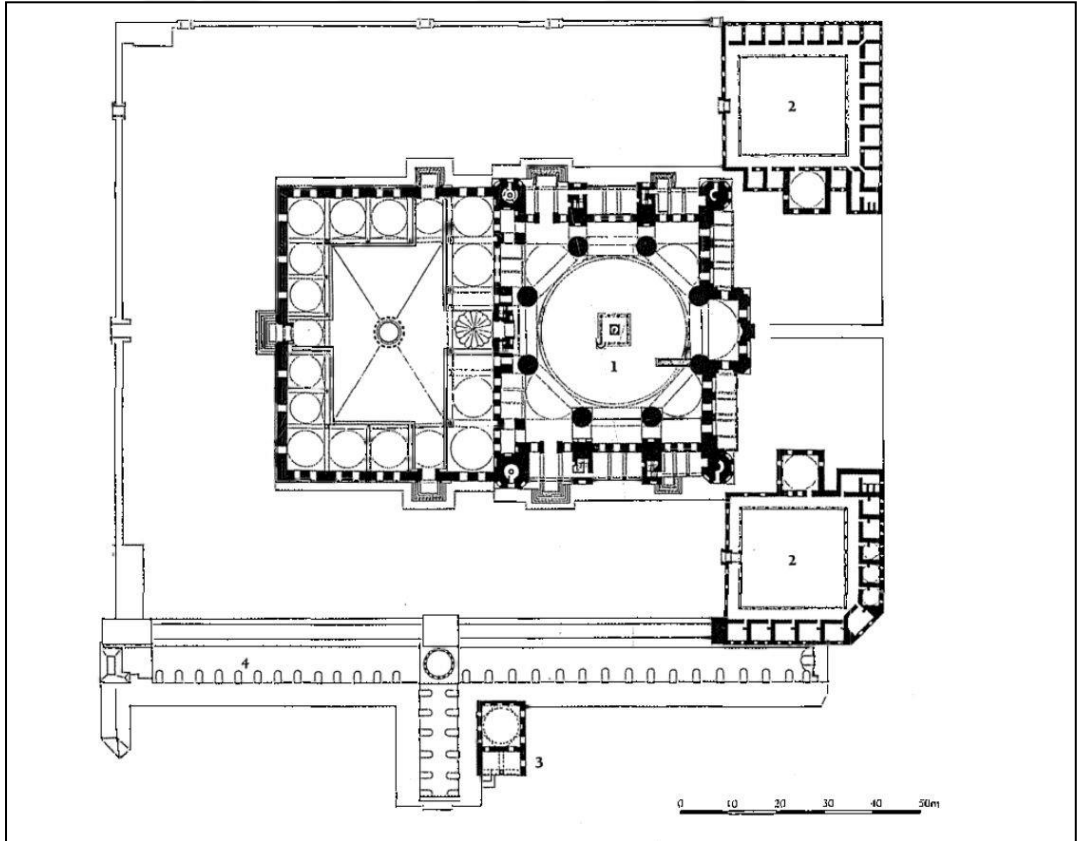

(a)

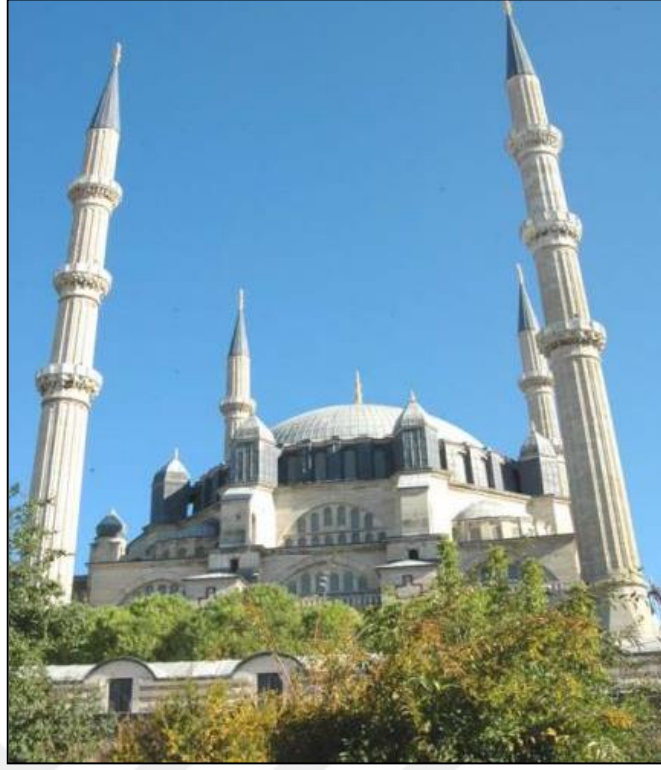

(b)

Şekil 2.1.6.2.4: (a) Süleymaniye Külliyesi planı (Kuban, 2021), (b) Süleymaniye Cami (Benian, 2011)

(a)

(b)

Şekil 2.1.6.2.5:(a) Selimiye Cami Planı (Kuban, 2021), (b)Selimiye Cami Dış Görünüm (Erdem, 2011)

Selimiye Camisi, Mimar Sinan'ın hayatı boyunca edindiği deneyimlerin sonucudur (Benian, 2011). Klasik Dönem Osmanlı Cami mimarisinde farklı kültürlerin etkilerini görmek mümkündür. Bu dönem de farklı kültürlerin yapmış oldukları eserlerden etkilenecek, yapılar da kullanmış oldukları tekniklerden faydalanılmıştır. Osmanlı Mimarisinin gelişmesinde bu tekniklerin göz önüne alındığı bilinmektedir. Erken Dönem camilerinin inşa edilirken tek kubbeli ve yalın olduğu görülmektedir. Ancak İstanbul'un fethinden sonra Klasik Dönem Osmanlı Mimarisinde Bizans ve batının etkisiyle daha yüksek ve büyük kubbeler, cami bezemelerine daha çok dikkat edildiği görülmektedir (Ünlütürk, 2021).

Sinan'dan sonra onun yetiştirmiş olduğu kalfalar, Sinan'ın çıraklık eserim olarak adlandırdığı Şehzade caminin planını inceleyerek Davud Ağa tarafından Yeni Cami planı hazırlanmıştır. Davud Ağa'nın veba salgınından ölümü sonrasında, mimarbaşı olan Mehmed Ağa olmuştur (Aslanapa, 2019). Mehmet Ağa, Sultan camileri arasında en büyüğü olan Sultanahmed Camisinin inşaatını tamamlamıştır. Bu yapı da kendinden önce yapılan yapıları geçmek amaçlanmıştır. Cami altı minareli olarak tasarlanmıştır (Kuban, 2021). Yapıda yüksek sivri kemerler, geniş ve ferah mekanlar ve dış görünüşte pencerelerle farklı görüşler getirmiştir. Dış mekânda kubbelerden iç mekandaki akıcılık

anlaşılır hale getirilmiştir. İç mekanlarda süslemelere önem verilmiştir. Mehmed Ağa'nın daha önceden sedef ustası olması camilerin iç mekân süslemelerinin gelişmesinde etkili olmuştur (Aslanapa, 2019) (Şekil 2.1.6.2.6).

Şekil 2.1.6.2.8: Sultanahmed Cami, İstanbul (Kuban, 2021)

Yeni Cami'nin yapımına başlanmış fakat tamamlanmamıştır. Safiye Sultan'ın oğlu III. Mehmed için cami yaptırma isteği üzerine yapımı tamamlanmıştır. Yapı o dönemde deniz kenarında yapılan en büyük cami olarak bilinmektedir. Bulunduğu konumdan dolayı düzenli bir vaziyet planı oluşturulamamıştır (Kuban, 2021).

2.1.6.3. Geç Dönem Osmanlı Camileri

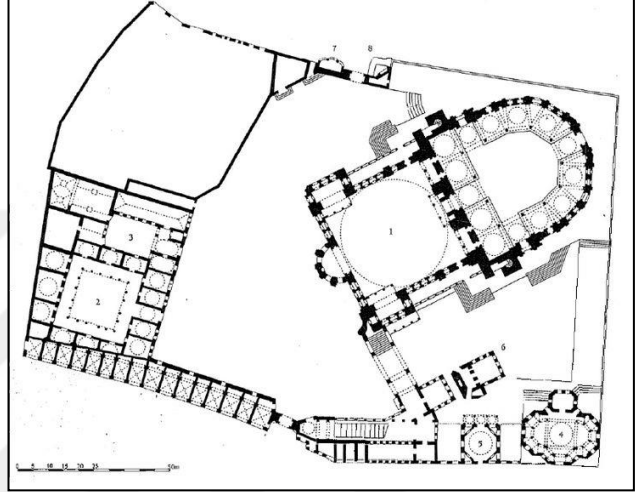
Klasik Dönem Osmanlı mimarisi, Mimar Sinan'ın ölümü ile bitmiştir. Ancak dönemin üslup ve özellikleri bu dönem de ve sonrasında kullanılmaya devam etmiştir. Bu dönemde Avrupa'daki akımlardan da etkilenilmeye başlanmıştır. Barok üslubu ve Lale Devri'nin özelliklerinin dışında Osmanlı İmparatorluk üslubu ampir (empire) bu dönemde görülmüştür. Bu dönemde camilerde süslemeler dikkat çekmiştir (Ünlütürk, 2021).

Osmanlı döneminde III.Ahmed'in tahta geçmesiyle başlayan Lale Devri mimaride dikkat çeken değişikliklerin görüldüğü bir dönem olmuştur. Batı ile ilişkilerin artması mimari alanda da etkisini göstermiştir. Yapılarda plan tipolojisi, mimari elemanlar ve üslup Klasik Dönemden uzaklaşmamıştır. Ancak barok ve rokoko tarzı iç mekân ve cephelerde görülmektedir (Ünlütürk, 2021). Bu dönemde büyük eserler yerine kasır, köşk, sebil ve çeşme yapılarak Avrupa'nın etkisi görülmüştür. I. Mahmud tarafından 1748 yılında dönemin üslubunu en belirgin şekilde ifade eden Nur-u Osmaniye Cami inşasına başlanılmıştır. Cami 25.75 m çapında büyük bir kubbe ve dört

büyük kemere sahiptir (Kuban, 2021). Yapı tamamen mermer kaplıdır. Bütün süslemelerde barok üslubu dikkat çekmektedir. Fazla sayıda pencere kullanılmasına rağmen ferah bir mekân oluşturulmamıştır. Bulunduğu konumdan dolayı çevresiyle bütünleşen büyük bir külliye'dir (Kuban, 2021). Yapıda dar ve uzun pencereler, bunların S, C eğrilerinden oluşan profillerle bitirilmiştir. Avludaki kemerlerin sütunlarla birleştikleri kısımlarda S eğrilerinin kullanıldığı görülmektedir (Ceylan, 2019) (Şekil 2.1.6.3.1).

(a)

(b)

Şekil 2.1.6.3.1: (a) Nur-u Osmaniye Cami, (b) planı (Kuban, 2021)

Laleli Cami, dönemin özelliklerini taşıyan önemli camilerdendir. III. Mustafa döneminde yapılan cami sekiz ayak üzerine oturan tek kubbeli bir yapıdır. Plan olarak Selimiye Cami'ye camiye benzemektedir (Ünlütürk, 2021). Caminin ibadet mekânı giriş kısmına eklenen iki kubbeyle boyuna olarak genişletilmiştir. Dış cephede dönemin özelliklerini görmek mümkündür. S şeklinde eğriler, kemerlerin şekilleri, sütun başlıkları görülmektedir (Kuban, 2021) (Şekil 2.1.6.3.2).

Şekil 2.1.6.3.2.: Laleli Cami, İstanbul (Kuban, 2021)

Geç Dönem, barok, rokoko ve ampir üslupları etkisi ile eserler verilmeye devam edilmiştir. Bu dönemde camilerde artık son cemaat yeri yapılmamaya başlanmıştır. Süslemelerde çiçek, yaprak, bitki motifleri kullanılmıştır. Bu dönemin başarılı yapılarından Nusretiye ve Ortaköy camileri dönemin özelliklerini taşımaktadır (Ünlütürk, 2021).

Abdülmecid döneminde Ortaköy ve Dolmabahçe Camiler ampir üslubunda inşa edilmiştir. Dolmabahçe Cami iki minareli, aydınlık ve gösterişlidir. Ancak yapıda kullanılan malzemeler kaliteli değildir. Daha sonraki dönemlerde Aksaray Valide Cami, Hamidiye Cami, Tarlabasındaki Kamer Hatun Cami inşa edilmiştir. Bunlar Osmanlı Döneminin son camileri arasındadır (Aslanapa, 2019).

2.1.7. Erken Cumhuriyet Dönemi Camileri

Bu dönemde de Osmanlı Geç Dönem mimarisinin özellikleri görülmektedir. Camilerin plan şemaları aynı şekilde devam ettirilmiştir. Genel olarak üzeri tek kubbeye örtülü kare veya dikdörtgen plan tipi kullanılmıştır.

Bu dönemde değişik şekillerde kullanılan pencereler görülmektedir ve cephelerde kullanılan pencere sayısı artmıştır. Genel olarak cephedeki süslemeler sade tutulmuş olup kubbeye geçiş elemanlarında yoğunlaşmışlardır. Mimari bezeme öğeleri Barok, Rokoko ve ampir gibi batılı üsluplar görülmüştür. C ve S kıvrımları, akant yaprakları, deniz kabuğu bu dönemde de kullanılmıştır (Ceylan, 2019).

		Camiler	Harim Plan Tipi	Avlu	Üst Örtü	Yapı Malzemesi	Minare Sayısı
İlk İslam Devletleri	Emeviler	Emeviyye Cami	Dikdörtgen Plan	Var	Kubbe	Taş	Üç
	Abbasiler	Samarra Ulu Cami	Dikdörtgen Planlı	Var	Düz Çatı	Tuğla	Bir
İlk Türk -İslam Devletleri	Tolunoğulları	İbn Tolun Cami	Kare Planlı	Var	Kubbe-Düz Çatı	Tuğla	Bir
	Karahanlılar	Hazara Cami	Kare Planlı	Yok	Kubbe-Çapraz Tonoz	Kerpiç- Tuğla	Yok
		Talhatan Cami	Dikdörtgen Planlı	Yok	Kubbe – Düz Çatı	Tuğla	Yok
	Gazneliler	Leşker-i Bazar Cami	Dikdörtgen Planlı	Var	Kubbe	Tuğla	Yok
Selçuklu Dönemi	Büyük Selçuklu Devleti	İsfahan Mescid-i Cuma	Asimetrik Planlı	Var	Kubbe	Tuğla	İki
		Zevvâre Cuma Cami	Dikdörtgen Planlı	Var	Kubbe	Tuğla	Bir
		Ardistan Mescid-i Cuma	Asimetrik Planlı	Var	Kubbe	Tuğla	Yok
		Diyarbakır Ulu Cami	Asimetrik Planlı	Var	Kırma Çatı	Kesme Taş-Tuğla	Bir
I.Beylikler Dönemi	Artuklular	Silvan Ulu Cami	Dikdörtgen Planlı	Var	Kubbe-tonoz	Kesme Taş-Tuğla	Bir
		Harput Ulu Cami	Dikdörtgen Planlı	Var	Düz Çatı	Kesme Taş-Tuğla	Bir
	Danışmendliler	Niksar Ulu Cami	Dikdörtgen Planlı	Yok	Kubbe-Tonoz	Moloz Taş	Bir
	Saltuklular	Erzurum Ulu Cami	Dikdörtgen Planlı	Yok	Kubbe-Tonoz	Kesme Taş	Bir
	Mengüçöklüler	Divriği Ulu Cami	Dikdörtgen Planlı	Yok	Kubbe-Tonoz	Tuğla-Kesme Taş	Bir
Anadolu Selçuklu Dönemi		Konya Alâeddin Camii	Asimetrik Planlı	Var	Kubbe-Tonoz	Kesme Taş	Bir

		Niğde Alâeddin Camii	Dikdörtgen Planlı	Yok	Kubbe-Tonoz	Kesme Taş	Bir
Osmanlı Dönemi	Erken Dönem	Hacı Özbek Cami	Kare Planlı	Yok	Kubbe-Tonoz	Kesme Taş-Tuğla	Yok
		Bursa Ulu Cami	Dikdörtgen Planlı	Yok	Kubbe	Kesme Taş	İki
		Edirne Üç Şerefeli Cami	Dikdörtgen Planlı	Var	Kubbe-Tonoz	Kesme Taş	Dört
	Klasik Dönem	Fatih Cami	Kare Planlı	Var	Kubbe- Yarım Kubbe	Kesme Taş	İki
		Şehzade Cami	Kare Planlı	Var	Kubbe- Yarım Kubbe	Kesme Taş	İki
		Süleymaniye Cami	Kare Planlı	Var	Kubbe- Yarım Kubbe	Kesme Taş	Dört
		Sinan Paşa Cami	Dikdörtgen Planlı	Var	Kubbe	Kesme Taş-Tuğla	Bir
		Edirne Kapı Mihrimah Sultan Cami	Dikdörtgen Planlı	Var	Kubbe	Kesme Taş-Tuğla	Bir
		Selimiye Cami	Asimetrik Planlı	Var	Kubbe- Yarım Kubbe	Kesme Taş	Dört
	Geç Dönem	Nur-u Osmaniye Cami	Kare Planlı	Var	Kubbe	Mermer Kaplı	İki
		Laleli Cami	Kare Planlı	Var	Kubbe- Yarım Kubbe	Kesme Taş-Tuğla	İki
Erken Cumhuriyet Dönemi	Bu dönemde yapılan camilerde Geç Osmanlı Dönemi camilerinde görülen mimari özellikler görülmektedir. Genel olarak tek kubbeli, kare veya dikdörtgen planlı camiler görülür.						

Tablo 2.1.1: Türk Cami Mimarisi'nde Camilerin Gelişimi

3.MATERYAL VE YÖNTEM

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Gaziantep birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bu dönemler de kentte mimari yapılar inşa edilmiştir. 1085 yılında Selçukluların fethi ile Türk-İslam hakimiyetine giren kentte cami inşasına önem verilmiştir. Camiler genel olarak kale çevresine konumlandırılmıştır. Kentte cami inşasına 12.yy. da Ömeriye Cami'nin yapımı ile başlamıştır. Kentte inşa edilen camiler genel olarak devlet adamları ve halkın önde gelen isimleri tarafından yapılmıştır. Beylikler ve Osmanlı Dönemi'nde de inşa faaliyetleri devam etmiştir. 19. yüzyıla kadar kentte birçok cami inşa edilmiştir. Ancak günümüze hepsi ulaşamamıştır.

Gaziantep kentinde bulunan tarihi camiler hakkında yapılan yayınlar araştırılarak yazılı ve görsel kaynaklar incelenmiştir. Tarihi kent merkezinde bulunan 28 adet cami çalışma kapsamına alınmıştır. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremden dolayı camiler hasar almıştır. Oluşan risklerden ve yapılan çalışmalardan dolayı camilerin içine girişler yasaklanmıştır. Camilerden sadece dışarıdan görsel alınmıştır. Ağa Cami, Hüseyin Paşa Cami ve Hacı Veli Cami'nin içerisine girilerek görsel alınabilmektedir. Camilerin planları Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden alınarak çalışmada kullanılmıştır. İçerisine girilemeyen camilerin iç mekân görselleri için 2015 yılına ait Alper Altın'ın Gaziantep Türk-İslam Mimarisi (Eyyubilerden Cumhuriyet'e) adlı doktora tezinden destek alınmıştır. Ayrıca kent arşivinden alınan Cemil Cahit Güzelbey'in Gaziantep Camileri Tarihi adlı kitabı ve Nusret Çam'ın Gaziantep Envanteri bu çalışmaya altlık olmuştur. Çalışma kapsamında incelenen her cami için tablo oluşturularak bilgi verilmiştir. Oluşturulan tablolarda camilerin; isimleri, yapım yılları, konumları, yapının planı, yapım sistemleri, yapı malzemeleri, yapı elemanları ve yapının cepheleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Tablolarda camilerin resimleri drone yardımıyla çekilmiş ve kullanılmıştır. Bu çalışma beş aşamadan meydana gelecektir. Birinci aşamada bu çalışmanın amacı ve önemi detaylı şekilde anlatılarak giriş kısmı oluşturulmuştur. Bu kısımda yapılan çalışmanın katkısı anlatılacaktır. Çalışmanın ikinci aşamasında Türk-İslam mimarisinde yapılan camilerin yazılı ve görsel kaynaklardan destek alarak detaylı şekilde incelenmiştir. Bu bölümde camilerin tarihi, yapıldığı dönemler, plan tipleri, yapım tekniği ve malzemeleri, cephe özellikleri dikkate alınarak incelemeler yapılmıştır. Araştırmalar sonucunda araştırma bulguları görsel kaynaklarla destelenerek aktarılmıştır. Bölüm sonunda Türk-İslam mimarisindeki camilerin dönemlere göre değişimini incelemek için tablo oluşturuldu. Bu çalışmanın üçüncü

kısımında araştırmada izlenecek yöntem detaylıca aktarılmıştır. Bu çalışmanın dördüncü kısmında yapılan literatür taramaları sonucunda elde edilen bilgiler ile Gaziantep ilinin tarihçesi ve gelişimi anlatılacaktır. Daha sonra çalışma kapsamında incelenecek olan 28 caminin detaylı şekilde konumları, tarihçeleri, plan tipleri, yapım malzeme ve tekniği, cephe özellikleri aktarılacaktır. Yapılan saha çalışmaları, literatür araştırmaları sonucunda elde edilen bilgiler araştırma bulguları bölümünde detaylı şekilde aktarılmıştır. İncelenen camiler yapım yıllarına göre sıralandırılmıştır. Yapılan literatür taramaları sonucunda yapıların tarihçeleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra yapıların plan özellikleri, yapım malzemeleri, yapım elemanları ve cephe özellikleri sırasıyla incelenmiştir. Çalışmanın beşinci bölümünde yapılan çalışmalar ve araştırmalar ile elde edilen bilgiler sonucunda Türk-İşlam mimarisi cami yapıları ve Gaziantep ilinde bulunan tarihi camiler arasındaki farklılıklar dikkatte alınarak karşılaştırma yapılacaktır. Gaziantep ilinde bulunan camilerinde görülen ortak mimari özellikler hakkında bilgi verilecektir.

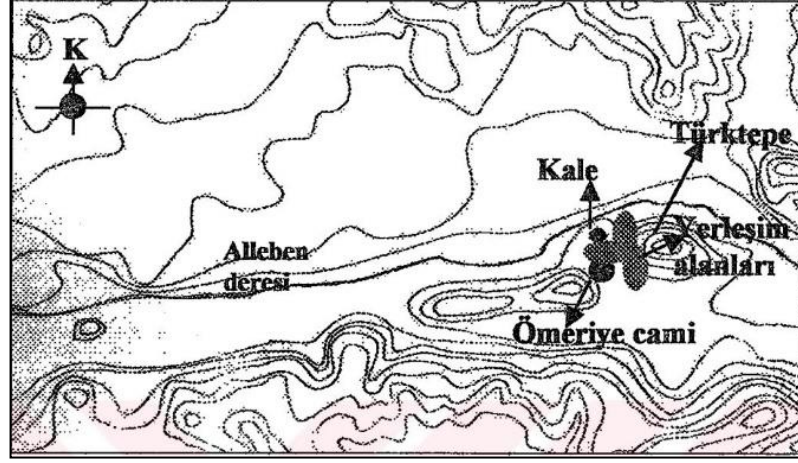
4.ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1.Tarihi Gaziantep Camiler

4.1.1. Gaziantep'in Tarihçesi

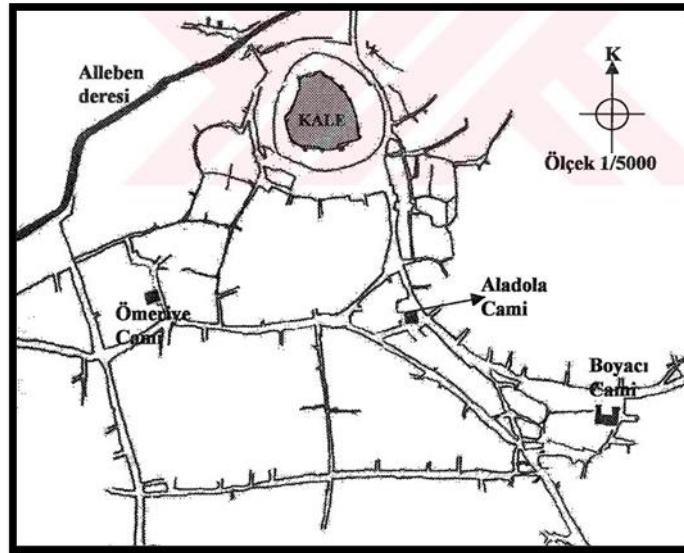
İlk medeniyetlerin bulunduğu yer olan Mezopotamya ve Akdeniz'de bulunan Gaziantep, konumundan dolayı tarih boyunca insanların yerleşim alanı ve uğrak yeri olmuştur. İslamiyet'in yayılmaya başladığı dönemlerde Hz. Ömer'in 634 yılında Suriye'yi aldıktan sonra Gaziantep topraklarına girmesiyle bölge İslamiyet'le tanışmıştır (Şaşmaz, 2018). Kent, Bizans-İslam kuvvetleri arasında sürekli el değiştirmiştir. Ancak 782 yılında Harun Reşit döneminde kesin olarak İslam topraklarına katılmıştır. 1071 yılında Malazgirt Zaferi sonrasında Türkler Anadolu'ya hâkim olmaya başlamışlardır. 1084 yılında Antakya'nın Hristiyanlardan alınması ile tamamen Selçuklu hakimiyetine geçmiştir. 1270 yılında Moğol istilasına kadar Mısır Memlükleri bölgeye hâkim olmuştur. 1273 yılında Mısır hükümdarı bölgeyi tekrar almıştır. Daha sonrasında bölgede Dulkadir Beylerinin kendi aralarındaki mücadeleleri olmuştur ve 1471 yılında bölge tamamen Dulkadiroğlu Beyliğine hâkim olmuştur. 1515 yılında Memlük Devleti hâkim olmuştur ve 1571 yılında Memlük Devleti'nin yıkılmasıyla bölge tamamen Osmanlı Devleti yönetimine girmiştir. 1918 yılında Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Mondros Anlaşması ile bölge önce İngilizler tarafından daha sonra işgalin devir edilmesiyle Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. 25 Aralık 1921 tarihinde şehir işgalden kurtulmuştur ve TBMM tarafından gazilik ünvanını almıştır (Tatlıgil, 2005).

Gaziantep, ilk yerleşim yeri olarak bilinen Mezopotamya'da bulunmaktadır. Şehrin tarihine bakıldığında zaman yerleşim MS 10. yüzyıla kadar gerçekleşmemiştir. Bu döneme kadar yerleşmeler Dülük çevresinde gerçekleşmiştir. Daha sonra Dülük çevresi önemini yitirmiş ve kale çevresinde kentsel anlamda yerleşmeler başlamıştır. Süreç içerisinde 10. yy' a kadar şehrin gelişiminin etkilenmesinde Kale, Alleben Deresi ve tarımsal alanlar önemli olmuştur (Uğur, 2004). Alleben Deresinin güneyinde Kale ve tepelerin yer alması, kuzey kısmında ise tarımsal alanların oluşması şehrin yapılaşmasında etkili olmuştur (Şekil 4.1.1.1). Kale, odak noktası alınarak Türktepe yamaçlarına ve Ömeriye Cami'ye doğru yerleşmeler olmuştur (Kuban, 1983, Akt: Uğur, 2004).

Şekil 4.1.1.1: Kale çevresine oluşan yerleşmeler (Uğur, 2004)

MS 1000-1515 yılları arasında Beylikler Dönemi'nde şehrin yapılaşmasında o dönemde yapılan Ömeriye Cami, Boyacı Cami ve Alidola Cami etkili olduğu görülür. Yapılan araştırmalarda Ömeriye Cami'nin MS 1000 yılından önce yapıldığı bilinmektedir. Boyacı Cami'nin yapılış tarihi bilinmemektedir. Ancak minberdeki kitabe 1357 tarihi yazmaktadır. Dulkadir Beyliği döneminde halk arasında Alidola Cami olarak bilinen cami Alauddevle tarafından yapılmıştır (Uğur, 2004) (Şekil 4.1.1.2).

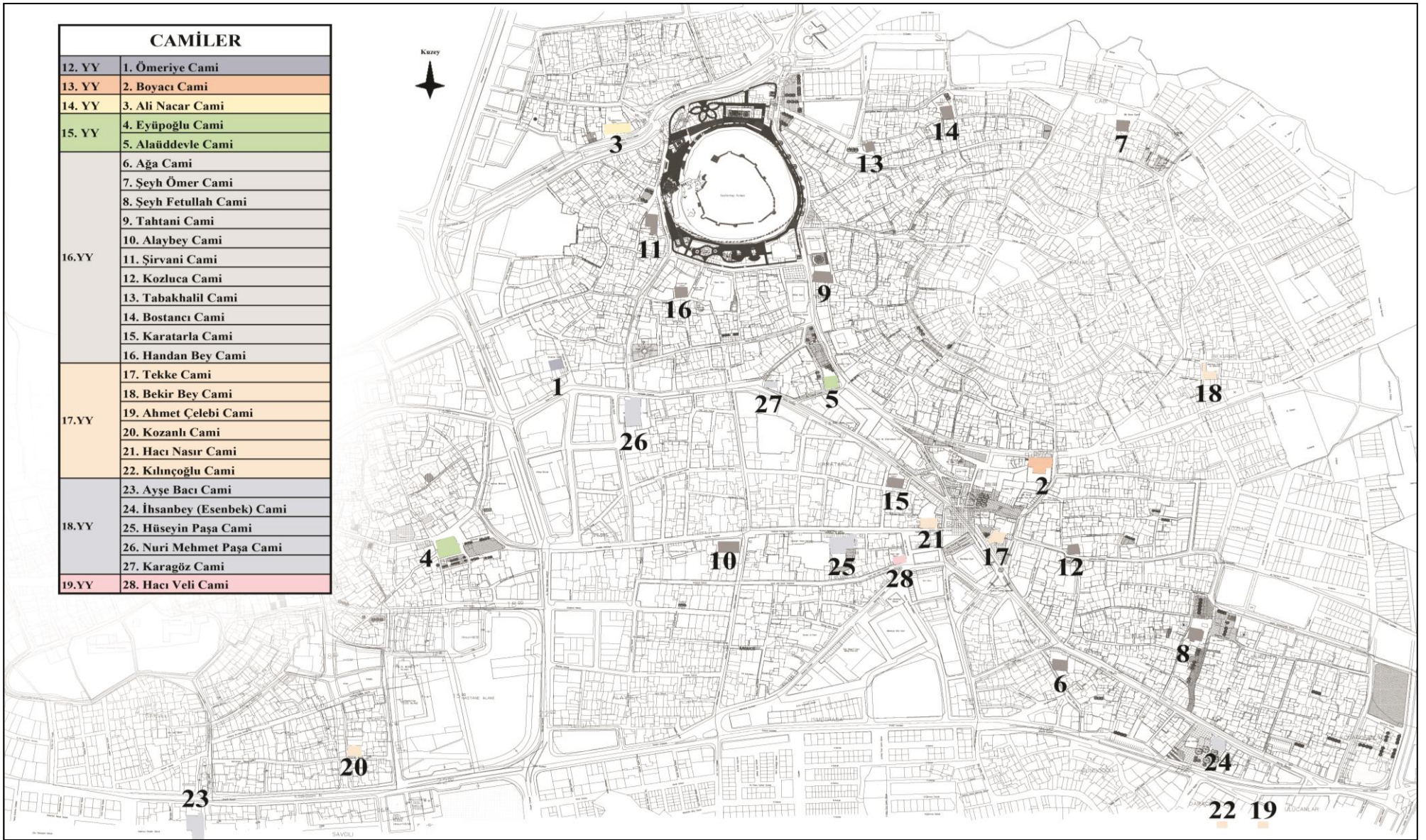

Şekil 4.1.1.2: Beylikler Dönemi Şehrin yapılaşması (Uğur, 2004)

Kentte mahalleler dini gruplara göre şekillenmiştir. Dini yapıların bulundukları konumdan dolayı farklı dinlerdeki insanlar kendi mahallelerini oluşturmuşlardır. Müslümanlar genel olarak Karagöz, Çukur, Tıslaki, Şekeroğlu mahallerinde yaşarken

4.1.2.Tarihi Gaziantep Camileri

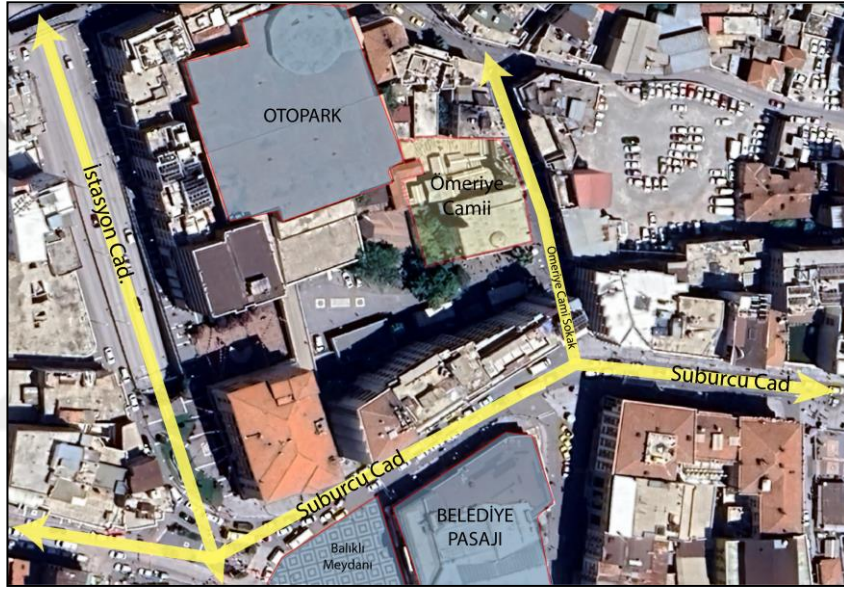
Gaziantep ilinde bulunan tarihi camiler kale çevresine konumlanmış ve şehrin yerleşmesi bu yönde gelişmiştir. Bu çalışma kapsamında şehrin merkezinde bulunan 28 adet tarihi cami incelenmiştir. 12. yy'da Ömeriye Cami'nin inşasına başlanmıştır. Dini yapı inşası Beylikler ve Osmanlı Dönemi'nde devam etmiştir. 13. yy'da Boyacı Cami, 14. yy'da Ali Nacar Cami yapılmıştır. 15. yy'da Eyüpoğlu Cami ve Alaüddevle Cami inşa edilmiştir. 16.yy'da 11 adet caminin yapıldığı bilinmektedir. Fakat bu camiler arasında önce mescit olarak yapılmış daha sonra minber eklenerek camiye çevrilmiş 5 adet cami bulunmaktadır. Bu dönem yapılan Kozluca Cami kastel-mescit şeklinde inşa edilmiştir. 17.yy'da 6 adet caminin adı geçmektedir. Ancak yapılan 4 adet mescit daha sonradan minber eklenerek camiye çevrildiği bilinmektedir. Bu dönem yapılan Bekir Bey Cami mescit-kastel olarak inşa edilmiştir. 18.yy'da 5 adet caminin yapıldığı 2'sinin ilk mescit olarak inşa edildiği daha sonradan camiye çevrilmiştir. Bu dönemde inşa edilen İhsanbey (Esenbek) Cami mescit-kastel şeklinde yapılan yapılara arasındadır. 19.yy'da mescitten camiye çevrilen Hacı Veli Cami çalışma kapsamında incelenen son camidir. Yapılan araştırmalarda dini yapılaşmanın 16.yy'da yoğun olduğu görülmektedir. Camiler genel olarak halktan kimseler tarafından ya da devlette yetkili kişiler tarafından yapılmıştır. Camilerde yörenin yapı malzemesi olan kesme taş kullanılmış ve yığma yapım tekniği ile inşa edilmişlerdir. Üst örtü olarak kubbe, çapraz-beşik-aynalı tonoz kullanılmıştır. Gaziantep kent merkezinde bulunan tarihi camiler anıtsal özelliklerde değil, kentin dönem özelliklerine göre yapılmıştır. Tarihi camiler yapılan savaşlarda ve depremlerde hasar almış ve daha sonra tekrar halk tarafından ya da devletin desteğiyle onarılmıştır. Bazı camilerde Antep Harbi'nden kalma izler görülmektedir. Son olarak 6 Şubat 2023 yılında Kahramanmaraş merkezli 2 depremde camilerin bazılarının minaresi yıkılmış, bazılarının üst örtüsü zarar görmüştür. Deprem sonrasında yapılan çalışmalarda 4 adet cami az hasarlı, 6 adet cami orta hasarlı, 18 adet cami ağır hasarlı olarak kayda geçmiştir. Hasarlı camiler tamamen kapatılarak restorasyon çalışmalarına başlanmıştır.

Şekil 4.1.2.1:Gaziantep Tarihi Camilerini gösteren kent planı (KUDEB, 2024)

4.1.2.1. Ömeriye Cami

Şahinbey ilçesi, Düğmeci mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.1.1). Yapının yapılış tarihi 1150 yılında olduğu ve 1210 yılında yapının tadilat gördüğü bilinmektedir. Bugünkü halini 1786 yılında almıştır. Caminin yapımını Hz. Ömer'in üstlendiği ya da Emevi halifesi Ömer bin Abdüllaziz tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. 1210 yılında Ali adında bir usta tarafından tamir edilmiştir. Bu tarihten önce şehir Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında çok fazla el değiştirmiştir. Bundan dolayı yapımı hakkında ve kimin tarafından yapıldığı hakkında kesin bilgiye ulaşılamamaktadır. (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.1.1: Ömeriye Cami konumu (2024)

Yapı düz bir araziye inşa edilmiştir. Caminin doğu cephesi sokağa bakmaktadır. Avluya giriş kuzeydoğu tarafındaki kapıdan yapılmaktadır. Kuzeyde büyük bir avlusu bulunmaktadır. Avlunun zemini siyah ve beyaz taş kullanılarak döşenmiş ve pembe renkli taş kullanılarak baklava motifi oluşturulmuştur. Avlunun batısında üstü kırma çatı ile kaplanmış kare havuzlu bir şadırvan bulunmaktadır. Caminin batısında birkaç mezar taşından hazire vardır.

Son cemaat yeri üç kemer gözlü olarak sonradan yapılmıştır. Caminin dış cephesine bakıldığında zaman son cemaat yeri ve harim duvarı arasında taşların birbirini takip etmediği görülmektedir. Üst kısmı ahşap kirişler ile kapatılmıştır. Batı ve doğu duvarında iki katlı ikişer pencere bulunmaktadır. Batı cephesindeki pencereler içeriden dikdörtgen, dışarıdan basık kemerlidir. Doğu cephesinde alt katta bulunan pencereler

dikdörtgen şeklinde, üst katta bulunan pencereler ise içeriden dikdörtgen dışarıdan basık kemerlidir. Son cemaat yerinin orta kemer gözü sivri kemerlidir. Sağ ve soldaki kemer gözleri yuvarlak kemerlidir. Kemerler arasında ikişer adet demir gergi bulunmaktadır. Son cemaat yerinde orta kemer gözünün denk geldiği kısım bir basamak aşağıdadır. Caminin kuzeydoğu köşesinde caminin minaresi bulunmaktadır. Son cemaat yeri ve minare arasında bir oda bulunmaktadır. Burası imam odası olarak kullanılmaktadır. Basık kemerli bir kapıdan bu odaya girilmektedir (Şekil 4.1.2.1.2).

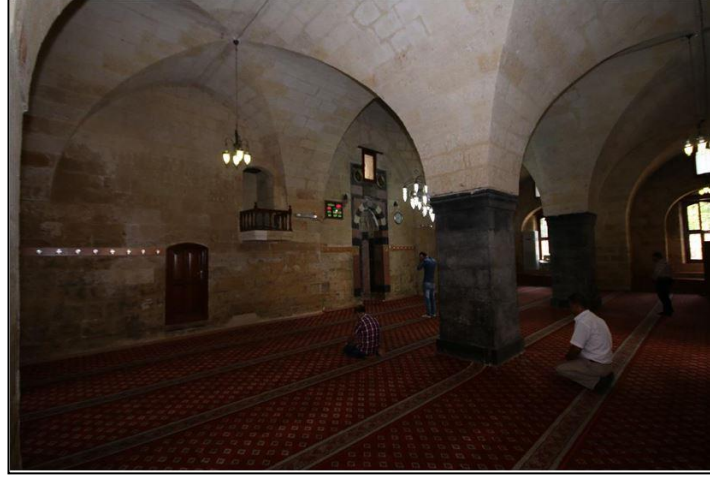
(a)

(b)

Şekil 4.1.2.1.2 :(a) Ömeriye Cami avlu zemin döşemesi ve son cemaat yeri görünümü
(b) avlu girişi kapısı (2023)

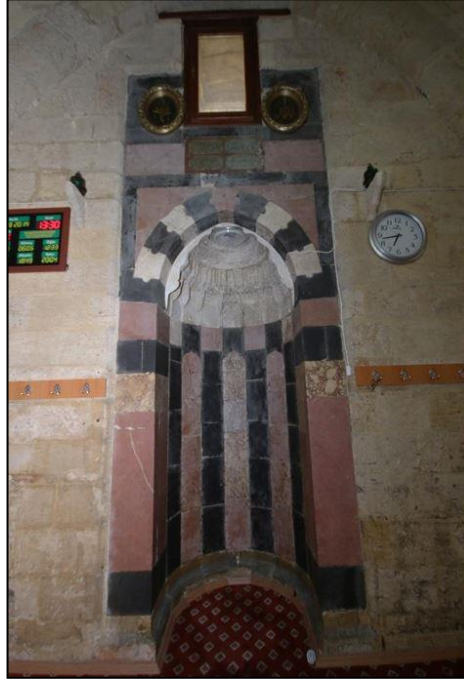
Ömeriye Cami, harim kısmı enine dikdörtgen planlıdır. Mihraba paralel iki sahından oluşmaktadır. Mihrap önünde kubbeli ve diğer kısımlar çapraz tonoz ile örtülmüştür. Orta kısımda iki serbest ayak bulunmaktadır. Cami tamamen beyaz renkli kesme taş ile inşa edilmiştir. Orta kısımdaki ayakların alt kısmı siyah renkli kesme taş ile yapılmıştır. Tek taraflı sivri kemerlerden pendentifler kullanılarak kubbeye geçişler sağlanmıştır. Harime giriş kuzey cephedeki taş kapıdan sağlanmaktadır. Taş kapının üzerinde küçük dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır ve bu pencere taş kapının üzerinde bulunan müezzin mahfilini aydınlatmaktadır. Taş kapının doğu tarafında bulunan basık kemerli kapıdan buraya çıkılmaktadır (Altın, 2015). Kuzey cephesinde taş kapının doğusunda ve batısında birer adet ve tek katlı pencere bulunmaktadır. Batı ve doğu cephesinde pencereler çift katlıdır. Alt katta bulunan pencereler sivri kemerli

niş içerisinde. Üst kattaki pencereler dikdörtgen şeklindedir. Güney cephesinde mihrap üzerinde küçük dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.1.3).

Şekil 4.1.2.1. 3: Ömeriye Cami harim genel görünüşü (Altın, 2015)

Mihrap, güney cephenin merkezindedir. Tamamen renkli taşlarla yarım daire niş içerisinde. Pembe ve siyah renkli kesme taş dikey şekilde dizilmiştir. Üst kısımları kemer şeklinde yapılmıştır ve üst kısmında kitabe bulunmaktadır. Mihrabın doğusunda vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Buraya kemerli doğuda bulunan kemerli kapıdan ulaşım sağlanmaktadır. Mihrabın batısında minber bulunmaktadır. Minber, güney cephesinde dışarıya çıkıntı yapmıştır ve kullanılacağı zaman açılacak şekilde tasarlanmış normal minberden farkı yoktur (Şekil 4.1.2.1.4).

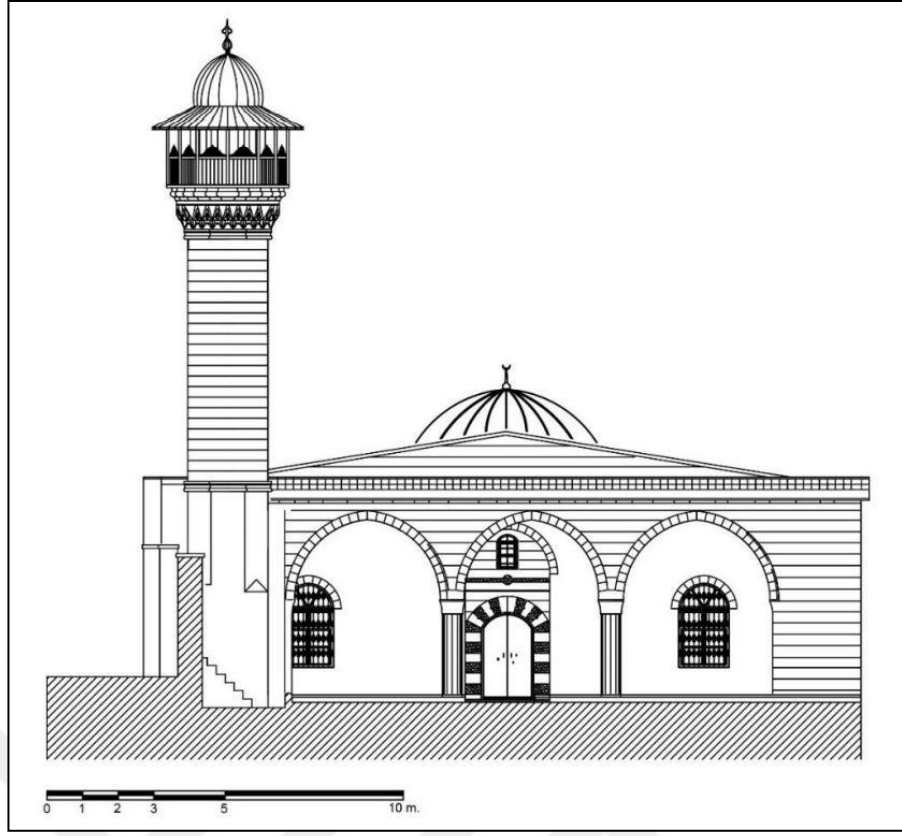

Şekil 4.1.2.1.4: Ömeriye Cami mihrap görünümü (Altın, 2015)

Ömeriye Cami inşasında beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Güney cephesinin dış kısmında yerden beş üst üste siyah renkli kesme taş kullanıldığı görülmektedir. Harimin ortasında bulunan iki serbest ayakta siyah renkli kesme taş görülmektedir. Avlu duvarının kuzey tarafı binalar ile kapalıdır.

Ömeriye Cami dış cephesi oldukça sadedir. Cepheye hareket sadece pencereler ile verilmiştir. Yapıya tek giriş kuzey cephedeki taç kapıdan yapılmaktadır. Taç kapı sivri kemerli niş içerisine yuvarlak kemerli bir kapı yerleştirilmiştir. Kapının çevresine sıralı olarak siyah ve beyaz kesme taş dizilmiştir. Taç kapının üzerinde dikdörtgen şeklinde bir pencere bulunmaktadır. Kapının doğusunda ve batısında her bir kemer gözüne bir adet olacak şekilde yuvarlak kemerli pencereler yerleştirilmiştir. Bu pencerelerin ebatları diğerlerinden daha büyüktür (Şekil 4.1.2.1.5). Caminin doğusunda ve batısında her bir kemer gözüne denk gelecek şekilde iki katlı pencereler yerleştirilmiştir. Alt katta bulunan pencereler yuvarlak kemer niş içerisinde yuvarlak kemerli olarak yapılmıştır. Üst kattaki pencereler ise küçük ebatlarda dikdörtgen şeklinde yapılmıştır (Şekil 4.1.2.1.6). Caminin batı cephesinde haziresi bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.1.7). Güney cephesinde sadece bir adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır ve bu pencere mihrabın üst kısmına denk gelmektedir. Bu cephede yerden beş sıra siyah renkli kesme taş üzerine beyaz renkli kesme taş kullanıldığı görülmektedir. Bu cephede minber kısmı çıkıntı yapmaktadır (Şekil 4.1.2.1.8).

Caminin kuzeydoğu köşesinde bulunan minare kapısına avludan merdivenle ulaşılmaktadır. Minare tamamen beyaz renkli kesme taş ile inşa edilmiştir. Kaide kısmı kare planlıdır ve sekizgen şeklinde uzun pabuç kısmı vardır. Silindir şeklinde gövdesi olan minarenin bu kısmındaki deliklerin savaş zamanından kaldığı düşünülmektedir. İç kısmını aydınlatması için gövde kısmında küçük pencereler bırakılmıştır. Şerefe kısmı yuvarlak planlıdır ve tamamen kapalı olacak şekilde çevresinde korkuluk bulunmaktadır. Üst kısmı külah ile örtülmüştür (Şekil 4.1.2.1.9, Şekil 4.1.2.1.10).

Şekil 4.1.2.1.5: Ömeriye Cami kuzey cephesi görünümü (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.1.6: Ömeriye Cami doğu görünümü (2023)

Şekil 4.1.2.1.7: Ömeriye Cami batı cephesi görünümü (2024)

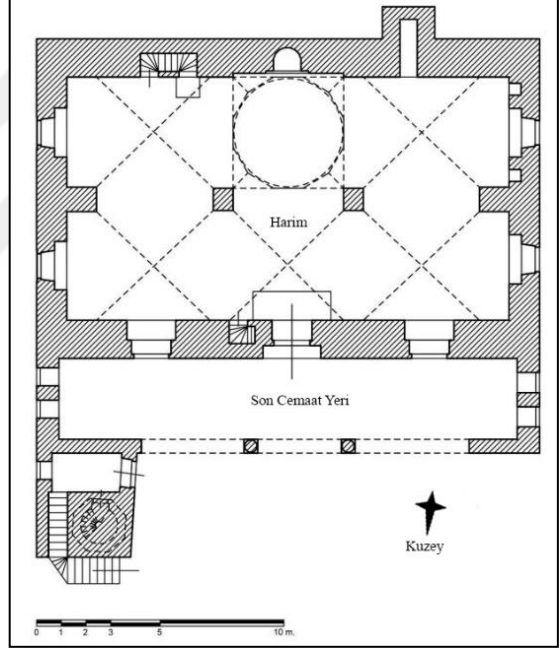
Şekil 4.1.2.1.8: Ömeriye Cami güney cephesi görünümü (2023)

Şekil 4.1.2.1. 9: Ömeriye Cami minare görünümü (2023)

Şekil 4.1.2.1. 10: Ömeriye Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Ömeriye Cami	
Yapım Yılı	1150	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey ilçesi Düğmeci Mahallesi, Suburcu Caddesi No:16/A, 27240	 Ömeriye Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harım Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Ömeriye Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Kubbe- Çapraz Tono	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var /Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var / Kare Planlı	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, silindirik gövde, dairesel planlı şerefe, şemsiye külah	

Tablo 4.1.2.1.1:Ömeriye Cami Bilgileri

4.1.2.2. Boyacı Cami

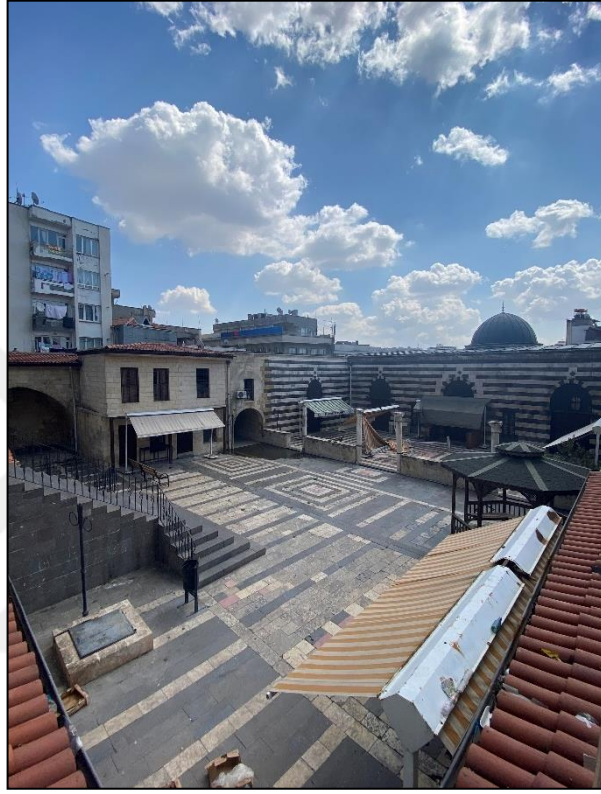
Şahinbey ilçesi, Boyacı mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.2.1). 1543 yılındaki tahrir defterinde adı Kadı Cami olarak geçmektedir (Güzelbey, 1984). 1557 tarihli Ayıntab vakıf defterinde adı Kadı Kemalettin Cami olarak geçmektedir (Güzelbey, 1984). Yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Cami 14.yüzyılın başlarında yapıldığı düşünülmektedir (Altın, 2015). Yaptıran kişi hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. Yaptıran kişi ile ilgili 1677 tarihli beratta Boyacıoğlu adında birinin ismi geçmektedir (Altın, 2015). Mihraba dik uzanan mekanlar, doğu-batı yönündeki harimden sonra yapıldığı düşünülmektedir (Altın, 2015). Cami birçok onarım geçirmiştir. Avlunun doğu kapısı 1959, kuzey kapısı ise 1960 yılında yapılmıştır ve minaresi ise 20.yüzyılın başlarından kalmadır (Altın, 2015). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.2.1: Boyacı Cami konumu (2024)

Cami, eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Caminin kuzeyde büyük bir avlusu bulunmaktadır. Avluya kuzey, doğu ve batıdan giriş yapılmaktadır. Batı avlu kapısı basık kemerli olarak yapılmıştır. Giriş açıklığının pervazlarında siyah ve beyaz renkli taş sıralı olarak döşenmiştir. Kavsara kısmında dört sıra mukarnas dizisi vardır. Avlunun doğu kapısı sivri kemerli derin bir niş içerisindedir. Basık kemerli bir giriş açıklığı vardır ve üzerinde dikdörtgen şeklinde bir pencere bulunmaktadır. Kuzey tarafta bulunan avlu kapısı avlu zemininde üst kottadır. Yuvarlak kemerli niş içerisinde yuvarlak kemerli bir giriş açıklığı bulunmaktadır. Nişin ayaklarında iki adet sütüncü bulunmaktadır. Kapının pervazları ve nişin pervazlarında siyah ve beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Avlunun zemininde siyah, beyaz ve pembe renkli kesme taş

kullanılmıştır. Harimin kuzeyinde örülen duvar ile avlu ikiye bölünmüştür. Aralara gelecek şekilde dört ayrı sütun yerleştirilmiş ve üç ayrı geçiş verilmiştir. Harim kapısının önünde siyah ve beyaz renkli taş kullanılarak kare biçiminde bir çerçeve oluşturulmuştur. İçerisine pembe renkli taş döşenmiş ve siyah renkli taş ile motif yapılmıştır (Şekil 4.1.2.2.2). Boyacı Cami'nde son cemaat yeri bulunmamaktadır.

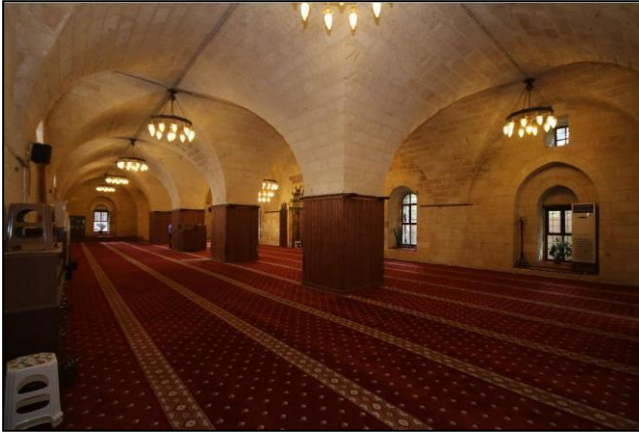

Şekil 4.1.2.2.2: Boyacı Cami avlu genel görünümü (2023)

Boyacı Cami mihrap önü kubbeli, beş kemer gözlü ve mihraba paralel iki sahnalı plan tipine sahiptir. Harimde kubbe dışında kalan yerler çapraz tonoz kullanılarak kapatılmıştır. Kubbe, on ikigen kasnağa pendentifler kullanılarak oturtulmuştur. Kasnağa dört adet dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır (Altın, 2015). Üst örtüyü dördü serbest ayak on ikisi duvara gömülü on sekiz ayak taşımaktadır. Serbest ayaklar kemer kısmına kadar ahşap ile kaplanmıştır. Harime kuzey cephesinden üç, doğu ve batıya doğru uzanan kısımlardan birer giriş vardır. Müezzin mahfili yoktur. Kuzey cephesinde harim giriş kapılarının arasına dikdörtgen şeklinde pencere yerleştirilmiştir. Doğuda bulunan harim giriş kapısı sivri kemerli, batıda bulunan harim giriş kapısı yuvarlak kemerlidir. Doğru, batı ve kuzey de iki adet; güneyde altı adet harimi aydınlatan pencere mevcuttur (Altın, 2015). Batı cephesinde bulunan pencere sivri

kemerli niş içerisinde. Bu cephede pencereler iki katlıdır. Doğu cephesinde pencereler tek katlıdır. Güney cephede pencereler iki katlıdır. Üst kat pencereleri dikdörtgen şeklindedir. Mihrabın batısında ve doğusunda bulunan pencereler yuvarlak kemerli olarak yapılmıştır. Diğer pencereler sivri kemerli niş içerisinde.

Mihrap yarım daire planlı ve sivri kemerlidir. Mihrap nişinin alt kısmına siyah ve pembe renkli kesme taş dikey olarak döşenmiştir. Sivri kemerli kavsara kısmı mukarnassızdır. Siyah ve beyaz renkli kesme taş sıralı olarak döşenmiştir. Minber, mihrabın batısında yer almaktadır. Minber güney cephede bulunan niş içerisine yerleştirilir. Giriş bölümü dikdörtgen şeklinde ve çift kanatlı bir kapı yapılmıştır. Kapının üzerinde dikdörtgen şeklinde alınlık bulunmaktadır. Minberin; pabuç kısmı, aynalık kısmı ve taht altı bölünmeden tak bir süsleme ile yapılmıştır. Korkuluk kısmında süslemeler yapılmıştır. Köşk bölümünün üst kısmı külah ile örtülmüştür. Camide vaaz kürsüsü yoktur (Şekil 4.1.2.2.3).

(a)

(b)

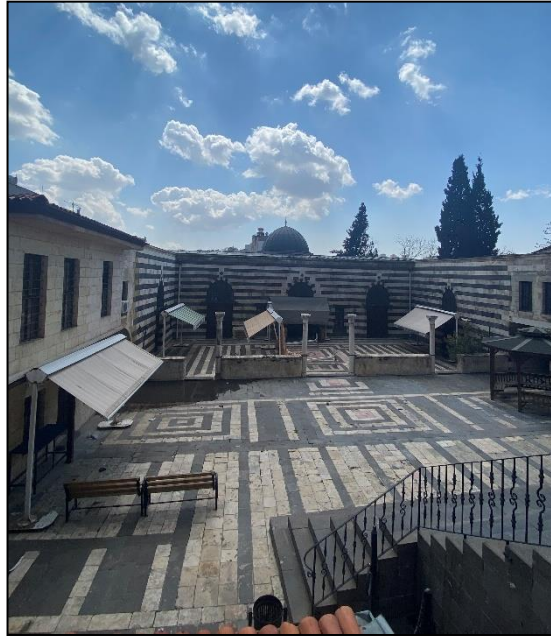
Şekil 4.1.2.2.3: (a) Boyacı Cami harim genel görünüş, (b) Boyacı Cami mihrap ve minber (Altın, 2015)

Cami genel olarak beyaz renkli kesme taş kullanılarak yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Süsleme amacıyla siyah renkli taş kullanımı da görülmektedir. Caminin kuzey cephesinde sıralı olarak siyah-beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır.

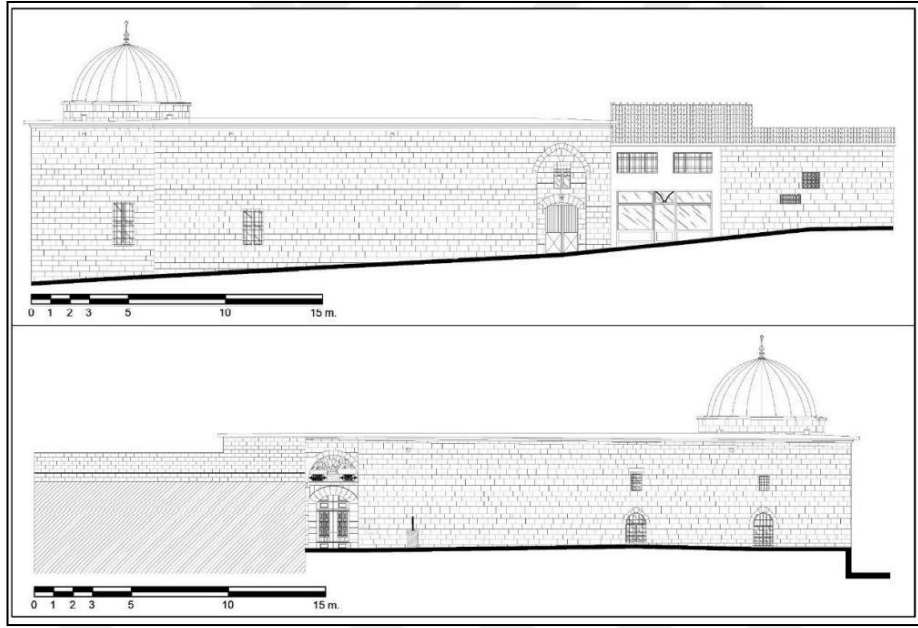
Boyacı Cami'nin kuzey cephesinde siyah ve beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Bu cephede harime giriş için üç sivri kemerli açıklık bulunmaktadır. Üç açıklığın arasında dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Diğer cephelerde beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Batı ve doğu cephesinde iki adet pencere vardır (Şekil 4.1.2.2.4). Batı cephesindeki alt katta bulunan pencereler sivri kemerli üst kattakiler küçük dikdörtgen şeklindedir. Doğu cephesinde tek katlı iki adet pencere

bulunmaktadır. Güneydoğu köşesi pahlanmıştır (Şekil 4.1.2.2.5). Güney cephesinde mihrabın olduğu kısım dışarıya doğru çıkıntı yapmıştır. Çift katlı altı adet pencere yapılmıştır. Mihrabın doğusunda ve batısında ikişer adet yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Pencere pervazlarında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. İki pencereyi ortalayacak şekilde üst kata denk gelen dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Cephenin kenarlarında bulunan pencereler dikdörtgen şeklindedir. Üst kata denk gelen pencereler batı tarafındaki dikdörtgen, doğu tarafındaki yuvarlak kemerlidir (Şekil 4.1.2.2.6). Kuzeydoğu ve kuzeybatı tarafındaki avluya bakan cephelerde siyah ve beyaz renkli taş sıralı olarak döşenmiştir. Bu cephelerde bir adet pencere ve bir adet kapı bulunmaktadır. Kapı ve pencerenin şekli kuzey cephede bulunan diğer kapı ve pencerenin şekli ile aynıdır.

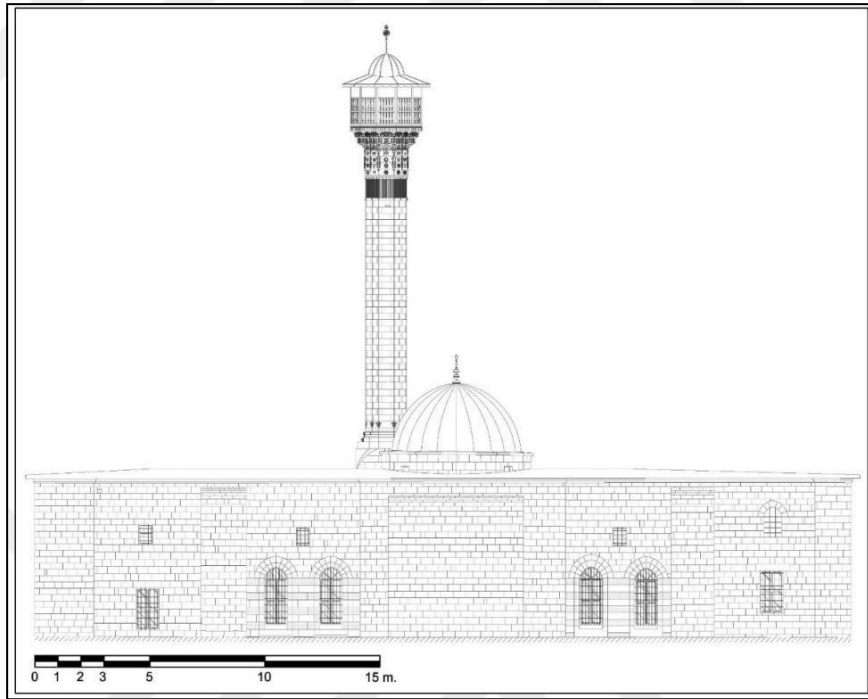
Caminin minaresi, caminin kuzey tarafındaki avluya giriş kapısının batısındadır. Abdülhamid arşivinde görülen fotoğrafa bakıldığında eski minarenin günümüzdekine benzediği görülmektedir (Altın, 2015). Kare kaide de siyah renkli taş kullanılmıştır. Doğuya bakan kapısı vardır. Kapının pervazlarında siyah ve beyaz renkli taş kullanılmıştır. Pabucun üst köşeleri pahlanmıştır. Gövde kısmı onikigen planlıdır ve gövdeye geçişte süslemeler görülmektedir. Minarenin gövde kısmında Antep Harbi'nden kaldığı düşünülen kurşun izleri görülmektedir. Gövde de küçük ebatlı pencereler açılmıştır. Gövdeden şerefeye geçişte süslemeler ve mukarnas dizisi bulunmaktadır. Şerefeye bölümünün korkuluğu ahşaptır. Şerefenin üzeri külah ile örtülmüş ve üzerinde küçük bir kubbe vardır (Şekil 4.1.2.2.7, Şekil 4.1.2.2.8).

Şekil 4.1.2.2.4: Boyacı Cami kuzey cephesi görünümü (2023)

Şekil 4.1.2.2.5: Boyacı Cami kuzey doğu ve batı görünüşü (V.G.M.A.)

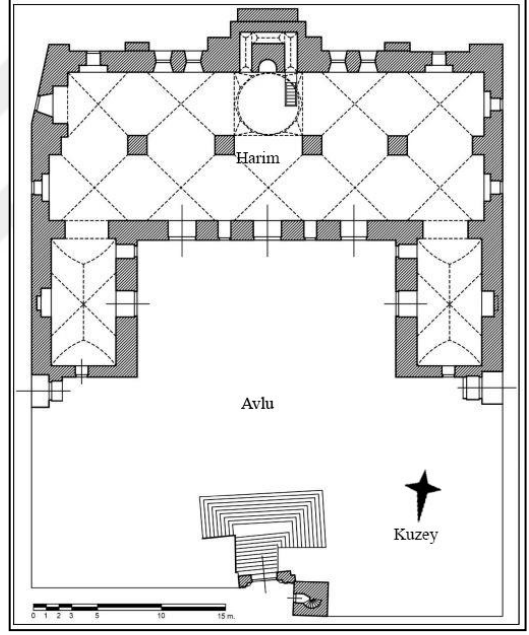
Şekil 4.1.2.2.6: Boyacı Cami güney görünüşü (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.2.7: Boyacı Cami minare görünümü (2023)

Şekil 4.1.2.2.8: Boyacı Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Boyacı Cami	
Yapım Yılı	14. yy. başlarında	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey ilçesi Boyacı Mahallesi, 27240	 Boyacı Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, Doğu ve Batıya uzanan kolları bulunmakta, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Boyacı Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Kubbe- Çapraz Tono	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Yok	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, on ikigen gövdeli, on ikigen planlı şerefe, şemsiye külâh	

Tablo 4.1.2.2.1:Boyacı Cami Bilgileri

4.1.2.3. Ali Nacar Cami

Şehitkamil ilçesi, Yaprak mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.3.1). Caminin yapım yılı ve kim tarafından yapıldığı hakkında bir bilgi yoktur. 1376 yılında Cemaleddin Yusuf oğlu Şeyh Zülfü adlı kişinin bu camide imamlık yaptığı bilinmektedir (Dağlıoğlu, 1939, Akt:Ataş, 2023). 1543 ve 1557 tarihli vakıf defterlerinde, Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde caminin adı geçmektedir (Altın, 2015). 14.yüzyılda Eyyubiler ve Memlukler tarafından yapıldığı düşünülen cami; Ali Bey tarafından 1621 yılında, Hacı Muhammet oğlu Hacı Selim tarafından 1798 yılında onarılmış ve 1816-18 yılına ait iki kitabede caminin onarıldığı belirtilmektedir (Altın, 2015). 1820 yılında Kilis merkezli depremde caminin tahrip olmuştur (Güzelbey, 1984). 1952 ve 1970 yıllarında cami onarım geçirmiştir (Güzelbey, 1984). Son olarak 2006 yılında vakıflar tarafından onarım yapılmıştır. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

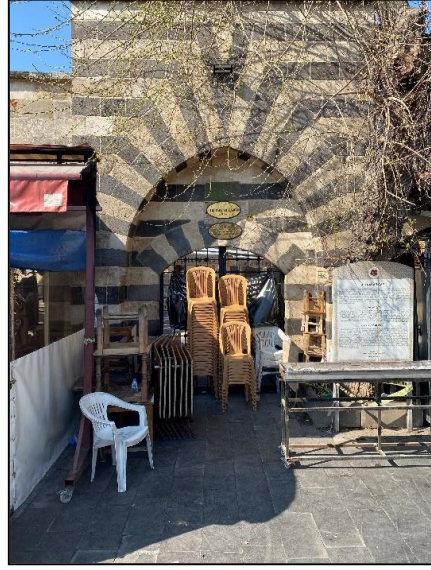

Şekil 4.1.2.3.1:Ali Nacar Cami konumu (2024)

Cami hafif eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Caminin güney ve doğu cephesi sokağa bakmaktadır. Kuzeyinde büyük bir avlusu bulunmaktadır. Avluya doğuda, batıda ve kuzeyde bulunan kapıdan girilmektedir. Batıda haziresi bulunmaktadır. Doğuda ve kuzeyde bulunan giriş kapısında da siyah ve beyaz renkli taş kullanılmış ve basık kemerlidir. Avlu yol kotundan aşağıda kalmaktadır. Kuzey de bulunan kapının üzerinde medrese vardır. Kapıların ikisinde de kaptan geçilerek avluya ulaşılır. Kabların üzeri doğuda beşik tonoz, kuzeyde çapraz tonoz ile örtülüdür (Altın, 2015). Avlu zemini siyah renkli taş ile döşenmiştir. Avlunun orta kısmında şadırvan bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.3.2).

(a)

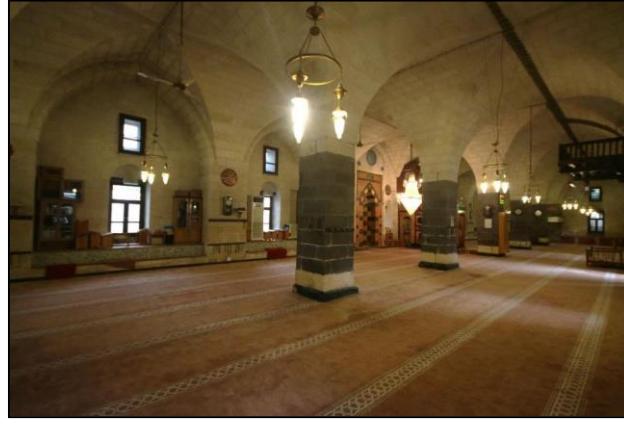

(b)

Şekil 4.1.2.3.2: Ali Nacar Cami (a) doğu, (b) kuzey avlu giriş kapısı (2023)

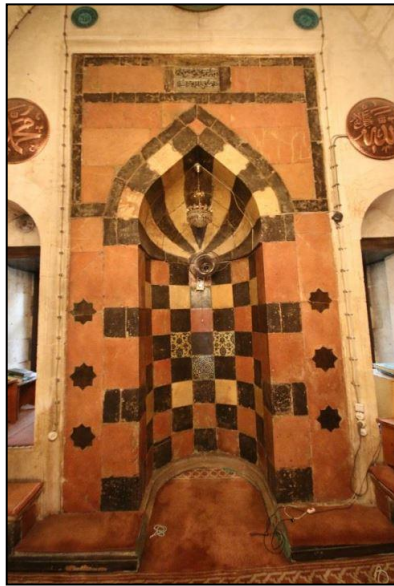
Son cemaat yeri yedi sivri kemer gözlüdür. Taçkapının denk geldiği kemer gözü diğerlerinden daha büyük ve geniştir. Üzeri düz dam şeklindedir. Doğu ve batı tarafına duvar örülmüştür. Genişliği harim ile aynı değildir. Batı tarafında dikdörtgen şeklinde penceresi bulunmaktadır. Doğu tarafı tamamen duvar ile kapatılmış ve burada çatıya çıkmak için merdiven bırakılmıştır (Ataş, 2023).

Harim kısmı dikdörtgen planlıdır. Mihraba paralel iki sahnalı yedi kemer gözlüdür. Orta kısımda altı adet serbest ayak ve duvara bitişik on sekiz ayak bulunmaktadır. Toplam yirmi dört ayağın taşıdığı on dört çapraz tonoz üst örtü olarak kullanılmaktadır. Serbest ayakların alt kısmında siyah renk taş kullanımı görülmektedir. Harim duvarlarına bitişik olan ayaklar arasında sivri kemerler atılarak nişler oluşturulmuştur. Harime üç farklı giriş kapısı bulunmaktadır. Ana giriş mihrap aksında bulunmaktadır. Diğer girişler bu girişin doğusunda ve batısındadır. Doğusunda bulunan kapı birinci kemer gözünde, batı tarafındaki kapı ise altıncı kemer gözünde bulunmaktadır. Ana girişin üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Dikdörtgen çıkma şeklinde yapılan mahfile giriş kapısının doğusunda bulunan kapıdan merdivenlerle çıkılmaktadır. Burayı aydınlatması amacıyla dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır. Kuzey cephede dört adet tek katlı pencere bulunmaktadır. Pencerele dikdörtgen şeklindedir. Doğu ve batı cephede iki adet çift katlı ve dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Güney cephede mihrabın iki yanında bulunan pencereler tek katlı, diğer kemer gözüne denk gelen pencereler çift katlıdır. Pencerele dikdörtgen şeklindedir (Şekil 4.1.2.3.3).

Şekil 4.1.2.3.3: Ali Nacar Cami harim görünümü (Altın, 2015)

Güney cephenin merkezinde sivri kemerli niş şeklindedir. Cephede hafif çıkıntı yapmaktadır. Mihrap tamamen renkli taşlar ile yapılmıştır. Nişin iç kısmında dama şeklinde pembe, siyah ve beyaz renkli taşlar döşenmiştir. Kavsara kısmında siyah-beyaz taş kullanıldığı görülmektedir. Nişin pervaz ve kenar kısımlarında pembe ve siyah renk görülmektedir. Üst kısmında siyah renkli taş ile çerçeve oluşturulmuş ve içerisi pembe renkli taş ile döşenmiştir. Mihrap nişinin üzerinde kitabe bulunmaktadır. Mihrap nişinin üzerinde ve iki yanında pencere bulunmaktadır. Mihrabın batısında minber bulunmaktadır. Tamamen pembe renkli taş kullanılarak yapılmıştır. Giriş açıklığı basık kemerlidir ve merdiven ile köşk kısmına çıkılmaktadır. Yan kısımları siyah renkli boya ile boyanarak farklı renk taş kullanılmış gibi görüntü verilmiştir. Mihrabın doğu tarafında vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Köşk şeklinde yapılan vaaz kürsüsüne ulaşım doğu tarafında bulunan niş içerisindeki merdivenden ulaşılmaktadır. (Şekil 4.1.2.3.4).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.3.4: Ali Nacar Cami (a) mihrap, (b) minber görünümü (Altın, 2015)

Cami genel olarak beyaz renkli kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Süsleme amacıyla pembe ve siyah renkli taş kullanılmıştır. Ayaklarda ve harim içerisindeki ayaklarda siyah renkli taş kullanımı görülmektedir. Caminin mimari elemanlarında süsleme amacıyla pembe renk taş kullanılmıştır.

Caminin cepheleri genel olarak sadedir. Genel olarak beyaz renkli kesme taş kullanılarak yapılan camide siyah renkli taşın kullanımı pencere pervazlarında ve mihrabiyelerde görülmektedir. En süslü cephesi kuzey cephesidir. Cephenin üst kısmında on dört adet sağır kemer bulunmaktadır. Orta kısmında taç kapı bulunmaktadır. Taç kapı dışarıya taşırılmıştır. Sivri kemerli bir niş içerisinde basık kemerli bir açıklıktan harime girilmektedir. Nişin iç kısmı ve kenar kısmı tamamen renkli taşlarla döşenmiştir. Giriş açıklığının pervazlarında ve kemer kısmında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak döşenmiştir. Kemerin üst kısmı pembe renkli taş ile döşenmiş ve siyah renkli taş ile kemerin köşelikleri çerçeve içine alınmıştır. Üst kısmında dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Pencere pervazları ve yan kısımları pembe renkli taş kullanımı görülmektedir. Bu cephede pencereler dikdörtgen şeklinde ve tek katlıdır. Pencereler sivri kemerli niş içerisinde ve pervazlarında siyah-beyaz taş kullanımı görülmektedir. Cephenin birinci ve altıncı kemer gözüne denk gelen harim giriş kapıları bulunmaktadır. Basık kemerli kapıların pervazlarında siyah-beyaz renkli taş kullanımı görülmektedir. Cephenin doğu tarafında iki pencere arasında, batı tarafında taç kapı ile pencere arasında sivri kemerli mihrabiyeler bulunmaktadır. Mihrabiyelerin kenarları ve iç kısmında siyah-beyaz renkli taş kullanılmıştır (Şekil 4.1.2.3.5). Doğu ve batı cephesinde çift katlı pencereler sivri kemerli niş içerisinde. Dikdörtgen şeklinde yapılan pencerelerin pervazlarında siyah-beyaz renkli taş kullanılmıştır. Üst katta denk gelen pencereler sadedir. Batı tarafında haziresi bulunmaktadır. Güney cephede mihrabın bulunduğu kısım hafif dışa taşmıştır. Bu kemer gözündeki mihrabın iki kenarına birer adet pencere açılmıştır. Mihrabın üzerine denk gelecek şekilde küçük dikdörtgen şeklinde pencere vardır. Diğer her bir kemer gözündeki sivri kemerli niş içerisinde çift katlı pencereler bulunmaktadır. Alt kat pencerelerin pervaz kısımlarında siyah-beyaz renkli taş kullanımı görülmektedir. Üst kat pencerelerinin pervazları sadedir (Şekil 4.1.2.3.6).

Caminin minaresi avluda bulunmaktadır. Sekizgen kaideli minarenin girişi doğu cephesinde bulunmaktadır. Giriş kapısı zeminden yukarıda ve dikdörtgen şeklindedir. Kaidesinde güneş saati bulunmaktadır. Gövde kısmı silindirik planlı ve içeriye

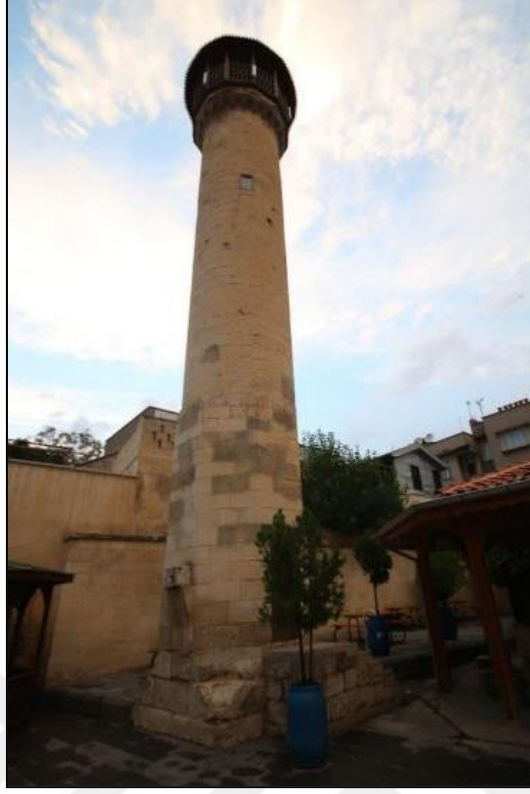
aydınlatması amacıyla dikdörtgen şeklinde küçük pencereler açılmıştır. Şerefe altında mukarnas dizileri görülmektedir. Şerefe kısmı on ikigen planlıdır. Korkuluk kısmı ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır. Petek kısmı altıgen planlıdır ve üzeri şemsiye külah ile örtülmüştür (Şekil 4.1.2.3.7, Şekil 4.1.2.3.8).

Şekil 4.1.2.3.5: Ali Nacar Cami kuzey cephesi (Altın, 2015)

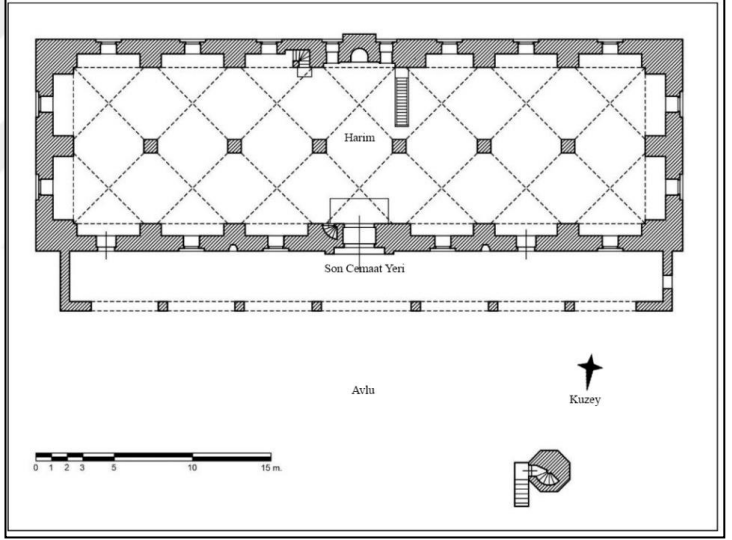
Şekil 4.1.2.3.6: Ali Nacar Cami güney cephesi (Altın, 2015)

Şekil 4.1.2.3.7:Ali Nacar Cami minare görünümü (Altın, 2015)

Şekil 4.1.2.3.8:Ali Nacar Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Ali Nacar Cami	
Yapım Yılı	Bilinmiyor	
Konumu	Gaziantep ili Şehitkamil İlçesi, Yaprak Mahallesi, Kep kep Sk. No:1, 27080	 Ali Nacar Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Ali Nacar Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Yedi Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var / Sekizgen Planlı	
Minare Sayısı	Bir/ Sekizgen kaideli, silindirik gövdeli, on ikigen planlı şerefe, şemsiye külah	

Tablo 4.1.2.3 1: Ali Nacar Cami Bilgileri

4.1.2.4. Eyüpoğlu Cami

Şahinbey ilçesi, Eyüpoğlu mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.4.1). Yapının Eyyubiler döneminde yapıldığı ve günümüzdeki şeklini Osmanlılar zamanında aldığı bilinmektedir (Çam, 2006). Caminin ismine ve mimari özelliklerine bakıldığında yapıyı 14.yüzyılda tarihlendirmek mümkündür (Ataş, 2023). Eyüpoğlu Cami'nin ismi 1543 tarihli tahrir defterinde ve 1557 tarihli Ayıntap vakıf defterinde geçmektedir (Ataş, 2023). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde, Gaziantep'de bulunan camileri sayarken Eyyubzade olarak bu caminin adını geçirmiştir (Altın, 2015). Caminin şimdiki halini 17. veya 18. yüzyılda Osmanlılar zamanında aldığı düşünülmektedir (Çam, 2006). Cami 1947 ve 1953 yıllarında tadilat geçirmiştir (Güzelbey, 1984). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.4.1: Eyüpoğlu Cami konumu (2024)

Cami eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Caminin kuzeyde büyük bir avlusu bulunmaktadır. Avluya doğu, batı ve kuzey cepheden girilmektedir. Avlu yol kotunun aşağısında olduğu için basamaklarla avluya inilmektedir. Avlunun batı tarafında abdest alma yeri bulunmaktadır ve üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Avlunun zemini siyah renkli taş ile döşenmiştir. Doğu tarafında avlu giriş kapısının önünde beyaz ve pembe renkli taş kullanılarak küçük süsleme yapıldığı görülmektedir. Avlunun orta kısmında beyaz renkli taş kullanılarak dikdörtgen çerçeve içine baklava dilimi şeklinde taş döşenmiştir. Taç kapının denk geldiği kemer gözü bir basım düşüktür (Şekil 4.1.2.4.2).

Şekil 4.1.2.4.2: Eyüpoğlu Cami avlu döşemesi (2023)

Son cemaat yeri altı kemer gözlüdür. Sivri kemerleri kare kesitli ayaklar taşımaktadır. Üst örtüsü içte düz tavanlıdır. Taç kapının bulunduğu kemer gözü diğerlerinde daha büyük ve yüksek olarak inşa edilmiştir. Ayakların alt kısmı dışında beyaz renkli kesme taş ile inşa edilmiştir. Doğu ve batı cepheleri duvar ile kapatılmıştır. Son cemaat yerinin batı duvarında pencere ortadan açılmıştır. Doğu duvarındaki pencere minareden dolayı hafif kaydırılmıştır. Kuzeybatı tarafında bulunan kapıdan üst kata çıkılmaktadır (Şekil 4.1.2.4.3).

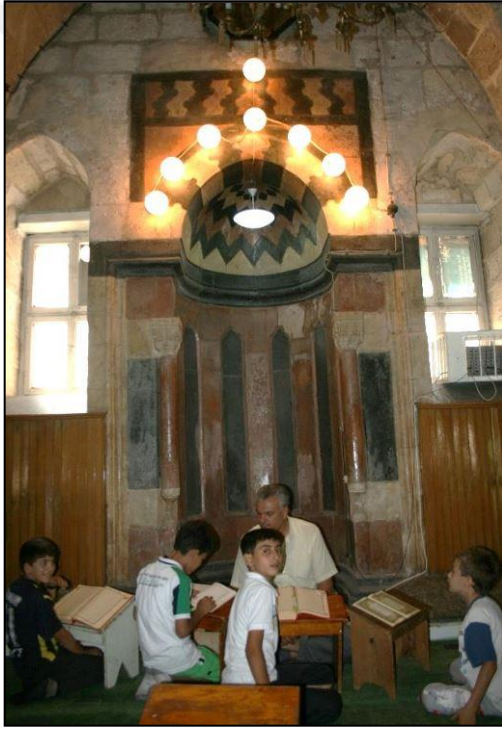
Şekil 4.1.2.4.3: Eyüpoğlu Cami son cemaat yeri (2023)

Harim enine dikdörtgen planlı ve mihraba paralel iki sahnıdır. Yedi kemer gözlü yapılan camide on dört çapraz tonoz üst örtü olarak kullanılmıştır. Altı serbest, on sekiz duvara bitişik ayak üst örtüyü taşımaktadır. Kuzey ve güney duvarları diğer duvarlara göre daha kalındır. Tamamen beyaz renkli kemse taş kullanılarak inşa edilen harimde serbest ayakların alt kısmında ve kuzeydeki ayaklar dışında duvara gömülü şekilde olan ayakların yüzünde siyah renkli taş kullanılmıştır (Altın, 2015). Duvara gömülü olan ayaklar harim kısmından çıkıntı yapmaktadır. Kuzey cephesinde harim kısmına giriş yapan iki kapısı bulunmaktadır. Birisi taç kapı diğeri ise doğu tarafındadır. Pencere derin niş içerisinde ve her kemer gözünün orta kısmına denk gelecek şekildedir. Güney ve kuzey cephelerinde doğu ve batı kemer gözlerinde pencere açılmamıştır. Güney cephesinde ortada mihrabın bulunduğu kemer gözünde mihrabın doğusuna ve batısına birer adet pencere açılmıştır. Bu cephede doğuda ve batıdaki ortadaki kemer gözlerinde pencereler iki katlıdır. Üstteki pencereler dikdörtgen şeklinde küçük ebatlıdır. Doğu ve batı cephesinde pencereler iki katlı ve niş içerisinde (Şekil 4.1.2.4.4). Taç kapının üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Dikdörtgen planlı ve ahşap çıkma olarak yapılmıştır. Bu kısmı aydınlatması için kuzey cephesinde pencere açılmıştır.

Şekil 4.1.2.4.4: Eyüpoğlu Cami harim genel görünüş (Ataş, 2023)

Mihrap, güney cephenin orta kısmında yer almaktadır. Doğusunda ve batısında dikdörtgen şeklinde sivri kemerli niş içerisinde bulunan birer adet pencere vardır. Yarım daire şeklinde ve sivri kemerli olarak yapılan mihrap, renkli taş işçiliği görülmektedir. İki tarafında sütunce bulunmaktadır. Kavsara kısmı mukarnassızdır. Siyah, beyaz ve kiremit renkli taşlar zikzak şeklinde döşenmiştir. Tamamen siyah, beyaz ve kiremit renkli mermer kullanılarak yapılmıştır. Niş kısmı tamamen kiremit renkli mermerdendir ve siyah renkli mermerden niş açılmıştır. Mihrabın batısında ahşap bir çıkma olarak yapılmış minber bulunmaktadır. Buraya nişin içerisindeki merdiven ile ulaşılmaktadır. Mihrabın doğusunda, minberin simetriği olarak yapılmış vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Ahşap çıkma olarak yapılan vaaz kürsüsüne doğu tarafındaki nişte bulunan merdivenden ulaşılmaktadır (Şekil 4.1.2.4.5).

(a)

(b)

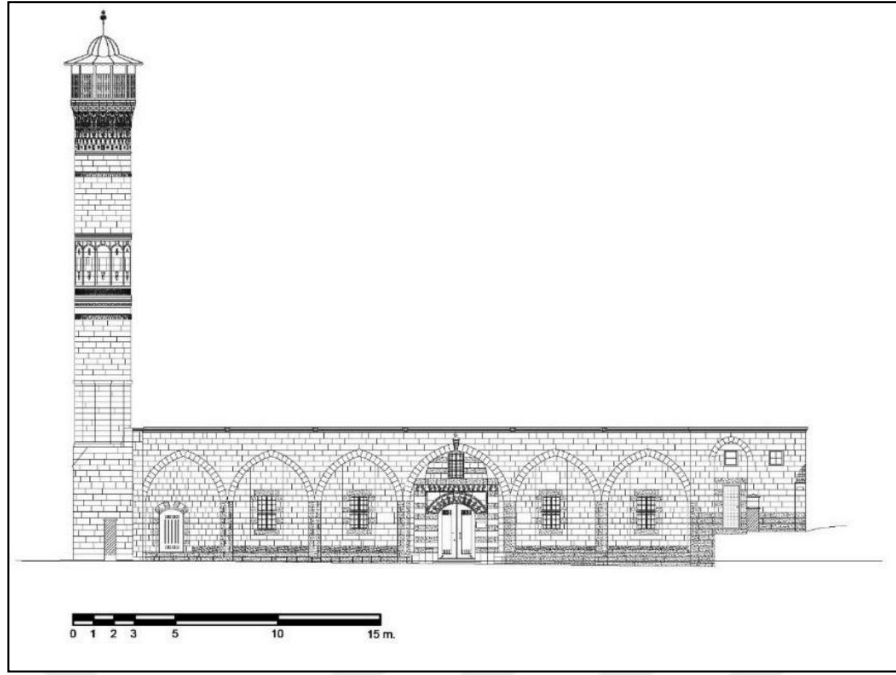
Şekil 4.1.2.4.5: Eyüpoğlu Cami (a) mihrap, (b) minber görünüşü (Altın, 2015)

Eyüpoğlu Cami, kesme taş ile yığma olarak inşa edilmiştir. Son cemaat yerinde ve harim kısmındaki yakların alt kısmında siyah renkli kesme taş kullanılmıştır. Mihrap, taçkapı, kapı ve pencere pervazlarında farklı renkli kesme taş kullanılmıştır. Minaredeki süslemeler dikkat çekmektedir.

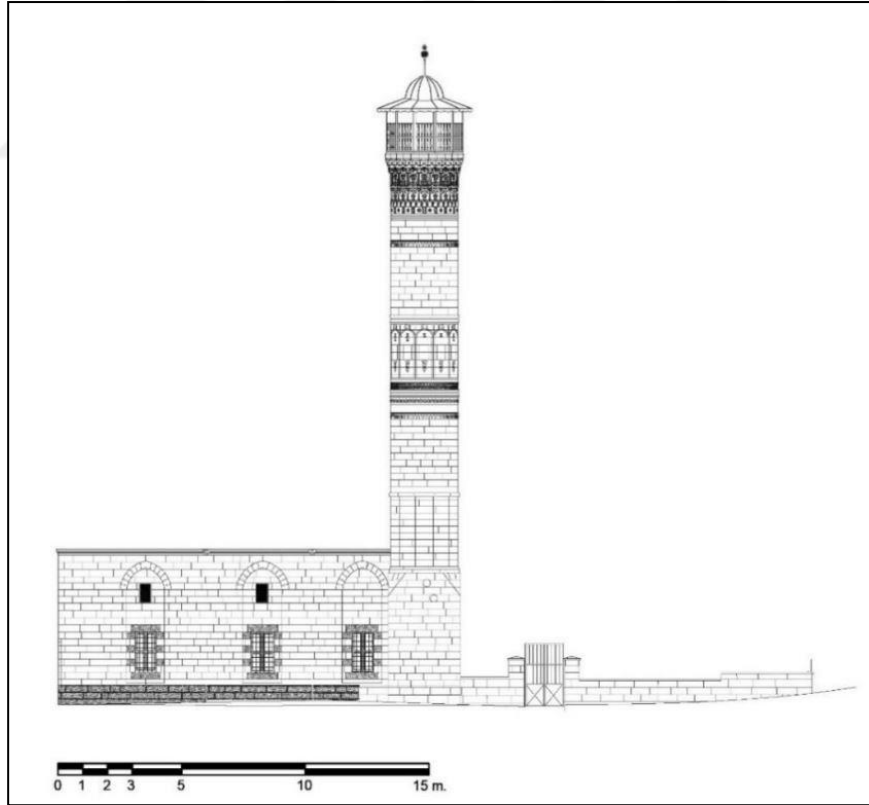
Eyüpoğlu Cami'nin dış cephesinde pencereler dışında hareket yoktur. Tüm cephelerde görülebilen saçak yapılmıştır. Kuzey cephenin ortasında hafif dışarı taşmış şekilde taç kapı yapılmıştır. Sivri kemerli niş içerisinde giriş kısmı basık kemerli olarak

yapılmıştır. Nişin kenarları siyah ve beyaz renkli taş ile sıralı olarak yapılmıştır. Alt sırada beyaz renkli taşın yerine pembe renkli taş kullanılmıştır. Bu sıra kapının pervazında da devam etmektedir. Girişin kemer kısmında siyah ve beyaz renkli taşlar kullanılmıştır. Nişin kavsara kısmı düz olarak yapılmıştır ve buraya müezzin mahfilini aydınlatması amacıyla dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır. Cephede pencereler sivri kemerli niş içerisinde tek katlı olarak yapılmıştır. Cephenin doğusunda basık kemerli bir giriş bulunmaktadır. Bu kapının pervazları da pencere pervazları gibi siyah ve beyaz renkli taş sıralı olarak döşenmiştir (Şekil 4.1.2.4.6). Doğu ve batı cepheleri birbirinin simetriğidir. Pencereler iki katlı ve ikiyeşer adettir. İki katlı pencereler aynı sivri kemerli niş içerisinde (Şekil 4.1.2.4.7). Güney cephesinde altı adet pencere bulunmaktadır. En baştaki ve en sondaki sivri kemerli niş içerisinde bulunan pencereler iki katlıdır. Cephenin kenarlarında üst katta dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır. Mihrabın, vaaz kürsüsünün ve minberin arka kısımlarına denk gelecek şekilde dikdörtgen şeklinde pencereler açılmıştır (Şekil 4.1.2.4.8).

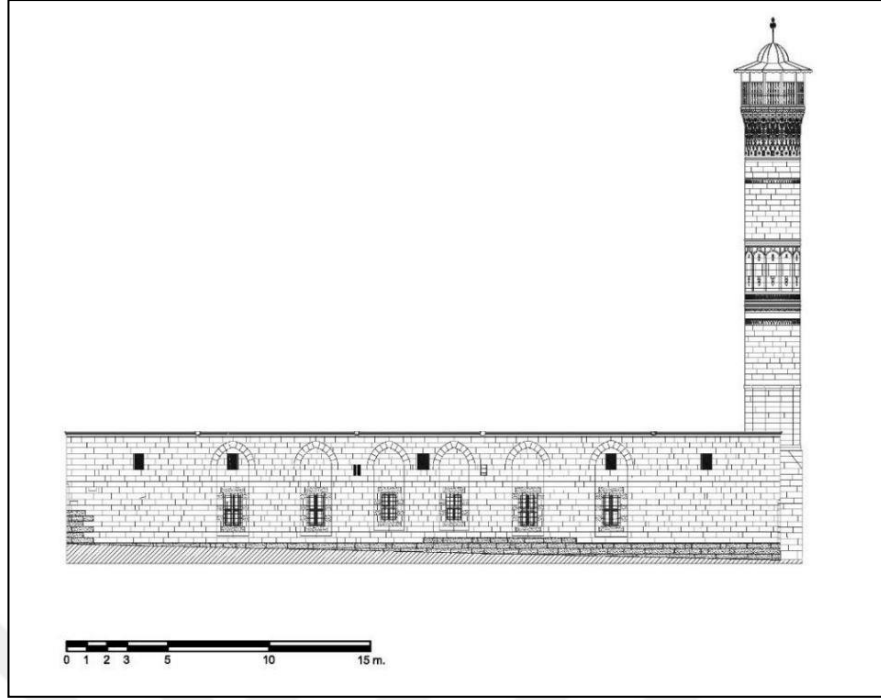
Son cemaat yerinin kuzeydoğu köşesinde minare yer almaktadır. Kaidenin bir kısmı dışarıya taşmıştır. Tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Minarenin kare kaidesi uzundur. Basık kemerli girişi yerden yüksektedir ve son cemaat yerinin doğu tarafındaki merdiven ile ulaşım sağlanmaktadır. Pervazında siyah ve beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Pabuç kısmının köşeleri pahlanmıştır ve sekizgene dönüşmüştür. Gövde dört kısımdan oluşmuştur. En alt kısmı onikigen ve sadedir. İkinci kısım silindirik gövdeli ve sadedir. Üçüncü kısım onikigen ve en süslü kısımdır. Küçük derin olmayan nişler ve içerisinde süslemeler bulunmaktadır. Son kısımda dairesel şekildedir ve üzerinde küçük süslemeler bulunmaktadır. Şerefe altı on altıgen planlıdır ve burada motifler bulunmaktadır. Petek kısmı onikigen olarak yapılmış ve üzeri külah ile örtülmüştür (Şekil 4.1.2.4.9, Şekil 4.1.2.4.10).

Şekil 4.1.2.4.6: Eyüpoğlu Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)

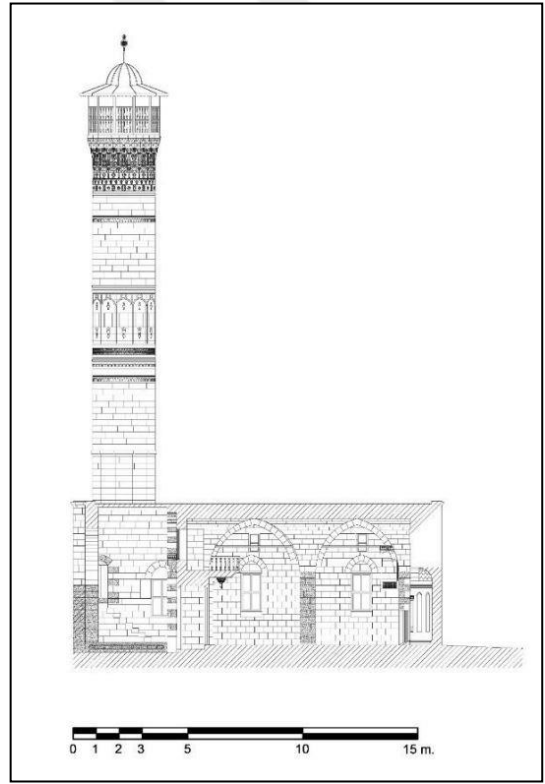
Şekil 4.1.2.4.7: Eyüpoğlu Cami doğu cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.4.8: Eyüpoğlu Cami güney cephesi (V.G.M.A.)

(a)

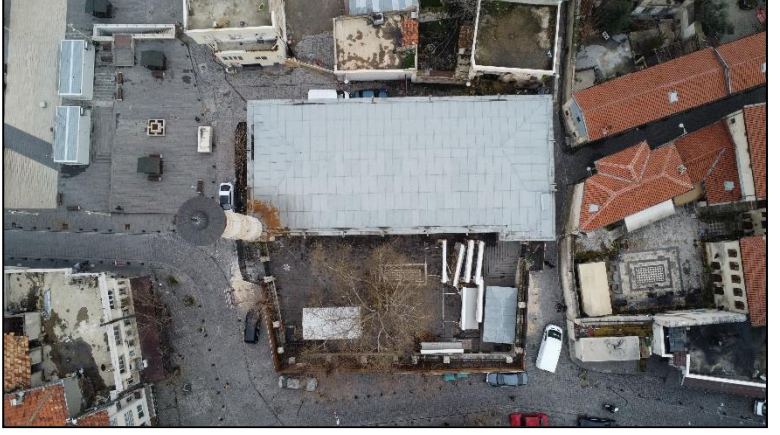
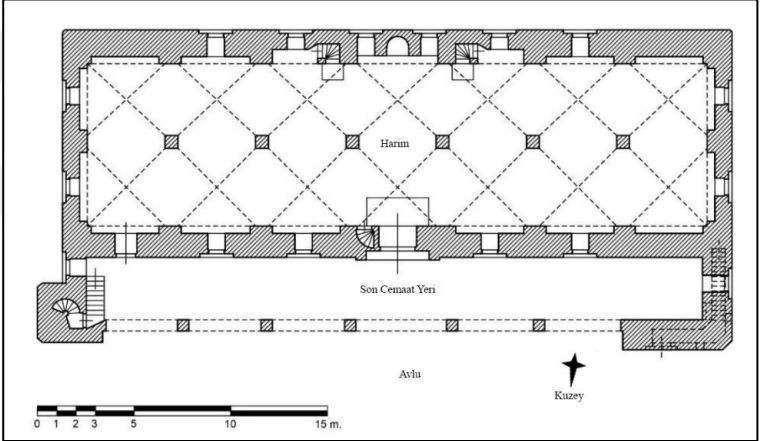

(b)

Şekil 4.1.2.4.9: Eyüpoğlu Cami (a) minaresi (2023), (b) çizimi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.4.10:Eyüpoğlu Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Eyüpoğlu Cami	
Yapım Yılı	Bilinmiyor	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Eyüpoğlu Mahallesi, Eyüboğlu Cami Sk. No:14, 27010	 Eyüpoğlu Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Eyüpoğlu Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Altı Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var / Dikdörtgen Planlı	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, dört kısımdan oluşan gövde kısmı onikigen ve silindirik planlı, şerefe kısmı on altıgen planlı, şemsiye külah	

Tablo 4.1.2.4.1: Eyüpoğlu Cami Bilgileri

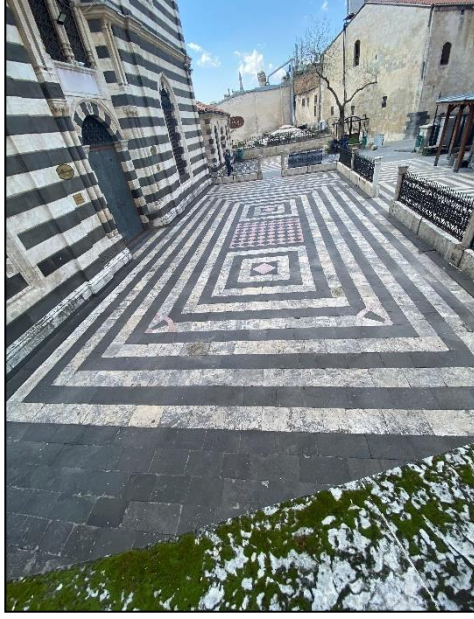
4.1.2.5. Alaüddevle Cami

Şahinbey ilçesi, Karagöz mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.5.1). 16. yüzyılın başlarında yapılan cami, 1480-1515 yılları arasında hüküm süren Dulkadiroğluları Beyliğinden Alaüddevle tarafından yaptırılmıştır (Çam, 2006). 1645 ve 1710 yıllarındaki iki ayrı şer-i sicil kaydının birinde cami olarak diğerinde mescit olarak adı geçmektedir (Güzelbey, 1984). 1898 yılında cami eskidiği için yıkılarak halk tarafından davul zurna ile gelinip şenlik havasında tekrardan yapılmıştır (Yener, 1958. Akt: Ataş, 2023). Caminin mimarı Ermenak, ustabaşılığını ise Kırkor yapmıştır. Kubbe dışında caminin hepsi halk tarafından inşa edilmiştir. Kubbe ise maddi yetersizlikten dolayı II. Abdülhamid'den yardım istenmiştir (Güzelbey, 1984). 1903 yılındaki kitabeye göre cami o tarihte bitmiştir (Çam, 2006). Eski caminin minaresi özgünlüğünü korumaktadır (Ataş, 2023). 6 Şubat 2023 yılında Kahramanmaraş merkezli iki depremde cami ağır hasar almıştır ve ağır hasar alan minare daha sonra kontrollü olarak yıkılmıştır.

Şekil 4.1.2.5.1: Alaüddevle Cami konumu (2024)

Cami, eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Doğu ve güney cepheleri sokağa bakmaktadır. Batı tarafında Hacı Mehmet Mescidi bulunmaktadır. Kuzey tarafında büyük avlusu olan caminin son cemaat yeri bulunmamaktadır. Avlunun kuzey tarafında sekizgen bir şadırvanı vardır. Avluya doğuda bulunan merdiven ile inilerek ulaşım sağlanıyor. Caminin avlusunda siyah ve beyaz renkli taş kullanılarak dikdörtgen şeklinde sıralı olarak döşenmiştir. Caminin taç kapısının orta kısmına denk gelen yerde pembe renkli taş kullanılarak baklava motifi oluşturulmuştur (Şekil 4.1.2.5.2). Son cemaat yeri yoktur.

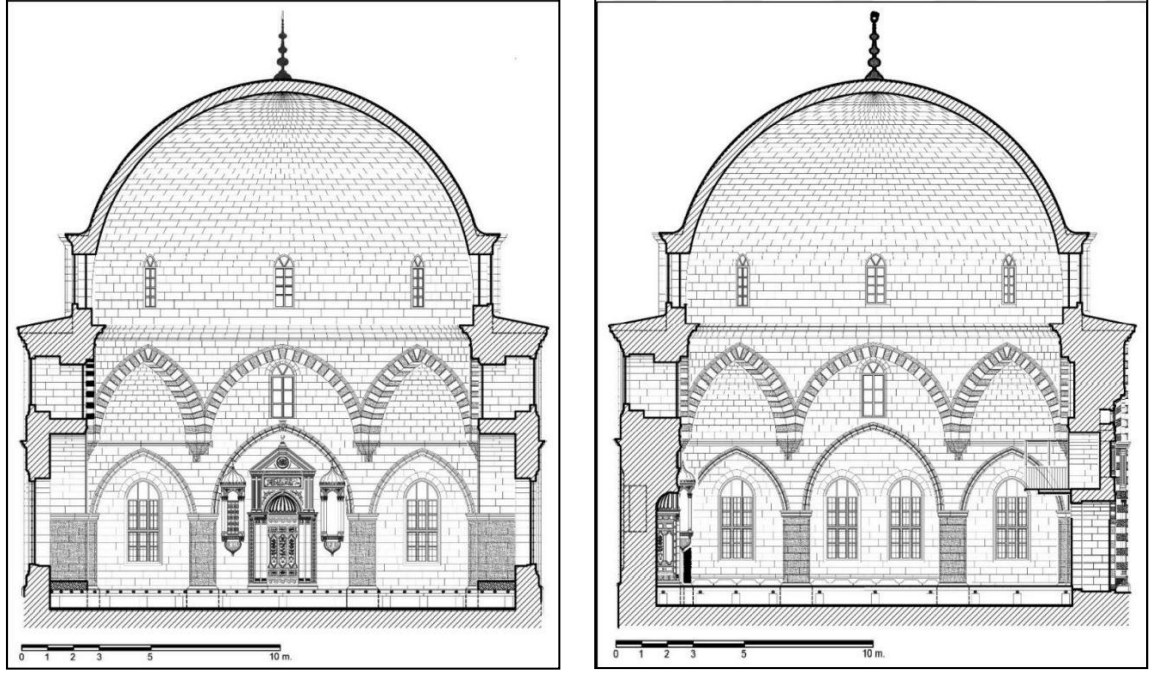
(a)

(b)

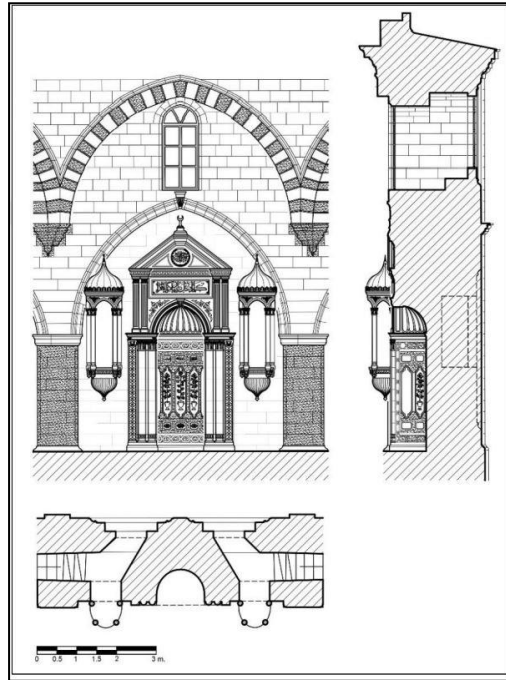
Şekil 4.1.2.5.2: Alaüddevle Cami (a) batısındaki mescit, (b) avlu döşemesi (2023)

Harim kısmı kare planlıdır ve üst örtü olarak kubbe kullanılmıştır. Kubbe, geçiş elemanı olarak tromplar görülmektedir. Kubbe, duvara bitişik olan sekiz ayaktan birbirine atılan kemerlerin üzerine oturmaktadır. Kubbenin oturduğu sivri kemerler siyah ve beyaz renkli kesme taş kullanılarak yapılmıştır. Kubbenin eteklerine birer adet denk gelecek şekilde sivri kemerli sekiz adet pencere açılmıştır (Ataş, 2023). Dışarıdan on altıgen kasnak üzerine oturan kubbe de cepheden sivri kemerli niş ve sivri kemerli pencere sıralı olarak yapılmıştır. Harime giriş kuzey cephede bulan taç kapıdan yapılmaktadır. Taç kapının üzerinde iki pencere ve bir küçük tepe penceresi bulunmaktadır. Tepe penceresi içeriden görülmemektedir. Müezzin mahfiline taç kapının doğusunda bulunan merdiven ile ulaşılmaktadır (Altın, 2015). Duvara gömülü şekilde olan ayaklar çıkıntı yaparak her cepheyi üçe bölmüştür. Her ayaktan birbirine atılan sivri kemerler iç kısımda derin nişler oluşturmuştur. Kuzey cephede taç kapı bulunduğu için niş fazla derin değildir. Kenarda bulunan nişlerde alt katta büyük, geniş ve yuvarlak kemerli birer adet pencere bulunmaktadır. Üst katta ise yuvarlak kemerli küçük pencere bulunmaktadır. Doğu ve batı cephesinde orta nişler daha büyük ve geniştir. Bu cephelerde kenar kısmındaki nişlerde alt katta birer adet yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Ortada bulunan nişte alt katta iki adet üst katta bir adet yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Alt katta bulunan pencereler geniş ve büyüktür. Güney cephe de mihrabın olmasından dolayı nişler derin değildir. Bu cephede kenardaki nişlerde alt ve üst katta yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.5.3).

Şekil 4.1.2.5.3: Alaüddevle Cami kesitleri (V.G.M.A.)

Mihrap, güney cephenin merkezindedir. Yuvarlak kemerli ve yarım daire niş olarak yapılmıştır. Mihrabın sağın ve solunda simetrik olarak vaaz kürsüsü ve minber yer almaktadır. Mihrap nişinde çift renkli taş işçiliği ve süslemelerinde altın yaldız görülmektedir. Alt kısmından başlayarak tüm çevresinde motif vardır (Altın, 2015). Mihrabın batısında minber yer almaktadır. Yarım daire şeklinde çıkmadır. Batı tarafında bulunan kemerli kapıdan ulaşım sağlanmaktadır. Aydınlatması amacıyla bir pencere açılmıştır. Minberin simetriği olarak vaaz kürsüsü yapılmıştır (Şekil 4.1.2.5.4).

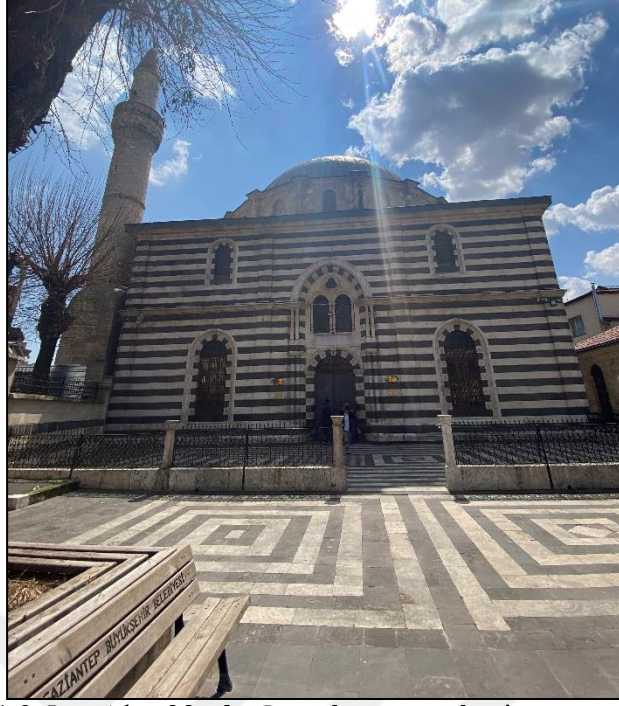

Şekil 4.1.2.5.4: Alaüddevle Cami mihrap çizimi (V.G.M.A.)

Alaüddevle Cami, beyaz renkli taş kullanılarak inşa edilmiş. Pencere, kapı pervazlarında ve kuzey cephede siyah renkli kesme taş kullanılarak süslemeler yapılmıştır.

Alaüddevle Cami dış cephesi hareketlidir. Cephelerde ayakların hizasına denk gelen ve köşe kısımlarında pilastrlar bulunmaktadır. Bunlar siyah ve beyaz renkli taş ile sıralı olarak döşenmiştir. En hareketli cephe taç kapının bulunduğu kuzey cephesidir. Cephe de siyah ve beyaz renkli taş sıralı olarak döşenmiştir. Taç kapının kemer başlangıcından başlayan ve tüm cephelerde görülen silme vardır. Taç kapının üzerinde iki adet yuvarlak kemerli pencere ve bunların üzerinde bir adet kuş penceresi bulunmaktadır. Taç kapı, sivri kemerli ve derin olmayan bir niş içerisindedir. Nişin kenar kısımlarında ikiz sütunçe ve plastrla iki kat şeklinde yapılmıştır. Sütunceler beyaz ve siyah renkli taş ile yapılmıştır. Plastrlar ise beyaz renkli taş kullanılarak yapılmıştır. Plastrlar ve sütunceler arasına yüzeyi hafif işlenmiş yastık konulmuştur. Harim giriş kapısının çevresine siyah ve beyaz taş sıralı olarak konulmuştur ve her taşta işleme görülmektedir. Kuzey cephesinin doğu ve batısında alt katta denk gelen büyük, geniş ve yuvarlak kemerli pencereler vardır. Pencereler yuvarlak kemerli niş içerisindedir ve pervazları siyah-beyaz renkli kesme taş ile yapılmıştır. Bu taşlarda da işlemler görülmektedir. Üst katta denk gelen küçük ve yuvarlak kemerli pencereler derin olmayan niş içerisindedir. Pencere pervazlarında siyah ve beyaz kesme taş sıralı olarak kullanılmıştır (Şekil 4.1.2.5.5). Doğu ve batı cephesi birbirinin simetriğidir. Cephede altta dört adet büyük, geniş ve yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Üst katta orta kısımda pencere yuvarlak kemerli küçük ebatlarda pencere bulunmaktadır. Üst kattaki pencerenin sağında ve solunda yuvarlak kemerli nişler bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.5.6). Güney cephesi de doğu ve batı cephesine benzemektedir. Alt katta orta kısma denk gelen iki pencere ebat olarak diğerlerinden küçüktür ve uyum sağlaması için diğerleri ile aynı ebatlarda niş içerisine yerleştirilmişlerdir (Şekil 4.1.2.5.7).

Caminin kuzeybatı köşesinde camiden uzakta bulunan minaresi beyaz kesme taştan inşa edilmiştir. Kare kaideli olan minarenin üst köşeleri pahlanmış ve üzerine yuvarlak planlı gövde oturtulmuştur. Gövde orta kısmındaki motif ile ikiye ayrılmıştır. İçerideki merdiveni aydınlatmak için gövde de küçük pencereler açılmıştır. Tek şerefeli minare de gövdeden şerefeye geçiş mukarnaslarla sağlanmıştır. Şerefenin korkuluğunda da işlemler görülmektedir. Dairesel planlı petek kısmının üstünde konik külah yer almaktadır (Şekil 4.1.2.5.8, Şekil 4.1.2.5.9).

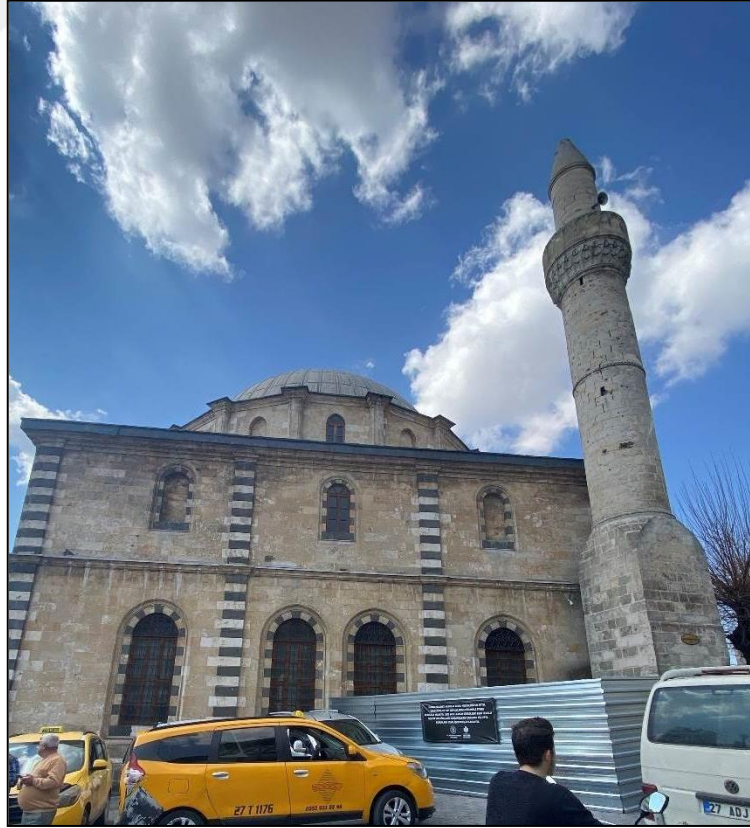
Şekil 4.1.2.5.5: Alaüddevle Cami kuzey cephesi görünüşü (2023)

Şekil 4.1.2.5.6: Alaüddevle Cami doğu cephesi görünüşü (2023)

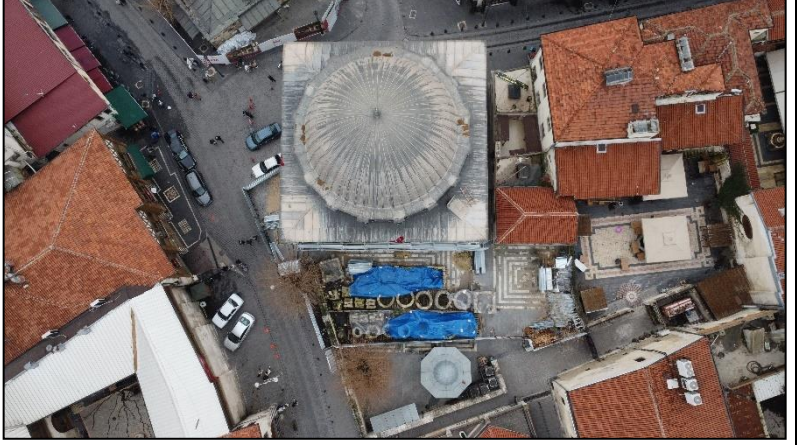
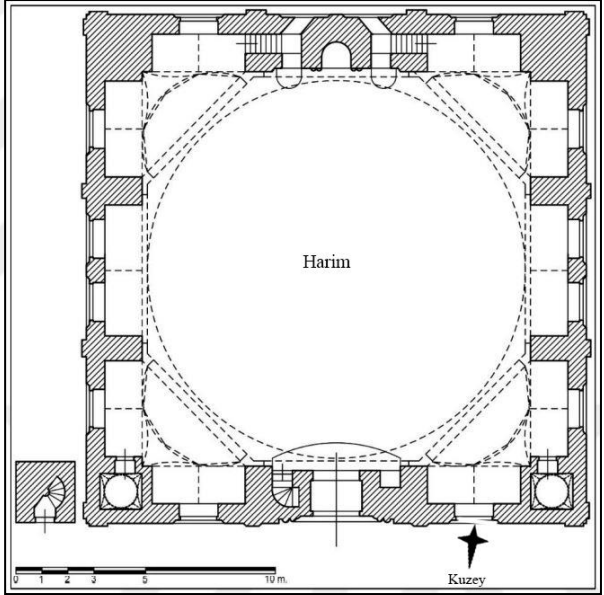
Şekil 4.1.2.5.7: Alaüddevle Cami güney cephesi görünümü (2023)

Şekil 4.1.2.5.8: Alaüddevle Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.5.9:Alaüddevle Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Alaüddevle Cami	
Yapım Yılı	16. yy başlarında	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey ilçesi Karagöz Mahallesi, 27400	 Alaüddevle Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Kare Planlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formudur.	 Alaüddevle Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Kubbe	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Yok	
Şadırvan	Var/ Sekizgen Planlı	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, silindirik planlı gövdesi, dairesele planlı şerefesi, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.5.1: Alaüddevle Cami Bilgileri

4.1.2.6. Ağa Cami

Şahinbey ilçesi, Suyabatmaz mahallesi, Şehitler caddesi üzerindedir (Şekil 4.1.2.6.1). Yapının yapılış tarihi hakkında kesin bilgi yoktur. Yapı bulunduğu yerden dolayı eski kayıtlarda Şhreküstü Cami ve şer-i mahkeme sicillerinde Yaycıoğlu Cami olarak geçmektedir. Caminin mimari belli değildir ancak minareyi yapan kişinin Hacı Mahmut olduğu bilinmektedir. Yapılış tarihi 1554-59 yılları arasında olduğu tahmin edilmektedir. Bugünkü şeklini 1799 yılında yapılan tadilatta almıştır (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli iki depremde az hasar almıştır. Ancak minaresinin üst kısmı yıkılmıştır.

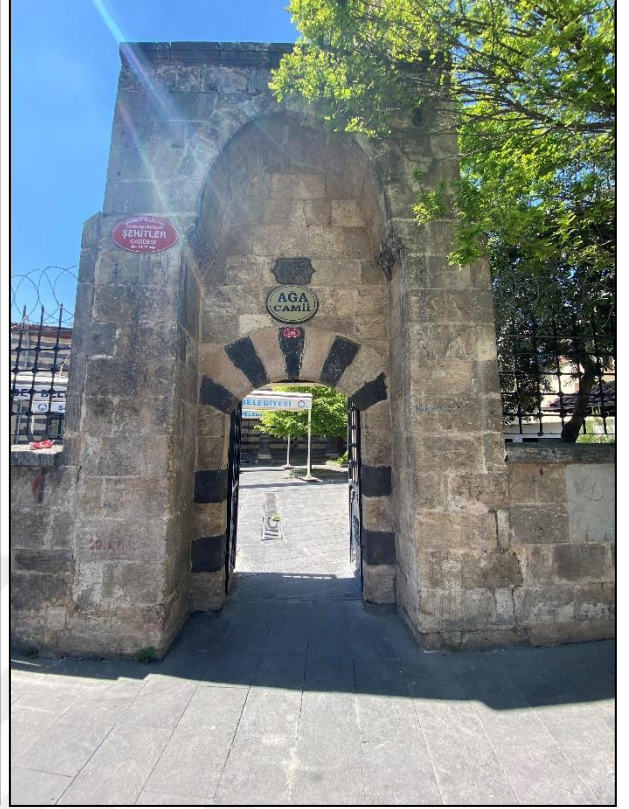

Şekil 4.1.2.6.1: Ağa Cami konumu (2024)

Yapı düz bir araziye inşa edilmiştir. Caminin üç cephesi açıktır. Güney cephesi haziresine bakmaktadır. Avluya girişi kuzey ve batıda bulunan kapıdan yapılmaktadır. Kuzeyinde büyük bir avlusu bulunmaktadır. Avlu da yapıdan bağımsız şekilde yapılmış minaresi bulunmaktadır. Avlunun zeminine tamamen siyah renkli taş döşenmiştir. Avlunun kuzey batısında kırma çatı ile kaplanmış ve avludan bir basamak yükseltilerek yapılmış şadırvan bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.6.2).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.6.2: Ağa Cami (a) avlu, (b) kuzey cephe giriş kapısı

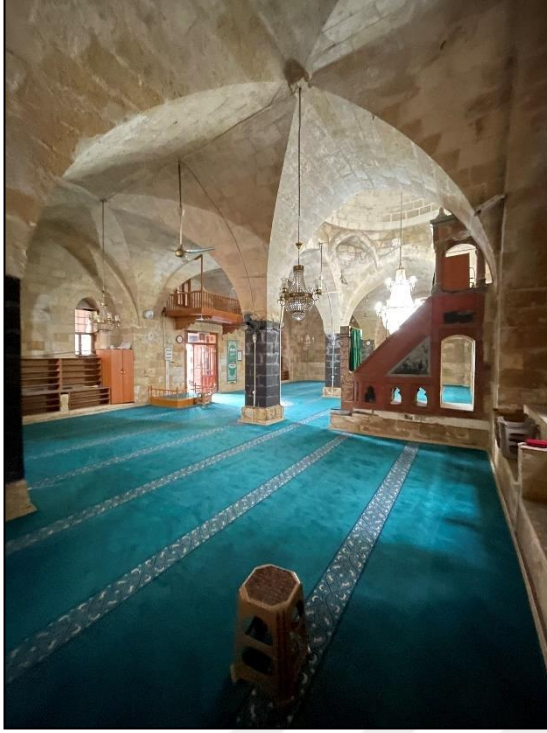
Son cemaat yeri, dört kemer gözlüdür. Kemerleri, üçü serbest ikisi duvara gömülü beş ayak taşımaktadır ve üst örtü içeriden düz tavan olarak görülmektedir. Avluya bakan cephesinde siyah ve beyaz renkli taşlar sıralı olarak döşenmiştir. Doğu ve batı cepheleri düz duvar ile kapanmıştır. Doğu tarafında avluya bakan kısım kapatılmış ve burası ahşap ile çevrilerek imam odası oluşturulmuştur. Bu duvar da avluya bakan dikdörtgen şeklinde bir pencere açılmıştır. Batı tarafında iki katlı mekân bulunmaktadır. Bu cephede alt katta dikdörtgen şeklinde bir pencere üst katta basık kemerli iki pencere bulunmaktadır. Son cemaat yerindeki serbest ayaklar kare planlı ve alt kısımları siyah renkli kesme taş kullanılarak yapılmıştır. Taç kapıya denk gelen kemer gözü diğerlerinden bir basamak aşağıdadır ve zemini siyah renkli kesme taş ile döşenmiştir (Şekil 4.1.2.6.3).

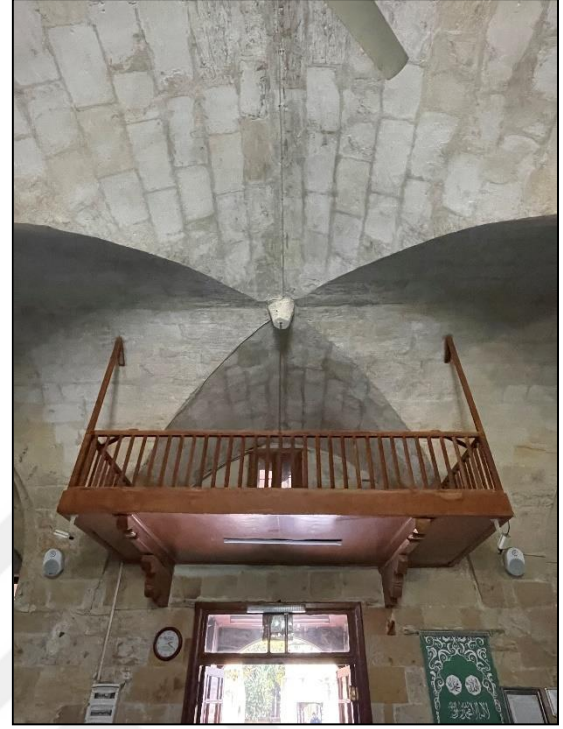
Şekil 4.1.2.6.3: Ağa Cami son cemaat yeri (2023)

Harim asimetrik bir plana sahiptir. Mihrap önü kubbeli, mihraba paralel iki sahnalı plan tipine sahiptir. Sahnın uzunlukları birbirinden farklıdır. Mihrap önü kubbe dışında orta kısımlar çapraz tonoz, doğu ve batı taraflarında sivri beşik tonoz görülmektedir. Kubbe, dört sivri kemer üzerine oturtulmuş ve geçişlerde tromplar vardır. Trompların içerisinde mukarnas dolgular vardır. Üst örtüyü ikisi serbest, on tanesi beden duvarı içerisinde. Serbest ayakların alt kısımları ve bu hizada bulunan duvara bitişik ayakların sadece harime bakan yüzleri siyah renkli taştır. Harimin kuzey ve güney duvarları daha kalındır. Harime giriş kuzey cephede bulunan bir taç kapıdan ve taç kapının batısında bulunan basık kemerli kapıdan olmaktadır. Kuzey cephede pencereler, her kemer gözüne ikişer adet olacak şekilde ve tek katlı olacak şekildedir. Pencereler derin niş içerisinde. Taç kapının üzerinde bulunan müezzin mahfili aydınlatmak amacıyla taç kapının üzerine denk gelecek şekilde dikdörtgen bir pencere bulunmaktadır. Müezzin mahfiline taç kapının doğusunda bulunan kapıdan merdiven ile ulaşım sağlanmaktadır. Batı cephesinde ilk sahnın da bulunan pencere kuzey cephedekiler ile aynı düzlemedir. İkinci sahnın da bulunan küçük tepe penceresi bulunmaktadır. Güney cephesinde mihrabın doğusunda ve batısında bulunan pencereler diğerlerinden farklıdır. Sivri kemerli derin niş içerisinde bulunan pencereler dikdörtgen şeklindedir. Bu cephede bulunan diğer pencereler dikdörtgen biçimindedir. Doğu cephesinde bulunan pencereler iki katlıdır. Alt kattaki pencereler dikdörtgen şeklindedir.

ve yuvarlak kemerli niş içerisinde. Üst kattaki pencereler küçük ebatlarda dikdörtgen şeklindedir (Şekil 4.1.2.6.4).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.6.4: Ağa Cami (a) harimden genel görünüş, (b) müezzın mahfil (2023)

Mihrap, yarım daire planlı ve sivri kemerlidir. Beyaz, siyah ve pembe renkli taşlar kullanarak süslemeler mevcuttur. Mihrap nişinde sırasıyla beş farklı süsleme görülmektedir. Kavsara kısmı çeyrek küre şeklindedir. Mihrabın sivri kemerinin üst kısmında siyah beyaz taşlar ile süsleme yapılmıştır. Kemerin kenar kısımlarında siyah ve pembe renkli taş sırası ile döşenmiştir. Minber, mihrabın batı tarafında yer almaktadır. Genellikle beyaz, siyah ve pembe renkli taş ile yapılmıştır ancak giriş kısmı mermerdendir. Süpürgelik kısmında üç adet kemerli niş bulunmaktadır. Yan aynalık üçgen şeklindedir ve üzerinde korkuluk bulunmaktadır. Geçit kısmı basık kemerlidir. Geçit kısmının arka tarafında altıgen şeklinde renkli taşlar döşenmiştir. Köşk bölümüne sekiz basamak ile çıkılmaktadır. Dört sütun köşk kısmının üst örtüsünü taşımaktadır (Şekil 4.1.2.6.5). Vaaz kürsüsü yoktur.

(a)

(b)

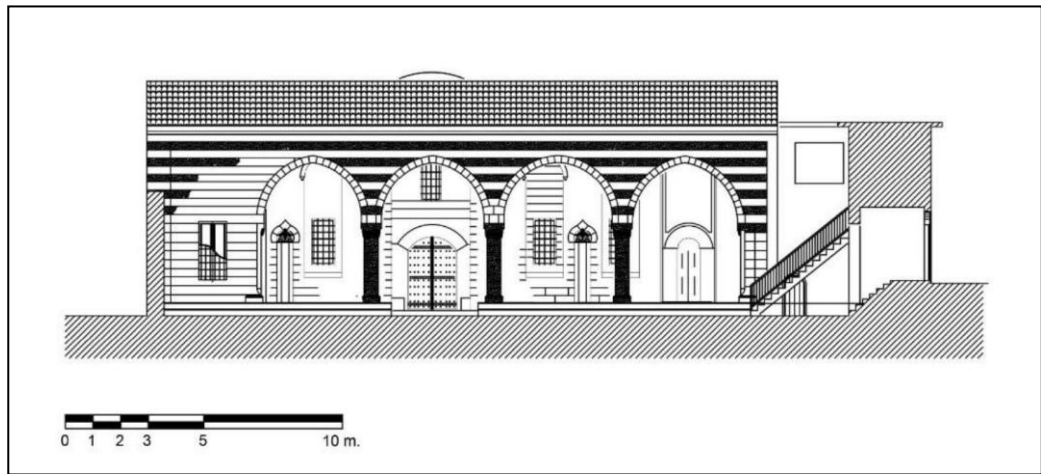
Şekil 4.1.2.6.5: Ağa Cami (a) mihrap, (b) minber

Ağa camii, beyaz renkli kesme ile yığma olarak inşa edilmiştir. Kuzey cephesinde, son cemaat yerinde, mihrap, minber ve serbest ayakların alt kısımları süsleme amacıyla siyah ve pembe renkli taşların kullanıldığı görülmektedir.

Ağa Camii'nin kuzey cephesi hariç diğer cepheleri sadedir. Siyah ve beyaz renkli taşlar sıralı olarak döşenmiştir. Cephedenin üst kısmında iki sıra mukarnas dizisi bulunmaktadır. Caminin ana giriş kapısı mihrap eksenindedir. Batı tarafında küçük basık kemerli bir giriş kapısı daha bulunmaktadır. Taç kapının batı ve doğu tarafında ikişer pencere bulunmaktadır. Pencere aralarında mihrabiye vardır. Caminin taç kapısı cepheden hafif olarak dışa taşırılmıştır. Sivri kemerli niş içerisinde olan giriş kapısı üzerinde küçük ebatlarda dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Giriş açıklığının kemer kısmında siyah ve beyaz taşlar kullanılarak süsleme yapılmıştır. Kemerin köşeleri siyah renkli taş ile çerçeve içine alınmıştır ve iç kısmı beyaz renkli taş ile döşenmiştir. Taç kapının batısında bulunan açıklık basık kemerlidir. Kenarları sıralı olarak siyah ve beyaz renkli taşla döşenmiştir. Kapı dikdörtgen şeklinde niş içerisine alınmıştır. Cephede bulunan pencereler yuvarlak kemerli niş içerisindedir. Kemerin üst kısmında siyah renkli taş kullanılmıştır. Pencereler dikdörtgen şeklindedir. Pervazlarında sırası ile siyah ve beyaz taşlar kullanılmıştır. Pencerelerin üst kısmında kitabeler bulunmaktadır. Cephe de bulunan mihrabiye sivri kemerli yarım sekizgen

niş içerisinde. Üst kısmında mukarnas dizisi vardır. İç kısmında kare şeklinde siyah ve beyaz renkli taşlar dizilmiştir (Şekil 4.1.2.6.6). Batı cephesi beyaz renkli kesme taş ile yapılmıştır. İlk sahın da açılan dikdörtgen şeklinde bir pencere bulunmaktadır. Pencere üzerinde siyah renkli taştan sivri kemerli kemer vardır. Güney cephesi beyaz renkli kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Cephede dört pencere bulunmaktadır. Ortada bulunan iki tane küçük diğer ikisi daha büyüktür. Pencerele dikdörtgen niş içerisinde. Ortadaki pencere nişleri daha derindir. Mihrabın arka kısmında denk gelen küçük tepe penceresi vardır (Şekil 4.1.2.6.7). Caminin doğu cephesi daha önceden binalar ile kapalıydı. Daha sonra yapılan restorasyon çalışmalarında cephe açılmıştır. Cephe de ilk sahına denk gelen kısım dışa taşınmış yapılmaktadır. Bu cephede pencereler iki katlı olarak yapılmıştır. Sivri kemerli niş içerisinde dikdörtgen şeklinde pencereler bulunmaktadır. Alt katta bulunan pencere ebat olarak daha büyüktür (Şekil 4.1.2.6.8).

Yapının orijinal minaresi günümüze gelmemiştir (Altın, 2015). Mevcut minaresi yapıdan ayrı olarak inşa edilmiştir. Minare; kare kaideli, onikigen gövdeli, tek şerefeli ve konik külahlıdır. Minareyi yapan Hacı Mahmut'tur (Çam, 2006). Minare tamamen beyaz renkli kesme taşla yapılmıştır. Minarenin kapısı basık kemerli ve doğu cephesinde bulunmaktadır. Pabuç kısmının köşeleri pahlanmıştır. Gövdesi onikigen planlıdır ve alt kısmı sade üst kısmı burmalıdır. Gövdenin belirli yerlerine küçük pencereler açılmıştır. Şerefe altı mukarnas dolguludur. Şerefe onikigen planlıdır ve korkuluklarda birbirinden farklı geometrik süslemeler vardır. Yuvarlak planlı olan petek kısmında geometrik süslemeler mevcuttur. Üzerinde konik taş külah vardır (Şekil 4.1.2.6.9, Şekil 4.1.2.6.10).

Şekil 4.1.2.6.6: Ağa Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.6.7: Ağa Cami güney cephesi (2023)

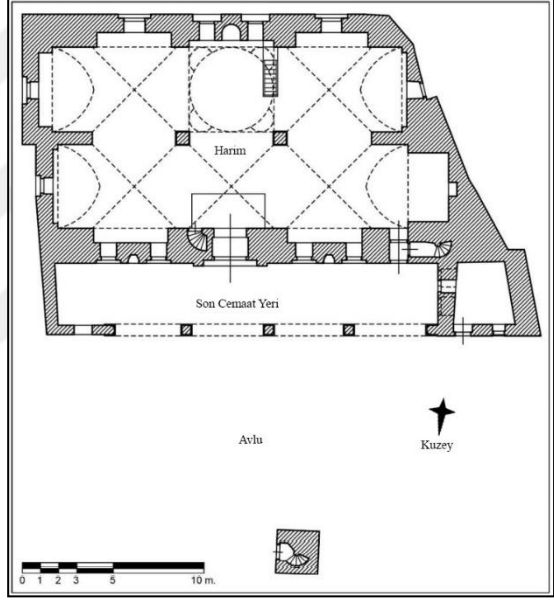
Şekil 4.1.2.6.8: Ağa Cami doğu cephesi (2023)

Şekil 4.1.2.6.9: Ağa Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.6.10:Ağa Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Ağa Cami	
Yapım Yılı	1554-59	
Konumu	Gaziantep ili, Şahinbey ilçesi, Suyabatmaz Mahallesi, Adsız Şehitler Caddesi No:106, 27400	 Ağa Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harım Tipi: Asimetri Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formudur.	 Ağa Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Kubbe – Çapraz Tonoz- Beşik Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Dört Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var/ Dikdörtgen Planlı	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, onikigen ve silindirik gövdeli, onikigen planlı şerefesi, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.6.1: Ağa Cami Bilgileri

4.1.2.7. Şeyh Ömer Cami

Şahinbey ilçesi, Cabi mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.7.1). Caminin ne zaman ve kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. 1661 tarihinde imamlık beratında mescit olarak geçmekte ve 1667 yılında imamlık beratında ise cami olarak geçmektedir (Güzeybey, 1984). Caminin adı Aparoğlu Hacı Mehmet Cami olarak geçmektedir (Güzelbey, 1984). Bu belgelerden Aparoğlu Hacı Mehmet'in camiyi onardığı ve vakıf kurduğu düşünülmektedir (Altın, 2015). Antep Harbi zamanında zarar gören ve yıkılan minaresi 1922-24 yıllarında tekrardan yapılmıştır (Altın, 2015). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami az hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.7.1: Şeyh Ömer Cami konumu (2024)

Caminin kuzeyinde büyük bir avlusu bulunmaktadır. Avluya giriş kuzey, batı ve doğudan yapılmaktadır. Caminin batı tarafında günümüzde dini görevliler için ev bulunmaktadır. Buranın eskiden Şeyh Musliddin Tekkesi olduğu bilinmektedir (Güzelbey, 1984). Avlunun zemini tamamen siyah taş ile döşenmiştir. Caminin kuzey batısında şadırvan bulunmaktadır. Üzerindeki kırma çatıyı sekiz ayak taşımaktadır ve avlu zemininde iki basım yüksektedir (Şekil 4.1.2.7.2).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.7.2: Şeyh Ömer Cami (a) avlu, (b) şadırvanı (2023)

Son cemaat yeri üç kemer gözlüdür. Harimden daha geniştir ve dışarıdan duvar izlerine bakıldığında sonradan eklendiği düşünülmektedir. Üstü düz tavanla örtülüdür ve ahşap döşenmiştir. Doğu ve batı tarafında sivri kemer şeklinde açıklık bulunmaktadır. Bu açıklığın alt kısmında duvar örülmüştür. Orta kemer gözüne taç kapı denk gelmektedir ve burası diğer kısımlara göre bir basamak aşağıdadır.

Şeyh Ömer Cami dikdörtgen plan tipine sahiptir. Üç kemer gözünden ve iki sahından oluşmaktadır. Üzeri altı adet çapraz tonoz ile örtülmüştür. Bu tonozları ikisi serbest on tanesi duvara gömülü toplam on iki ayak taşımaktadır. Harimin iç kısmı yerden 1 m. yüksekliğe ahşap ile kaplanmıştır. Serbest ayakların alt kısımlar siyah renkli taş ile diğer kısımlar beyaz renkli taş ile yapılmıştır. Serbest ayaklar kare planlıdır. Harimin girişi kuzey cephede bulunan taç kapıdandır. Taç kapı mihrap aksındadır. Camiyi aydınlatmak için güney cephesi hariç diğer cephelerde iki katlı pencere açılmıştır. Güney cephesinde pencereler üst kısımda açılmıştır. Harim kapısının üst kısmında müezzin mahfili bulunmaktadır. Kuzeydoğu ve kuzeybatı kemer gözlerine müezzin mahfili ile bağlantılı galeri katı eklenmiştir (Şekil 4.1.2.7.3).

Şekil 4.1.2.7.3:Şeyh Ömer Cami harim genel görünüş (Altın, 2015)

Mihrap, güney cephenin orta kısmında yer almaktadır. Yuvarlak kemerli yarım daire şeklinde niş olarak yapılmıştır. Tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılarak yapıldığı için üzerindeki işlemler fark etmek edilmemektedir (Altın, 2015). Minber, mihrabın batısında ahşaptan yapılmıştır. Vaaz kürsüsü bulunmamaktadır.

Şeyh Ömer Cami tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Gaziantep'in sade camilerindendir. Siyah renkli taş pencere pervazlarında, harimdeki serbest ayaklarda ve minarenin kaidesinde gelişigüzel şekilde kullanıldığı görülmektedir. Minarenin şerefe altında süslemeler dikkat çekmektedir.

Şeyh Ömer Cami dış cephesi sadedir. Pencere ve kapı pervazlarında siyah renkli kesme taş kullanılmıştır. Kuzey cephesinde taç kapı bulunmaktadır. Taç kapı sivri kemerli niş içerisindedir. Giriş açıklığı basık kemerlidir ve kemer taşları sıralı olarak siyah ve pembe renkli kesme taş kullanılmıştır. Giriş açıklığının üzerinde dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Bu pencere müezzin mahfili aydınlatmak amacıyla konulmuştur. Taç kapının doğusunda ve batısında iki katlı pencere bulunmaktadır. Alt kattaki pencere dikdörtgen şeklindedir ve derin olmayan niş içerisindedir. Pencere pervazlarında sıralı olarak siyah ve beyaz taş kullanılmıştır. Üst katta bulunan pencere ebatları alttakilere göre daha küçüktür. Taç kapının doğusunda minarenin kapısı bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.7.4). Doğu cephesinde minare çıkıntı yapmaktadır. Minarenin kaide kısmında rastgele siyah renkli taşlar gözükmektedir. Pencereleer iki katlıdır. İki pencerenin ortasına denk kısımda payanda şeklinde çıkıntı görülmektedir. Pencere pervazlarında siyah renkli kesme taş kullanılmaktadır (Şekil 4.1.2.7.5). Batı cephesinde pencereler iki katlıdır ve pencere pervazları diğer cephedekiler ile aynıdır (Şekil 4.1.2.7.6). Güney cephesinde pencereler üst sırada dikdörtgen şeklindedir (Şekil 4.1.2.7.7).

Son cemaat yerinin güney doğusunda caminin minaresi bulunmaktadır. Minare; kare kaideli, çokgen gövdeli, tek şerefeli ve şemsiye külahlıdır. Kaidenin kuzey cephesinde yuvarlak kemerli kapısı son cemaat yerine açılmaktadır. Kaide de gelişigüzel şekilde siyah renk taş kullanıldığı görülmektedir. Kaidenin köşeleri pahlanmış pabuç vardır. Pabuçtan onikigen planlı gövde kısmına geçilmektedir. Gövdenin üst kısmında süslemeler bulunmaktadır. Şerefe altında mukarnas dolgusu yoktur. Şerefe, onikigen planlı ve kapalı şekilde yapılmıştır. Korkulukları ahşaptan ve üzeri şemsiye külah ile örtülmüştür (Şekil 4.1.2.7.8, Şekil 4.1.2.7.9)

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.7.4: Şeyh Ömer Cami kuzey cephesi (a) doğu kenarı, (b) batı kenarı (2023)

Şekil 4.1.2.7.5: Şeyh Ömer Cami doğu cephesi (2023)

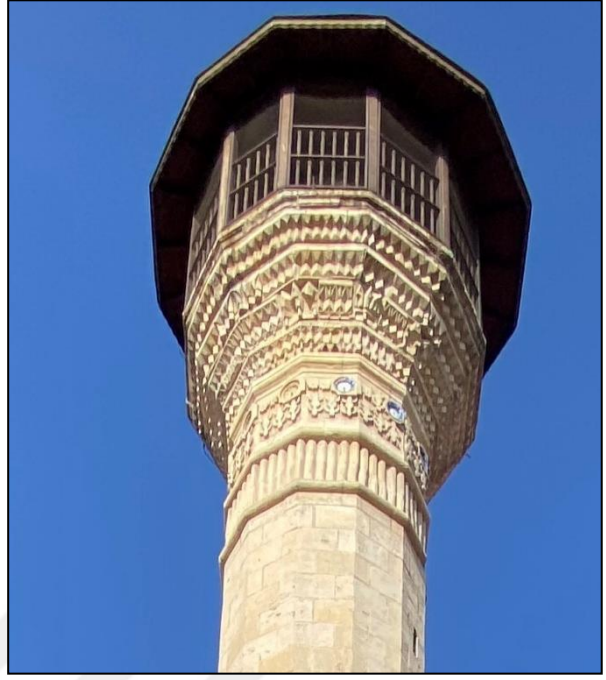
Şekil 4.1.2.7.6: Şeyh Ömer Cami batı cephesi (2023)

Şekil 4.1.2.7.7: Şeyh Ömer Cami güney cephesi (2023)

(a)

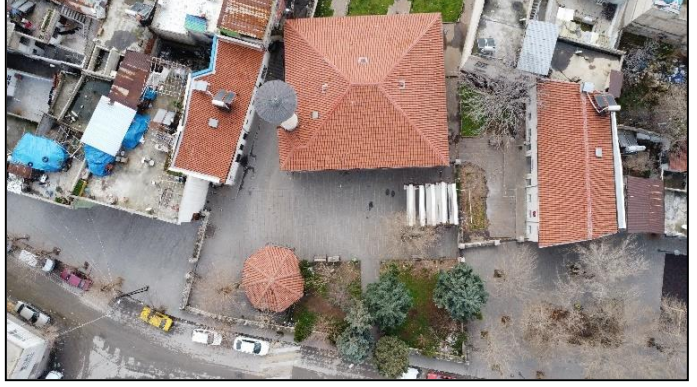
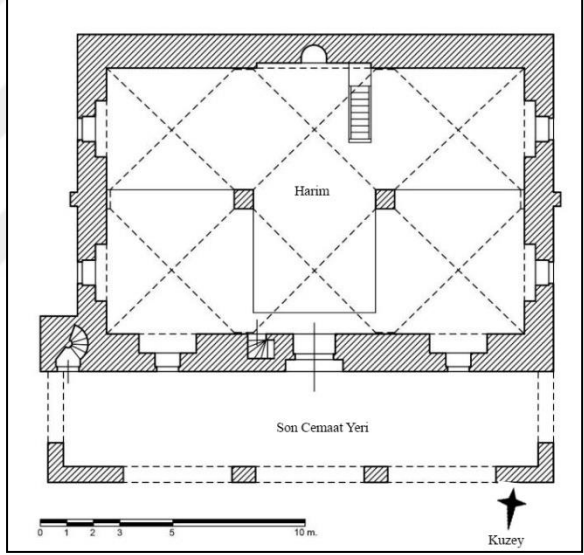

(b)

Şekil 4.1.2.7.8: Şeyh Ömer Cami (a) şerefe, (b) şerefe altı süslemeler (2023)

Şekil 4.1.2.7.9:Şeyh Ömer Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Şeyh Ömer Cami	
Yapım Yılı	Bilinmiyor	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Cabi Mahallesi, Durna Geçidi No:2, 27240	 Şeyh Ömer Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harım Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formudur.	 Şeyh Ömer Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tono	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var/ Sekizgen Planlı	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, on ikigen gövdeli, on ikigen şerefeli, şemsiye külahlı	

Tablo 4.1.2.7.1:Şeyh Ömer Cami Bilgileri

4.1.2.8. Şeyh Fetullah Cami

Şahinbey ilçesi, Kepenk mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.8.1). Yapının yapılış tarihi hakkında kesin bilgi yoktur. İnşa kitabesi olmayan yapının 1559 ve 1564 tarihli iki vakfiyesi vardır (Güzelbey, 1984). Kitabesi olmadığı için mevcut kaynaklardan yola çıkılarak yapım tarihi için 16.yüzyılın ilk çeyreği olduğu düşünülmektedir (Ataş, 2023). 1564 yılındaki vakfiyede, Ayıntap kasabasında bir caminin yapıldığı ve yanına Kur'an talimi veren bir mektep inşa edildiği yazılmıştır (Altın, 2015). Bu bilgiden caminin yapım yılının 15.yüzyıl sonları 16.yüzyıl başları olduğu ve Memlûklular tarafından yapıldığı düşünülmektedir (Altın, 2015). Camiyi yaptıran kişinin Abdüllatif oğlu Şeyh Fetullah'tır ve bu kişi hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir (Çam, 2006). 1597 tarihli bir tutanakta halkın mahkemeye başvurduğu ve caminin yıkılmak üzere olduğunu belirttikleri yazmaktadır (Altın, 2015). 1974 yılında onarıldığı ve 2006 yılında son onarımını geçirdiği bilinmektedir. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.8.1: Şeyh Fetullah Cami konumu (2024)

Cami hafif meyilli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Yapı bir külliye gibi inşa edilmiş ve içerisinde tekke, medrese, hamam ve kastel bulunmaktadır. Caminin dört cephesi de sokağa bakmaktadır. Kuzey de büyük avlusu bulunmaktadır ve avluya doğu, batı, kuzey de bulunan üç farklı kapıdan girilmektedir. Caminin doğu cephesine bitişik zaviyesi, kuzeyinde avlunun içerisinden ulaşım sağlanan kasteli, yapıdan birkaç metre uzaklıkta hamamı ve yapının güneyinde küçük haziyesi bulunmaktadır. Avlunun doğusunda basamaklarla aşağı inilen kasteli var ve kastelin üzerinde günümüzde imam evi olarak kullanılan birkaç oda mevcuttur. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli taşlar

kullanılarak sıralı şekilde döşenmiştir. Harim giriş kapısının ön kısmında pembe renkli taş ile kare çerçeve içerisine alınmış baklava motifi döşenmiştir. Avluda diğer süsleme minare kapısının önüne denk gelmektedir. Harim giriş kapısının önünde de siyah, beyaz ve pembe renkli taş kullanılarak süslemeler yapılmıştır (Şekil 4.1.2.8.2).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.8.2: Şeyh Fetullah Cami (a) kasteli, (b) avlu zemin döşemesi (2023)

Son cemaat yeri dört kemer gözlüdür. Düz tavan şeklinde olan üst örtüyü dört sivri kemer taşımaktadır. Doğu kenarında bir oda vardır ve batı tarafı duvar ile kapatılmıştır. Son cemaat yerinin güneybatı köşesinde batı duvarı yarım daire şeklinde

bir payanda ile desteklenmiştir. Niş içerisine dikdörtgen şeklinde bir pencere açılmıştır. Batı duvarının üst kısmında iki adet sivri kemerli tepe penceresi bulunmaktadır. Doğu cephesinde basık kemerli kapı ve üzerinde dikdörtgen şeklinde bulunan pencere derin olmayan bir nişin içerisindedir. Cephenin üst kısmına sivri kemerli iki adet tepe penceresi açılmıştır. Son cemaat yerinde serbest ayaklar kare kesitlidir ve alt kısımlarında siyah renkli taş kullanılmıştır. Duvara bitişik ayakların kemere bakan kısımlarında siyah ve beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Ayakların arasında demir gergiler bulunmaktadır. Taç kapının denk geldiği kemer gözünde üst kısımda küçük dikdörtgen şeklinde bir tepe penceresi bulunmaktadır. Taç kapıya denk gelen kısım bir basamak düşüktür ve zeminde siyah, beyaz ve pembe renkli taşlar kullanılarak geometrik desenli zemin döşemesi vardır (Şekil 4.1.2.8.3).

Şekil 4.1.2.8.3: Şeyh Fetullah Cami son cemaat yeri (2023)

Şeyh Fetullah Cami'nin kendine özgü bir planı vardır. Harim kare şeklindedir. Güney cephenin orta kısmı güneye doğru genişletilmiştir. Caminin diğer camilerden farkı tek ayak ve şemsiye tonoz ile sağlanmıştır (Altın, 2015). Her cephe de dışa çıkıntı yapan ayaklar arasında sivri kemerler ve kare içerisinde sekizgen oluşturulmuştur. Harimin merkezine denk gelecek şekilde sekizgen planlı ayak konulmuştur ve üzerinde ayaklardan yukarıya doğru genişleyen şemsiye tonoz bulunmaktadır. Şemsiye tonoz en üstte sekizgen şeklindedir. Üst örtüde süslemeler bulunmaktadır ve şemsiye tonozun içindeki sekizgenin tüm köşelerine üç kollu fırıldak yapılmıştır (Altın, 2015). Harimde

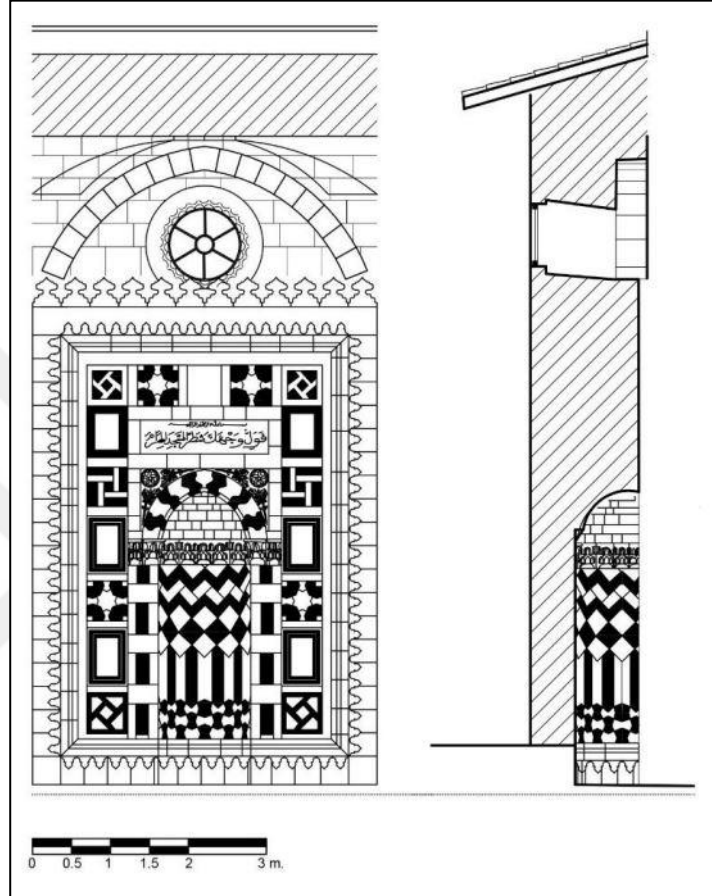
genel olarak beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Süslemeler siyah ve pembe renkli kesme taş kullanılarak yapılmıştır. Harimin girişi kapısı kuzey cephedendir. Giriş kapısının hemen üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Buraya giriş kapısının batısında bulunan merdivenden ulaşılmaktadır (Şaşmaz, 2018). Doğu cephesinde zaviyeye açılan kapı sonraki onarımlarda eklenmiştir (Altın, 2015). Batıda ve doğuda üçer adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Doğu cephesinde bulunan pencerelerden birisi daha sonra kitaplığa çevrilmiştir. Kuzey ve güney cephesinde ikişer adet dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır. Pencereler, derin olmayan sivri kemerli niş içerisindedir (Şekil 4.1.2.8.4).

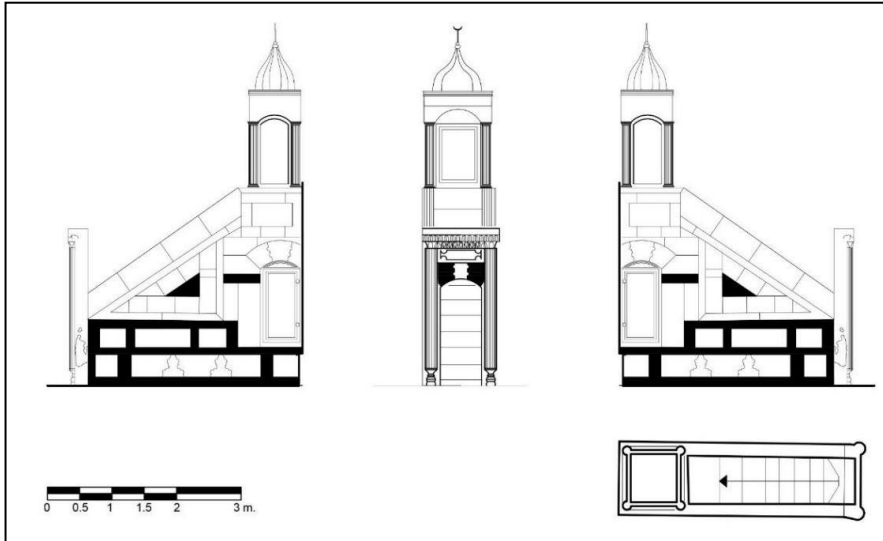
Şekil 4.1.2.8.4: Şeyh Fetullah Cami harim genel görünüş (Altın, 2015)

Mihrap, tamamen renkli taşlarla süslenmiş ve eyvan biçimli bir alanda yer almaktadır. Mihrap nişi yarım daire şeklinde ve sivri kemerlidir. Dört farklı süsleme bulunmaktadır. Kavsara ve niş arasında üç sıra mukarnas dizisi vardır. Mihrap nişinin kemerinde bulunan kilit taşı ant kadahi şeklindedir (Altın, 2015). Kemer taşları siyah ve beyaz renkli taşın dönüşümlü olarak kullanılmasıyla yapılmıştır. Mihrabın köşeliklerinde bulunan bitkisel ve geometrik süslemeler yüzeysel oyma tekniğinde simetrik olarak yapılmıştır (Altın, 2015). Nişin kenarlarındaki süslemeler simetrik olarak yapılmıştır. Yan kısımlara üçer adet kare ve dik şekilde dikdörtgen pano yerleştirilmiştir. Dikdörtgen panoların içleri sade bırakılmıştır. Alınlık kısmında, beş kare pano bulunmaktadır. Ortada bulunan karede fırıldak motifi vardır. Mihrabın taçlık kısmı sıralı palmetlerden oluşmaktadır. Taçlığın üzerinde yuvarlak bir pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.8.5). Minber, mihrabın batısında bulunmaktadır. Girişi basık kemerlidir ve yanlarında bitişi sütunceler bulunmaktadır. Süpürgelik kısmında üç pano

halinde siyah çerçeve bulunmaktadır. Orta kısımdaki pano da iki tane kemerli niş bulunmaktadır. Aynalık kısmının alt tarafında aynı biçimde üç pano vardır. Bunların üzerinde üç adet giderek küçülen dik üçgenler vardır. Köşk kısmının korkuluğu merdiven kısmındaki korkuluktan farklıdır. Köşk kısmı kare planlıdır (Şekil 4.1.2.8.6).

Şekil 4.1.2.8.5: Şeyh Fetullah Cami mihrabın görünüşü (V.G.M.A.)

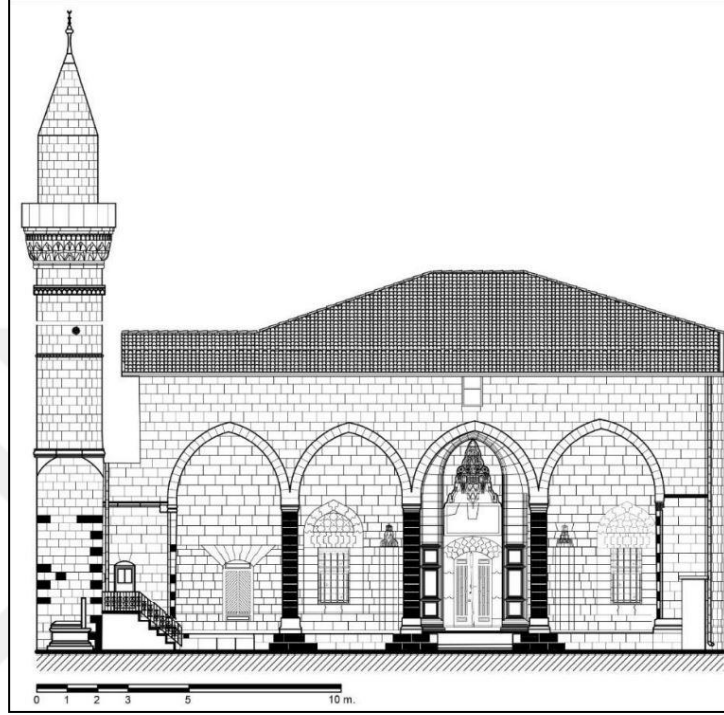
Şekil 4.1.2.8.6: Şeyh Fetullah Cami minberin görünüşü (V.G.M.A.)

Cami tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılarak yığma olarak inşa edilmiştir. Harimde ve son cemaat yerindeki ayaklarda siyah renkli taş görülmektedir. Mihrap, minber, taçkapı ve pencere pervazlarında siyah ve pembe renkli kesme taşın birlikte kullanıldığı görülmektedir.

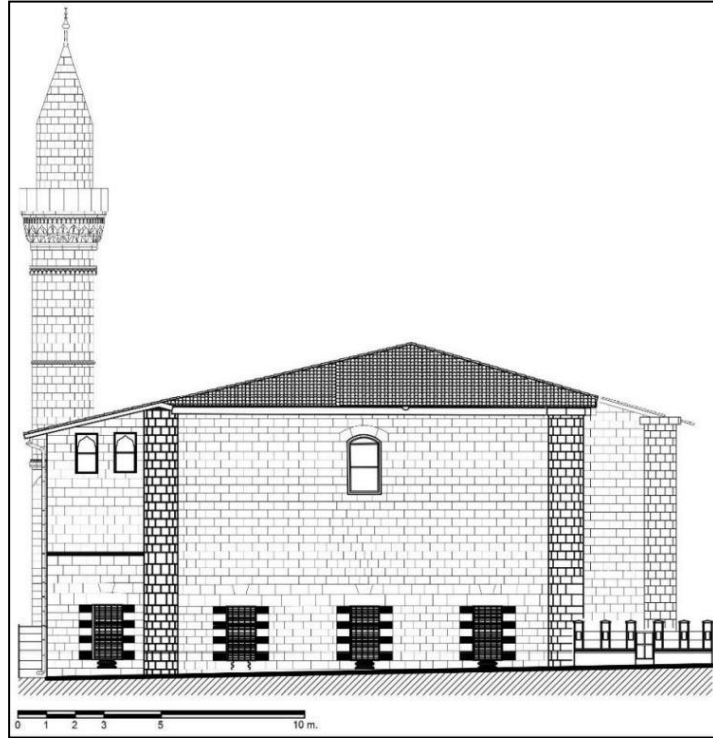
Şeyh Fetullah Cami dış cephesi genel olarak sadedir. Cephede hareketi pencereler sağlamaktadır. En süslü cephesi kuzey cephesidir. Cephenin orta kısmında taç kapısı bulunmaktadır. Taç kapının doğusunda ve batısında birer mihrabiye ve sivri kemerli niş içerisinde birer pencere bulunmaktadır. Mihrabiyeler birbirinin aynısıdır. Son cemaat yerinin kemerlerine denk gelecek şekilde derin olmayan yüzeysel dört adet niş atılmıştır. Taç kapı cepheden hafif olarak dışa taşırılmıştır. Taç kapının yan yüzeyleri altta kare, ortada dikdörtgen ve üst tarafta kare olacak şekilde panolara ayrılmıştır. İki sıra siyah ve pembe renkli kesme taş sıralı olarak kullanılmıştır. Sivri kemer kısmı siyah ve beyaz renkli kesme taş sıralı olarak dizilmiştir. Harim giriş kapısı derin bir niş içerisinde ve basık kemerlidir. Kapı pervazlarında siyah ve pembe renkli kesme taş sıralı olarak kullanılmıştır. Kemer kısmında siyah ve pembe renkli kesme taş devam etmiştir. Üzerindeki alınlık kısmında mermer dikdörtgen şeklinde mermer bulunmaktadır. Alınlığın üzerinde üçgen biçimli mukarnas dizisi bulunmaktadır. Cephedeki pencereler sivri kemerli yüzeysel niş içerisinde yer almaktadır. Pervazları ve nişin iç kısmı tamamen renkli taş kullanılarak yapılmıştır. Cephedeki pencereler dikdörtgen şeklindedir. Taç kapının doğusunda bulunan kemerli kapı caminin zaviye kısmına açılmaktadır (Şekil 4.1.2.8.7). Caminin batı cephesinde üç pencere vardır. Batı cephesinde harimin kuzeybatı ve güneybatı cephesinde payandalar bulunmaktadır. Ortada bulunan pencerenin üzerinde basık kemerli küçük bir tepe penceresi vardır (Şekil 4.1.2.8.8). Doğu cephesi ile batı cephenin simetriği ancak burada caminin zaviyesi bulunmaktadır. Zaviyeden dolayı cephede değişiklikler mevcuttur (Şekil 4.1.2.8.9). Güney cephede mihrabın bulunduğu eyvan dışarı taşmıştır. Mihrabın çıkıntı yaptığı yerin köşelerinde dairesel kesitli payandalar bulunmaktadır. Cephenin iki ucunda sekizgen kesitli iki payanda bulunmaktadır. Cephede iki adet pencere vardır. İçeride pencerelerin yeri kapalıdır (Şekil 4.1.2.8.10).

Son cemaat yerinin kuzeydoğusunda caminin minaresi yer almaktadır. Tamamen beyaz renkli taş ile yapılan minare kare kaideli, yuvarlak gövdeli, tek şerefeli ve konik külahlıdır. Minare girişi avludan değil güneydeki odanın ikinci katındandır. Kaidenin batı tarafındaki basık kemerli kapıdan buraya girilmektedir. Kaide köşelerinde siyah ve

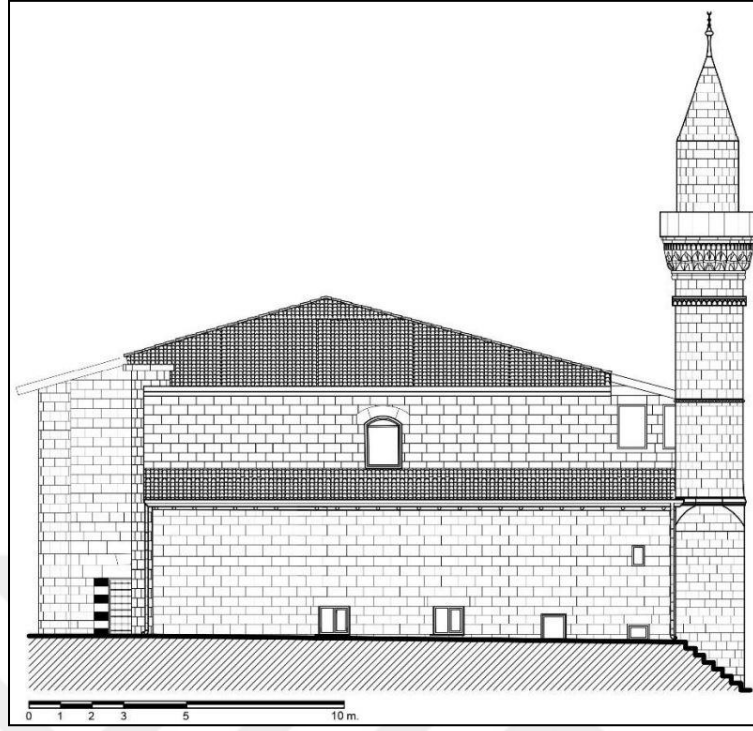
beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Kaidenin üst kısmı olan pabucun köşeleri pahlanmıştır. Gövde kısmı silindiriktir. Gövdenin orta kısmında motifli dairesel kabartma vardır. Şerefe altında mukarnaslar mevcuttur. Şerefenin korkulukları dikdörtgen panolar halindedir ve şerefe çokgen plandadır. Petek kısmı da silindiriktir. Peteğin üzerinde konik külah bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.8.11, Şekil 4.12.8.12).

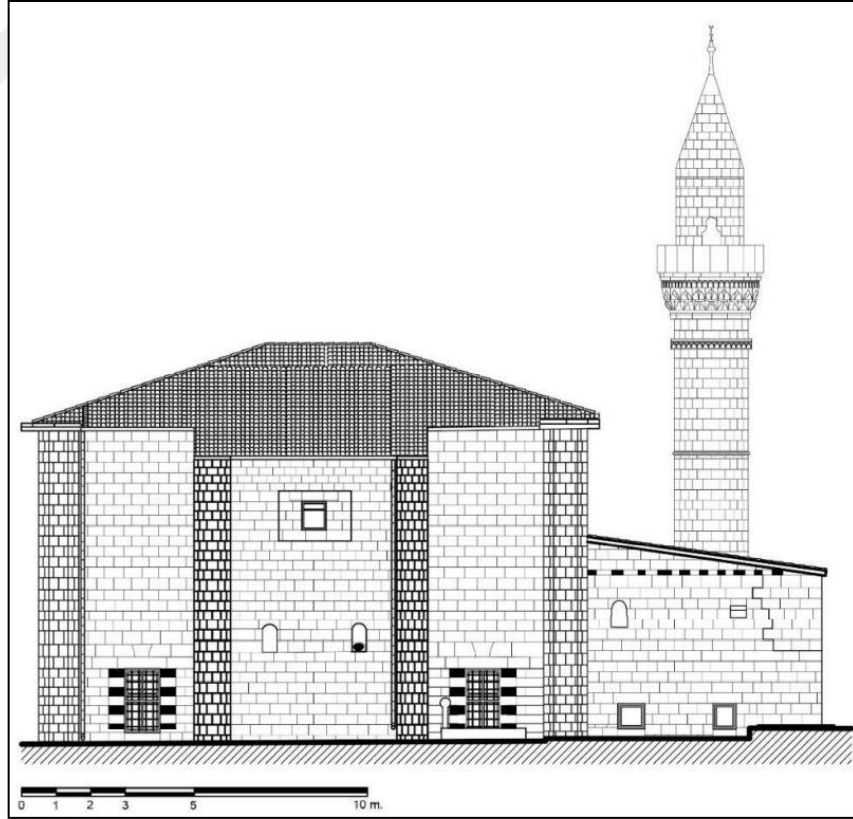
Şekil 4.1.2.8.7: Şeyh Fetullah Cami kuzey görünüşü (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.8.8: Şeyh Fetullah Cami batı görünüşü (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.8.9: Şeyh Fetullah Cami doğu görünüşü (V.G.M.A.)

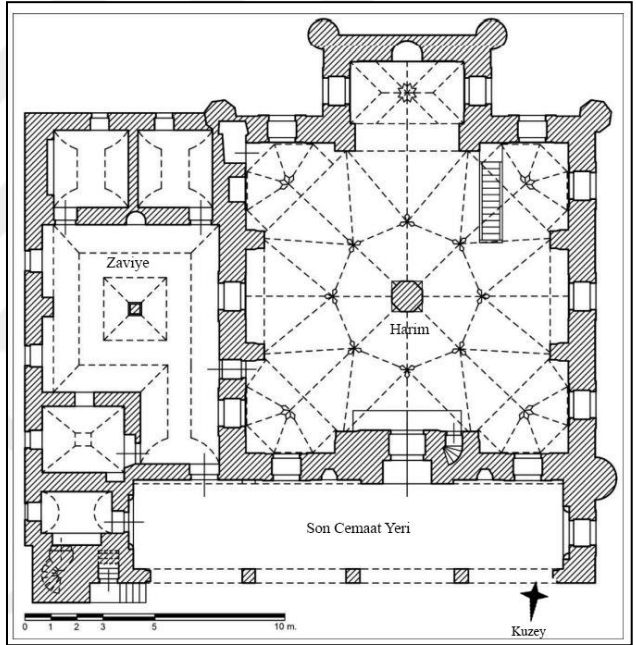
Şekil 4.1.2.8.10: Şeyh Fetullah Cami güney görünüşü (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.8.11: Şeyh Fetullah Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.8.12:Şeyh Fetullah Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Şeyh Fetullah Cami	
Yapım Yılı	Bilinmiyor	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Kepenek Mahallesi, Şeyh Fetullah Sokağı, 27240	 Şeyh Fetullah Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harım Tipi: Kare Planlı, Mihrap kısmı çıkıntı yapmıştır. Avlu: Var. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur. Kastel vardır.	 Şeyh Fetullah Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Tek Ayak Üzerinde Şemsiye Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Dört Kemer Gözlü	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, silindirik planlı gövde, dairesel planlı şerefe, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.8.1: Şeyh Fetullah Cami Bilgileri

4.1.2.9. Tahtani Cami

Şahinbey ilçesi, Şekeroğlu mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.9.1). Yapılış tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak 1557'den önce yapıldığı Tahrir defterlerine kayıt edilmiştir. Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde yapım tarihi için 1578 yılını vermektedir (Çam, 2006). Evliye Çelebi Seyahatnamesi'nde caminin günümüze ulaşmayan bir kitabede caminin 1578 yılında Osman Paşa tarafından kapsamlı bir onarım geçirmiştir (Güzelbey, 1984). Bu kitabeden yola çıkılarak yapım tarihi için 16.yüzyılın ilk yarısı ya da 15.yüzyılın sonları olduğu düşünülebilir (Ataş, 2023). 1578 tarihli belgede caminin haziresi olduğundan, iki adet çeşmesi olduğundan ve havuzuna gelen bir suyolunun olduğundan bahsetmektedir (Ataş, 2023). Cami 1789 ve 1804 yıllarında onarım geçirmiştir. 1804 yılında mevcut minaresi yapılmıştır (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami orta derece hasarlıdır.

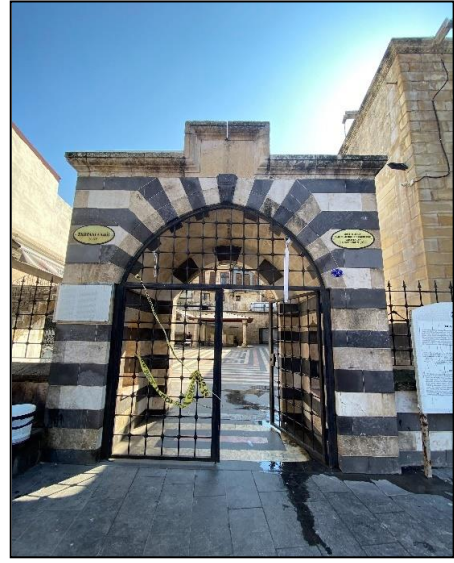

Şekil 4.1.2.9.1: Tahtani Cami konumu (2024)

Cami, doğuya doğru yükselen eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Doğu ve batı arasında kot farkı 3.10 m'dir. Dikdörtgen şeklinde düzensiz olarak yapılmış avluya batı cephesinde bulunan kapıdan girilmektedir. Kapının üzerinde mermer bir kitabe bulunmaktadır. Kapıda sırasıyla siyah ve beyaz taş kullanılmıştır. Kapı, sivri kemerli ve nişlidir. Niş içerisinde karşılıklı niş bulunmaktadır. Avluda siyah beyaz ve pembe renkli taşların sırasıyla dikdörtgen şeklinde döşenerek orta kısmında baklava dilimi motif oluşturulmuştur. Avlunun, doğu duvarına yakın çeşmesi bulunmaktadır ve burası abdest alma yeri olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.1.2.9.2).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.9.2: Tahtani Cami (a) avlu, (b) avlu giriş kapısı (2023)

Son cemaat yeri, beş kemer gözlüdür ve üzeri düz damdır. Genişliği harim ile aynı değildir. Doğu tarafında yolun genişliğinden dolayı, batı tarafında minarenden dolayı genişliği harimden azdır. İki duvara bitişik, dört serbest ayak beş sivri kemeri taşımaktadır. Ortadaki kemer gözü diğerlerinden daha yüksek ve geniştir. Serbest ayaklar kare kesitlidir. Ayak kısımları siyah renkli, diğer kısımlar beyaz renkli taş ile yapılmıştır. Doğu ve batı cephesi kapalıdır. Doğu cephesinde kot farkından dolayı üst kısmında dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır. Batı cephesinin bir kısmını minare kaplamaktadır ve diğer kısmı düz duvardır. Taç kapının olduğu kemer gözü diğer kısımlara göre bir basamak aşağıdadır. Orta kemer gözünün üzerinde bir kitabe bulunmaktadır. (Şekil 4.1.2.9.3).

Şekil 4.1.2.9.3: Tahtani Cami son cemaat yeri (2023)

Tahtani Cami, harim kısmı düzgün olmayan dikdörtgen biçimindedir. Mihraba paralel, iki sahnalı beş kemer gözlü ve mihrap önü kubbeli plandadır. Birinci sahnı, doğu cephesinde duvarın dışarı doğru çıkıntı yapmasından dolayı daha geniştir. On dördü duvara bitişik dördü serbest olmak üzere on sekiz ayak, mihrap önündeki kubbeyi ve dokuz adet çapraz tonozu taşımaktadır. Günümüzde dışardan kırma çatı ile kapatılmıştır. Mihrabın önünde dört ayağın taşıdığı kubbe bulunmaktadır. Kubbeye geçişler iki taraflı yapılan pendentifler ile sağlanmıştır (Altın, 2015). Düzgün olmayan harimde serbest ayaklar ve duvara bitişik ayaklarda siyah renkli taş kullanılmıştır. Serbest ayaklar kare kesitlidir ve duvara bitişik olanlar çıkıntı yapmıştır. Duvara bitişik ayaklardan birbirine kemer atılarak nişler oluşturulmuştur. Harime giriş dört farklı kapıdan yapılmaktadır. Birisi batı cephesindendir ve yol kotundan düşük kaldığı için birkaç basamak yapılmıştır. Diğer girişler kuzey cephededir. Birisi orta kemer gözünde olan büyük taç kapıdır. Diğer ikisi aynı kemer gözünden verilmiştir ve doğu tarafına yakındır birisi direk harime girerken diğer kapı galeri katına açılmaktadır. Caminin güney cephesinde duvara bitişik olan Göymen Hamamından dolayı üst katlarda pencere açılmıştır. Doğu cephesinde kot farkından dolayı pencereler üst katlarda açılmıştır. Kuzey ve batı cephesinde alt katlarda pencereler açılmıştır. Batı cephesinde ilk sahnı da bulunan kemer gözünde pencere iki katlıdır. Pencereler sivri kemerli niş içerisinde dikdörtgen çerçevelidir. Taç kapının üzerinde bulunan müezzin mahfilini aydınlatan dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Mihrabın, sağında ve solunda bulunan pencerelerin önünde basamaklar bulunmaktadır. Mihrabın üzerindeki pencere yuvarlak çerçevelidir. Caminin, günümüzde bulunan galeri katı özgün değildir ancak caminin orijinalinde galeri katı bulunmaktadır (Altın, 2015). Müezzin mahfili, cümle kapısının üzerinde bulunmaktadır. Mahfilin bir kısmı eyvan şeklinde içeride bir kısmı da balkon gibi dışa çıkmaktadır. Orijinal olmadığı bellidir ve sanatsal kısmı yoktur (Altın, 2015) (Şekil 4.1.2.9.4).

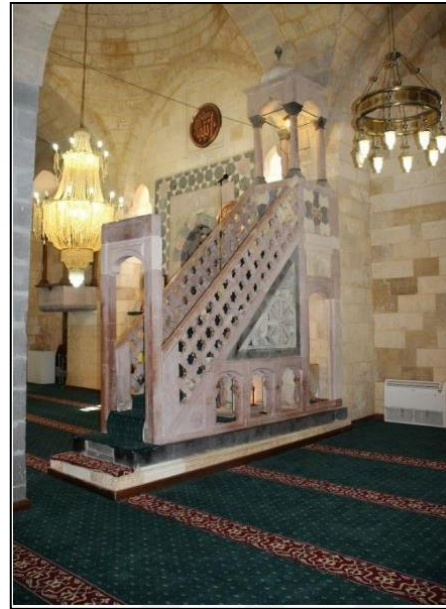

Şekil 4.1.2.9.4: Tahtani Cami harim genel görünüş (Altın, 2015)

Mihrap, güney cephenin merkezinde bulunmaktadır. Sivri kemerli ve yarım daire planlıdır. Siyah ve pembe renkli taşlar ile yapılmıştır. Kavsara kısmı yarım kubbe şeklindedir ve üst kısmında siyah renkli taştan yapılmış, yıldız şekli vardır (Ataş, 2023). Mihrabın batısında minber bulunmaktadır. Pembe taşın ağırlıklı olarak kullanıldığı minberde siyah ve beyaz renkli kesme taş da kullanılmıştır. Minberin araları boşaltılarak geometrik şekiller oluşturulmuştur. Minber, üst üste iki platform ile yükseltilmiştir (Altın, 2015) (Şekil 4.1.2.9.5). Mihrabın, doğusunda vaaz kürsüsü yer almaktadır. Doğudaki pencere nişindeki merdivenden ulaşım sağlanmaktadır (Şekil 4.1.2.9.6).

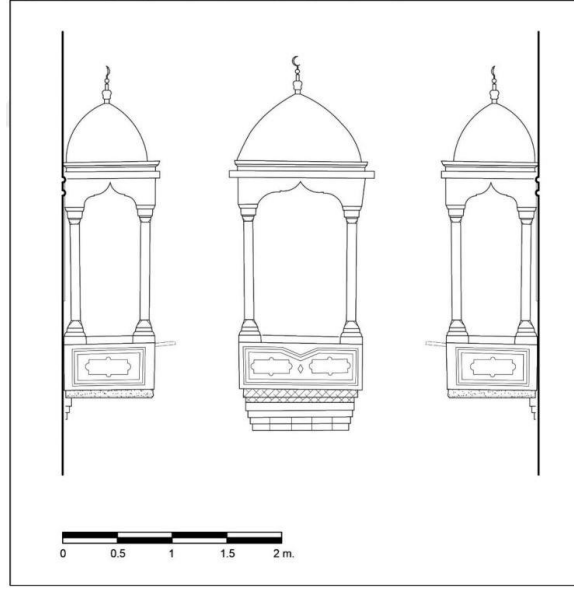

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.9.5: Tahtani Cami (a) mihrap, (b) minber (Altın, 2015)

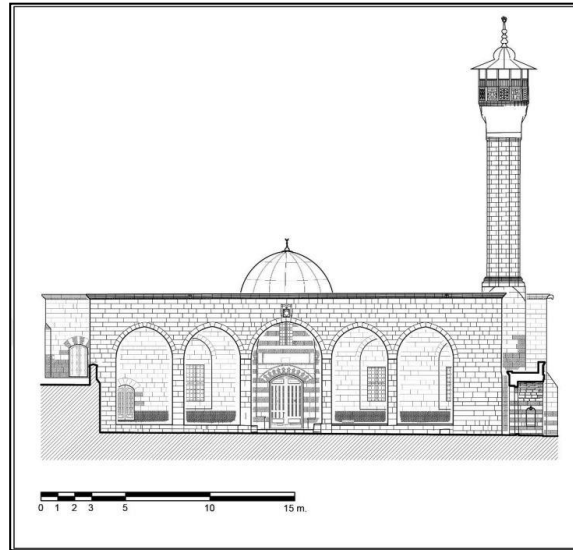
Şekil 4.1.2.9.6: Tahtani Cami vaaz kürsüsü (V.G.M.A.)

Cami genel olarak beyaz renkli kesme taştan yığma olarak inşa edilmiştir. Süsleme amacıyla son cemaat yerinde ayakların alt kısmı, taç kapıda, harim kısmında serbest ayakların alt kısmında, mihrap ve minberde farklı renk taş kullanılmıştır.

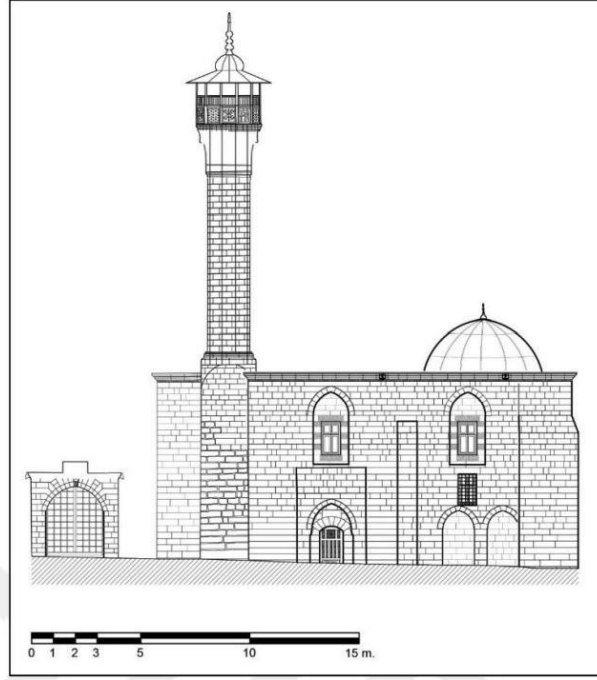
Tahtani Cami, cepheleri kot farkından dolayı birbirinden farklıdır. Kuzey cephesi en süslü cephesidir. Bu cephede altta üç sıra siyah renkli taş döşenmiştir. Cephenin orta kısmında yer alan taç kapı hafif dışarı taşmıştır. Kapı tamamen siyah ve pembe renkli taşlarla sıralı olarak döşenmiştir. Aralarda beyaz renkli taşta kullanılmıştır. Basık kemerli giriş açıklığı sivri kemerli niş içerisinde yer almaktadır. Giriş açıklığının üzerinde dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Pencerenin sol tarafında kitabe bulunmaktadır. Taç kapının batısında iki, doğusunda bir adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Pencere sivri kemerli niş içerisinde ve tamamen beyaz renkli taş ile yapılmıştır. Doğusunda harime açılan iki adet de kapısı bulunmaktadır. Son cemaat yerinden açılan kapının pervazlarında siyah ve beyaz taş sıralı olarak kullanılmıştır. Doğu köşesinde bulunan giriş direk olarak dışarıya açılmaktadır. Kemer kısmında siyah ve beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır (Şekil 4.1.2.9.7). Cephenin batı tarafında duvara bitişik minare bulunmaktadır. Minare, çıkıntılı bir şekilde konumlandırılmıştır. Batı cephesinde de alttan altı sıra siyah renkli taş döşenmiştir. Bu cephede bulunan giriş kapısı payanda şeklinde dışa taşırılmıştır. Pervaz kısımları siyah ve beyaz renkli taş ile yapılmıştır. Sivri kemerli niş içerisinde basık kemerlidir. Bu cephede güneybatı tarafında payandalar bulunmaktadır. Bu iki payanda arasında iki adet yuvarlak kemerli niş bulunmaktadır. Kemerlerin üzerinde dikdörtgen

şeklinde pencere bulunmaktadır. Üst katta sivri kemerli niş içerisinde dikdörtgen şeklinde iki adet pencere bulunmaktadır. Pencere pervazları siyah ve beyaz taş ile döşenmiştir (Şekil 4.1.2.9.8). Güney cephesinde alt sırada siyah renkli taş devam etmektedir. Cepheni alt kısmı hamamdan dolayı kapalıdır. Pencere üst kattadır. Cephede mihrabın arka kısmına denk gelen yerde üç adet sivri kemerli niş içerisinde dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Ortadaki pencerenin nişi ve boyutu diğerlerinden küçüktür. Cephede toplamda yedi adet pencere bulunmaktadır. Pencere hepsinin pervazlarında siyah ve beyaz renkli kesme taş sırası ile kullanılmıştır (Şekil 4.1.2.9.9). Doğu cephesinde pencereler üst kattadır. Ancak kot farkından dolayı dışarıdan zemin penceresi gibi gözükmetedir. Bu cephe çarpık olarak yapılmıştır. Bu cephede iki pencere açılmıştır. Pencere diğer cephedekilerle aynı şekildedir ve bu iki pencere arasında payanda bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.9.10).

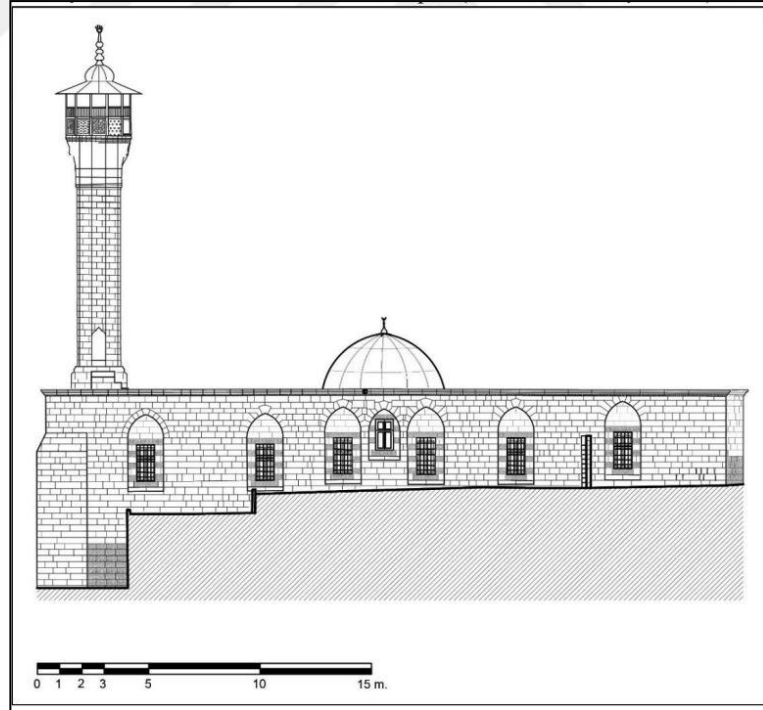
Son cemaat yerinin güneybatı köşesinde minare bulunmaktadır. Minaresi orijinal değildir ve 1804 yılında yeniden yapılmıştır (Altın, 2015). Minare; kare kaideli, onikigen gövdeli, tek şerefeli ve şemsiye külahlıdır. Kare kaide, harimin kuzey duvarına bitişik ve son cemaat yerinin batı tarafına doğru çıkıntılıdır. Minarenin, basık kemerli giriş kapısı son cemaat yerinden açılmaktadır. Kaide yarı yüksekliğe kadar siyah renkli taş ile yapılmıştır. Gövdesi onikigen planlı olan minarenin şerefe altında dört sıra şeklinde süslemeler mevcuttur. Şerefe altında beş sıra mukarnas dizisi bulunmaktadır. Şerefe de onikigen planlıdır ve korkulukları taştandır. Taştan korkuluk üzerinde ahşaptan korkuluk mevcuttur. Petek ve ahşap korkuluklar üst kısmı taşımaktadır. Şemsiye külahın üzerinde küçük bir kubbe bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.9.11, Şekil 4.1.2.9.12).

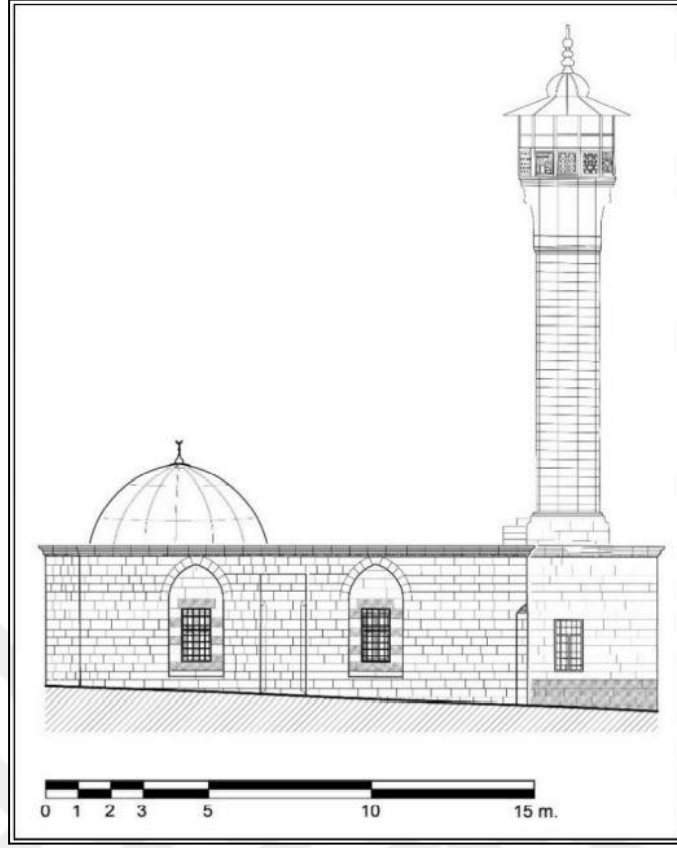
Şekil 4.1.2.9.7: Tahtani Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.9.8: Tahtani Cami batı cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.9.9: Tahtani Cami güney cephesi (V.G.M.A.)

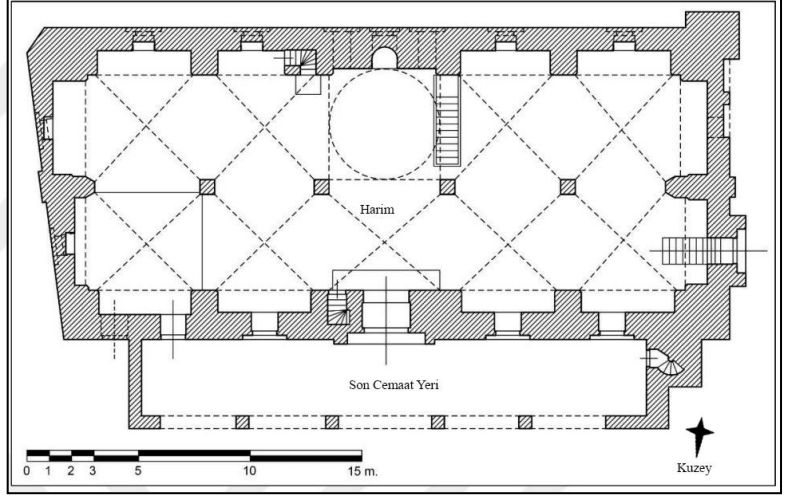
Şekil 4.1.2.9.10: Tahtani Cami doğu cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.9.11: Tahtani Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.9.12:Tahtani Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Tahtani Cami	
Yapım Yılı	1578	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Şekeroğlu Mahallesi, 27240	 Tahtani Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harım Tipi: Düzgün Olmayan Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Tahtani Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Kubbe- Çapraz Tono	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Beş Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var / Kare Planlı	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, silindirik gövdeli, on ikigen şerefeli, şemsiye külahlı	

Tablo 4.1.2.9.1: Tahtani Cami Bilgileri

4.1.2.10. Alaybey Cami

Şahinbey ilçesi, Şahinbey mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.10.1). Alaybey Cami 1560-1580 yıllarında yapıldığı 1597 tarihli Şer'i Mahkeme Sicili'nde göstermektedir (Çam, 2006). Şer'iye sicillerine göre camiyi yaptıran kişi Gami Bey'dir (Çam, 2006). Gami Bey'in oğlu Mehmed, caminin vakfının az olması sebebiyle onarımı için kendi gelirinden harcamış ve caminin yanına mescit ile havuz yaptırmasının kayıtlara geçmesini istemiştir (Güzelbey, 1984). 1642 yılındaki kitabede onarım geçirdiği yazmaktadır (Altın, 2015). 1703 yılındaki imamlık beratında Antep müftüsü Mehmet Efendi camiyi onarmıştır (Güzelbey, 1984). 1809 ve 1833 tarihli kitabesinde onarım geçirdiği yazmaktadır ve 1809 tarihli kitabesinde yeni cami olarak geçmesi büyük bir onarım geçirdiğini düşündürmektedir (Altın, 2015). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami orta derecede hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.10.1: Alaybey Cami konumu (2024)

Alaybey Cami eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Kuzey tarafında dar ve küçük bir avlusu vardır. Avluya giriş kuzey ve doğuda bulunan kapıdan yapılmaktadır. Avlu zemini siyah renkli taş ile döşenmiştir. Taç kapının denk geldiği son cemaat yerinin önünde beyaz renkli taş kare şeklinde döşenmiş ve içerisine baklava dilimi şeklinde pembe-siyah renkli taş döşenmiştir (Şekil 4.1.2.10.2).

Şekil 4.1.2.10.2: Alaybey Cami avlu zemin döşemesi (2023)

Beş kemer gözlü son cemaat yeri bulunmaktadır. Dört serbest ayak ve duvara gömülü iki ayak üst örtüyü taşımaktadır. Serbest ayakların alt kısmında siyah renkli taş kullanımı görülmektedir. Son cemaat yerinin batı ve doğu cepheleri duvar ile kapatılmıştır. Bu mekânın zemini renkli taşlar ile döşenmiştir. Taç kapının bulunduğu kemer gözü bir basamak düşüktür ve zemini renkli taşlar ile döşenmiştir.

Alaybey Cami harimi dikdörtgen planlıdır. Mihraba paralel beş kemer gözlü ve iki sahnıdır. On adet çapraz tonoz ile örtülmüştür. Çapraz tonozları taşıyan dört serbest ayak ve on dört duvara gömülü ayak bulunmaktadır. Ayaklar birbirine sivri kemerler ile bağlanmıştır. Genel olarak beyaz renkli taş kullanılmıştır. Siyah renkli taşın kullanım serbest ayaklarda ve duvara bitişik olarak yapılan ayakların ön kısmında örülmektedir. Harime üç farklı giriş vardır. Ana kapı mihrap aksında bulunandır. Ana kapının üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Müezzin mahfili ahşap çıkma şeklindedir. Bu alanı aydınlatması amacıyla kuzey cephede dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır. Buraya ulaşım girişin doğusundaki kapıdan sağlanmaktadır. Müezzin mahfilinde süslemeler alt tavanda yoğunlaşmıştır. Bu cephe de bulunan diğer kapılar cephenin kenarlarında yer almaktadır. Dikdörtgen şeklinde pencereler sivri kemerli niş içerisinde ve kemer gözünün orta kısmına denk gelmektedir. Güney cephesinde altı adet alt katta

iki adet üst katta, doğu-batı cephesinde ikişer adet alt katta ikişer adet üst katta pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.10.3).

Şekil 4.1.2.10.3: Alaybey Cami harim genel görünümü (Altın, 2015)

Mihrap, güney cephenin ortasında bulunmaktadır. Sivri kemerli niş içerisinde. Nişin kenar kısımlarında dikdörtgen içerisine alınmış üç farklı süsleme görülmektedir. Mihrabın alın kısmında siyah çerçeve içerisine pembe renkli taş döşenmiştir. Orta kısımda kitabe bulunmaktadır. Nişin iç kısmı siyah, pembe ve beyaz renkli taşlar kullanılarak geometrik tarzda süslemeler yapılmıştır. Kavsara kısmında siyah ve beyaz renkli taş sıralı ile döşenmiştir. Mihrabın batısında minber bulunmaktadır. Buraya ulaşım batı tarafındaki kemer gözünden sağlanmaktadır. Tablası taş korkulukları ahşaptır. Vaaz kürsüsü minberin simetriği olarak yapılmıştır. Yanındaki kemer gözünde buraya çıkılmaktadır (Şekil 4.1.2.10.4).

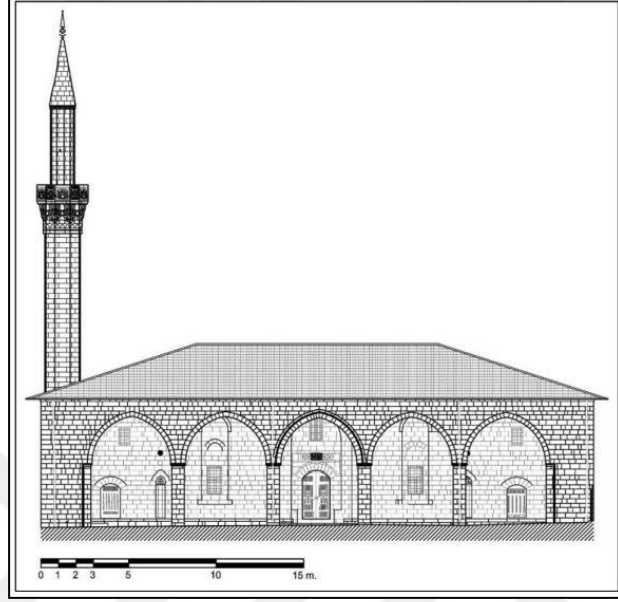
Şekil 4.1.2.10.4: Alaybey Cami kible tarafı görünümü (Altın, 2015)

Cami, kesme taş ile yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Genel olarak beyaz renkli kesme taş kullanılan camide siyah-pembe renkli taş süsleme amacıyla görülmektedir. Süslemeler; taçkapı, mihrap ve minare de görülmektedir.

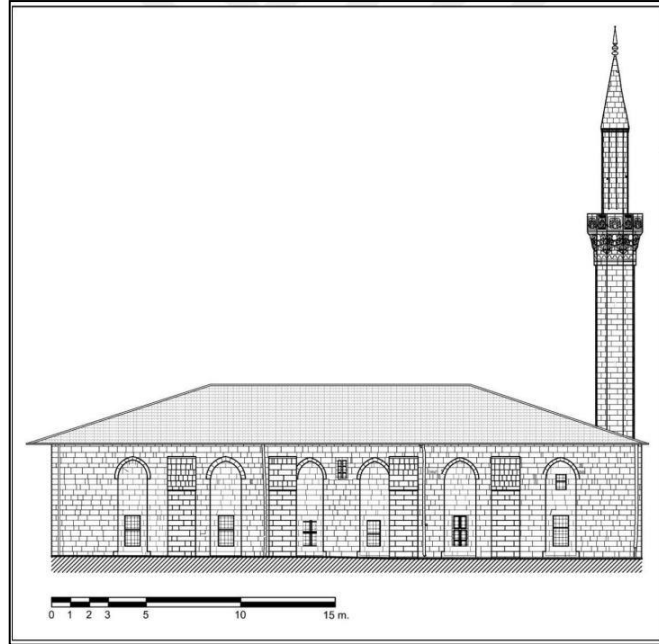
Caminin cepheleri genel olarak sadedir. Kuzey cephede üç harime giriş kapısı, iki pencere ve iki adet mihrabiye bulunmaktadır. Mihrap ekseninde bulunan harim giriş kapısı taç kapıdır. Cepheden hafif dışa taşmıştır. Derin olmayan sivri kemerli niş içerisinde basık kemerli bir açıklıktır. Nişin pervazlarında siyah ve beyaz renkli taş dönüşümlü olarak döşenmiştir. Giriş açıklığının pervazları ve kemer kısmında da siyah ve beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Giriş açıklığının üst kısmında kırmızı renkli kesme taş siyah dikdörtgen çerçeve içinde kullanılmıştır. Nişin alınlık kısmında dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Alınlık kısmında siyah-beyaz taş kullanımı görülmektedir. Taç kapının doğusunda ve batısında dikdörtgen şeklindeki pencereler sivri kemerli niş içerisinde bulunmaktadır. Pencere pervazlarında siyah-pembe taş sıralı olarak kullanılmış ve üst kısmında farklı renk taş kullanımı görülmektedir. Kenarlarda bulunan harim giriş kapıları ile pencereler arasında mihrabiyeler bulunmaktadır. Mihrabiyeler sivri kemerlidir ve pervazlarında siyah-beyaz taş kullanımı görülmektedir. Nişin iç kısmında farklı renkli taş kullanımı devam etmektedir. Kavsara kısmında mukarnas dizisi görülmektedir. Kenarlarda bulunan giriş açıklıkları basık kemerlidir ve pervazlarında siyah-beyaz taş kullanımı görülmektedir. İkinci kata denk gelecek şekilde mihrabiye ve kenardaki giriş açıklığının orta kısmında dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.10.5). Doğu ve batı cephesinde iki katlı pencereler aynı sivri kemerli niş içerisinde bulunmaktadır. Alt katta bulunan pencereler üst kattakine göre daha büyüktür. Alt kat pencerelerinin pervazlarında siyah-beyaz taş kullanımı sıralı olarak kullanılmıştır. Güney cephede pencere aralarında payandalar görülmektedir. Bu cephede de pencereler sivri kemerli niş içerisinde yer almaktadır. Doğu tarafında bulunan pencere iki katlıdır diğerleri tek katlıdır. Pencereler dikdörtgen şeklindedir. Pencere pervazlarında siyah-beyaz renkli taş kullanımı görülmektedir. Mihrabın denk geldiği iki payanda arasında mihrabın doğusuna ve batısına birer adet pencere açılmıştır. Bu pencereleri orta kısmına ve ikinci kata denk gelen küçük bir pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.10.6).

Minaresi; kare kaideli, on ikigen gövdeli, tek şerefeli ve konik külahlıdır. Son cemaat yerinin kuzeybatısında bulunmaktadır. Tamamen beyaz renkli kesme taş ile yapılmıştır. Kare kaidenin üzerinde köşeleri yuvarlatılmış pabuç kısmı vardır. On ikigen planlı gövdenin iç kısmında spiral merdiven bulunmaktadır. Şerefenin altında

süslemeler ve mukarnas dizisi bulunmaktadır. Korkuluklarda süslemeler görülmektedir. Petek kısmı on ikigen planlı ve sadedir. Peteğin üzerinde bulunan külah kısmı 6 Şubat 2023 tarihindeki depremde yıkılmıştır (Şekil 4.1.2.10.7, Şekil 4.1.2.10.8).

Şekil 4.1.2.10.5: Alaybey Cami kuzey görünümü (V.G.M.A.)

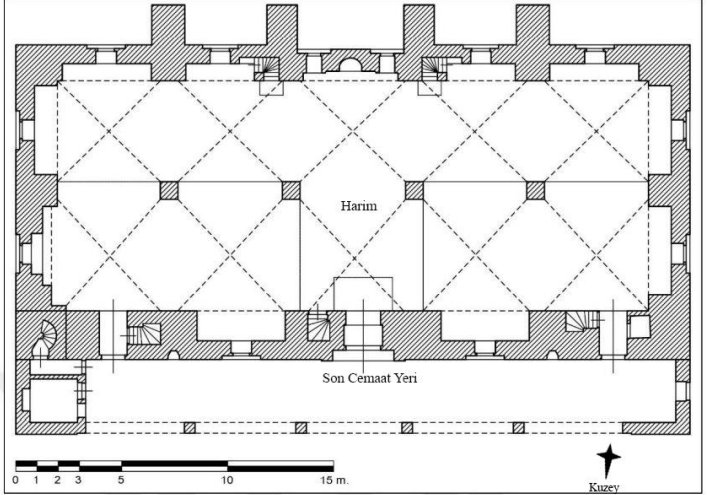
Şekil 4.1.2.10.6: Alaybey Cami güney görünümü (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.10.7: Alaybey Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.10.8: Alaybey Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Alaybey Cami	
Yapım Yılı	1560-80 arasında	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Şahinbey Mahallesi, Şihcan Cd. No:6, 27010	 Alaybey Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harım Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formudur.	 Alaybey Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Beş Kemer Gözlü	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, on ikigen planlı gövdesi, on ikigen şerefeli, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.10.1: Alaybey Cami Bilgileri

4.1.2.11. Şirvani Cami

Şahinbey ilçesi, Seferpaşa mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.11.1). Caminin yapım yılı olarak 1681 bilinmektedir ancak 1634 tarihli şer'i mahkeme sicilinde Tekke Cami'nden önce semahane olarak kullanılan bir yapı olduğu ve bu yapının Şirvani Cami olduğu düşünülmektedir (Çam, 2006). Caminin taç kapısındaki süslemelere bakıldığında 14.-15.yüzyıl Dulkadirli veya Memlûklü dönemine ait olduğu düşünülmektedir (Çam, 2006). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde kalenin çevresinde bulunan yapılardan bahsederken bu yapının adı geçmemektedir (Altın, 2015). 1681 tarihinde caminin kitabesi yenilenen caminin Osmanlı döneminde geçirdiği tadilatlar hakkında bir bilgi bulunmamaktadır (Çam, 2006). 1947 yılında iki şerefeli minaresi yapılmış ve 1960 yılında tamir edilmiştir (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almış ve minaresi yıkılmıştır.

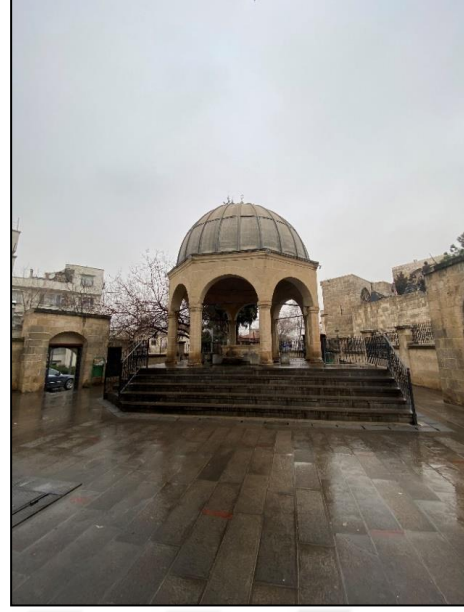

Şekil 4.1.2.11.1: Şirvani Cami konumu (2024)

Cami eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Kuzey tarafında avlusu bulunmaktadır. Avluya giriş kuzey, doğu ve batı olmak üzere üç taraftan sağlanmaktadır. Doğu ve batı tarafındaki girişler yuvarlak kemerli niş şeklindedir. Kuzey tarafta bulunan avluya giriş kapısı açıklık şeklindedir. Avlunun zemini tamamen siyah renkli taş ile döşenmiştir. Caminin avlusunun ortasında sekizgen şeklinde şadırvan bulunmaktadır. Sekiz adet serbest ayağı yuvarlak kemerler birbirine bağlamaktadır ve üzeri kubbe ile örtülüdür (Şekil 4.1.2.11.2).

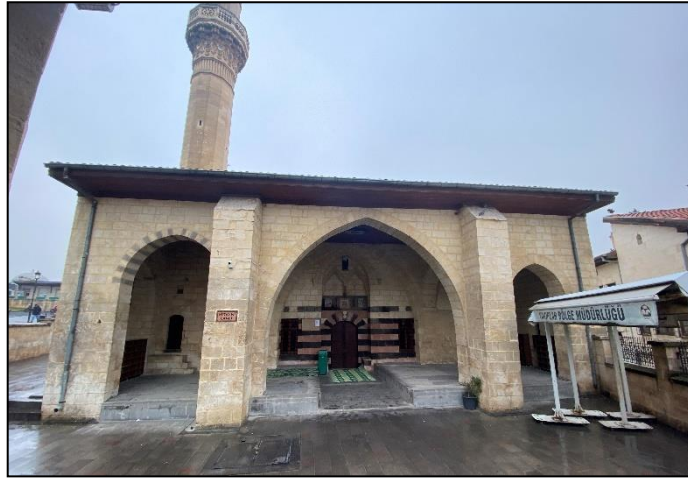
(a)

(b)

Şekil 4.1.2.11.2: Şirvani Cami (a) doğu tarafı avlu kapısı, (b) şadırvan (2023)

Son cemaat yeri üç sivri kemer gözü vardır ve bunların boyutları birbirinden farklıdır. Ortadaki kemer gözü diğerlerinden daha büyük ve yüksektir. Doğuda bulunan kemer gözü batıdakine göre daha büyüktür. Kemerleri taşıyan serbest ayaklar kuzey yönünde payandalar ile desteklenmiştir. Serbest ayakların kesitleri birbirinden farklıdır. Son cemaat yerindeki serbest ayaklardan harim duvarına doğru kemer atılarak dikdörtgen bir alan oluşturulmuştur. Doğu tarafındaki kemer gözünün kemer kısmında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Doğu ve batı cephelerine duvar örülmüştür. Doğu cephesinde niş içerisinde basık kemerli bir pencere yer almaktadır. Batı cephesinde iki katlı dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Taç kapının hizasına denk gelen kısım avlu ile aynı seviyededir (Şekil 4.1.2.11.3).

Şekil 4.1.2.11.3: Şirvani Cami son cemaat yeri (2023)

Şirvani Cami harim kısmı merkezi kubbeli bir plan tipine sahiptir. Mihrap önünde kubbe, iki büyük serbest ayaktan duvarlara doğru atılan kemerler ile taşınmaktadır. Kubbenin üç kenarında dikdörtgen alan ve köşelerde kare alanlar oluşturulmuştur. Batı ve doğu tarafındaki dikdörtgen alanda beşik tonoz, kuzey taraftaki dikdörtgen tarafta aynalı tonoz ve kare alanlarda ise çapraz tonoz kullanılmıştır. Beyaz renkli kesme taş kullanılarak inşa edilen harim kısmında serbest ayakların alt kısımlarında siyah renkli taş kullanılmıştır. Harime giriş kuzey cephede bulunan taç kapıdan yapılmaktadır. Bu cephede dört adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Pencereleer sivri kemerli niş içerisindeydir. Giriş kapısının üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Mahfilin altında iki adet küçük pencere bulunmaktadır. Mahfili aydınlatması amacıyla küçük bir pencere yapılmıştır. Çıkma şeklinde yapılan müezzin mahfiline girişin batısında bulunan merdivenden ulaşılmaktadır. Doğuda toplamda üç adet pencere bulunmaktadır. Güney taraftaki iki pencere aynı niş içerisindeydir ve bu pencereler arasına ikinci kata denk gelecek şekilde bir pencere daha açılmıştır. Batı cephesinin güney tarafındaki iki pencere aynı niş içerisindeydir. Burada diğer camilerden farklı olarak batı tarafında çıkma bulunmaktadır. Güney tarafında bulunan iki pencere arasından buraya çıkılmaktadır. Caminin güney cephesinde pencere bulunmamaktadır. Caminin güney cephesinde batı tarafında L şeklinde bir oda bulunmaktadır (Altın, 2015) (Şekil 4.1.2.11.4).

Şekil 4.1.2.11.4: Şirvani Cami harim genel görünüş (Altın, 2015)

Güney cephenin ortasında bulunan mihrap niş şeklindedir. Nişin iç kısmı sadedir. Kavsara kısmında siyah renkli bir adet taş vardır ve pervaz kısımlarında pembe renkli taş görülmektedir. Mihrabın batısında minber bulunmaktadır. Hareketli olarak yapılan

minber arka kısmındaki nişin içerisine girmektedir. Giriş kısmı basık kemerlidir ve ahşaptan yapılmıştır. Açıldığı zaman normal minberler gibidir. Mihrabın doğusunda vaaz kürsüsü yer almaktadır. Köşk tipinde yapılan alana doğu tarafında bulunan merdivenden ulaşılmaktadır. Basık kemerli bir açıklıktan bu alana çıkılmaktadır. Korkuluk kısmı ahşaptan yapılmıştır (Şekil 4.1.2.11.5).

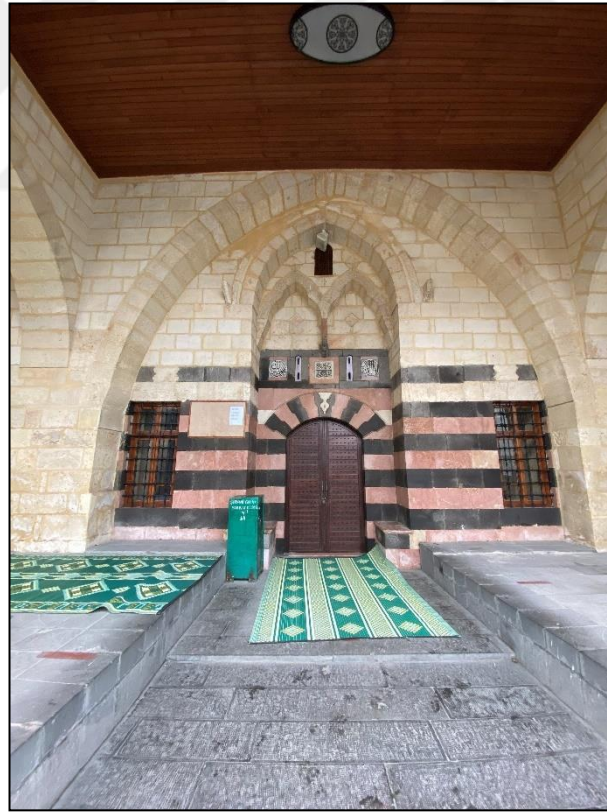
Şekil 4.1.2.11.5: Şirvani Cami kible cephesi (Altın, 2015)

Şirvani Cami genel olarak beyaz renkli kesme taş kullanılarak yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Farklı renkli taş süsleme amacıyla kullanıldığı düşünülmektedir.

Caminin, kuzey cephe hariç cepheleri sadedir. Kuzey cephenin orta kısmında taç kapı bulunmaktadır. Taç kapı sivri kemerli bir niş içerisinde. Taç kapının iki yanında dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Taç kapı ve pencereler büyük bir niş içerisinde. Giriş açıklığı basık kemerlidir. Kapının pervazlarında siyah-pembe taş sıralı olarak kullanılmıştır ve bu kenar kısımlarında da görülmektedir. Kemerin üst kısmında siyah renkli taş üzerinde caminin kitabesi ve iki yanında küçük boyutlarda iki pencere bulunmaktadır. Alın kısmında bir adet ikiz kemer bulunmaktadır. Kemerlerin bir tarafı duvara diğer tarafı orta kısımda bulunan siyah-pembe renkli konsola oturmaktadır. İkiz kemerin üzerinde mahfili aydınlatması amacıyla küçük bir pencere bulunmaktadır. Cephede kenardaki pencereler dikdörtgen şeklindedir. Doğu köşesinde bulunan minarenin kapısı kuzeye açılmaktadır (Şekil 4.1.2.11.6). Doğu cephesinde altta üç adet pencere bulunmaktadır. Cephenin güney tarafına denk gelen pencereler yuvarlak kemerlidir. Üst kata denk gelen dikdörtgen şeklinde pencere alttaki iki pencereyi ortalamaktadır. Cephenin kuzey tarafına alt kata denk gelen pencere dikdörtgen şeklindedir ve diğer pencere ile arasında payanda bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.11.7).

Caminin batı cephesinde üç pencere arasında iki adet payanda vardır. Cephenin güneyinde yuvarlak kemerli pencereler çift katlı, kuzeyindeki dikdörtgen şeklindeki pencere tek katlıdır. Caminin güney cephesinde pencere bulunmamaktadır. Cephenin batı tarafı çıkıntı yapmaktadır.

Son cemaat yerinin güneydoğu tarafında minare bulunmaktadır. Kare kaideli olarak yapılan minarenin kuzey tarafında basık kemerli bir giriş kapısı vardır. Giriş kapısı son cemaat yerinin üç basım yukarısında bulunmaktadır. Pabuç kısmının uç kısımları pahlanmıştır. Gövdesi on ikigen planlıdır. İç kısmını aydınlatması amacıyla küçük pencereler açılmıştır. Gövdenin üst kısmında süslemeler görülmektedir. Şerefe altında mukarnas dizisi görülmektedir. Şerefe on ikigen planlıdır ve korkuluk kısmında iki farklı geometrik model işlenmiştir. İkinci gövde süslemeler plan şekli olarak diğeri ile aynıdır. İkinci şerefenin altındaki süslemeler diğerinden farklıdır. Şerefenin korkuluğunda aynı geometrik model görülmektedir. Petek kısmı gövdeden daha incedir ve üzeri konik külahlıdır (Şekil 4.1.2.11.8, Şekil 4.1.2.11.9).

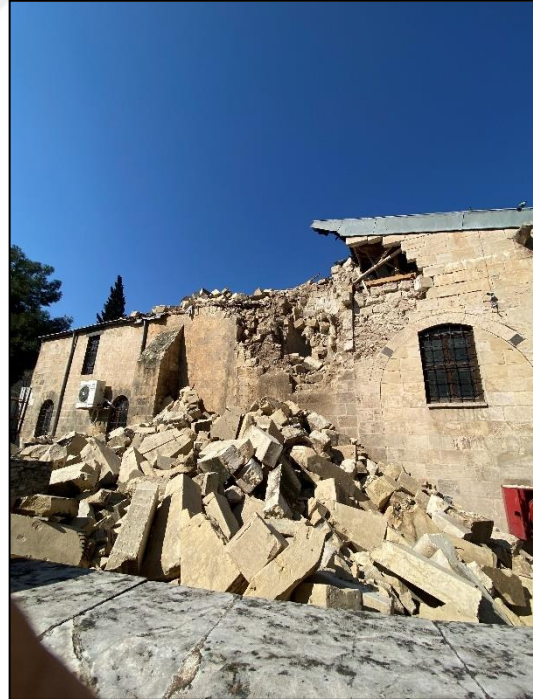
Şekil 4.1.2.11.6: Şirvani Cami taç kapı görünümü (2023)

Şekil 4.1.2.11.7: Şirvani Cami doğu cephesi görünümü (Ocak, 2023)

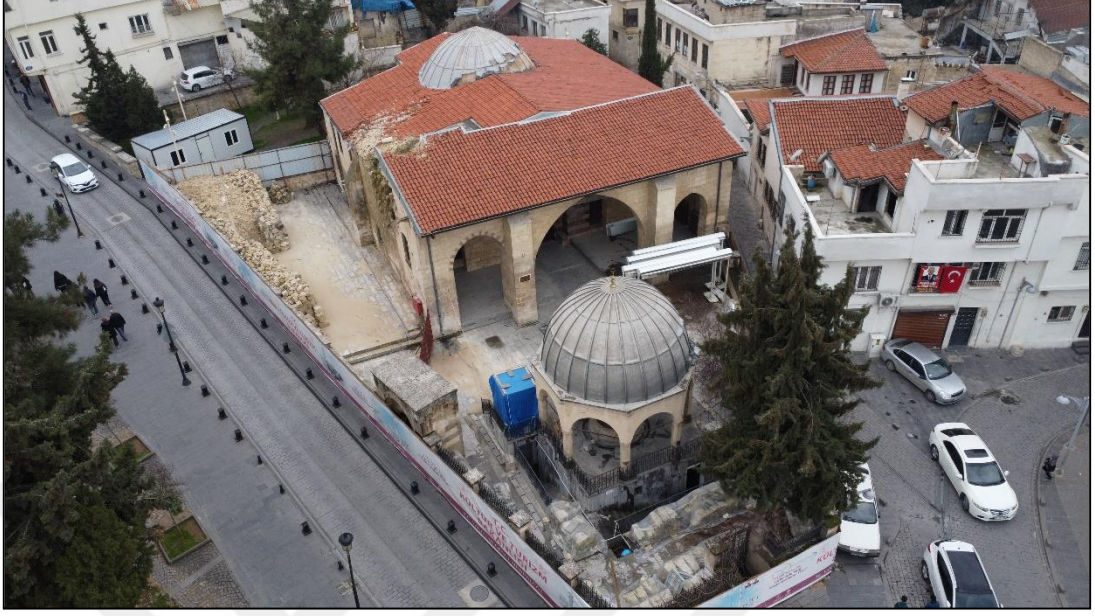

(a)

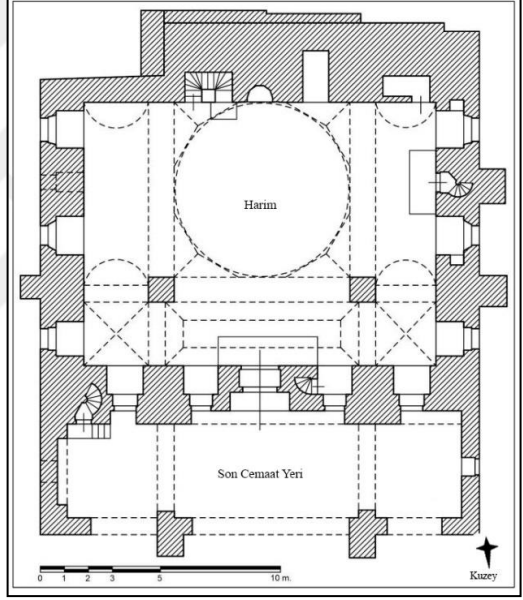

(b)

Şekil 4.1.2.11.8: Şirvani Cami minaresinin 6 Şubat 2023 depreminden (a) önceki (Ocak, 2023) ve (b) sonraki hali (Mart, 2023)

Şekil 4.1.2.11.9:Şirvani Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Şirvani Cami	
Yapım Yılı	14-15. yüzyıllarda	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Seferpaşa Mahallesi, 27240	 Şirvani Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harım Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formudur.	 Şirvani Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Kubbe-Çapraz Tonoz-Beşik Tonoz- Aynalı Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var /Sekizgen Planlı	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, silindirik gövdeli, çift şerefeli ve şerefesi on ikigen planlı, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.11.1: Şirvani Cami Bilgileri

4.1.2.12. Kozluca Cami

Şahinbey ilçesi, Kozluca mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.12.1). Cami ilk olarak Zaim Ahmet Mescidi olarak 1543 yılından önce yapılmış ve 1702 yılında minber konularak camiye çevrilmiştir (Güzelbey, 1984). 20 yy. başlarında harap olmuş camiyi 1908 yılında onarım geçirmiş ve bu onarımda tonoz örtü kaldırılmış, minare yeniden yapılmıştır (Güzelbey, 1984). 1939 yılında şahısa satılmış daha sonra halk tarafından satın alınmış ve ibadethane olarak kullanılmıştır (Güzelbey, 1984). Cami son olarak 2006 yılında onarım geçirmiştir. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ora derecede hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.12.1: Kozluca Cami konumu (2024)

Cami düz arazi üzerine yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Güney ve batı cepheler sokağa bakmakta ve güneybatı köşesi sokağa göre şekillenmiştir. Kuzeyinde küçük bir avlusu vardır. Avluya giriş batı cephesinde bulunan yuvarlak kemerli kapıdan yapılmaktadır. Kapının pervazları ve kemer kısmında siyah-beyaz taş sıralı olarak kullanılmıştır. Avlu zemini tamamen siyah renkli taş ile döşenmiştir. Avlunun doğu duvarında abdest alma yeri bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.12.2). Son cemaat yeri bulunmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.12.2: Kozluca Cami (a) avlu giriş kapısı, (b) avlu görünümü (2023)

Harim, kısmı mihraba paralel tek sahınlıdır. Kuzeybatı yönünde bulunan minarenin kaide kısmı girinti yapmaktadır. Üst örtü olarak aynalı tonoz kullanılmıştır. Harime giriş kuzey cephede bulunan kapıdan sağlanmaktadır. Kuzey cephede iki adet pencere bulunmaktadır. Pencerelevler sivri kemerli ve niş içerisindeydir. Giriş kapısının üzerine denk gelen küçük bir pencere bulunmaktadır. Doğu cephesinde pencere yoktur ancak iki adet niş vardır. Batı cephesinde iki adet kemerli pencere bulunmakta ve bu pencerelerde niş içerisindeydir. Güney cephenin ortasında mihrap nişi bulunmaktadır. Bu cephede dört adet kemerli pencere bulunmaktadır. Pencerelevler niş içerisinde ve mihrap nişinin üzerinde de küçük bir pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.12.3).

Şekil 4.1.2.12.3: Kozluca Cami harim genel görünümü (Altın, 2015)

Caminin mihrap nişi yarım daire şeklinde ve sadedir. Nişin içerisinde dikey olarak silmeler görülmektedir. Kavsara kısmında silmeler dikey olarak devam etmektedir. Mihrabın batısında minber bulunmaktadır. Köşk şeklinde yapılan minber yarım daire şeklindedir. Batısında bulunan nişteki merdiven ile buraya ulaşım sağlanmaktadır. Korkuluk ve üst kısmı ahşaptan yapılmıştır. Vaaz kürsüsü minberin simetriğidir (Şekil 4.1.2.12.4).

(a)

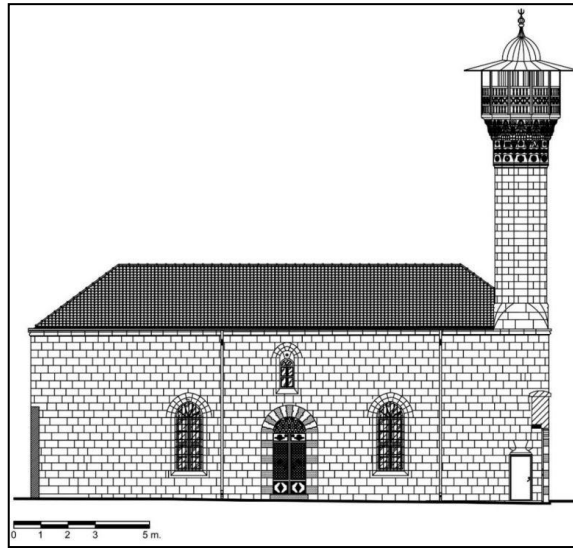
(b)

Şekil 4.1.2.12.4: Kozluca Cami (a) mihrap, (b) minber görünümü (Altın, 2015)

Cami inşaatında tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Siyah renkli kesme taş kapı ve pencere pervazlarında görülmektedir.

Caminin cepheleri sadedir. Kuzey cephesinin ortasında harime giriş kapısı bulunmaktadır. Kapının pervazları ve kemer kısmında siyah-beyaz taş sıralı olarak kullanılmıştır. Kapının iki yanında birer adet yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Giriş kapısının üzerinde yuvarlak şeklinde bir pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.12.5). Doğu cephesi yapılaşmadan dolayı kapalıdır. Batı cephesinde iki adet yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Pencere pervazları ve kemer kısımlarında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. İki pencerenin ortasında üst katta denk gelen yuvarlak şekilde pencere bulunmaktadır. Bu cephenin kuzey tarafında minarenin kaidesi bulunmaktadır. Kuzey tarafında köşe sokağa göre pahlanmış (Şekil 4.1.2.12.6). Güney cephede dört adet yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Pencere pervazlarında kemer kısımlarında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Mihrabın üzerine denk gelen bir pencere bulunmaktadır. Bu pencere derin bir niş içerisinde. Vaaz kürsüsüne ve minbere denk gelen küçük pencereler bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.12.7).

Minare kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Kare kaide beden duvarı içerisinde. Kaidenin kuzey duvarında minarenin kapısı bulunmaktadır. Pabuç kısmının köşeleri pahlanmış. Gövde kısmı onikigen planlıdır. Gövdenin üst kısmında süslemeler görülmektedir. On ikigen planlı şerefesinin altında süslemeler ve mukarnas dizileri görülmektedir. Korkuluk kısmı ahşaptan yapılmıştır. Petek üsteki şemsiye külahı taşımaktadır (Şekil 4.1.2.12.8, Şekil 4.1.2.12.9).

Şekil 4.1.2.12.5: Kozluca Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.12.6: Kozluca Cami batı cephesi (2023)

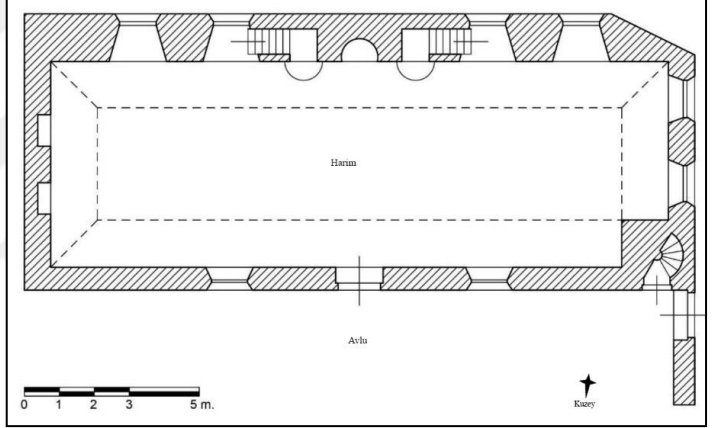
Şekil 4.1.2.12.7: Kozluca Cami güney cephesi (2023)

Şekil 4.1.2.12.8: Kozluca Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.12.9:Kozluca Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Kozluca Cami	
Yapım Yılı	16. yy.	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Kozluca Mahallesi, 27240	 Kozluca Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formudur.	 Kozluca Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Aynalı Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Yok	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, on ikigen gövdeli, şerefe kısmı on ikigen planlı, şemsiye külahlı	

Tablo 4.1.2.12.1: Kozluca Cami Bilgileri

4.1.2.13. Tabakhalil Cami

Şahinbey mahallesi, Bostancı mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.13.1). Camini yapım tarihi ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Caminin ilk banisi Şeyh Tabak Efendi, ikincisi ise onarımını yaptıran Tabak Halil Ağa olarak bilinmektedir (Güzelbey, 1984). Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde bu caminin de adı geçmektedir ve bu yüzden yapım yılı olarak 1543-57 tarihleri arasında yapıldığı düşünülmektedir (Altın, 2015). 1940 yılında satılmış, 1960'lı yıllarda kuzey ve batı cephesine eklemeler yapılmıştır (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.13.1: Tabak Halil Cami konumu (2024)

Eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Güney ve batı cephesi sokağa bakmaktadır. Avlusu bulunmamaktadır. Cami beyaz renkli kesme taş ile inşa edilmiştir. Camiye batı tarafından bulunan kapıdan giriş yapılmaktadır (Şekil 4.1.2.13.2). Tabak Halil Cami'nin son cemaat yeri özgün değildir. Yapıya daha sonradan betonarme olarak sonradan yapıp eklenmiştir.

Şekil 4.1.2.13.2: Tabak Halil Cami girişi (2023)

Tabak Halil Cami'nin harim kısmı dikdörtgen planlı ve iki sahnıdır. Harim kısmında iki serbest ayak vardır. Diğer ayaklar duvara gömülü şekildedir. Üst örtü olarak altı adet çapraz tonoz kullanılmıştır. Harimin iç kısmı sıvanmıştır ve alt kısımları ahşap ile kaplanmıştır. Kuzey cephenin ortasında harime giriş kapısı bulunmaktadır. Kuzey ve güney cephesinde pencereler çift katlıdır. Pencereler dikdörtgen şeklidir ve alt kattakiler kemerli niş içerisindedir. Doğu cephesinde sadece üst katta pencere bulunmaktadır. Batı cephesinde pencere yoktur. İkinci sahn da iki ayak arasındaki duvar yoktur ve buradan daha sonradan eklenene mekâna geçiş sağlanmıştır (Şekil 4.1.2.13.3).

Şekil 4.1.2.13.3: Tabak Halil Cami harim görünüşü (Altın, 2015)

Güney cephenin ortasında mihrap yer almaktadır. Mihrabın bulunduğu kemer gözü tamamen mermer ile kaplanmıştır (Altın, 2015). Kavsara kısmı çeyrek küre şeklidir. Üst kısımda pencere bulunmaktadır. Minber, mihrabın batı tarafındadır. Batı tarafındaki nişten bulunan merdivenden buraya ulaşım sağlanmaktadır. Konsol kısmı betondan yapılmıştır (Altın, 2015). Müezzin mahfili ve vaaz kürsüsü bulunmamaktadır (Şekil 4.1.2.13.4).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.13.4: Tabak Halil Cami (a) mihrap, (b) minberi (Altın, 2015)

Tabak Halil Cami'nin cepheleri sadedir. Kuzey cephenin ortasında harime giriş kapısı bulunmaktadır. Kapının sağında ve solunda birer adet çift katlı pencere bulunmaktadır. Pencere dikdörtgen şeklindedir (Şekil 4.1.2.13.5). Güney cephesinde pencereler iki katlıdır. Alt katta iki adet dikdörtgen şeklinde pencere vardır. Üst katta üç adet pencere denk gelmektedir. Pencere dikdörtgen şeklindedir ve ebat olarak küçüktür (Şekil 4.1.2.13.6). Doğu cephesindeki yapılaşmalar olmuştur. Batı cephesinde ikinci sahına denk gelen duvar kaldırılarak ek mekân yapılmıştır ve bu kısma iki adet yuvarlak kemerli pencere açılmıştır (Şekil 4.1.2.13.7).

Caminin minaresi batı cephesine yapışık olarak inşa edilmiştir. Kare kaideli olarak yapılan minarede kaide kısmında siyah renkli taş kullanıldığı görülmektedir. Batı cephesinde kapısı bulunmaktadır. Pabuç kısmının köşeleri pahlanmıştır. Gövdesi silindirik biçimde yapılan minarenin günümüzde depremde dolayı yıkılmıştır. Şerefe altında süslemeler bulunmaktadır fakat mukarnas görülmemektedir (Altın, 2015). Şerefe kısmı yuvarlak ve taş korulukları bulunmaktadır (Altın, 2015). Silindirik peteğin üst kısmı konik külâh ile örtülmüştür (Altın, 2015) (Şekil 4.1.2.13.8, Şekil 4.1.2.13.9).

Şekil 4.1.2.13.5: Tabak Halil Cami kuzey cephesi (Altın, 2015)

Şekil 4.1.2.13. 6: Tabak Halil Cami güney cephesi (2023)

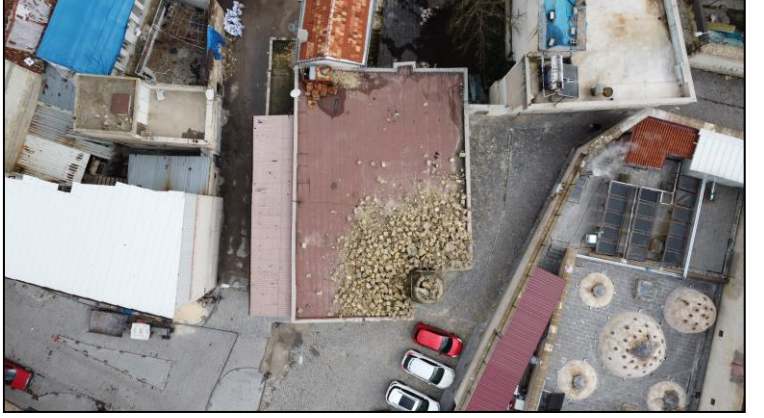
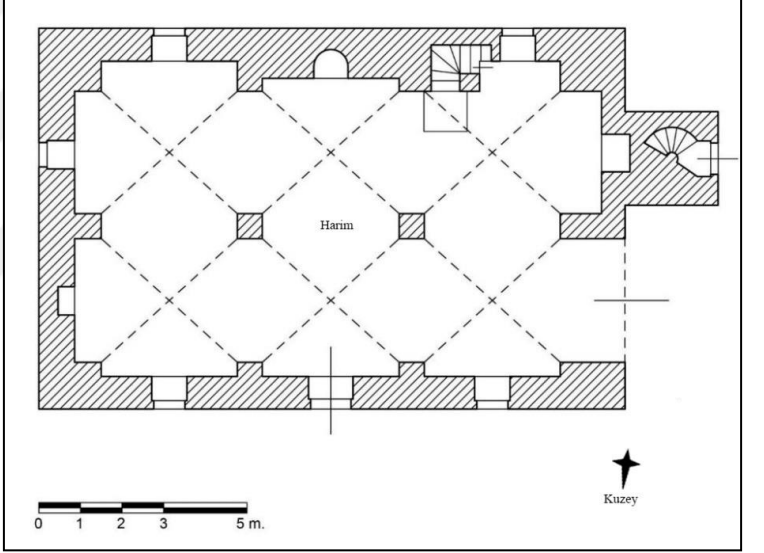
Şekil 4.1.2.13.7: Tabak Halil Cami batı cephesi (2023)

Şekil 4.1.2.13.8: Tabak Halil Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.13.9:Tabakhalil Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Tabak Halil Cami	
Yapım Yılı	Bilinmiyor	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Bostancı Mahallesi, 27240	 Tabak Halil Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı Avlu: Yok.	 Tabak Halil Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Özgün Değil	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, gövdesi silindirik planlı, dairesel planlı şerefeli, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.13.1: Tabak Halil Cami Bilgileri

4.1.2.14. Bostancı Cami

Şahinbey ilçesi, Bostancı mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.14.1). 1557 yılında mescit olarak Hasan Bey tarafından yapılmıştır. 1574 yılında II. Selim zamanında Ahi Zade Hacı Abdurrahman tarafından camiye çevrilmiştir. 1740 yılında depremde üst örtüsünün ve ayağının yıkılmasıyla Koca Battal tarafından onarım yapılmıştır (Altın, 2015). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami orta derecede hasarlıdır.

Şekil 4.1.2.14.1: Bostancı Cami konumu (2024)

Cami eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Doğu ve batı cephesi sokağa bakmaktadır. Kuzeyinde büyük bir avlusu vardır. Avluya doğu tarafında bulunan kapıdan girilmektedir. Avluda sekizgen bir şadırvan bulunmaktadır. Bu şadırvanın eski Hükümet Sarayı'nın bahçesinden 1950 yılında sökülüp getirilmiştir (Çam, 2006). Avlu siyah ve beyaz taş kullanılarak sıralı olarak döşenmiştir. Caminin batı duvarına bitişik imam odası bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.14.2).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.14.2: Bostancı Cami (a) şadırvan, (b) imam odası (2023)

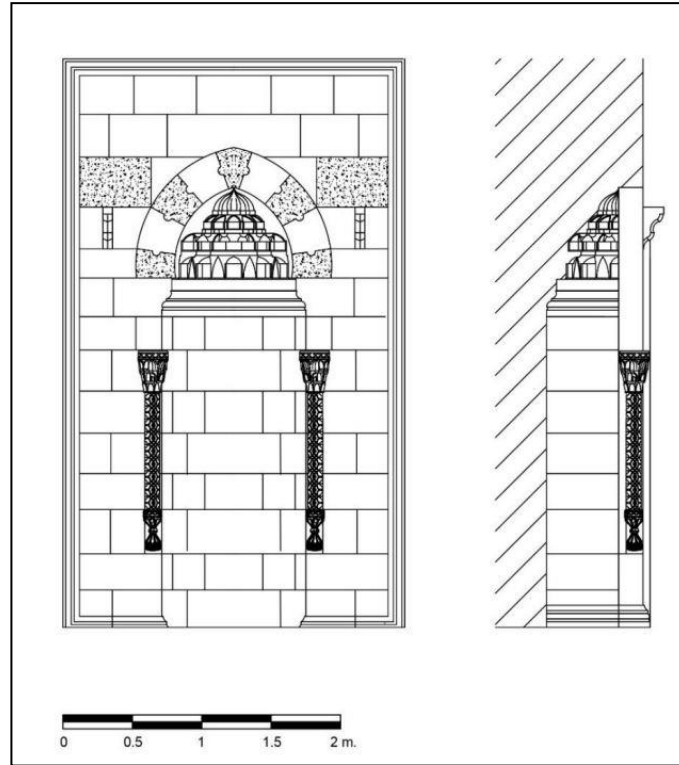
Son cemaat yeri dört kemer gözlüdür. Batı ve doğu cepheleri kapalıdır. Burada iki katlı pencereler bulunmaktadır. Doğu tarafındaki pencereler dikdörtgen şeklindedir. Batı tarafındaki pencere alt kattaki basık kemerli üst kattaki pencere dikdörtgen kesitlidir. Üst örtüsü düz damdır. Son cemaat yeri camiye göre batıya kaymıştır. Taç kapıya denk gelen kemer gözü bir basamak aşağıdadır ve burada siyah, beyaz ve pembe renkli taş iç içe geçmiş dikdörtgen şeklinde döşenmiştir. (Şekil 4.1.2.14.3).

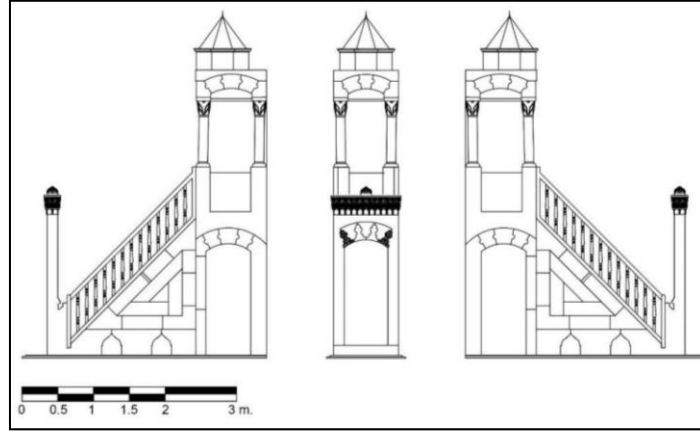
Şekil 4.1.2.14. 3: Bostancı Cami son cemaat yeri (2023)

Bostancı Cami, harim kısmı kare planlıdır. Üst örtüsü dokuz adet çapraz tonoz örtmektedir. Harim de siyah renkli kesme taş; ortadaki serbest ayaklarda, mihrapta ve minberde vardır (Altın, 2015). Harime giriş kuzeydeki taç kapıdan yapılmaktadır. Taç kapı mihraba denk gelen kemer gözündedir. Bu iki kemer gözü dışındaki tüm kemer gözlerinde dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Kuzey cephesi hariç diğer cepheler pencereler iki katlıdır. Taç kapının üzerinde önceden bulunan müezzin mahfili onarımlarla kaldırılmıştır (Altın, 2015).

Mihrap, yarım daire şeklinde bir nişten ibarettir. Nişin iki tarafında birer adet sütunçe yer almaktadır. Siyah ve beyaz renkli kesme taş iki sıra şeklinde yatay olarak döşenmiştir. Mihrap nişinin kavsara kısmı dört sıra mukarnas dizilidir. Minber, mihrabın batısında yer alır. Korkuluk kısmı ahşaptan yapılan minber tamamen taştan yapılmıştır. Giriş bölümü basık kemerlidir ve köşk kısmına dokuz basamak ile çıkılmaktadır. Köşkün doğusunda ve batısında süslemesiz sade korkuluklar bulunmaktadır. Köşkün üzeri külah ile örtülmüştür. Taçlık, üç sıra mukarnaslıdır. Taçlığın üst kısmında sivri kubbeye eklinde bir baba vardır. Pabuçluk kısmına iki dekoratif kemerli niş vardır ve aynalık kısmında iç içe geçmiş dik üçgen vardır. Geçit bölümünde açıklık vardır (Altın, 2015) (Şekil 4.1.2.14.4).

(a)

(b)

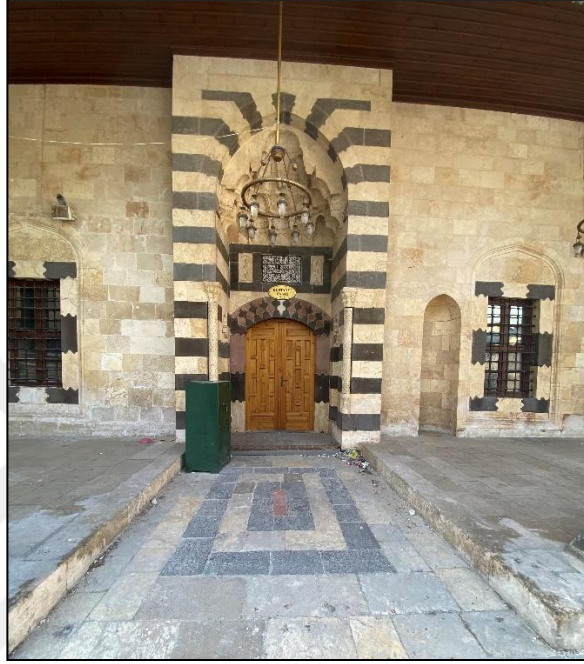
Şekil 4.1.2.14.4: Bostancı Cami (a) mihrap, (b) minberi çizimi (V.G.M.A.)

Cami genel olarak beyaz renkli kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Kapı, pencere pervazlarında ve son cemaat yeri, harimdeki serbest ayakların alt kısmında siyah renkli taş görülmektedir.

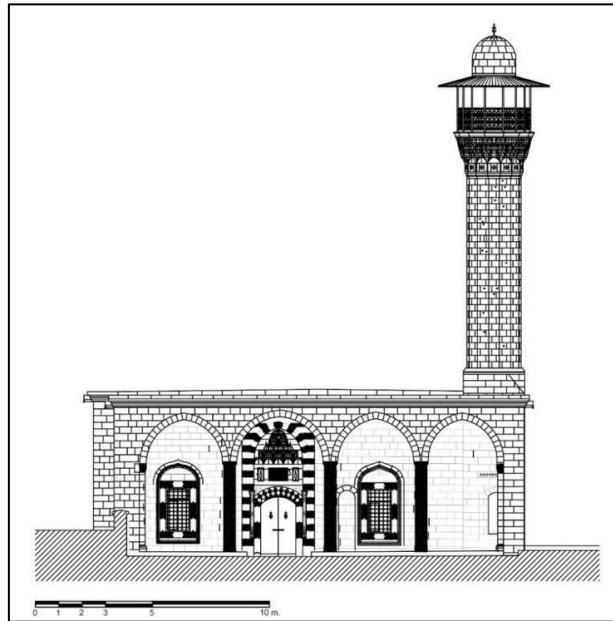
Bostancı Cami'nin dış cephesi kuzey cephesi hariç sadedir. Pencere dışında cephede hareketlilik yoktur. Kuzey cephenin orta kısmında yer alan taç kapı cepheden dışarıya çıkıntı olacak şekilde yapılmıştır. Kapı sivri kemerli derin bir niş içerisinde. Kapının pervazları sırasıyla beyaz, siyah ve pembe renkli taş kullanılmıştır. Basık kemerli olan giriş kapısının üst kısmında siyah ve pembe renkli kesme taş kullanılarak motif yapılmıştır. Kapının üst kısmında kitabiye bulunmaktadır. Kapı nişinin sağında ve solunda mihrabiye bulunmaktadır. Nişin pervazlarına sütunlar yerleştirilmiştir. Pervazlarda siyah ve beyaz taş sıralı olarak döşenmiştir. Sivri kemerli nişin kavsara kısmında altı sıra mukarnas dizisi vardır (Şekil 4.1.2.14.5). Kuzey cephesinde taç kapının batısında bir mihrabiye bulunmaktadır. Bu cephede bulunan pencereler dikdörtgen şeklinde ve tek katlıdır. Sathi niş içerisinde bulunan pencere pervazları siyah ve beyaz kesme taşının sıralı şekilde döşenmesi ile yapılmıştır (Şekil 4.1.2.14.6). Batı ve doğu cephesinde iki katlı üç pencere vardır. Dikdörtgen şeklinde yapılan pencereler alt katta olanların ebatları daha büyüktür. Pervazlarında siyah ve beyaz taş sıralı olarak döşenmiştir. Doğu cephesinde siyah renkli taşın gelişi güzel kullanıldığı görülmektedir (Şekil 4.1.2.14.7). Güney cephesinde pencereler iki katlıdır ve iki adettir. Dikdörtgen şeklinde olan pencereler diğer cephelerdekiler ile aynıdır (Şekil 4.1.2.14.8).

Harimin kuzeybatı duvarına bitişik olan minare; kare kaideli, onikigen gövdeli, tek şerefeli ve şemsiye külahlıdır. Tamamen beyaz renkli kesme taştan inşa edilmiştir. Son cemaat yerinden açılan basık kemerli bir kapısı vardır. Kapının pervazında siyah ve beyaz kesme taş sıralı olarak dizilmiştir. Minarenin, kare kaidesi caminin beden duvarı

kadar yükselmektedir. Kaidenin köşeleri pahlanarak pabuç oluşturulmuştur ve pabuçtan on ikigen gövdeye geçilmiştir. Gövde de içeriyi aydınlatmak için küçük pencereler açılmıştır. Gövdenin üst kısmında çini işlemler görülmektedir. Şerefe altında dört sıra mukarnas dizisi vardır. Şerefe kapalı yapılmıştır ve üzerini şemsiye külah örtmektedir. Petek kısmı yuvarlak formludur ve üstü küçük kubbecikle kapatılmıştır (Şekil 4.1.2.14.9, Şekil 4.1.2.14.10).

Şekil 4.1.2.14.5: Bostancı Cami taç kapısı (2023)

Şekil 4.1.2.14.6: Bostancı Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.14.7: Bostancı Cami doğu cephesi görünüşü (2023)

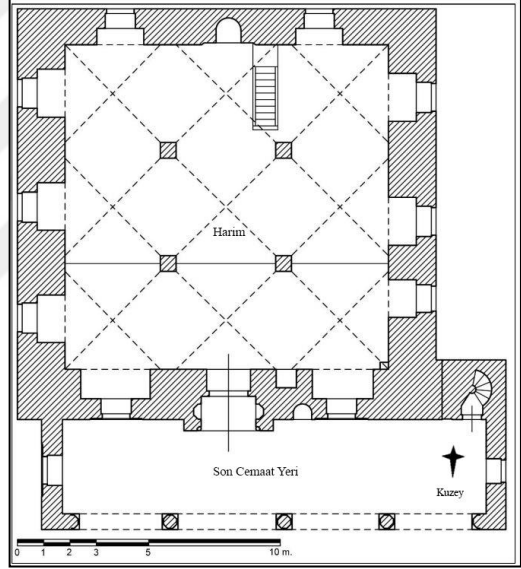
Şekil 4.1.2.14.8: Bostancı Cami güney cephesi görünüşü (2023)

Şekil 4.1.2.14.9: Bostancı Cami minare (2023)

Şekil 4.1.2.14.10: Bostancı Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Bostancı Cami	
Yapım Yılı	1574-75	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Bostancı Mahallesi, 27240	 Bostancı Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harım Tipi: Kare Planlı, Üç Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formudur.	 Bostancı Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tono	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Dört Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var /Sekizgen Planlı	
Minare Sayısı	Bir/ Kare kaideli, on ikigen planlı gövdesi, şerefesi on ikigen planlı, şemsiye külahlı	

Tablo 4.1.2.14.1: Bostancı Cami Bilgileri

4.1.2.15. Karatarla Cami

Şahinbey ilçesi, Karatarla mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.15.1). İlk mescit olarak inşa edilen yapının 1548 tarihli şer-i sicil kaydında Gergeri Ali Mescidi adıyla kayıt edilmiştir (Güzelbey, 1984). 1621 yılında Gergerizade Halil Çavuş bu yapıyı onarıp genişleterek camiye çevirdiği ve 1775 yılında bugünkü şeklini aldığı görülmektedir (Güzelbey, 1984). Bu tarihten itibaren cami de yapılan onarımlarda plan ve mimarisine dokunulmamış sadece onarım amaçlı tadilatlar yapılmıştır (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.15.1: Karatarla Cami konumu (2024)

Karatarla Cami eğimli arazi üzerine inşa edilmiştir. Caminin bütün cepheleri sokağa bakmaktadır. Kuzey ve batı tarafında caminin avlusu vardır. Avluya giriş kuzey, güney ve batıda bulunan üç farklı kapıdan sağlanmaktadır. Kuzey tarafta bulunan kapı yuvarlak kemerli ve pervazlarında siyah-beyaz renkli taşın sıralı olarak kullanıldığı görülmektedir. Güney cephedeki kapı da kuzey deki kapıya benzemektedir. Batı cephesinde bulunan avluya giriş kapısı basit bir açıklık olarak yapılmıştır. Avlunun zemini siyah renkli taş ile döşenmiştir. Harim giriş kapısının ön kısmı ve bu aksa denk gelen son cemaat yerinin önünde farklı renkli taş kullanılarak yapılan motifler bulunmaktadır. Avlunun kuzey batı tarafında avlu zemininde dört basım yukarıda abdest alma yeri bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.15.2).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.15.2: Karatarla Cami (a) kuzey tarafı avlu giriş kapısı, (b) abdest alma yeri (2023)

Son cemaat yeri beş kemer gözlüdür. Taç kapının denk geldiği kemer gözü diğerlerinden daha küçük olarak yapılmış ve üzeri kubbe ile örtülmüştür. Diğer kemer gözlerinin üzeri düz damla ile örtülmüştür. Kubbeyi taşıması amacıyla kuzey ve güney önünde iki kemer atılmıştır. Mekânın doğu ve batı tarafına duvar örülmüştür. Bu duvarlarda iki katlı pencereler bulunmaktadır. Son cemaat yerinin kuzeydoğusunda caminin minaresi bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.15.3).

Şekil 4.1.2.15.3: Karatarla Cami son cemaat yeri görünümü (Altın, 2015)

Harim kısmı dikdörtgen şeklindedir. Mihraba paralel iki sahnıdır ve mihrap önü kubbelidir. Doğu ve batı duvarları hafif çarpıktır. Üst örtü olarak mihrap aksında iki adet kubbe ve kenarlarda dörder adet çapraz tonoz kullanılmıştır. Harim kısmında dört serbest ayak bulunmaktadır. Kubbeye geçişler pandantifler ile sağlanmıştır. Duvara gömülü olarak yapılan ayaklardan birbirine kemerler atılmış ve nişler oluşturulmuştur. Serbest ayakların alt kısımlarında ve bu aksta bulunan duvara gömülü ayakların alt kısımlarında siyah renkli taş kullanılmıştır. Harime giriş kuzey cephede bulunan taç kapıdan yapılmaktadır. Her kemer gözüne denk gelecek şekilde çift katlı pencereler harimi aydınlatmaktadır. Harim giriş kapısının üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Ahşaptan yapılmış kare şeklinde çıkmadır. Buraya ulaşım girişin doğu tarafında bulunan merdivenden sağlanmaktadır. Alt tavan kısmında süslemeler bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.15.4).

Şekil 4.1.2.15.4: Karatarla Cami harim genel görünüşü (Altın, 2015)

Mihrap, güney cephenin ortasında yer almaktadır. Sivri kemerli bir niş olarak yapılan mihrabın kenarları ve iç kısmı siyah-pembe renkli taş ile döşenmiştir. Mihrabın kenarında taşlar sıralı olarak dizilmiştir ancak iç kısmında damalı olarak döşenmiştir. Üst kısmında yuvarlak şeklinde pencere bulunmaktadır. Minber, mihrabın hemen batısında köşk tipindedir. Minberin altında bulunan açıklıktaki merdivenden buraya ulaşım sağlanmaktadır. Köşk kısmına sivri kemerli açıklıktan girilmektedir. Pembe taştan kısa korkuluklar yapılmıştır. Düz üst örtüyü taşıyan sütunlar yapılmıştır.

Mihrabın doğusunda köşk tipinde vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Köşk kısmında doğu tarafında bulunan merdiven ile ulaşım sağlanmaktadır (Şekil 4.1.2.15.5).

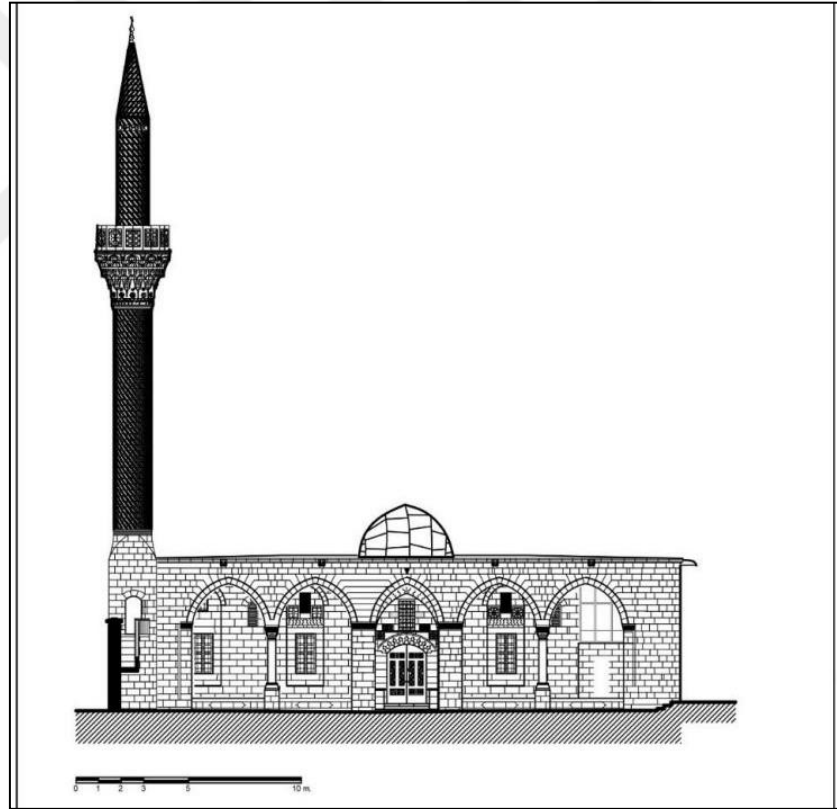
Şekil 4.1.2.15.5: Karatarla Cami mihrap cephesi görünümü (Altın, 2015)

Cami tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılarak yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Farklı renkli taş kullanımı süsleme amacıyla; mihrap nişinde, pencere pervazlarında, kuzey cephesinde, taç kapıda, serbest ayakların alt kısımlarında görülmektedir.

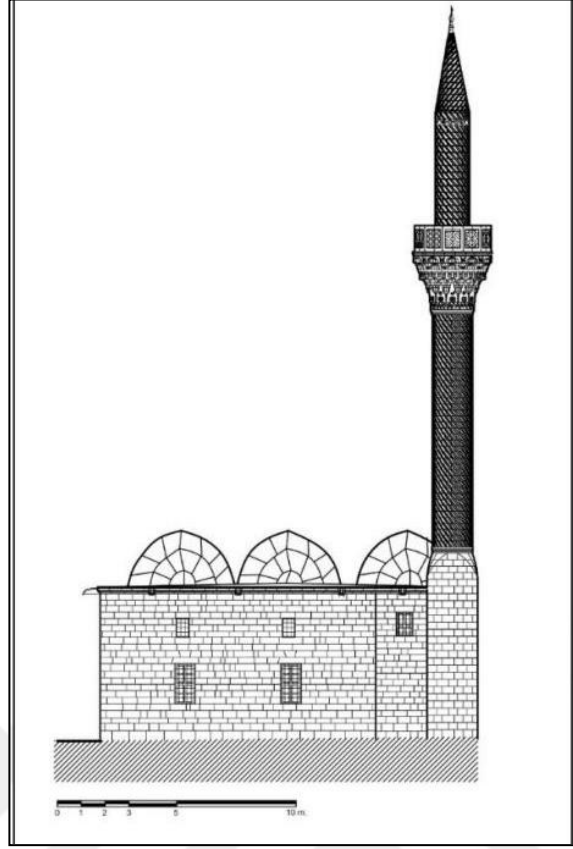
Karatarla Cami kuzey cephesi dışında genel olarak sadedir. Kuzey cephesinin merkezinde taç kapı bulunmaktadır. Sivri kemerli niş içerisine basık kemerli giriş açıklığı yapılmıştır. Nişin pervazlarında ve kapının pervazlarında siyah-pembe renkli taşlar kullanılmıştır. Giriş açıklığının kemer kısmında siyah ve beyaz renkli taş kullanılmıştır. Nişin kavsarası düz olarak yapılmıştır ve merkezinde dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Taç kapının iki yanında birbirine simetrik, sivri kemerli niş içerisinde çift katlı iki pencere bulunmaktadır. İç kısımda bulunan pencerelerin bulunduğu nişler süsleme açısından diğerlerinden farklıdır. Pencere pervazlarında siyah ve beyaz renkli taş dönüşümlü olarak kullanılmıştır. Kenardaki pencere bulunan nişlerin alın kısımları beyaz renkli taş ile yapılırken iç kısımda bulunan nişlerin alt kısımlarında farklı renkli taş kullanımı görülmektedir. İki tarafta da pencereler arasına kitabe yeri bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.15.6). Batı cephesinde her kemer gözüne denk gelecek şekilde pencere açılmıştır. Pencereler sivri kemerli niş içerisinde dikdörtgen şeklinde ve iki katlı olarak yapılmıştır. Pencere pervazlarında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Doğu cephesinde pencereler niş içerisinde değildir. Pervazlarında renkli

taş kullanımı görülmektedir (Şekil 4.1.2.15.7). Güney cephe de dört adet pencere bulunmaktadır. Pencereleer sivri kemerli niş içerisinde ve iki katlıdır. Alt kattaki pencere pervazlarında renkli taş işçiliği görülmektedir. Mihrabın üst kısmına denk gelecek şekilde dışarıdan dikdörtgen şeklinde bir pencere görülmektedir. Minber ve vaaz kürsüsünün hemen arkasında küçük dikdörtgen pencereler bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.15.8).

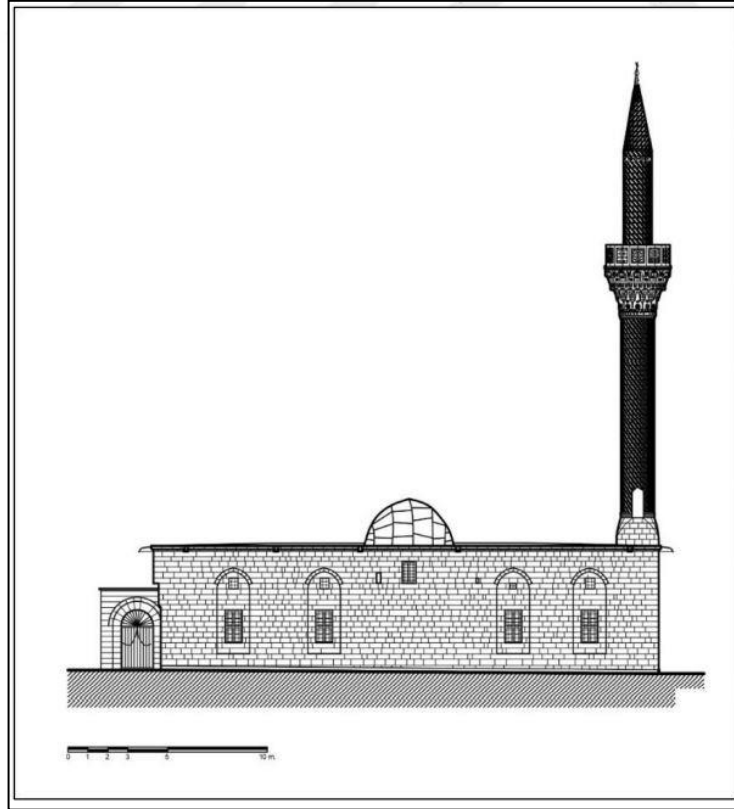
Minare son cemaat yerinden biraz taşmıştır. Kare kaidenin kuzey cephesinde yerden yüksekte basık kemerli kapısı bulunmaktadır. Pabucun köşeleri pahlanmıştır. Silindirik şeklinde olan gövdesi tamamen burmalı şekilde yapılmıştır. Güney cephesinde de kapıya açılan bir kapısı mevcuttur. Şerefe on ikigen planlıdır ve şerefe altı süslemeler ve mukarnas dizisi görülmektedir. Şerefe korkulukları taştan yapılmıştır. Petek kısmı gövde ile aynıdır. Peteğin üzeri konik külahlıdır (Şekil 4.1.2.15.9, Şekil 4.1.2.15.10).

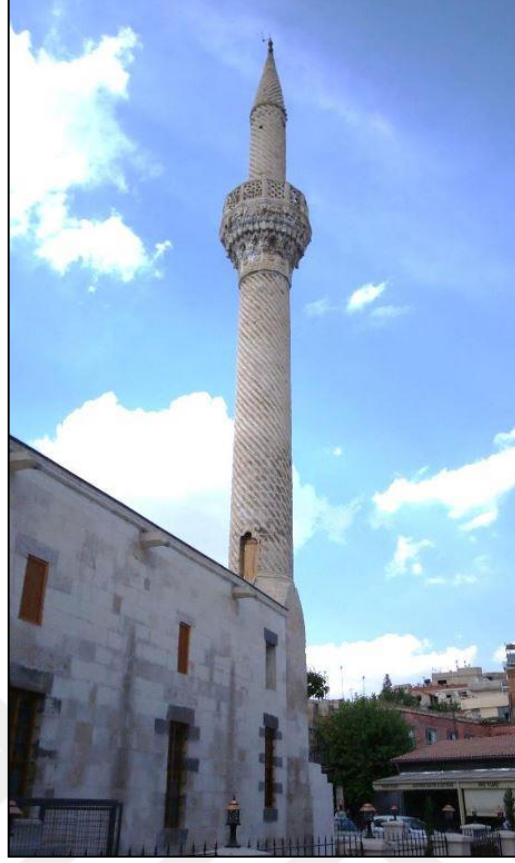
Şekil 4.1.2.15.6: Karatarla Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.15.7: Karatarla Cami doğu cephesi (V.G.M.A.)

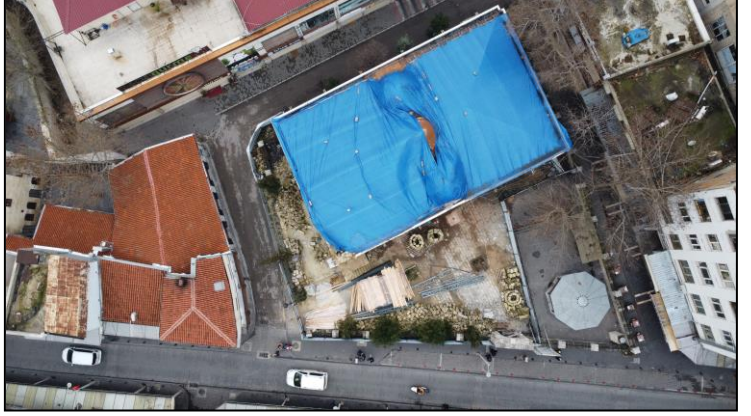
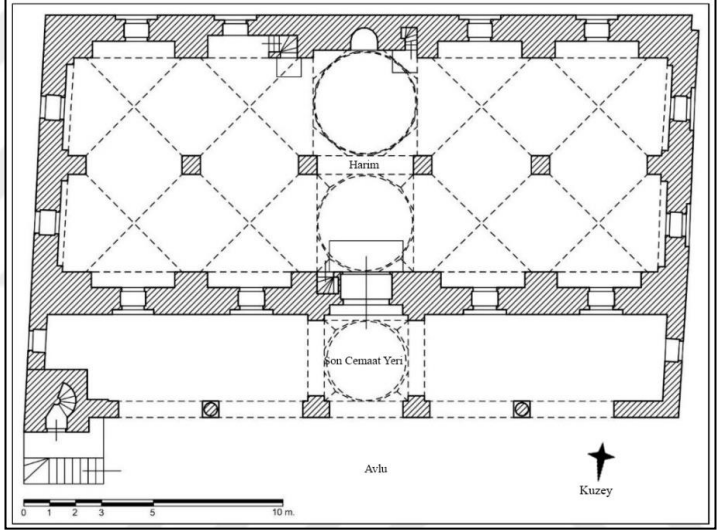
Şekil 4.1.2.15.8: Karatarla Cami güney cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.15.9: Karatarla Cami minare görünümü (Altın, 2015)

Şekil 4.1.2.15.10: Karatarla Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Karatarla Cami	
Yapım Yılı	Bilinmiyor	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Karatarla Mahallesi, Kumruoğlu Sokak, No:11 27010	 Karatarla Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formudur.	 Karatarla Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Kubbe-Çapraz Tono	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Beş Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var /Sekizgen Planlı	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, silindirik gövdesi tamamen burmalı, on ikigen planlı şerefeli, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.15.1: Karatarla Cami Bilgileri

4.1.2.16. Handan Bey Cami

Şahinbey ilçesi, Karagöz mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.16.1). Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur ancak caminin banisi Handan Bey'in 1596 tarihli şer-i sicil kaydında adı geçmektedir (Güzelbey, 1984). 1557 tarihli Ayıntap Vakıf Defteri'nde caminin adı geçmediği için yapım tarihi olarak 16.yüzyıl sonu olabileceği düşünülmektedir (Altın, 2015). 1790 yılında çıkan yangında caminin zarar gördüğü ve 1797 yılında yapılan onarımda camiye minare eklendiği belirtilmiştir (Güzelbey, 1984). Antep savunmasında harim kısmına denk gelen gülle sebebiyle bu kısım yıkılacak duruma gelmiş ve planda değişiklik yapılmadan onarım yapılmıştır (Güzelbey,1984). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

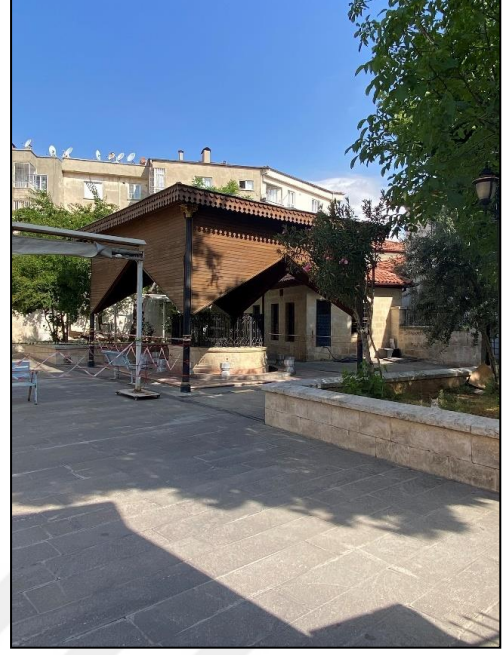

Şekil 4.1.2.16.1: Handan Bey Cami konumu (2024)

Cami hafif eğimli arazi üzerine inşa edilmiştir. Kuzey cephesinde düzgün olmayan dikdörtgen şeklinde avlusu bulunmaktadır. Güney cephesi sokağa bakmaktadır. Avluya giriş doğu ve kuzey tarafında bulunan iki kapıdan yapılmaktadır. Doğü tarafındaki kapının pervazlarında beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Kapının kemer kısmında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Avlunun zemini siyah renkli taş ile döşenmiştir. Avlu da dairesel şekilde şadırvan ve iki odalı imam evi bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.16.2).

(a)

(b)

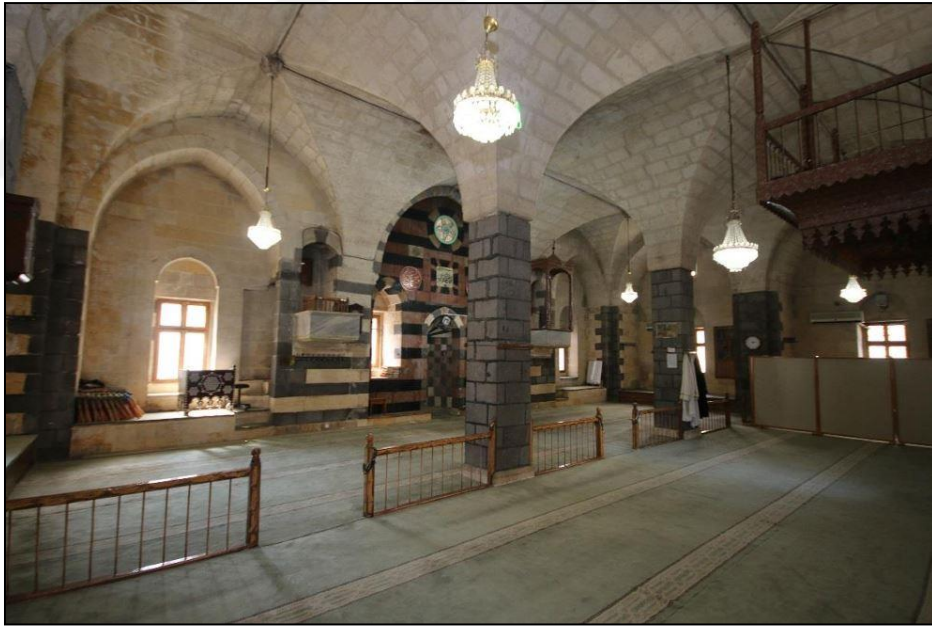
Şekil 4.1.2.16.2: Handan Bey Cami (a) doğu tarafı kapısı, (b) avlu genel görünümü (2023)

Son cemaat yeri üç sivri kemer gözlüdür. Ortadaki kemer gözü diğerlerinden daha büyük ve geniş olarak yapılmıştır. Harime göre daha küçüktür. Doğu ve batı cephelerine duvar örülmüş ve birer adet dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır (Şekil 4.1.2.16.3).

Şekil 4.1.2.16.3: Handan Bey Cami son cemaat yeri görünümü (2023)

Handan Bey Cami harim kısmı dikdörtgen plan tipine sahiptir. Mihraba paralel iki sahnalıdır. Üst örtü olarak çapraz tonoz kullanılmıştır. Üst örtüyü iki serbest ayak ve duvarlara gömülü olan ayaklar taşımaktadır. Genel olarak beyaz renkli kesme taş ile inşa edilmiştir. Serbest ayaklar, duvara gömülü olarak yapılan ayakların alt kısımlarında ve mihrabın olduğu cephede farklı renkli taş kullanımı görülmektedir. Harime kuzey cephede bulunan taş kapıdan giriş yapılmaktadır. Kapının üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Buraya ulaşım girişi doğusunda bulunan merdivenden sağlanmaktadır. Taş kapının doğusunda ve batısında birer adet pencere bulunmaktadır. Doğu ve batı cephesinde her bir kemer gözüne birer adet denk gelecek şekilde pencere açılmıştır. Bu cephelerde pencereler çift katlıdır. Güney cephesinde mihrabın denk geldiği kemer gözünde iki adet, diğer kemer gözlerinde birer adet pencere bulunmaktadır. Batı cephesinde bulunan pencerelerin kuzey tarafında nişler bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.16.4).

Şekil 4.1.2.16.4: Handan Bey Cami harim genel görünüşü (Altın, 2015)

Mihrabın bulunduğu kemer gözünde tamamen renkli taşlar kullanılmıştır. Kemer gözünün orta kısmında sivri kemerli mihrap nişi bulunmaktadır. Nişin içerisinde siyah, beyaz ve pembe renkli taşlar kullanılarak döşenmiştir. Kavsara kısmı mukarnasız ve çeyrek küre şeklindedir. Alın kısmında kitabe bulunmaktadır. Mihrabın iki yanında kemerli niş içerisinde dikdörtgen şeklinde pencereler bulunmaktadır. Mihrabın batısında köşk tipinde minber bulunmaktadır. Minbere batı tarafında nişte bulunan merdivenden

çıkılmaktadır. Çıkma şeklinde yapılan alan kare planlıdır. Üzerinde küçük bir kubbecik bulunmaktadır. Mihrabın doğusunda vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Minber ile aynı özelliklere sahiptir.

Cami tamamen beyaz renkli kesme taş ile yapılmıştır. Kuzey cephede, mihrapta ve pencere pervazlarında renkli taş kullanılarak süslemeler yapılmıştır.

Handan Bey Cami'nin cepheleri genel olarak sadedir. Kuzey cephesinde renkli taş işçiliği görülmektedir. Cephede siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Taç kapının olduğu kemer gözü hafif dışa taşırılmıştır. Sivri kemerli niş içerisinde basık kemerli bir giriş açıklığı bulunmaktadır. Nişin ayak kısımlarında siyah ve pembe renkli kesme taşı sıralı olarak döşenmiştir. Kemer kısmının başlangıcında iki sıra mukarnas dizisi bulunmaktadır. Kemer kısmında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak döşenmiştir. Giriş açıklığının pervazlarında siyah-pembe renkli taş sıralı olarak döşenmiştir. Açıklığın kemer kısmında siyah ve beyaz taş kullanılmıştır. Açıklığın alın kısmında dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Pencerenin sağında ve solunda renkli taşlarla sekizgen süsleme bulunmaktadır. Pencerenin altında kitabe vardır. Kitabenin sağında ve solunda süslemeler görülmektedir. Taç kapının iki yanında dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Pencere sivri kemerli niş içerisindedir. Pencere pervazlarında siyah-beyaz renkli taş kullanılmıştır. Alın kısmında renkli taş kullanımı görülmektedir. İki tarafta taç kapı ve pencere arasında mihrabiye bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.16.5). Doğu ve batı cephelerinde herbir kemer gözüne denk gelen çift katlı pencere bulunmaktadır. Alt katta bulunan pencereler sivri kemerli niş içerisindedir. Pencere pervazlarında siyah-beyaz taş sıralı olarak kullanılmıştır ve pencereler dikdörtgen şeklindedir. Üst katta denk gelen pencereler dikdörtgen şeklindedir ve pervazlarında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır (Şekil 4.1.2.16.6). Güney cephesinde dört adet pencere bulunmaktadır. Pencereler sivri kemerli niş içerisinde dikdörtgen şeklindedir. Pencere pervazlarında siyah-beyaz renkli taş kullanılmıştır. Cephenin ortasına ikince kata denk gelen dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.16.7).

Son cemaat yerinin kuzeybatısında minare bulunmaktadır. Kare kaide de siyah ve beyaz renkli taş kullanımı görülmektedir. Minarenin doğu cephesinde basık kemerli kapısı bulunmaktadır. Pabuç kısmının köşeleri pahlanmıştır. On ikigen gövdelidir. Şerefe altında süslemeler ve dört sıra mukarnas dizisi bulunmaktadır. Korkuluklar taştan yapılmıştır ve üzeri şemsiye külah ile örtülüdür (Şekil 4.1.2.16.8, Şekil 4.1.2.16.9).

Şekil 4.1.2.16.5: Handan Bey Cami kuzey cephesinin görünümü (Altın, 2015)

Şekil 4.1.2.16.6: Handan Bey Cami doğu cephesinin görünümü (2023)

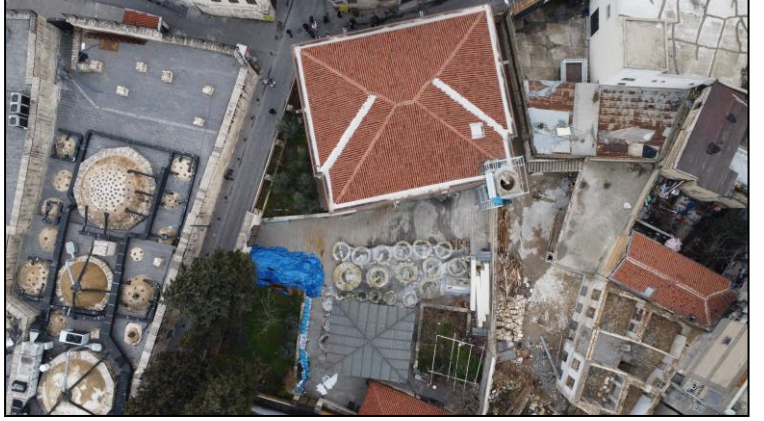
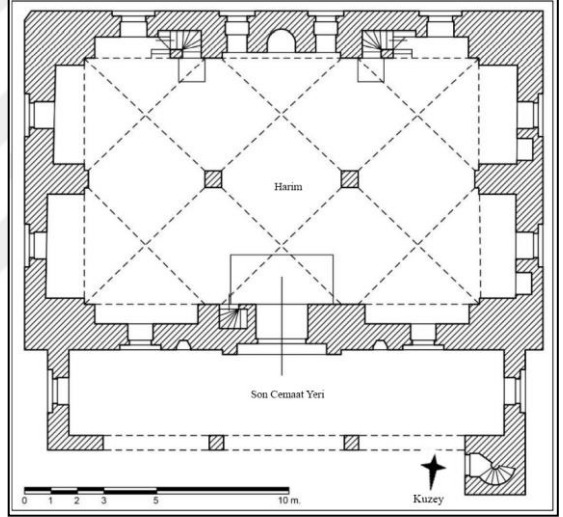
Şekil 4.1.2.16.7: Handan Bey Cami güney cephesinin görünümü (2023)

Şekil 4.1.2.16.8: Handan Bey Cami minare görünümü (2023)

Şekil 4.1.2.16.9:Handan Bey Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Handan Bey Cami	
Yapım Yılı	16. yy son çeyreği	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Karagöz Mahallesi, Sadık Sokak, 27240	 Handan Bey Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Handan Bey Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var /Dairesel Planlı	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, on ikigen gövdeli, şerefe kısmı on ikigen planlı, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.16.1: Handan Bey Cami Bilgileri

4.1.2.17. Tekke Cami

Şahinbey ilçesi, Suyabatmaz mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.17.1). 1638 yılında Antep sancak beyi Mustafa Ağa tarafından yaptırılmıştır. Semahane olarak yapılan mekânda aynı zamanda vakit namazları da kılınmaktaydı (Güzelbey, 1984). 1675 tarihindeki berata göre sonradan cami işlevi kazanmıştır (Güzelbey, 1984). 1901 ve 1903 yıllarında çıkan yangınlarda cami zarar görmüş ve Şeyh Mehmet Münip Efendi kendisi onarıma para harcamıştır (Güzelbey, 1984). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami orta derece de hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.17.1: Tekke Cami konumu (2024)

Yapı düz bir arazi üzerine yapılmıştır. Mescit, semahane, büyük bir oda, dervişler için dokuz adet oda, havuz ve bahçe içerisinde olmak üzere bir yapı topluluğu yapılmıştır (Güzelbey, 1984). Caminin kuzeyinde avlusu bulunmaktadır. Avluya giriş kuzeybatı ve doğu kenarının güney köşesinde olmak üzere iki adettir. Doğu tarafında bulunan giriş sadece açıklıktır. Kuzey tarafında olan avlu giriş kapısı derin sivri kemerli bir niş içerisinde basık kemerli bir açıklıktır. Avlunun doğu tarafında derviş odaları bulunmaktadır. Her odada basık kemerli kapısı ve basık kemerli penceresi bulunmaktadır. Odaların doğu cephesinde iki adet pencere bulunmaktadır. Abdest alma yeri kuzey taraftadır. Batı tarafında şeyhin evi vardır. Avlu siyah renkli taş ile döşenmiştir. Son cemaat yerinin ön kısmında ortada siyah renkli taş çevresi beyaz renkli taş kullanılarak oluşturulan şekil, pembe renkli taş ile yapılmış çerçeve içine alınmıştır (Şekil 4.1.2.17.2).

Şekil 4.1.2.17.2: Tekke Cami avlu genel görünümü (2023)

Caminin son cemaat yeri üç kemer gözlüdür ve sonradan eklenmiştir. Ortadaki kemer gözü daha büyük ve geniştir. Kemerleri taşıyan serbest ayakların alt kısmında ve doğu tarafında duvara gömülü olan ayağın kemere bakan yüzünde siyah renkli taş kullanılmıştır. Doğu ve batı cephesi duvarlar ile örülüdür. Batı tarafında mescit, doğu tarafında basık kemerli niş ve üzerinde pencere bulunmaktadır. Batı tarafında bulunan serbest ayaktan harim duvarına bir kemer atılarak burada bir alan oluşturulmuştur. (Şekil 4.1.2.17.3).

Şekil 4.1.2.17.3: Tekke Cami son cemaat yeri görünümü (2023)

Caminin harim kısmı; merkezi kubbeli, kubbenin çevresinde aynalı tonozlar kullanılarak genişletilmiş kare planlıdır. Köşelerde aynalı tonozların kesişimin de küçük kubbeler yapılmıştır. Harim bulunan dört adet serbest ayak L kesitlidir. Serbest ayaklardan birbirine sivri kemerler atılmıştır. Kubbeye geçişler pandantif ile yapılmıştır. Köşedeki alanlarda da sivri kemerler görülmektedir. Harim beyaz kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Harime, kuzey cephede bulunan basık kemerli giriş açıklığından girilmektedir. Caminin kuzey ve güney cephesinde dört adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Kenarda bulunan pencereler tek katlı orta kısma denk gelenler çift katlı olarak yapılmıştır. Doğu ve batıda beş adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Kenarlarda bulunan pencereler tek katlı diğer pencereler çift katlıdır (Şekil 4.1.2.17.4).

Şekil 4.1.2.17.4: Tekke Cami harim görünüşü (Altın, 2015)

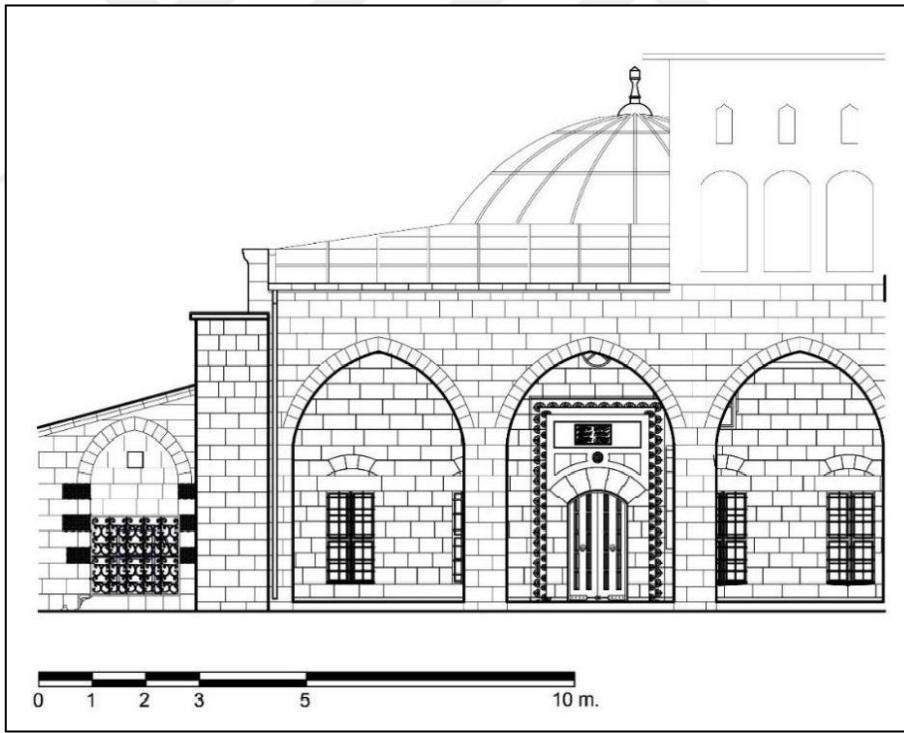
Mihrap, güney cephenin orta kısmında bulunmaktadır. Tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılarak yapılmıştır. Kavsara kısmında mukarnas dizisi bulunmaktadır. Niş şeklinde yapılan mihrap dekoratif kemerlidir. Mihrabın batısında minber bulunmaktadır. Köşk şeklinde yapılmıştır. Batı tarafında bulunan merdivenden ulaşım sağlanmaktadır. 1675 yılında cami olarak hizmet vermeye başlayınca minber sonradan yapılmıştır (Altın, 2015). Caminin müezzin mahfili ve vaaz kürsüsü yoktur.

Tekke Cami tamamen beyaz renkli taş ile yapılmıştır. Renkli taş kullanımı harim giriş kapısında, mihrap ve ayaklarda karşımıza çıkmaktadır.

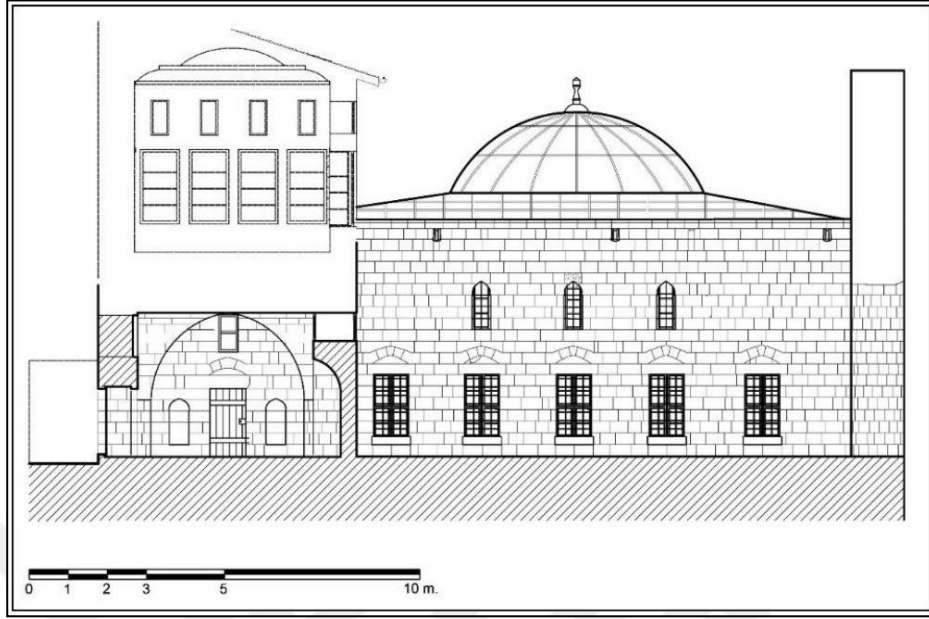
Tekke Cami'nin cepheleri karşılıklı olarak birbirinin simetriğidir. Kuzey cephenin ortasında bulunan giriş açıklığı sade olarak yapılmıştır. Basık kemerli yapılan

giriş açıklığı pervazında ve kemer kısmında tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Kapının kenarlarında süsleme yapılmıştır. Alın kısmında siyah renkli taş ile yapılan çerçeve içine pembe renkli taş döşenmiştir ve kitabe bulunmaktadır. Bu cephede dört adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Kenarlarda bulunan pencereler tek katlı diğerleri çift katlıdır. İkinci kattaki pencereler sivri kemerlidir ve ebat olarak küçüklerdir (Şekil 4.1.2.17.5). Batı ve doğu cephesinde beş adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Kenarlardaki pencereler dikdörtgen şeklindedir. Ortada bulunan pencereler iki katlı olarak yapılmıştır. Üst katta denk gelen pencereler sivri kemerlidir (Şekil 4.1.2.17.6). Güney cephesi kuzey cephenin simetriğidir (Şekil 4.1.2.17.7).

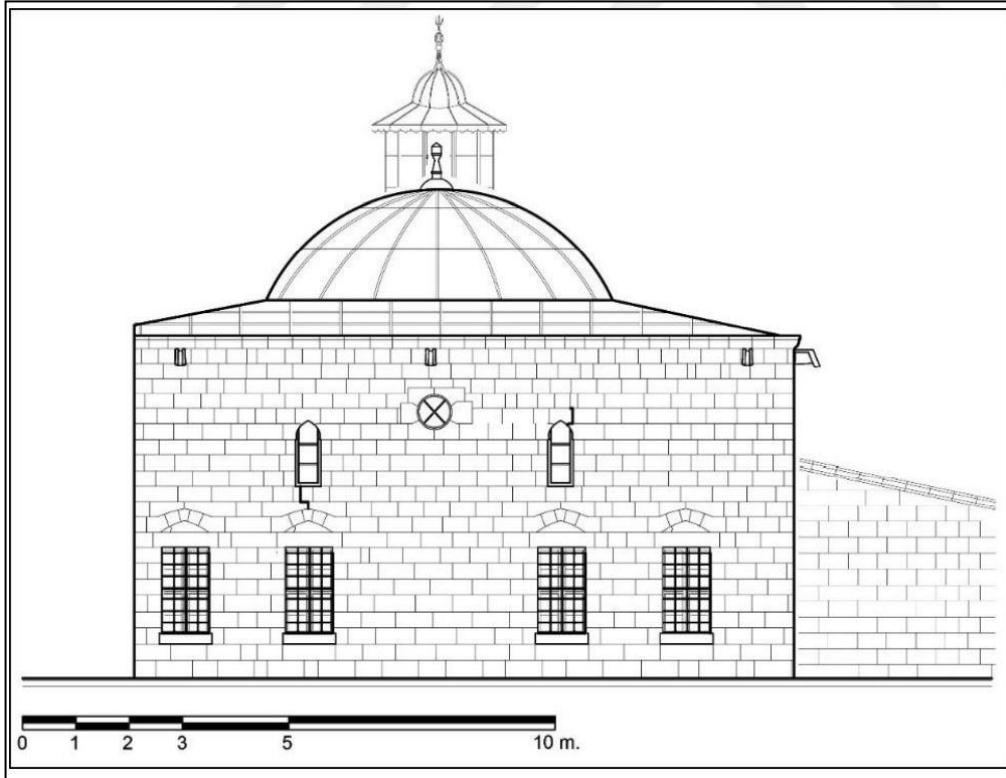
Caminin minaresi avlu giriş kapısının üzerinde bulunmaktadır. Minarenin kaidesi yoktur. Silindirik gövdeli, tek şerefeli ve şemsiye külahlıdır. 1820 yılında minare inşa edilmiştir (Altın, 2015). Minarenin kapısı güneyde ve yuvarlak kemerlidir. Şerefe kısmı sekizgendir ve üzeri şemsiye külah ile kapalıdır (Şekil 4.1.2.17.8, Şekil 4.1.2.17.9).

Şekil 4.1.2.17.5: Tekke Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.17.6: Tekke Cami batı cephesi (V.G.M.A.)

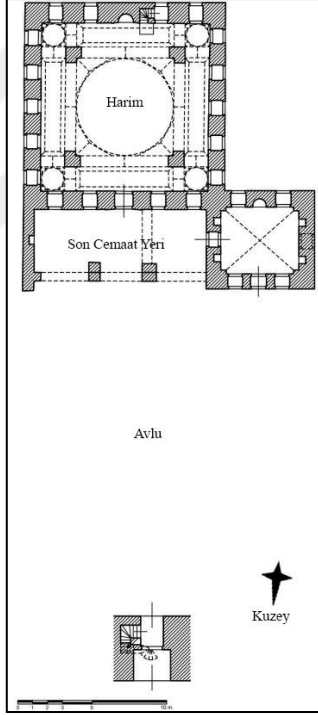
Şekil 4.1.2.17.7: Tekke Cami güney cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.17.8: Tekke Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.17.9: Tekke Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Tekke Cami	
Yapım Yılı	1638	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Suyabatmaz Mahallesi, 27010	 Tekke Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Kare Planlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Tekke Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Kubbe- Aynalı Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var /Sekizgen Planlı	
Minare Sayısı	Bir / Kaide kısmı yoktur, silindirik gövdeli, şerefe kısmı dairesel, şemsiye külahlı	

Tablo 4.1.2.17.1: Tekke Cami Bilgileri

4.1.2.18. Bekir Bey Cami

Şahinbey ilçesi, Bekir Bey mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.18.1). 1585 tarihli vakfiyede Süleyman Oğlu Şeyh adında birinin yer altında bir mescit ve kastel yaptığı yazmaktadır (Güzelbey, 1984). Şer-i sicillerinde yazılana göre yerin üstüne de bir mescit yapılmış ancak kimin yaptığı ve ne zaman yapıldığı hakkında bilgi yoktur (Altın, 2015). 1648 yılında camiye çevrilmiş ve yer altındaki mescit önemi yitirdiği için 1651 yılında kapatıldığı kayıt edilmiştir (Çam, 2006). 1655 yılında Bekir Bey tarafından onarılıp genişletilmiştir (Güzelbey, 1984). Antep Harbi'nde cami zararlar görmüş ve 1989 yılında onarılmıştır (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.18.1: Bekir Bey Cami konumu (2024)

Cami, düz bir arazi üzerine tamamen kesme taş kullanılarak yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Caminin kuzeyinde avlusu bulunmaktadır. Avluya kuzey taraftan açılmış iki giriş kapısı vardır. Avlu zemininde genel olarak siyah renkli kesme taş kullanılmış aralarda beyaz renkli taş görülmektedir. Avlu giriş kapılarının arasında abdest alma yeri bulunmaktadır. Burası tamamen kesme taş ile yapılmış üst örtü olarak kubbe yapılmıştır. Kubbeyi taşıyan dört serbest ayak vardır ve ayakları birbirine bağlamak amacıyla dört sivri kemer atılmıştır. Burası avlu zemininden bir basamak yüksektedir. Avlunun batı tarafında iki katlı medrese bulunmaktadır. Caminin batı tarafı sokağa bakmaktadır (Şekil 4.1.2.18.2).

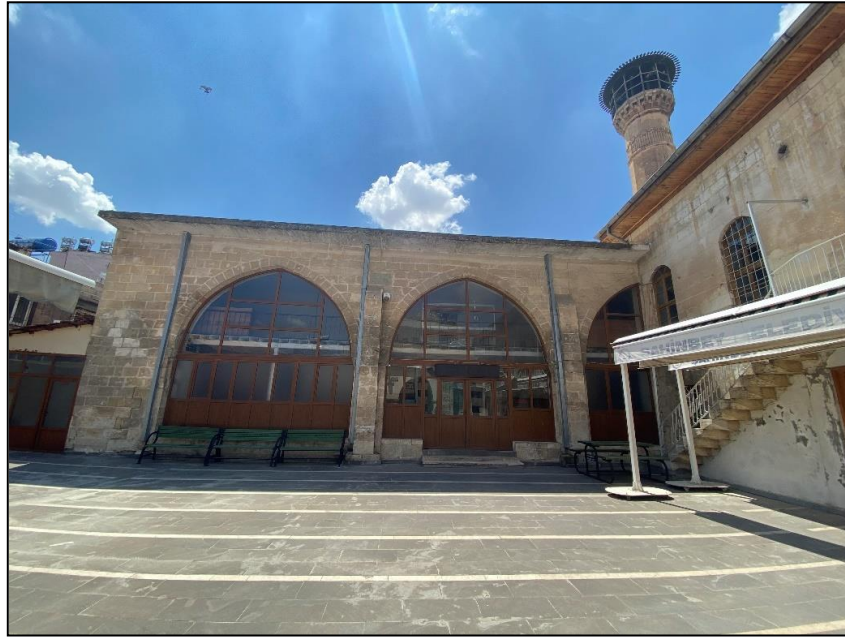
(a)

(b)

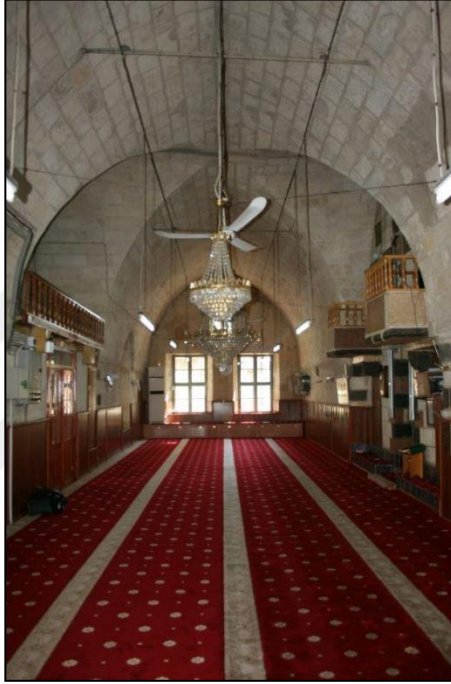
Şekil 4.1.2.18.2: Bekir Bey Cami (a) medrese, (b) avlu genel görünümü (2023)

Son cemaat yeri üç kemer gözlü ve düz damlı olarak inşa edilmiştir. Doğu ve batı tarafı duvar ile kapatılmıştır. Serbest ayaklar dikdörtgen şeklinde yapılmış güney ve kuzey yönünün de payandalar ile desteklenmiştir. Ayakların arası ahşap doğrama kullanılarak cam ile kapatılmıştır. Güneybatı köşesinde minare vardır. Son cemaat yerinin batı tarafında bulunan medrese batı tarafındaki kemer gözünü kapatmaktadır. (Şekil 4.1.2.18.3).

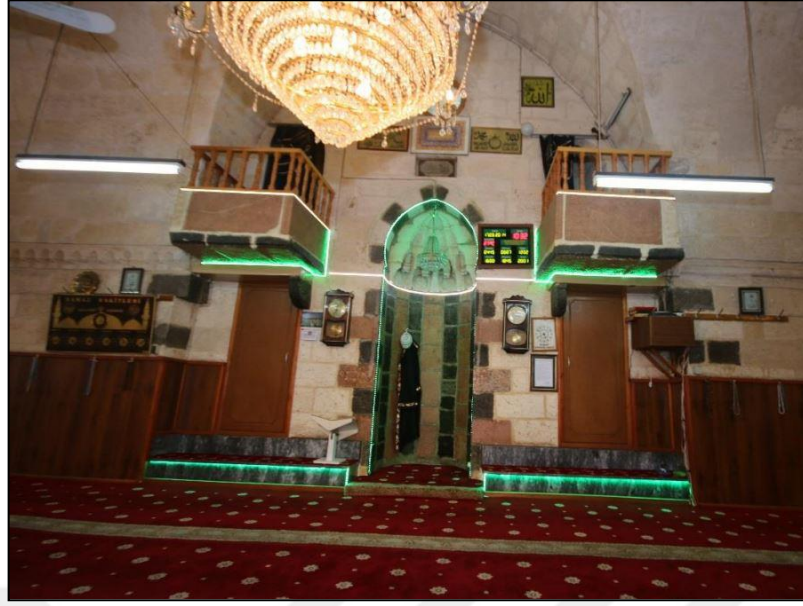
Şekil 4.1.2.18.3: Bekir Bey Cami son cemaat yeri görünümü (2023)

Bekir Bey Cami, mihraba paralel tek sahınlı plan tipine sahiptir. Üst örtü olarak mihrap önünde çapraz tonoz yanlarda beşik tonoz kullanılmıştır. Güney ve kuzey duvarı diğer duvarlara göre kalındır. Harime giriş mihrap aksında bulunan giriş kapısından yapılmaktadır. Giriş kapısının hemen üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Buraya ulaşım girişin doğusunda bulunan merdiven ile sağlanmaktadır. Kuzeyde, batıda ve doğuda; alt katta ikişer adet, üst katta birer adet pencere bulunmaktadır. Kuzey ve batıda bulunan pencereler sivri kemerli niş içerisinde (Altın, 2015). Mihrabın üzerinde bulunan pencere yuvarlak diğer pencereler dikdörtgen formudur (Şekil 4.1.2.18.4).

Şekil 4.1.2.18.4: Bekir Bey Cami harim genel görünümü (Altın, 2015)

Mihrap, on altıgen planlı ve renkli taş işlemleri görülmektedir. Sivri kemerli olarak niş şeklinde yapılan yerin kemer kısımlarında siyah-beyaz taş sıralı olarak kullanılmıştır. Pervaz kısımlarında siyah-pembe renk taş işçiliği görülmektedir. Kavsara kısmı dört sıra mukarnaslıdır. Nişin iç kısmında dikey olarak döşenmiş siyah-pembe renkli taşlar vardır. Minber, mihrabın batısındadır. Köşk şeklindedir ve taştan yapılmıştır. Taş korkuluğun üzerine ahşap korkuluk yapılmıştır. Buraya alt kısmında bulunan kapıdan ulaşım sağlanmaktadır. Burayı aydınlatması amacıyla güney cephesinde küçük pencereler görülmektedir. Mihrabın doğusunda vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Vaaz kürsüsü, minberin simetriğidir (Şekil 4.1.2.18.5).

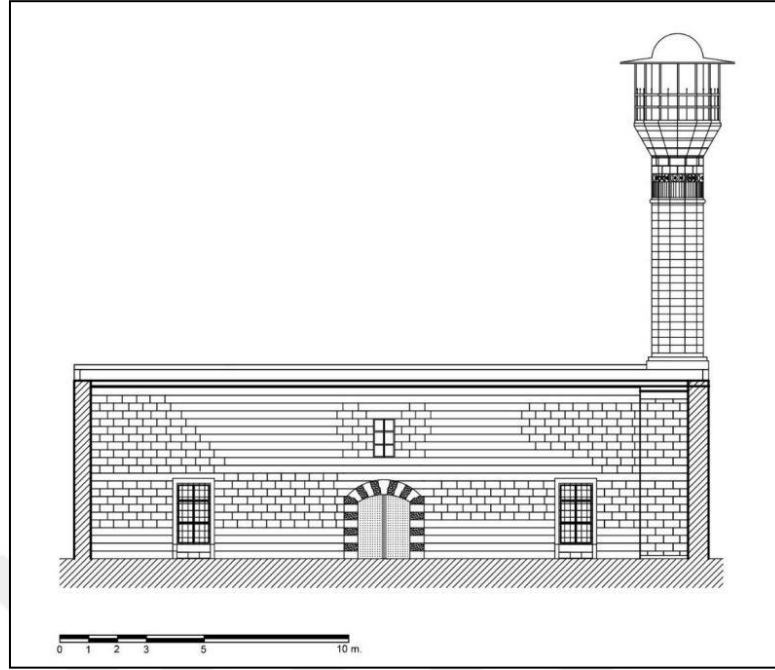

Şekil 4.1.2.18.5: Bekir Bey Cami mihrap, minber ve vaaz kürsüsü görünümü (Altın, 2015)

Cami genel olarak beyaz renkli kesme taş kullanılarak yapılmıştır. Camide renkli taş kullanımı süsleme amacıyla kullanılmıştır.

Bekir Bey Cami cepheleri genel olarak sadedir. Kuzey cephesinin ortasında basık kemerli giriş açıklığı bulunmaktadır. Pervaz ve kemer kısmında siyah-beyaz taş sıralı olarak kullanılmıştır. Kapının üstünde dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Kapının iki yanında birer adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Pencere dikdörtgen niş içerisinde (Şekil 4.1.2.18.6). Doğu ve batı cephesinde pencereler iki katlı olarak yapılmıştır. Pencere alt katta ikişer adet üst katta birer adet olacak şekilde yapılmıştır. İki cephe arasında pencere boyutlarında farklılık görülmektedir. Güney cephesi binalar ile kapalıdır.

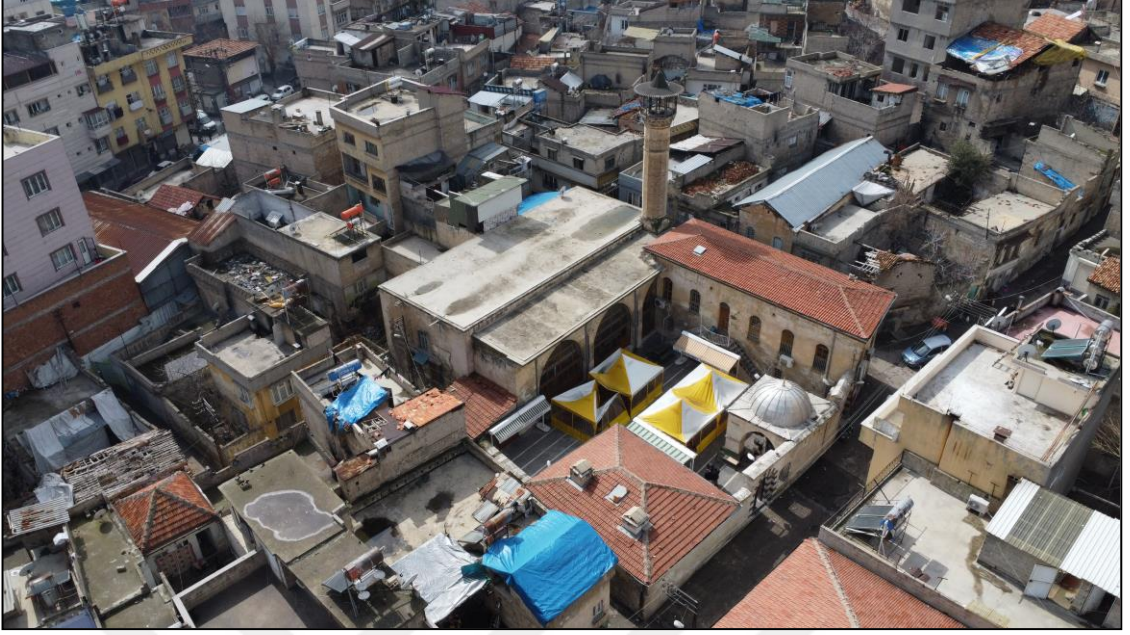
Bekir Bey Cami'nin minaresi Antep Harbi sırasında yıkılmıştır ve daha sonra aslına uygun yapılmıştır (Altın, 2015). Tamamen beyaz renkli kesme taş ile yapılan minarenin kapısı basık kemerlidir ve doğu tarafındadır. Kare kaideli, on ikigen gövdelidir. Gövdenin üst kısmında süslemeler görülmektedir. Şerefenin altında sade şekilde yapılaş süslemeler görülmektedir. Şerefe kısmının korkulukları ahşaptandır. Petek kısmı ahşap olarak yapılmıştır ve üst örtüsü şemsiye şeklindedir (Şekil 4.1.2.18.7, Şekil 4.1.2.18.8).

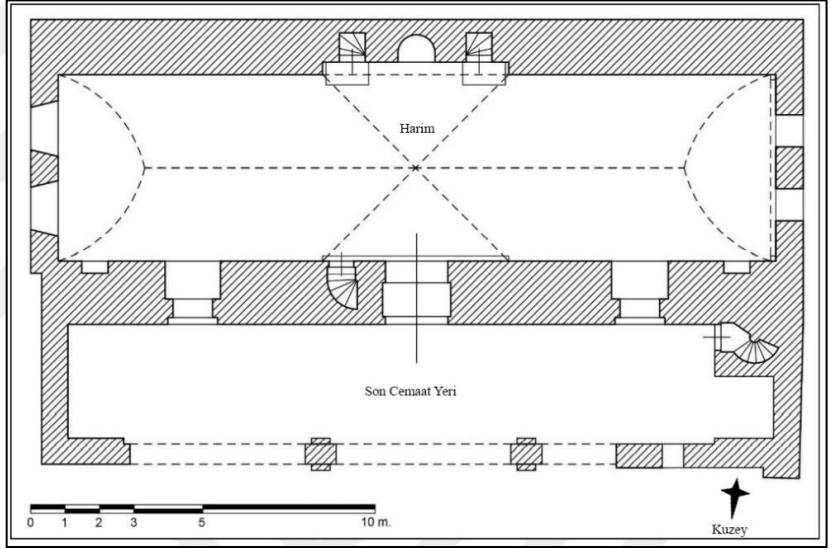
Şekil 4.1.2.18.6: Bekir Bey Cami kuzey cephesi görünümü (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.18.7: Bekir Bey Cami minare görünümü (2023)

Şekil 4.1.2.18.8:Bekir Bey Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Bekir Bey Cami	
Yapım Yılı	1638	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Bekirbey Mahallesi, Çobanoğlu Sokak, No:10 27400	 Bekir Bey Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, Tek Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Bekir Bey Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tonoz- Beşik Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var /Kare Planlı	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, on ikigen gövdeli, on ikigen planlı şerefe, şemsiye külahlı	

Tablo 4.1.2.18.1: Bekir Bey Cami Bilgileri

4.1.2.19. Ahmet Çelebi Cami

Şahinbey ilçesi, Ulucanlar mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.19.1). Cami Şeyh Ramazan tarafından yaptırılmıştır (Çam, 2006). Evliya Çelebi seyahatnamesinde bu caminin adını geçirmektedir (Altın, 2015) ve 1671 yılında şehri ziyaret ettiğinde caminin inşaat halinde olduğu düşünülmektedir (Altın, 2015). 1950’lilerde kırma çatı yapılmıştır ve 1986 yılında eskiyen taşlar değiştirilerek küçük bir onarım geçirmiştir (Altın, 2015). 1994 ve 2010 yılında onarım geçirmiştir. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

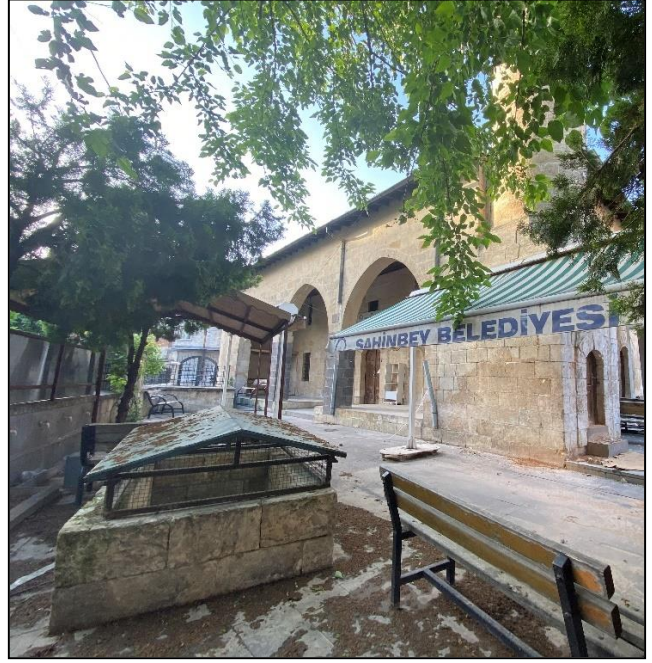

Şekil 4.1.2.19.1: Ahmet Çelebi Cami konumu (2024)

Caminin kuzeyinde küçük avlusu bulunmaktadır. Avlunun alt kısmında kastel bulunmaktadır. Kastelin kapısı doğu tarafındadır ve sokağa açılmaktadır. Burayı aydınlatması amacıyla avludan ışık sağlayan bir delik bulunmaktadır. Avlu zemini tamamen siyah renkli kesme taş kullanılarak döşenmiştir. Avluya giriş kuzey cephede bulunan açıklıktan yapılmaktadır (Şekil 4.1.2.19.2).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.19.2: Ahmet Çelebi Cami (a) kastel, (b) avlu görünümü (2023)

Son cemaat yeri, üç sivri kemer gözlüdür. İki serbest ayak ve duvara bitişik iki ayak üst örtüyü taşımaktadır. Üst örtüsü düz dam şeklindedir. Dikdörtgen planlı serbest ayakların alt kısımlarında tamamen siyah renkli taş kullanılmıştır. Harim giriş kapısının olduğu kemer gözü bir basamak düşüktür. Son cemaat yerinin kuzeybatısında minare bulunmaktadır. Minareden dolayı bu alanın batı cephesine küçük bir pencere açılmıştır. Doğu cephesi tamamen duvar ile kapatılmıştır. (Şekil 4.1.2.19.3).

Şekil 4.1.2.19.3: Ahmet Çelebi Cami son cemaat yeri görünümü (2023)

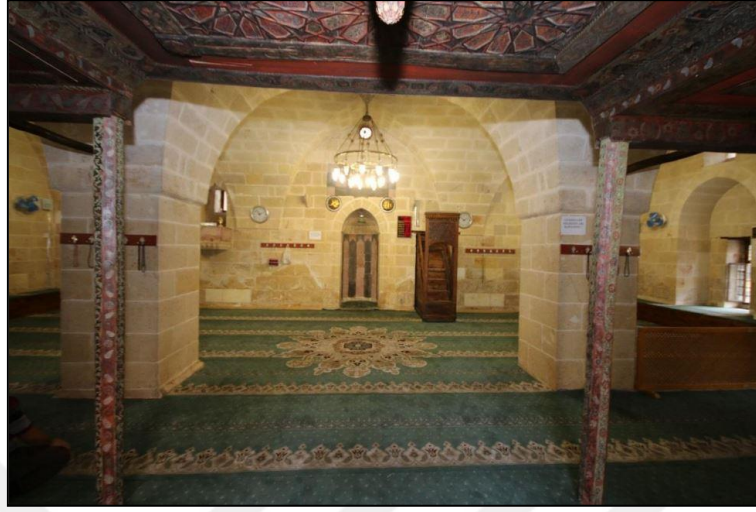
Harim kısmı mihraba paralel iki sahnalı ve üç kemer gözlüdür. Üst örtü olarak altı adet çapraz tonoz kullanılmıştır. Harimin orta kısmında iki adet kare kesitli serbest ayak bulunmaktadır. Duvara gömülü olarak bulunan ayaklar taşıntı yapmamıştır. Harime giriş kuzeyden ve kuzeybatıda bulunan açıklıktan yapılmaktadır. Her kemer gözünün orta kısmına denk gelen iki katlı pencere bulunmaktadır. Kuzeybatı da bulunan merdivenden dolayı bu kemer gözünde pencere kaydırılmıştır ve burada bulunan pencere diğerlerinden farklı olarak bir niş içerisinde değildir. Giriş kapısının üzerinde dikdörtgen şeklinde pencere, mihrabın üzerinde yuvarlak şeklinde pencere bulunmaktadır (Altın, 2015). Mihrap aksındaki girişin üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Galeri katı olarak kullanılan alana ulaşım kuzeybatıda bulunan merdivenden ve ana girişin doğusunda bulunan merdivenden sağlanmaktadır. Galeri katı cami de süsleme olarak en çok dikkat çeken kısımdır (Şekil 4.1.2.19.4).

Şekil 4.1.2.19. 4: Ahmet Çelebi Cami harim görünüşü (Altın, 2015)

Mihrap, sivri kemerli ve on altıgen planlıdır. Kavsara kısmında mukarnas dizisi görülmektedir. Nişin iç kısmı dikey olarak yerleştirilmiş pembe ve siyah renkli taşlar görülmektedir. Taşlar dikey olarak döşenmiştir. Pervazlarında ve kemer kısmının yüzünde süslemeler görülmektedir. Mihrabın alınlık kısmında kitabe bulunmaktadır. Minber, mihrabın batısındadır. Minber, duvarda bulunan niş içerisine yerleştirilmiştir ve ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır. Mihrabın doğusunda vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Köşk tipinde inşa edilen vaaz kürsüsüne nişte bulunan merdivenden

ulaşım sağlanmaktadır. Bu alanı aydınlatması amacıyla küçük dikdörtgen şeklinde bir pencere güney cephede açılmıştır (Şekil 4.1.2.19.5).

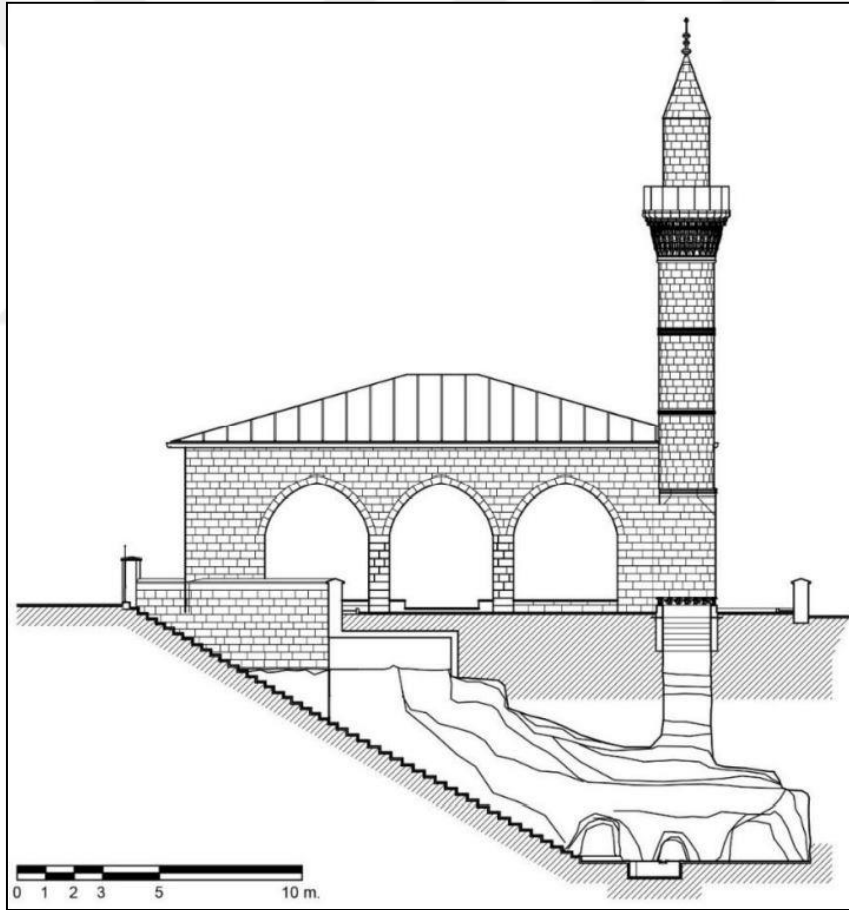
Şekil 4.1.2.19.5: Ahmet Çelebi Cami mihrap ve minber görünümü (Altın, 2015)

Camide tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Renkli taşın süsleme amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Pencere pervazlarında siyah renkli taş, mihrap nişinde siyah-pembe renkli taş kullanımı görülmektedir.

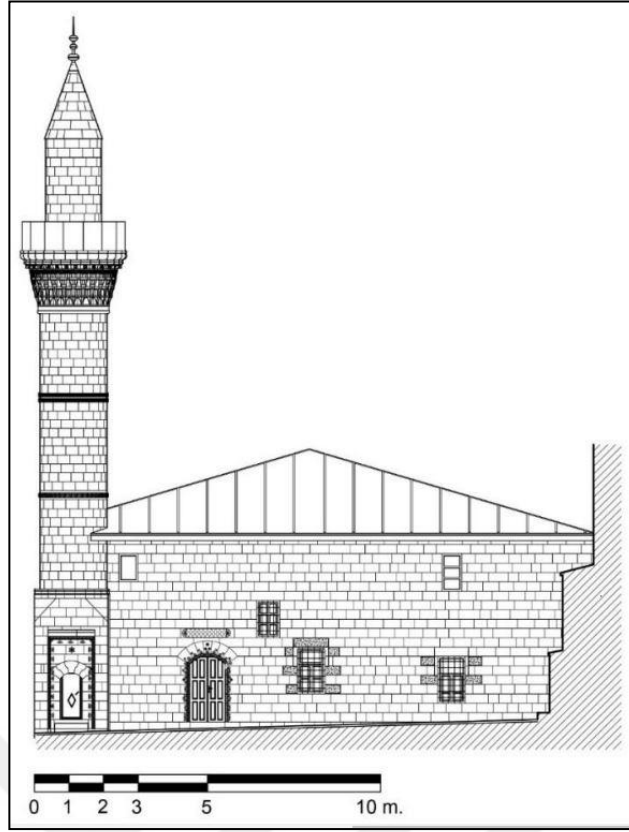
Ahmet Çelebi Cami cepheleri genel olarak sadedir. Kuzey cephesinde basık kemerli harim giriş kapısı bulunmaktadır. Kapının pervazlarında beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Giriş kapısının üzerinde dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Harim giriş kapısının doğusunda ve batısında iki katlı dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Pencereler sadedir. Kapının iki yanında birer adet mihrabiye vardır. Mihrabiyeler, derin olmayan niş şeklinde ve kenar kısımlarında bezemeler gözükmektedir (Şekil 4.1.2.19.6). Batı cephesinde harim giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapı ana giriş kapısından daha küçük ve basık kemerlidir. Kapının pervazında bezemeler görülmektedir. Bu cephede üç adet pencere bulunmaktadır. Alt katta bulunan iki adet pencere aynı hizada değildir. Dikdörtgen şeklinde yapılan pencerelerin pervazlarında siyah renkli taş kullanımı görülmektedir. Üst katta denk gelecek şekilde bir adet dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır ve harim kısmında galeri katına çıkan merdiveni aydınlatması amacıyla bir pencere açılmıştır (Şekil 4.1.2.19.7). Güney cephesinde mihrap ve minberin denk geldiği kısımda payanda bulunmaktadır. Bu cephenin doğusunda ve batısında iki katlı dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır ve payandanın üzerine denk gelen bir adet pencere daha vardır (Altın, 2015). Doğu

cephesinde güney tarafında yapılaşma olmuştur. Bu cephede iki katlı iki adet pencere bulunmaktadır. Güney tarafında bulunan pencereler kapatılmıştır. Kuzey tarafta bulunan pencereler dikdörtgen şeklindedir.

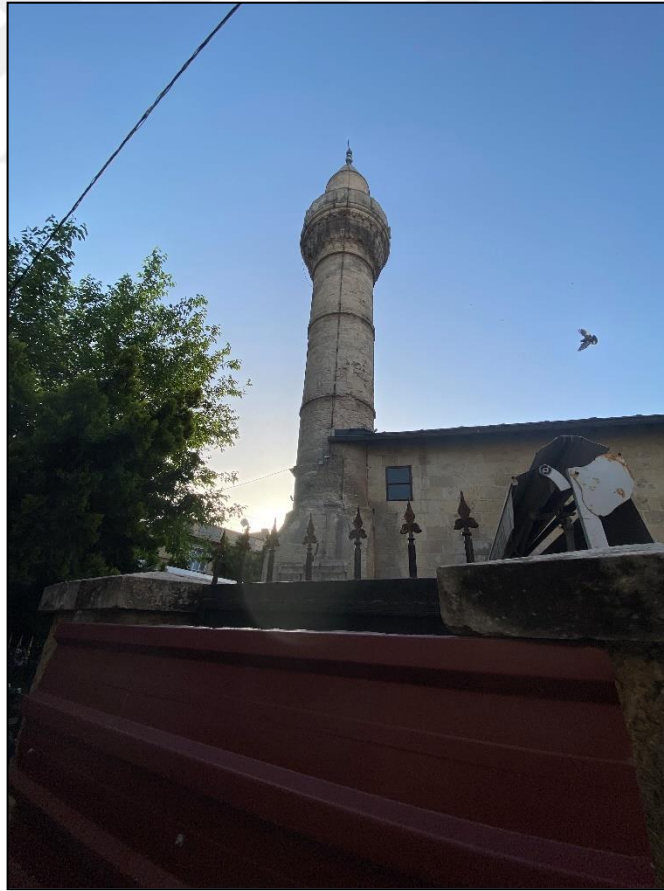
Caminin minaresi kare kaidelidir ve minareye giriş batı cephesinde bulunan basık kemerli kapıdan yapılmaktadır. Kapı avlu zemininden iki basım yukarıdadır ve hafif dikdörtgen nişe alınmıştır. Kare kaidenin üzerindeki pabuç kısmın köşeleri pahlanmıştır. Gövde kısmı silindirik planlıdır ve gövdeyi üç parçaya bölen silmeler görülmektedir. Şerefe altında mukarnas dizileri görülmektedir. Şerefenin korkulukları taşandır. Petek kısmı silindirik planlıdır ve üzerinde konik şeklinde külah bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.19.8, Şekil 4.1.2.19.9).

Şekil 4.1.2.19.6: Ahmet Çelebi Cami kuzey cephesi görünümü (V.G.M.A.)

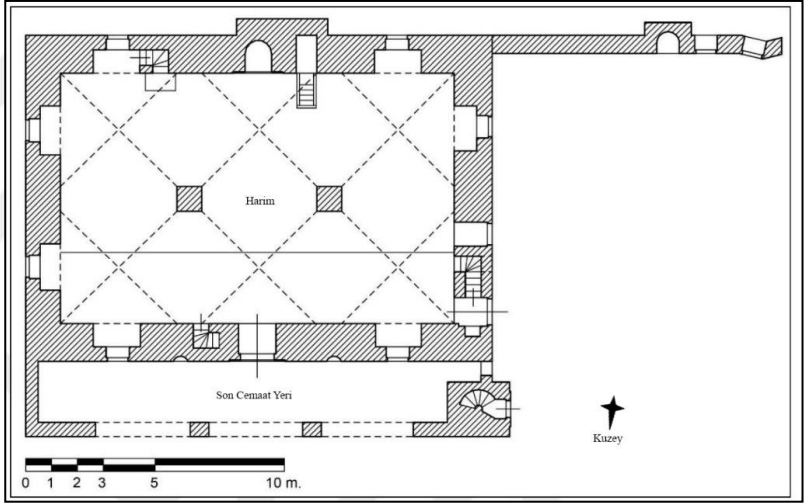
Şekil 4.1.2.19.7: Ahmet Çelebi Cami batı cephesi görünümü (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.19.8: Ahmet Çelebi Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.19.9:Ahmet Çelebi Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Ahmet Çelebi Cami	
Yapım Yılı	1672-73	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Ulucanlar Mahallesi, Ulucanlar Cd., No:30 27300	 Ahmet Çelebi Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harım Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur. Kastel bulunmaktadır.	 Ahmet Çelebi Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, silindirik planlı gövdesi, dairesel şerefeli, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.19.1: Ahmet Çelebi Cami Bilgileri

4.1.2.20. Kozanlı Cami

Şahinbey ilçesi, Kozanlı mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.20.1). 1646-47 tarihli şer'iyye sicilinde yapı mescit olarak geçmektedir (Çam, 2006). Yapının 1677 tarihli şer'iyye sicilinde cami Üstad Ali tarafından yaptırıldığı, 1689 tarihindeki şer'iyye sicilinde Kozanlı Zade Hüseyin Ağa Cami, 1705 tarihli şer'iyye sicilinde Ali Bey adında birisi tarafından yaptırıldığı, 1820 tarihli vakıf yazısında Hacı Mustafa Efendi Cami olarak adı geçmektedir (Güzelbey, 1984). Antep savunması sırasında cami tahrip edilmiş ve 1968 yılına kadar onarılmadan kullanılmış, 1983 yılında küçük onarım geçirmiştir (Çam, 2006). 2007 yılında cami vakıflar tarafından onarım geçirmiştir. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar alışı ve minaresinin üst kısmı yıkılmıştır.

Şekil 4.1.2.20.1: Kozanlı Cami konumu (2024)

Cami düz arazi üzerine inşa edilmiştir. Güney cephesi sokağa, batı cephesi caddeye bakmaktadır. Avluya giriş batı tarafında bulunan basık kemerli kapıdan yapılmaktadır. Kapının pervazları ve kemer kısmında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Giriş kapısı yol kotunun aşağısındadır. Avlunun zemininde siyah-beyaz renkli taşlar döşenmiştir. Son cemaat yerinin ön kısmında iç içe dikdörtgenler oluşturulmuştur. Harim giriş kapısının önüne denk gelen kısımda siyah taş ile kare şekil oluşturulup içerisine farklı renk taşlar kullanılarak motif yapılmıştır. Avlunun doğu cephesi bulunan evlerden dolayı kapalıdır (Şekil 4.1.2.20.2).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.20.2: Kozanlı Cami (a) avlu giriş kapısı, (b) avlu döşemesi (2023)

Son cemaat yeri üç sivri kemer gözlüdür. İki serbest ayak kemerleri taşımaktadır. Doğu ve batı cephesi duvar ile kapatılmış ve batı cephesinde hafif eğrilik görülmektedir. Bu alanın batı cephesinde iki katlı dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Doğu ve batı kenarlarında dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. (Şekil 4.1.2.20.3).

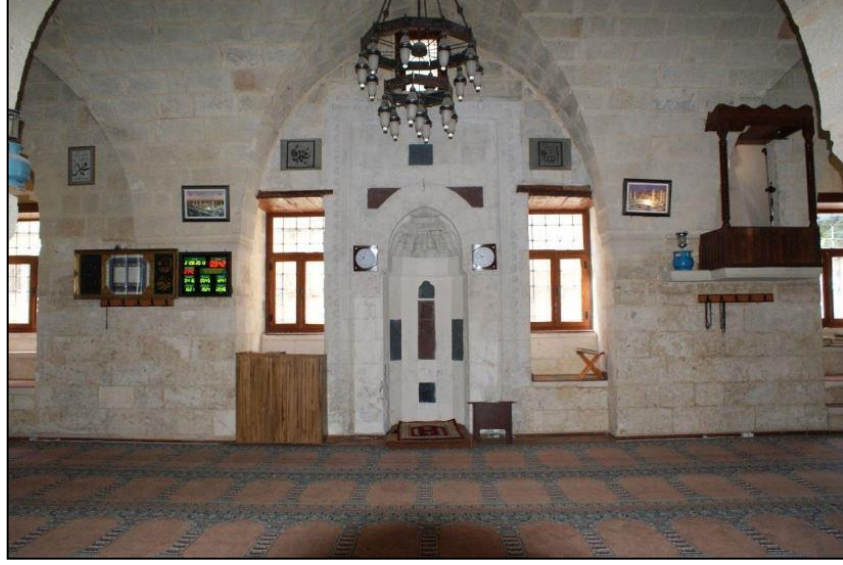
Şekil 4.1.2.20.3: Kozanlı Cami son cemaat yeri (2023)

Caminin harim kısmı iki sahnalı ve üç kemer gözlüdür. Üst örtüsü altı adet çapraz tonozdur. Üst örtüyü taşıyan iki serbest ayak, aynı hizada duvarda çıkıntı yapan iki ayak ve duvara gömülü sekiz ayak bulunmaktadır. Harim kısmına kuzey cephede bulunan basık kemerli kapıdan girilmektedir. Kapının üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Ahşap çıkma şeklinde yapılan mahfille batı tarafında bulunan merdivenden ulaşılmaktadır. Burayı aydınlatması amacıyla dikdörtgen şeklinde bir pencere bulunmaktadır. Bu cephede iki adet iki katlı pencere dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Pencerelevler sivri kemerli niş içerisindeyir. Doğu cephesinde pencerelevler üst kattadır. Batı cephesinde pencerelevler iki katlıdır. Güney cephesinde dört pencere bulunmaktadır. Bu cephede pencerelevler tek katlıdır ve kenarlardaki iki pencere niş içerisindeyir. Mihrabın üzerinde küçük pencere bulunmaktadır. Doğu ve batı cephesinin güney tarafında dolap nişleri bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.20.4).

Şekil 4.1.2.20.4: Kozanlı Cami harim genel görünümü (Altın, 2015)

Mihrap, güney cephenin ortasında sivri kemerli niş içerisindeyir. Genel olarak beyaz renkli taş kullanılmış, bazı kısımlarında renkli taş işçiliği görölmektedir. Nişin iç kısmına dikey olarak yerleştirilmiş siyah-pembe renkli taş görölmektedir. Kavsara kısmında mukarnas dizisi bulunmaktadır. Kemer kısmı beyaz renkli taş ile yapılmıştır. Köseliklere pembe renkli taş yerleştirilmiş ve alınlık kısmında siyah renkli taş bulunmaktadır. Mihrabın çevresinde süslemeler görölmektedir. Mihrabın batısına minber bulunmaktadır. Batı tarafında bulunan pencere nişinin olduğu yerde bulunan merdivenden buraya ulaşım sağlanmaktadır. Dikdörtgen şeklinde taş tablası ve üzerinde ahşap korkuluğu bulunmaktadır. İki adet sütun üst örtüyü taşımaktadır. Mihrabın doğusunda vaaz kürsüsü bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.20.5).

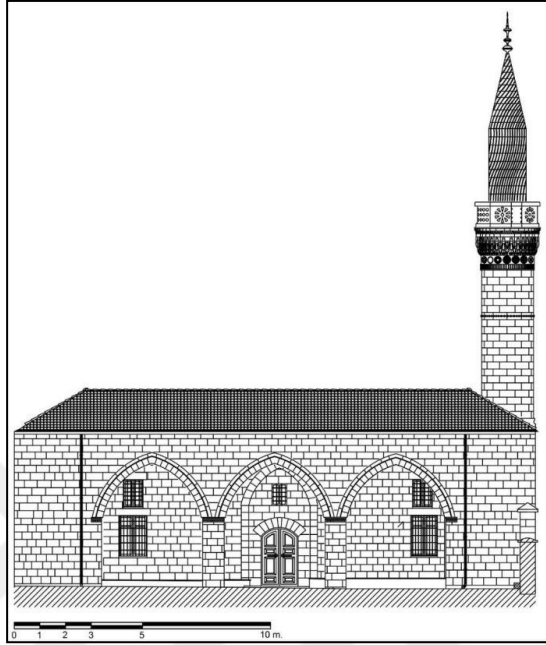
Şekil 4.1.2.20.5: Kozanlı Cami kible yönü görünümü (Altın, 2015)

Caminin inşasında tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Renkli taş kullanımı bu camide belirli yerlerde görülmektedir.

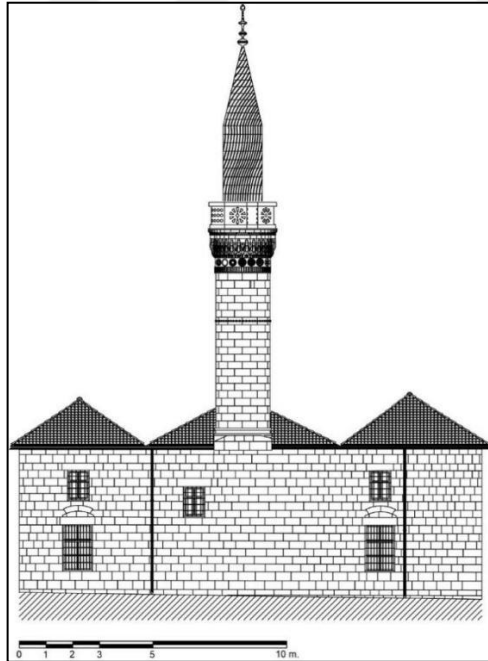
Kozanlı Cami tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılarak yapılmıştır. Kuzey cephenin merkezinde harim giriş kapısı bulunmaktadır. Sade olarak yapılmış kapı sivri kemerli niş içerisinde basık kemerli bir açıklıktır. Kapının üzerinde müezzin mahfilini aydınlatması için dikdörtgen şeklinde bir pencere bulunmaktadır. Giriş kapısının iki yanında iki katlı pencere bulunmaktadır. Pencere dikdörtgen şeklindedir (Şekil 4.1.2.20.6). Batı cephesinin güney tarafında dikdörtgen şeklinde iki katlı pencere bulunmaktadır. Cephenin kuzey tarafında üst kata denk gelecek şekilde koridoru aydınlatması amacıyla bir adet dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır. Bu cephede minarenin kaidesi görülmekte ve cepheden çıkıntı yapmamaktadır (Şekil 4.1.2.20.7), Şekil 4.1.2.20.8). Doğu cephesi yapılarla kapalı olduğu için pencereler sade ve üst katta bulunmaktadır. Güney cephede dört adet tek katlı ve dikdörtgen çerçeveli pencere bulunmaktadır. Cephenin doğusunda ve batısında bulunan pencerelerin üst kısmında hafif şekilde basık kemer görülmektedir. Minber ve mihraba denk gelecek şekilde küçük bir pencere açılmıştır (Şekil 4.1.2.20.9).

Son cemaat yerinin güneybatı köşesinde bulunan basık kemerli kapı caminin minaresine açılmaktadır. Caminin minaresi kare kaideli ve beden duvarından taşıntı yapmamaktadır. Gövde kısmı direk olarak üzerine oturmaktadır. Gövde kısmında çatıya açılan bir kapı bulunmaktadır. Şerefenin altına yakın olan kısmında dairesel bir silme görülmektedir. Şerefe altında süslemeler ve mukarnas dizileri görülmektedir. Şerefe

yuvarlak planlıdır. Şerefenin korkulukları taş malzemeden yapılmıştır. Minarenin petek kısmı günümüzde depremten dolayı yıkılmıştır. Petek kısmı dairesel planlı ve külah kısmına kadar burmalı olarak yapılmış, üzeri konik külah ile örtülmüştür (Altın, 2015) (Şekil 4.1.2.20.10, Şekil 4.1.2.20.11).

Şekil 4.1.2.20.6: Kozanlı Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.20.7: Kozanlı Cami batı cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.20.8: Kozanlı Cami batı cephesi (2023)

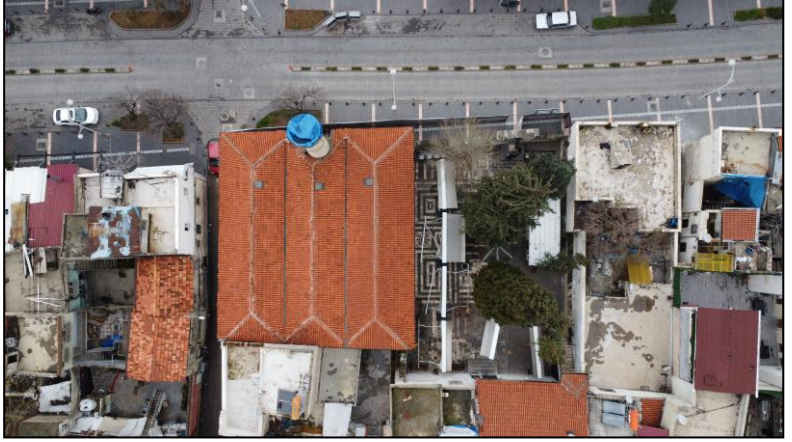
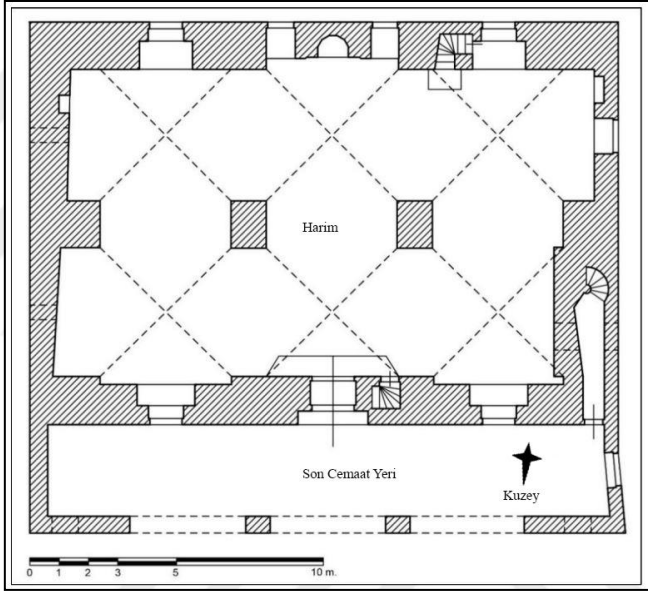
Şekil 4.1.2.20.9: Kozanlı Cami güney cephesi (2023)

Şekil 4.1.2.20.10: Kozanlı Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.20.11:Kozanlı Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Kozanlı Cami	
Yapım Yılı	17. yüzyıl	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Kozanlı Mahallesi, Kastelbaşı Cd., No:50 27010	 Kozanlı Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah ve beyaz renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Kozanlı Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, silindirik planlı gövdeli, dairesel şerefeli, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.20.1: Kozanlı Cami Bilgileri

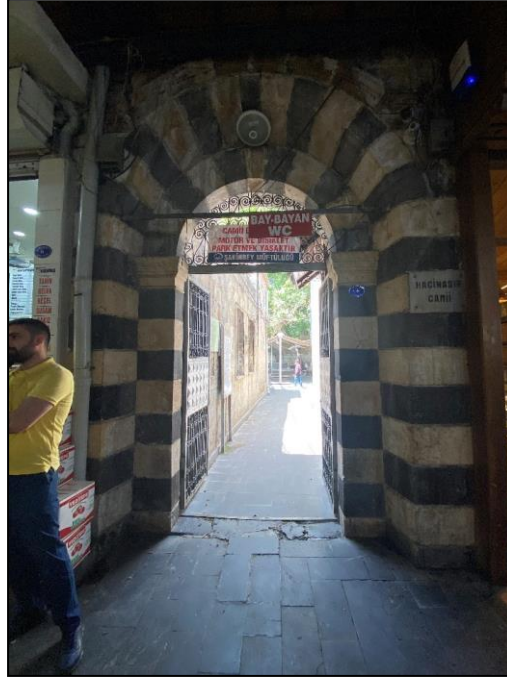
4.1.2.21. Hacı Nasır Cami

Şahinbey ilçesi, Karatarla mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.21.1). 1570 yılında mescit olarak inşa edilmiş ve 1689 yılında camiye çevrilmiştir (Çam, 2006). 1811 yılındaki depremde hasar gördüğü için Hacı Osman ağa tarafından 1812 yılında onarım görmüştür ve günümüzdeki şeklini almıştır (Altın, 2015). Bu onarım sırasında cami tamamen yeniden yapılmıştır (Güzelbey, 1984). Antep Harbi sırasında cami zarar görmüştür. 1923 yılında yapılan tadilatta harimin doğu tarafında bulunan kapısı kapatılmış ve son cemaat yerinin üst örtüsü değiştirilmiştir (Altın, 2015). 6 Şubat 2023 yılında Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.21.1: Hacı Nasır Cami konumu (2024)

Cami eğimli arazi üzerine inşa edilmiştir. Güney cephesi sokağa bakmaktadır. Doğu ve batı cepheleri binalar ile kapatılmıştır. Kuzey cephesinde avlusu bulunmaktadır. Avluya giriş doğuda ve batıda bulunan açıklıklardan yapılmaktadır. Avlu siyah renkli taş ile döşenmiştir. Avlunun orta kısmına avluyu ikiye bölecek şekilde duvar çekilmiştir. Son cemaat yerinin önünde oluşan alanın zemininde süslemeler görülmektedir (Şekil 4.1.2.21.2).

Şekil 4.1.2.21.2: Hacı Nasır Cami doğu cephesi avluya giriş kapısı (2023)

Son cemaat yeri beş kemer gözlü yapılmıştır. Doğu ve batı cepheleri kapalıdır. Dört serbest ayağın kemerin başlangıcına kadar olan kısmında siyah renkli taş kullanılmıştır. Üst örtüsü düz dam şeklindedir. Beş sivri kemer gözünden ortadaki diğerlerinden daha geniş ve yüksektir. Günümüzde kemerlerin arası camekanla kapatılmıştır. Orjinalin de harimden daha kısa olarak yapılan son cemaat yeri daha sonraki onarımlarda beş sıra taş eklenerek yükseltilmiştir (Altın, 2015). Taş kapının denk geldiği kemer gözü bir basamak daha düşüktür (Şekil 4.1.2.21.3).

Şekil 4.1.2.21.3: Hacı Nasır Cami son cemaat yeri (2023)

Harim, dikdörtgen planlı ve iki sahnalı plan tipine sahiptir. On çapraz tonozu taşıyan, dört serbest ayak ve on dört duvara gömülü ayak bulunmaktadır. Serbest ayakların alt kısmında siyah renkli taş kullanılmıştır. Harime üç farklı giriş vardır fakat doğu tarafında bulunan giriş kapatılmıştır. Ana giriş, mihrap ile aynı eksendedir. Girişin üst kısmında müezzin mahfili bulunmaktadır. Buraya ulaşım batıdaki dönel merdiven ile sağlanmaktadır. Ahşap çıkma şeklinde yapılmıştır. Harimi aydınlatan dokuz adet pencere bulunmaktadır. Kuzeyde üç pencere, güneyde altı adet pencere vardır. Pencereleler kemerli niş içerisinde. Küçük tepe pencereleri de bulunmaktadır. Doğu ve batı cephelerinde alt katında pencere yoktur. Harimin kuzey tarafında iki ayrı galeri katı vardır. Galeri katı ahşap dikmeler üzerine oturmuştur (Şekil 4.1.2.21.4).

Şekil 4.1.2.21.4:Hacı Nasır Cami harim genel görünümü (Altın, 2015)

Mihrap, yarım daire planlıdır ve siyah-pembe renkli kesme taş kullanılarak yapılmıştır. Tamamen pembe renkli kesme taş kullanılarak yapılan mihrap siyah renkli taş ile çerçeve içine alınmıştır. Mihrap nişinin içerisinde dikdörtgen şeklinde üç adet siyah renkli kesme taş dik olarak konumlandırılmıştır. Aynı şekilde taş mihrabın kenarlarında da görülmektedir. Kavsara kısmı mukarnassızdır. Siyah ve pembe renkli kesme taş sıralı olarak döşenmiştir. Minber, mihrabın batısında ve köşk şeklindedir. Batı tarafındaki kemer gözünde bulunan merdivenden ulaşım sağlanmaktadır. Açıklığı basık kemerlidir. Taştan çıkma şeklinde yapılmıştır. Üstteki düz örtüyü iki adet sütun taşımaktadır. Mihrabın doğusunda vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Yanındaki kemer gözündeki merdiven ile çıkılmaktadır. Ahşaptan yapılmıştır (Şekil 4.1.2.21.5).

Şekil 4.1.2.21.5: Hacı Nasır Cami mihrap, minber ve vaaz kürsüsü görünümü (Altın, 2015)

Hacı Nasır Cami tamamen beyaz renkli kesme taştan yapılmıştır. Kapı, pencere, ayaklarda ve mihrapta farklı renkte taş kullanımı gözükmemektedir.

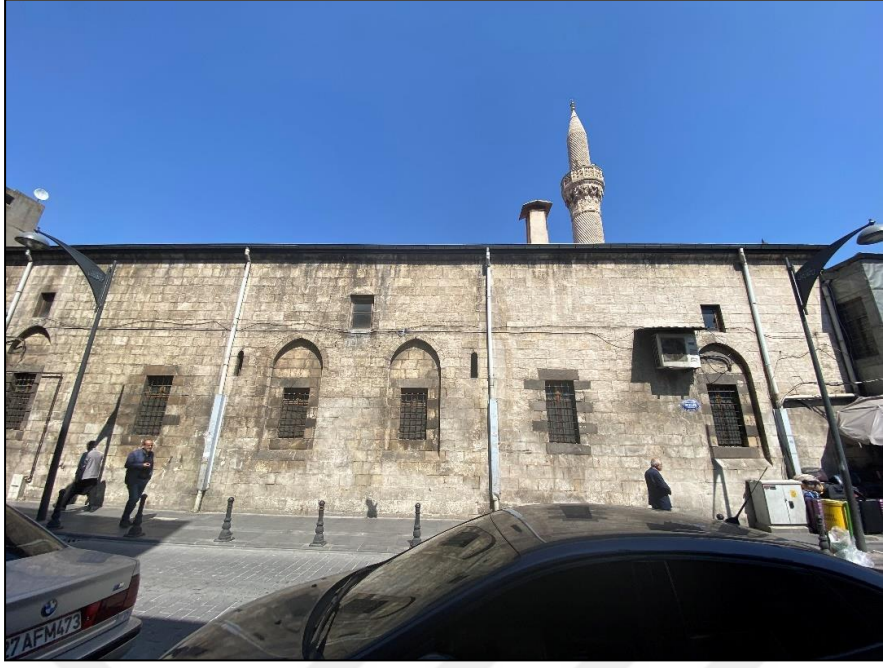
Hacı Nasır Cami'nin cepheleri sadedir. Kuzey cephe de iki adet harime giriş kapısı bulunmaktadır. Taç kapı cepheden hafif dışa taşırılmıştır. Sivri kemerli niş içerisinde basık kemerli bir açıklık yapılmıştır. Nişin kenar kısımlarında siyah, beyaz ve pembe renkli taş dönüşümlü olarak kullanılmıştır. Sivri kemerin olduğu kısım siyah ve beyaz renkli sıralı olarak döşenmiştir. Giriş açıklığının üzerinde dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Bu cephede üç adet pencere sivri kemerli niş içerisinde bulunmaktadır. Sivri kemerli nişlerin içerisine siyah ve beyaz renkle taşlar sıralı olarak döşenmiştir. Pencereilerin üzerinde küçük ebatlarda dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Cephenin doğu tarafında kapı ile pencere arasında mihrabiye bulunmaktadır. Batı tarafında iki pencere arasında mihrabiye bulunmaktadır. Mihrabiyeler yarım sekizgen planlı ve farklı renkli taşlar kullanılarak yapılmıştır. Kavsara kısmında mukarnas dizisi vardır. Nişin pervazlarında da renkli taş işçiliği görülmektedir. Cephenin doğu tarafında basık kemerli bir giriş açıklığı daha bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.21.6). Doğu ve batı cepheleri ticari alanlar ile kapatılmıştır. Bu cephelerde üst katta pencereler bulunmaktadır. Güney cephesinde altı adet pencere alt katta üç adet pencere üst katta bulunmaktadır. Kenarlardaki ve ortada bulunan iki pencere sivri kemerli niş içerisinde

dikdörtgen şeklindedir. Cephedeki pencere pervazlarında siyah ve beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır (Şekil 4.1.2.21.7).

Son cemaat yerinin güneydoğusunda caminin minaresi bulunmaktadır. Tamamen beyaz renkli kesme taştan yapılmıştır. Kaideye basık kemerli kapısı vardır ve batı tarafına açılmaktadır. Pabucun üst kısımları pahlanmıştır. Gövde kısmı silindirik planlıdır. Gövde tamamen burmalı olarak yapılmıştır. Şerefenin alt kısmına kadar yapılmıştır. Şerefe altında beş sıra mukarnas dizisi vardır ve on ikigen planlıdır. Petek kısmındaki süslemeler gövde ile aynıdır. Petek kısmının üstü konik külah ile örtülmüştür (Şekil 4.1.2.21.8, Şekil 4.1.2.21.9).

Şekil 4.1.2.21.6: Hacı Nasır Cami kuzey cephesi (Altın, 2015)

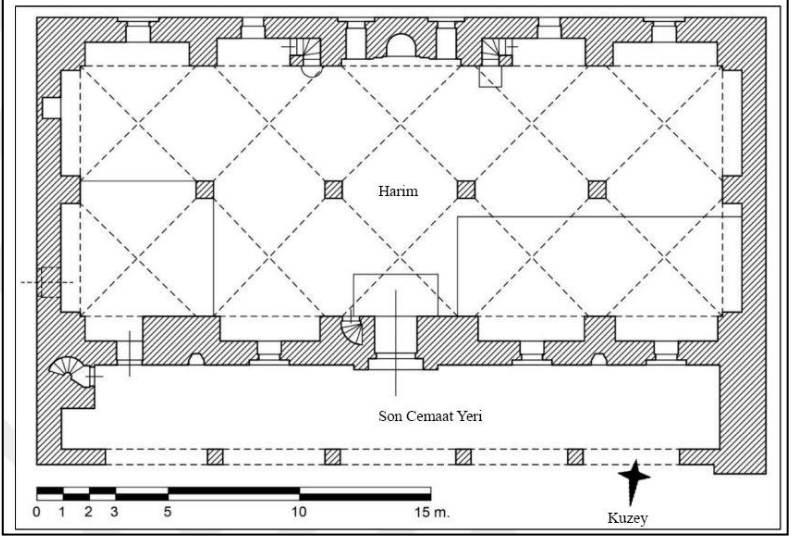
Şekil 4.1.2.21.7: Hacı Nasır Cami güney cephesi (2023)

Şekil 4.1.2.21.8: Hacı Nasır Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.21.9:Hacı Nasır Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Hacı Nasır Cami	
Yapım Yılı	1570	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Karatarla Mahallesi, Nuhoglu Sokak No:6, 27010	 Hacı Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, Beş Sahınlı Avlu: Var. Avlu zemini siyah renkli kesme taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Hacı Nasır Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Beş Kemer Gözlü	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, silindirik planlı gövdesi, on ikigen planlı şerefesi, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.21.1: Hacı Nasır Cami Bilgileri

4.1.2.22. Kılınçoğlu Cami

Şahinbey ilçesi, Kılınçoğlu mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.22.1). Yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Kapısında yazan kitabeye göre 1739 yılında yapılmış ve banisi Kılınçoğlu Hamza Bey'dir. Mescit olarak inşa edildiği daha sonra minber eklenerek camiye dönüştürüldüğü bilinmektedir (Çam, 2006). Antep Harbi sırasında diğer camilerin onarımı için cami şahıssa satılmış, halka bırakılmıştır. Halk para toplayarak camiyi batı ve kuzey yönünde genişletmiştir (Güzelbey, 1984). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.22.1: Kılınçoğlu Cami konumu (2024)

Cami hafif eğimli arazi üzerine inşa edilmiştir. Günümüzde tamamen tahrip olan yapının çevresinde yapılaşma görülmemektedir. Kuzeyinde bulunan küçük avlusuna giriş kapısı bulunmamaktadır. Sadece batı tarafında bulunan açıklık vardır. Avlu zeminine karo döşenmiştir. Avlunun kuzey duvarında abdest alma yeri bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.22.2).

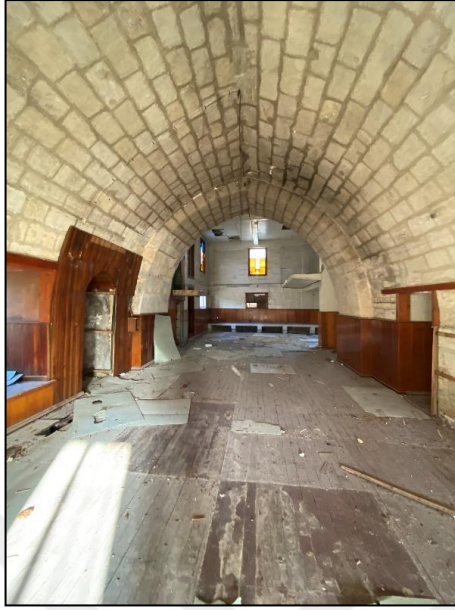
Şekil 4.1.2.22.2: Kılınçoğlu Cami avlu görünümü (2023)

Son cemaat yeri iki tane ve özgün değildir. Cephesi avluya bakan son cemaat yeri beş sivri kemer gözlüdür. Bu kısım beyaz renkli boya ile boyanmıştır. Batı ve doğu cepheleri duvar ile kapatılmıştır. Doğu cephesinde çift katlı dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Batı cephesinde bir oda bulunmakta ve odayı aydınlatan küçük dikdörtgen bir pencere bulunmaktadır. Burada da pencere çift katlıdır. Üst kata denk gelen pencere alt kattan daha büyüktür. Burada ara kat atılmıştır. İkinci son cemaat yerinde doğuda bir adet dikdörtgen şeklinde pencere vardır. Batı tarafında basık kemerli minareye giriş kapısı ve harime giriş kapısı bulunmaktadır. Bu alanın kuzey duvarında basık kemerli bir giriş kapısı ve üzerinde dikdörtgen şeklinde bir adet pencere vardır. Kapının doğusunda ve batısında ikişer adet, dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Çift katlı olan pencereler yuvarlak kemerli niş içerisinde (Şekil 4.1.2.22.3).

Şekil 4.1.2.22.3: Kılınçoğlu Cami ikinci cemaat yeri giriş açıklığı (2023)

Kılınçoğlu Cami'nin harim kısmı enine dikdörtgen planlı ve tek sahınlıdır. Üst örtü olarak sivri beşik tonoz kullanılmıştır. Doğu ve batı tarafında büyük sivri kemerler bulunmaktadır. Harime kuzey taraftan iki farklı giriş bulunmakta ve batı tarafı genişletildiği için orta kısımdaki son cemaat yerinin batı tarafından da bir giriş verilmiştir. Doğu cephesinde dikdörtgen şeklinde iki pencere bulunmaktadır. Batı cephesinde iki adet dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Güney cephesinde mihrabın doğusunda bir pencere bulunmaktadır. Cephenin batı tarafında iki katlı pencere bulunmaktadır. Batıya doğru genişletilen alana asma kat yapılmıştır. Harim duvarları 1m. kadar ahşap ile kaplanmıştır (Şekil 4.1.2.22.4).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.22.4: Kılınçoğlu Cami harim genel görünüşü (2023)

Mihrap, güney cephe sivri kemerli yarım daire niş şeklindedir. Tamamen ahşap ile kaplanmıştır. Minber, mihrabın batısında köşk tipinde yapılmıştır. Altındaki kapıdan ulaşım sağlanmaktadır. Yuvarlak kemerli bir çıkış açıklığı vardır. Vaaz kürsüsü yoktur (Şekil 4.1.2.22.5).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.22.5: Kılınçoğlu Cami (a) mihrap, (b) minber görünüşü (2023)

Cami moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Diğer Gaziantep camilerinden farklı olarak bu camide gri renkli kesme taş kullanılmıştır. Cami batı yönünde genişletilmiştir. Cami genel olarak süslemeden uzak sade olarak inşa edilmiştir.

Caminin cepheleri oldukça sadedir. Kuzey cephesinde harime giriş ve batısında sonradan kapıya dönüştürülen ikinci girişi mevcuttur. Cephe yarısına kadar ahşap ile kaplanmıştır ve üst kısımları da boyanmıştır (Şekil 4.1.2.22.6). Doğu cephesinde iki adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.22.7). Batı cephesi sonradan eklenmiştir. Cepheye tamamen boya yapılmış ve çift katlı, dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.22.8). Güney cephesinde doğu tarafında taş, batı tarafında boya gözükmemektedir. İki adet tek katlı pencere bulunan cephede batı tarafına yapılan ek ile çift katlı dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır (Şekil 4.1.2.22.9).

İkinci son cemaat yerinin kuzeybatı köşesinde caminin minaresi bulunmaktadır. Minarenin kaidesi kare planlıdır. Kaide ve pabuç kısmı cami daha sonradan genişletildiği için caminin minaresi yapı içerisinde kalmıştır (Altın, 2015). Gövde kısmı on ikigen planlıdır. Bu kısımda içeriği aydınlatması için küçük pencereler açılmıştır. Gövdenin üst kısmında süslemeler görülmektedir. Şerefe altında mukarnas dizisi bulunmaktadır. Korkuluk kısmı taştan yapılmıştır. Petek kısmı dairesel planlıdır ve üst kısmı konik külahlıdır (Şekil 4.1.2.22.10, Şekil 4.1.2.22.11).

Şekil 4.1.2.22.6: Kılınçoğlu Cami kuzey cephesi (2023)

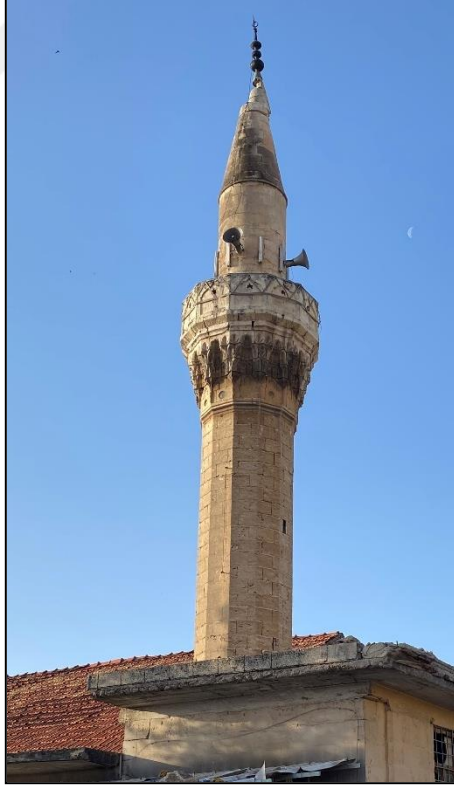
Şekil 4.1.2.22.7: Kılınçoğlu Cami doğu cephesi (2023)

Şekil 4.1.2.22.8: Kılınçoğlu Cami batı cephesi (2023)

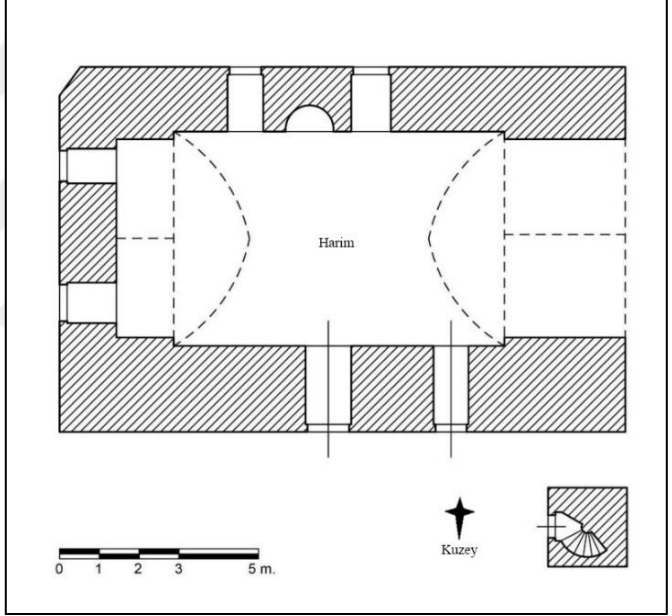
Şekil 4.1.2.22.9: Kılınçoğlu Cami güney cephesi (2023)

Şekil 4.1.2.22.10: Kılınçoğlu Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.22.11: Kılınçoğlu Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Kılınçoğlu Cami	
Yapım Yılı	1739	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Kılınçoğlu Mahallesi, Piroğlu Sokak, No:7 27300	 Kılınçoğlu Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, Tek Sahınlı Avlu: Var. Amorf formludur.	 Kılınçoğlu Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Beşik Tonoz	
Yapı Malzemesi	Moloz Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Beş Kemer Gözlü	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, gövdesi onikigen planlı, şerefesi on altıgen planlı, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.22.1: Kılınçoğlu Cami Bilgileri

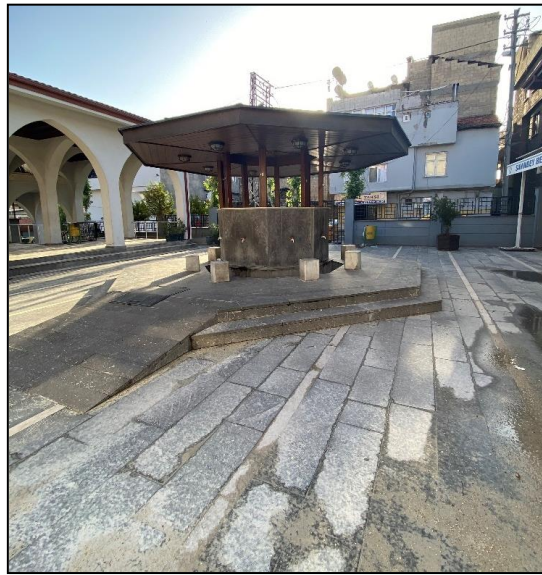
4.1.2.23. Ayşe Bacı Cami

Şahinbey ilçesi, Savcılı mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.23.1). 1722 yılında Mehmet oğlu Hacı Ali Ağa tarafından yaptırıldığı bilinmektedir (Altın, 2015). 1722 yılına ait şer'i mahkeme sicillerinde caminin adı geçmektedir (Güzelbey, 1984). Cami, Antep Harbi sırasında zarar görmüş ve 1961 yılında onarım geçirmiştir (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almıştır.

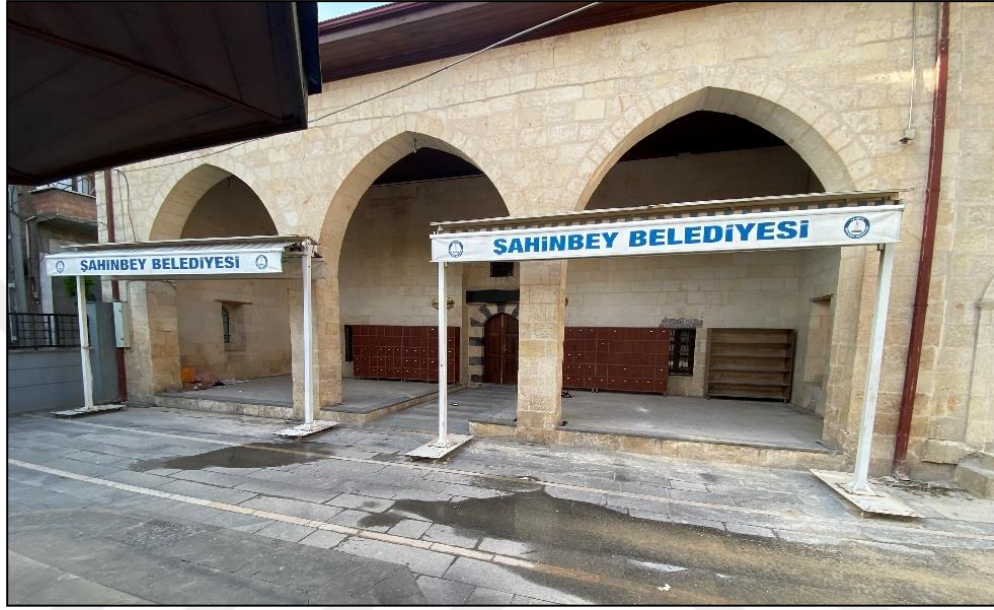
Şekil 4.1.2.23.1: Ayşe Bacı Cami konumu (2024)

Cami düz arazi üzerine inşa edilmiştir. Caminin kuzeyinde düzensiz ve büyük bir avlusu vardır. Avlu kotundan yukarıda şadırvan bulunmaktadır. Avlunun batısında odalar bulunmaktadır. Avlu zemini tamamen siyah renkli taş ile döşenmiştir. Avluya giriş kuzey ve güney de olmak üzere iki adettir (Şekil 4.1.2.23.2).

Şekil 4.1.2.23.2: Ayşe Bacı Cami avlu genel görünümü (2023)

Son cemaat yeri üç sivri kemer gözlüdür. Tamamen beyaz renkli taş kullanılarak yapılmıştır. Doğu ve batı cephelerine duvar örülmüştür. Doğu duvarında bulunan pencere yuvarlak kemerli ve alt katta denk gelmektedir. Batı cephesinde bulunan pencere dikdörtgen şeklindedir (Şekil 4.1.2.23.3).

Şekil 4.1.2.23.3: Ayşe Bacı Cami son cemaat yeri (2023)

Ayşe Bacı Caminin harim kısmı tek sahınlı, T plan tipine sahiptir. Orta kısmı çapraz tonoz, diğer kısımlarda beşik tonoz kullanılarak üst örtü oluşturulmuştur. Harime tek giriş kuzey cephe bulunan giriş kapısıdır. Girişin üzerinde sonradan yapılan bir müezzin mahfili bulunmaktadır. Burayı aydınlatması amacı ile dikdörtgen şeklinde bir pencere açılmıştır. Kuzey cephede bulunan pencereler daha sonra kapatılarak niş haline getirilmiştir. Harimin duvarları ahşap lambri ile kaplanmıştır. Duvarlarının yağlı boya ile boyandığı görülmektedir. Doğu cephesinde bir adet çift katlı pencere bulunmaktadır. Güney cephesinde tek katlı iki adet pencere bulunmaktadır. Mihrabın üst kısmına denk gelen yuvarlak şeklinde bir pencere daha bulunmaktadır. Batı tarafı genişletilmiş ve sadece üst katta denk gelen küçük bir adet dikdörtgen şeklinde bir pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.23.4).

Şekil 4.1.2.23.4:: Ayşe Bacı Cami harim görünümü (Altın, 2015)

Mihrap, güney cephenin merkezinde bulunmaktadır. Tamamen ahşap ile kaplanmıştır. Yarım daire planlı ve sivri kemerlidir. Günümüzdeki minberin özgün olmadığı, batı duvarına yapışık olduğu ve eski minberin Antep Harbi zamanında çalındığı bilinmektedir (Altın, 2015). Caminin vaaz kürsüsü bulunmamaktadır (Şekil 4.1.2.23.5).

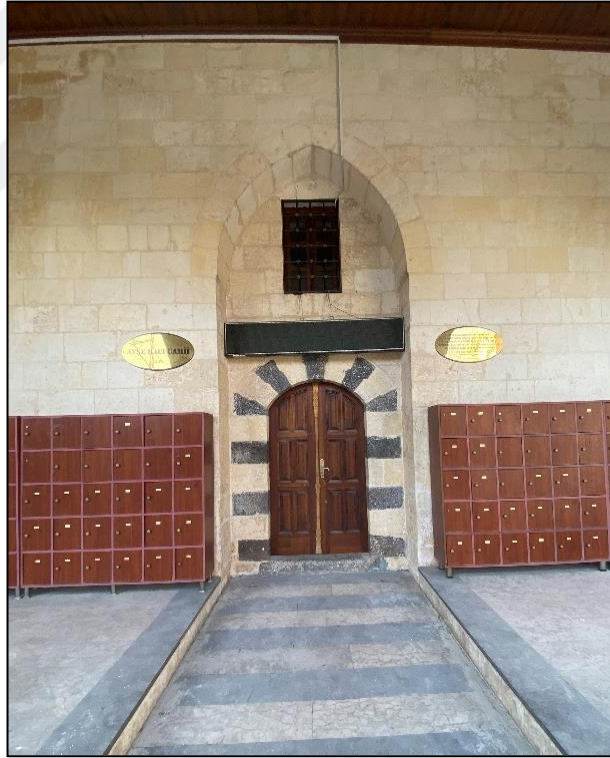
Şekil 4.1.2.23.5: Ayşe Bacı Cami mihrap görünümü (Altın, 2015)

Cami tamamen beyaz renkli kesme taş ile yapılmıştır. Camide süsleme görülmemektedir.

Caminin cepheleri sadedir. Kuzey cephede harim giriş açıklığı bulunmakta ve oldukça sadedir. Basık kemerli olarak yapılan kapının pervaz ve kemer kısmında sıralı

olarak beyaz ve siyah renkli taş kullanıldığı görülmektedir. Kapı sivri kemerli derin bir niş içerisinde. Nişin alın kısmında dikdörtgen şeklinde bir pencere bulunmaktadır. Kapının iki yanında pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.23.6). Doğu cephesinde çift katlı dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.23.7). Batı cephesinde üst katta denk gelen küçük, dikdörtgen şeklinde bir pencere vardır. Güney cephede mihrabın arkasına denk gelecek şekilde bir payanda vardır. Payandanın iki yanında birer adet pencere vardır.

Son cemaat yerinin kuzeybatı köşesine minarenin kaidesi bitişiktir. Kare kaideli olan minarenin kapısı kuzey tarafında ve yuvarlak kemerlidir. Avlu kotundan iki basamak yüksektedir. Kapının üzerinde kitabe bulunmaktadır. Pabuç kısmının köşeleri pahlanmıştır. On ikigen gövdeli ve tek şerefelidir. Şerefe altında süslemeler görülmekte, korkuluk kısmında taş malzeme kullanılmış ve petek kısmı silindirik şeklindedir. Petek kısmının üzeri konik ile örtülmüştür. 6 Şubat 2023 depreminde minare yıkılmıştır (Şekil 4.1.2.23.8, Şekil 4.1.2.23.9).

Şekil 4.1.2.23.6: Ayşe Bacı Cami harim giriş kapısı (2023)

:

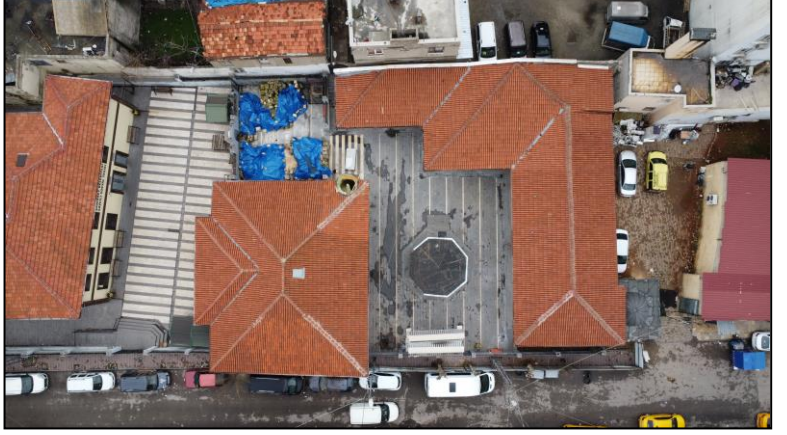
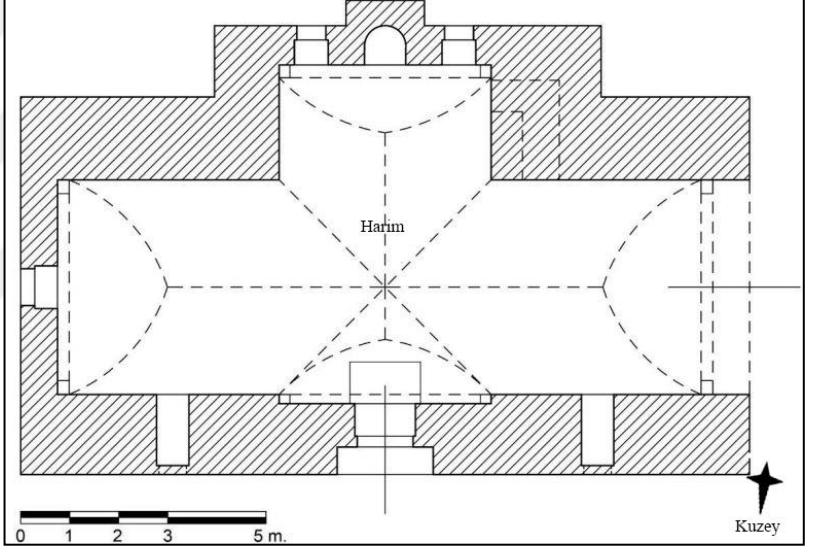
Şekil 4.1.2.23.7: Ayşe Bacı Cami doğu cephesi (2024)

Şekil 4.1.2.23.8: Ayşe Bacı Cami minare (2023)

Şekil 4.1.2.23.9: Ayşe Bacı Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Ayşe Bacı Cami	
Yapım Yılı	1722	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Savcılı Mahallesi, Ayşe Bacı Cami Sk., No:6, 27200	 Ayşe Bacı Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harım Tipi: T Planlı, Tek Sahınlı Avlu: Var. Amorf formludur.	 Ayşe Bacı Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz-Beşik Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var /Sekizgen Planlı	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, gövdesi onikigen planlı, şerefesi on ikigen planlı, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.23.1: Ayşe Bacı Cami Bilgileri

4.1.2.24. İhsan Bey (Esenbek) Cami

Şahinbey ilçesi, Ulucanlar mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.24.1). Caminin kim tarafından ve ne zaman yapıldığı hakkında bilgi yoktur. Cami 1557 tarihli vakıf defterinde EsenBeg Mescidi; 1688 ve 1698 tarihine ait beratlarında Hasan Bey; 1709 tarihindeki şer'iyye sicilinde ise Esenbek olarak geçmekte ve eskiden yer altında olduğu sonradan yeryüzüne çıkarıldığı yazmaktadır (Güzelbey, 1984). Caminin önceden yer altında mescit-kastel olarak yapılmış daha sonra yeryüzüne taşınmış ve isim olarak bazı karışıklıklara sebebiyet vermiştir (Altın, 2015). 1722 tarihli beratta halkın kendi arasında topladığı para ile minber yaptırdığı ve cami olarak kullanılmaya başlandığı yazmaktadır (Güzelbey, 1984). Günümüzdeki şeklini 1880'li yıllarda gördüğü onarım ile almıştır (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami az hasar almıştır.

Şekil 4.1.2.24.1: İhsan Bey Cami konumu (2024)

Cami hafif eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Kuzeyinde düzgün olmayan bir avlusu bulunmaktadır. Avluya giriş kuzey ve batıda bulunan kapıdan sağlanmaktadır. Kapılar basit açıklık şeklindedir. Kuzeybatısında camiden daha eski bir tarihe sahip olan kastelin girişi bulunmaktadır. Avlunun batı duvarında abdest alma yeri mevcuttur. Avlu zemini genel olarak beyaz renkli taş ile döşenmiştir. Son cemaat yerinin ön kısmında siyah-pembe ve beyaz renkli taş sıralı olarak şerit şeklinde döşenmiştir (Şekil 4.1.2.24.2).

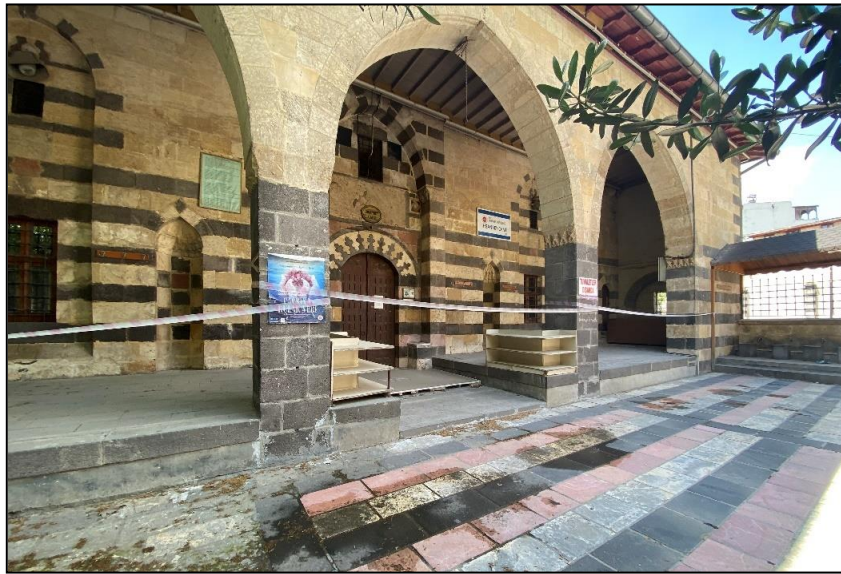
(a)

(b)

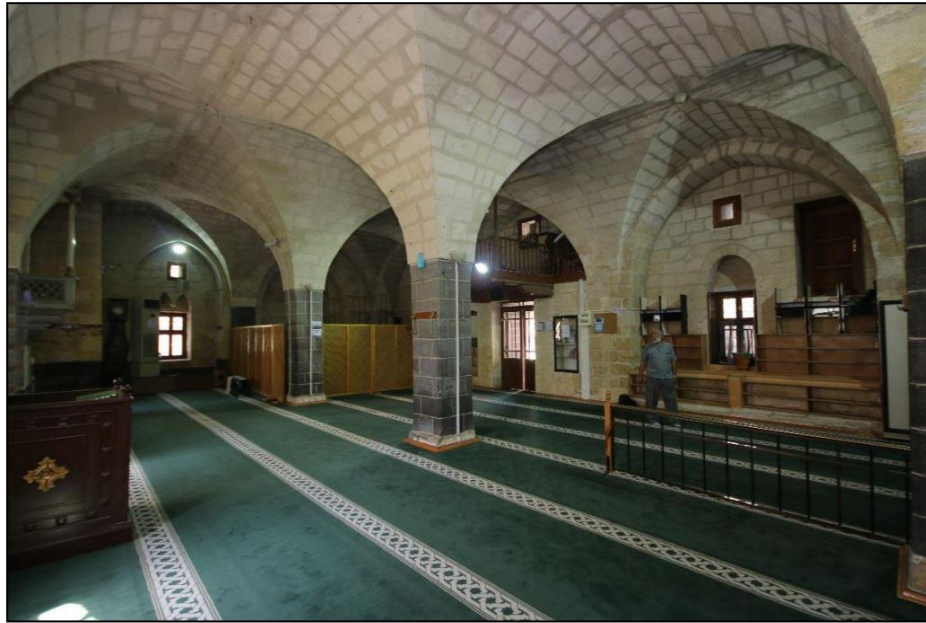
Şekil 4.1.2.24.2: İhsan Bey Cami (a) kuzey avlu giriş kapısı, (b) avlu zemini (2023)

Son cemaat yeri üç sivri kemer gözlü ve düz damlı olarak yapılmıştır. Kare kesitli iki serbest ayak ve duvara bitişik ayaklar kemerleri taşımaktadır. Serbest ayakların alt kısmında siyah renkli taş, duvara gömülü ayaklarında alt kısımlarında siyah-beyaz renkli taş kullanılmıştır. Bu mekânın doğu-batı cepheleri duvar ile kapatılmıştır. Batı cephesinde yuvarlak kemerli bir açıklığın sonradan kapatıldığı ve buraya dikdörtgen şeklinde bir pencere açıldığı anlaşılmaktadır. Doğu cephesinde yapılaşma olduğu için pencere bulunmamaktadır. Harim giriş kapısının denk geldiği kemer gözü bir basamak düşüktür (Şekil 4.1.2.24.3).

Şekil 4.1.2.24.3: İhsan Bey Cami son cemaat yeri görünümü (2023)

İhsan Bey Cami'nin harim kısmı mihraba paralel iki sahnalı, üç kemer gözlü plan tipine sahiptir. Üst örtü olarak altı adet çapraz tonoz kullanılmıştır. İki serbest ayak, ikisi duvar bitişik ve sekiz tanesi de duvara gömülü olmak üzere toplam on iki ayak üst örtüyü taşımaktadır. Serbest ayakların ve duvara bitişik ayakların alt kısımlarında siyah renkli taş kullanılmıştır. Ayaklar arasında sivri kemerli nişler oluşmuştur. Güneybatı köşesinde duvarda girintiler görülmektedir. Harimin tek giriş kapısı kuzey cephede bulunmaktadır. Bu cephenin doğu tarafında da harime giriş kapısı bulunmak ancak kapatılmıştır. Harimin ana giriş kapısının üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Buraya batı tarafındaki girişten ulaşılmaktadır. Mahfil, çıkma şeklinde ahşaptan yapılmıştır. Bu cephede mahfili aydınlatması amacıyla giriş kapısının üzerine dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır. Her bir kemer gözüne çift katlı pencere açılmıştır. Bu cephede alt kattaki pencereler sivri kemerli niş içerisinde dikdörtgen şeklindedir. Üst katta denk gelen pencereler küçük ve kare şeklindedir. Batı cephesinde her bir kemer gözünde çift katlı pencereler açılmıştır. Alt kat pencereleri dikdörtgen şeklindedir. İlk sahına denk gelen pencerenin nişi diğerlerinde farklı olarak yapılmıştır. Üst kata denk gelen pencereler kare şeklindedir. Güney cephede mihrabın bulunduğu kemer gözünde, mihrabın iki yanında yuvarlak kemerli niş içerisinde yuvarlak kemerli pencereler bulunmaktadır. Diğer kemer gözlerinde pencereler çift katlıdır. Alt kat pencereleri basık kemerli, üst kat pencereleri dikdörtgen şeklindedir. Doğu cephesinde yapılaşmadan dolayı pencere açılmamış ancak her bir kemer gözünde niş bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.24.4).

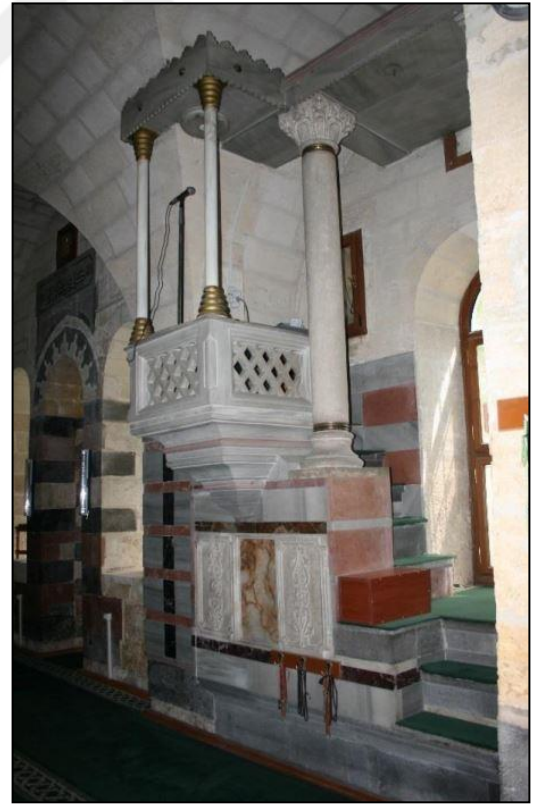

Şekil 4.1.2.24.4: İhsan Bey Cami harim genel görünümü (Altın, 2015)

Güney cephenin ortasında mihrap bulunmaktadır. Sivri kemerli niş şeklinde olan mihrabın iki yanında yuvarlak kemerli niş içerisinde yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Nişin pervaz kısımlarında siyah, beyaz ve pembe renkli taşların kullanıldığı görülmektedir. Nişin pervaz kısımlarında siyah-beyaz renkli taş kullanılmıştır. Kemerin köşe kısımları siyah renkli taş ile çerçeve içine alınmış ve iç kısmı pembe renkli taş ile döşenmiştir. Nişin içerisinde farklı renkli taş kullanımı görülmektedir. Alt kısımlarında siyah, beyaz ve pembe renkli taş dama şeklinde döşenmiştir. Üst kısmında renkli taşlar zikzak şeklinde döşenmiştir. Kavsara kısmına geçişte siyah renkli taş boyluca kullanılmıştır. Nişin kavsara kısmı mukarnas dizisi görülmektedir. Mihrabın batısında minber bulunmaktadır. Çıkma şeklinde yapılan minbere ulaşım batısındaki nişte bulunan merdivenden sağlanmaktadır. Köşkü tablasını kademeli şekilde genişleyen konsol taşımaktadır. Korkuluk kısmı taştan ve üzerinde geometrik tarzda baklava dilimleri vardır. Üst örtüsünü iki adet sütun taşımaktadır. Vaaz kürsüsü özgün değildir (Altın, 2015) (Şekil 4.1.2.24.5).

(b)

(a)

Şekil 4.1.2.24.5: İhsan Bey Cami (a) mihrap, (b) minber (Altın, 2015)

Cami yapımında genel olarak beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Süsleme amacıyla pembe ve siyah renkli taş kullanımı görülmektedir.

İhsan Bey Cami cepheleri genel olarak sadedir. Kuzey cephesi en süslü cephesidir. Cephe de son cemaat yerinden devam eden siyah-beyaz renkli taş görülmektedir. Cephenin ortasında taş kapı bulunmaktadır. Harim giriş kapısı sivri kemerli bir niş içerisinde yuvarlak kemerli bir açıklıktır. Kapının pervazları siyah, beyaz ve pembe renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Kapının kemer kısmında siyah ve beyaz renkli taş görülmektedir. Kemerin köşelik kısmı siyah renkli taş ile çerçeveye alın ve içerisine pembe renkli taş döşenmiştir. Köşeliğin üst kısmında büyük bir pano vardır. Alınlık kısmında dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Sivri kemerli nişin pervazlarında ve kemer kısmında siyah, beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Taş kapının iki yanında mihrabiye bulunmaktadır. Sivri kemerli niş olarak yapılan mihrabiyelerde iç kısmında siyah ve beyaz renkli taş dama şeklinde döşenmiştir. Kavsara kısımlarında mukarnas dizileri görülmektedir. Cephede her bir kemer gözüne denk gelen siyah-beyaz taşların sıralı olarak kullanıldığı sivri kemerli niş içerisinde iki katlı pencere bulunmaktadır. Nişlerin kenarları ve iç kısımlarında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Cephenin doğu kenarında zemin kotundan yüksekte basık kemerli bir kapı bulunmaktadır. Cephenin batı tarafında da basık kemerli kapı bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.24.6). Doğu cephesi yapılaşmadan dolayı kapalıdır. Batı cephesi sadedir. Cephe de iki katlı ikişer adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Güneybatı köşesinde girinti görülmektedir. Son cemaat yeri cephede dışarı taşmıştır (Şekil 4.1.2.24.7). Güney cephede dört pencere bulunmaktadır. Ortadaki kemer gözünde mihrabın iki yanına denk gelecek şekilde yuvarlak kemerli pencereler vardır. Mihrabın üstüne denk gelen küçük bir pencere bulunmaktadır. Cephenin doğusunda ve batısında bulunan kemer gözüne iki katlı birer adet pencere denk gelmektedir. Alt kat pencereler yuvarlak kemerli üst kat pencereler dikdörtgen şeklindedir (Şekil 4.1.2.24.8).

Minare caminin kuzeybatı köşesinde ve camiden uzaktadır. Minarenin uzak olmasının sebebini altında kastel olduğu düşünülmektedir (Çam, 2006). Kare kaideli minare yola göre konumlandırılmıştır. On ikigen planlı gövde kaide üzerine oturmakta ve güneydoğu cephesinde basık kemerli kapısı bulunmaktadır. Bu kapıda dışarıda bulunan merdivenden ulaşım sağlanmaktadır. Gövdenin üst kısmında hafif dışa taşan silme görülmektedir. Şerefenin altında mukarnas dizisi vardır. On ikigen planlı şerefe

kısımında ahşap korkuluk görülmektedir. Şerefe kısmının üzeri şemsiye külah, petek kısmı küçük kubbe ile örtülmüştür (Şekil 4.1.2.24.9, Şekil 4.1.2.24.10).

Şekil 4.1.2.24.6: İhsan Bey Cami kuzey cephe (2023)

Şekil 4.1.2.24.7: İhsan Bey Cami batı cephe (2023)

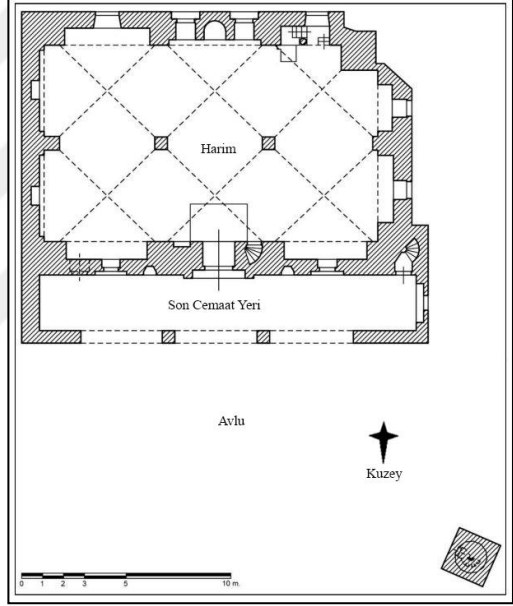
Şekil 4.1.2.24.8: İhsan Bey Cami güney cephe (2023)

Şekil 4.1.2.24.9: İhsan Bey Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.24.10: İhsanbey Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	İhsan Bey Cami	
Yapım Yılı	Bilinmiyor	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Ulucanlar Mahallesi, Ulucanlar Sk. No:6, 27300	 İhsan Bey Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Asimetrik Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zeminin siyah, beyaz ve pembe renkli taş ile döşenmiştir. Amorf formudur.	 İhsan Bey Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, gövdesi onikigen planlı, şerefesi on ikigen planlı, şemsiye külahlı	

Tablo 4.1.2.24.1: İhsanbey Cami Bilgileri

4.1.2.25. Hüseyin Paşa Cami

Şahinbey ilçesi İsmetpaşa mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.25.1). Yapının 1719 yılında Hüseyin Paşa tarafından yaptırılmıştır ve mimari Hüseyin oğlu Hacı Osman Ağa'dır (Güzelbey, 1984). Şer'i Mahkeme Sicili'nde taşçı Mehmet oğlu Ali ve kırk beş arkadaşının birlikte yirmi yedi bin keymih ile yirmi bin havara taşının parasını baharda başlayacak inşaat için aldıkları kayıt edilmiştir. Mevcut minaresinin ustası İmam Boynuyoğun'dur. Fransız kuşatması sırasında yıkılan minaresi 1953 yılında tekrar yaptırılmıştır (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami ağır hasar almış ve minaresi zarar görmüştür.

Şekil 4.1.2.25.1: Hüseyin Paşa Cami konumu (2024)

Külliyenin bir bölümü olarak inşa edilen camiye Gaziler Caddesi üzerinden bir dehliz ve batıda bulunan açıklık ile girilmektedir. Kenarında dükkanların sıralandığı büyük bir avlusu vardır. Dükkanları üst katında bulunan odalar eskiden medrese olarak kullanılmıştır. Avluya tamamen siyah taş döşenmiş ve son cemaat yerinin önünde baklava motifi kullanılarak pembe ve beyaz kesme taşı döşenmiştir. Avlunun batısında Cumhuriyet İlkokulu bulunmaktadır. Okulun giriş kapısının sağ tarafında abdest alma yeri bulunmaktadır. Caminin güney tarafında haziresi vardır (Şekil 4.1.2.25.2).

(a)

(b)

(c)

Şekil 4.1.2.25.2: Hüseyin Paşa Camii (a) giriş dehlizi, (b) son cemaat yerine giriş kısmı avlu döşemesi, (c) avlu genel görünümü (2023)

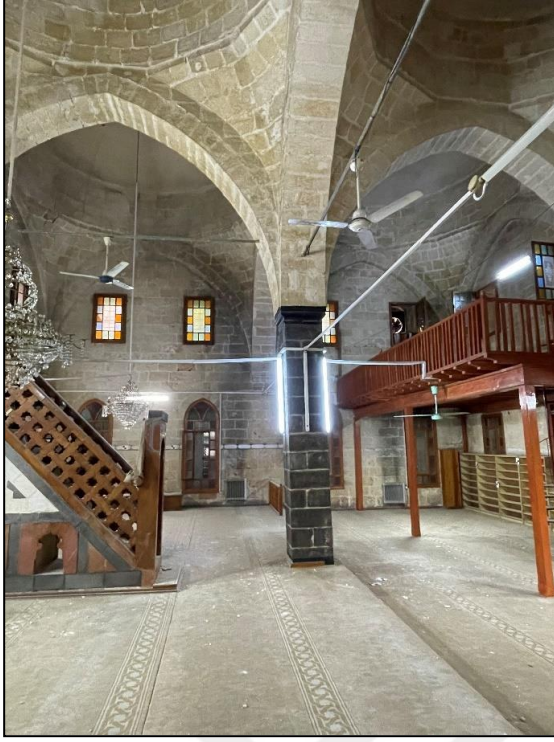
Son cemaat yeri, üç kemer gözlüdür ve üzeri üç tane kubbe ile örtülmüştür. Kubbeleri taşıyan ayaklar siyah ve beyaz kesme taştan yapılmıştır. Ayaklar arası renkli cam ve doğrama ile kapatılmıştır. Doğu ve batı tarafına duvar örülmüştür. Batı duvarında alt katta iki adet üst katta bir adet dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır.

Doğu duvarına alt ve üst katta birer adet dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Bu duvarda üst katta bulunan pencere duvarı ortalamamıştır. Taç kapının olduğu kemer gözü bir basamak düşüktür. Sağ ve soldaki kemer gözleri bir basamak yükseltilmiş ve buraya ahşaptan asma kat yapılmıştır (Şekil 4.1.2.25.3).

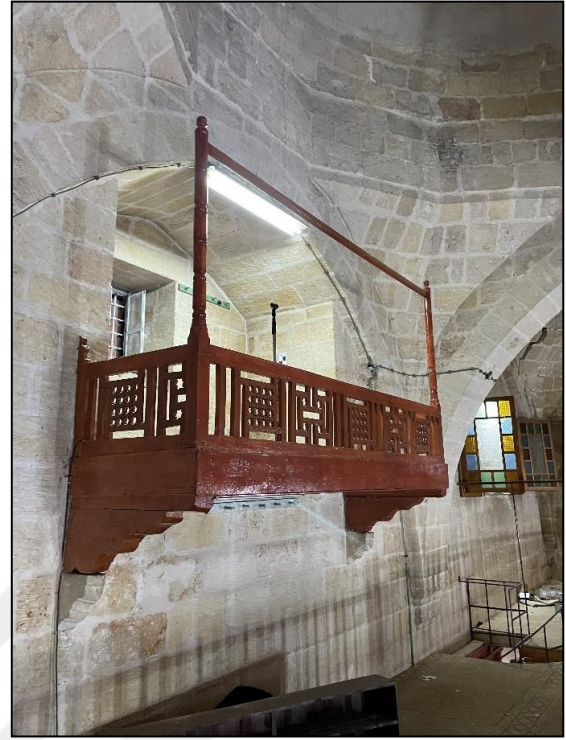

Şekil 4.1.2.25. 3: Hüseyin Paşa Cami minaresi ve kuzey cephesi görünüşü (2023)

Hüseyin Paşa Cami, enine dikdörtgen planlı harim kısmı vardır. Mihraba paralel iki sağından oluşan harim kısmının üstü diğer camilerden farklı olarak altı adet kubbe ile örtülüdür. Bu kubbeleri, iki serbest kare kesitli ayak ve duvara gömülü iki ayak içerisindeki sivri kemerler taşımaktadır. Kubbeye geçişler pandantifler ile sağlanmıştır ve günümüzde kurşun ile kaplanmıştır. Harim tamamen beyaz renkli kesme taş ile yapılmıştır ancak orta kısımda bulunan iki ayağın alt kısmında siyah renkli taş görülmektedir. Duvara gömülü olarak yapılan ayaklar iç kısımdan belli olmamaktadır. Harime giriş kuzey cephenin orta kemer gözünden açılan taç kapı ile sağlanmaktadır. Taç kapının üzerinde bir adet dikdörtgen şeklinde pencere vardır ve bu müezzin mahfilini aydınlatmaktadır. Ahşaptan yapılan müezzin mahfili küçük taş konsol üzerine oturmaktadır. Buraya girişin sağında ve solunda olmak üzere iki kapıdan girilebilmektedir. Harimin kuzey tarafına duvarlara oturacak şekilde ahşaptan asma kat yapılmıştır (Şekil 4.1.2.25.4). Asma katın büyüklüğü bir sahnı kaplayacak kadardır ve buraya çıkan iki adet döner merdiven bulunmaktadır. Merdivenler metalden yapılmıştır. Harimden bakıldığında kemerli görünen pencereler dış cepheden dikdörtgen şeklindedir.

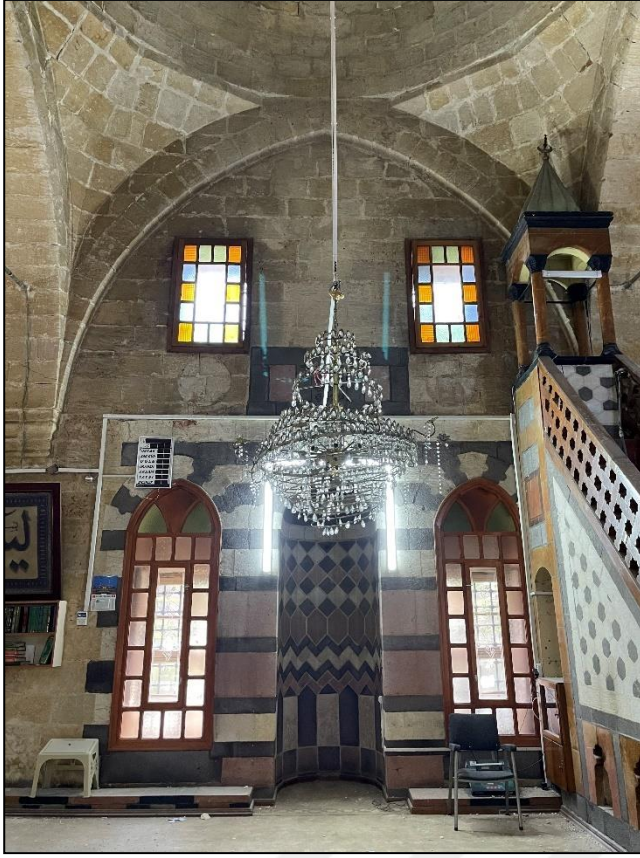
(a)

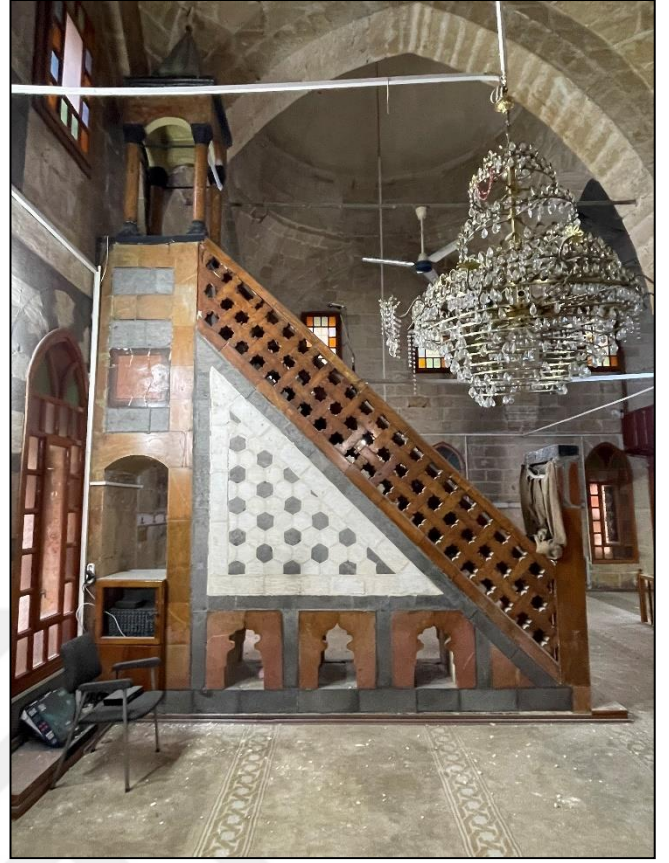
(b)

Şekil 4.1.2.25.4: Hüseyin Paşa Cami (a) harim kısmı görünüşü, (b) müezzin mahfili (2023)

Mihrap, güney cephenin merkezinde bulunmaktadır. Yarım daire kesitli ve kemerlidir. Duvarı niş oluşturacak şekilde tasarlanmıştır ve sağında solunda bulunan pencerelerle bir bütün gibi görünmektedir. Mihrabın iç kısmı siyah, beyaz ve pembe renkli kesme taş ile bezenmiştir. Mihrab yanındaki pencerelerinde pervazlarında da renkli taş kullanılmıştır. Üst kısmında siyah renk taş ile çerçeveye alınmış, iki yanında pembe renk taş bulunan kitabe bulunmaktadır. Mihrabın batısında minber bulunmaktadır. Minberin kaide kısmı siyah renkli taş ile yapılmıştır. Geçit kısmı oldukça sade ve basık kemerlidir. Köşk altı siyah ve pembe renkli kesme taş kullanılmıştır. Süpürgelik kısmı sadedir ve üç adet kemerli niş bulunmaktadır. Siyah renkli taş ile bordür kısmı çerçeve şeklinde döşenmiştir. Yan alınlık kısmında altıgen şeklindeki siyah ve beyaz kesme taşlar kullanılarak petek şeklinde döşenmiştir. Pembe taşlar kiremit renginde boya ile siyah taşlar siyah renkli boya ile boyanmıştır (Şekil 4.1.2.25.5).

(a)

(b)

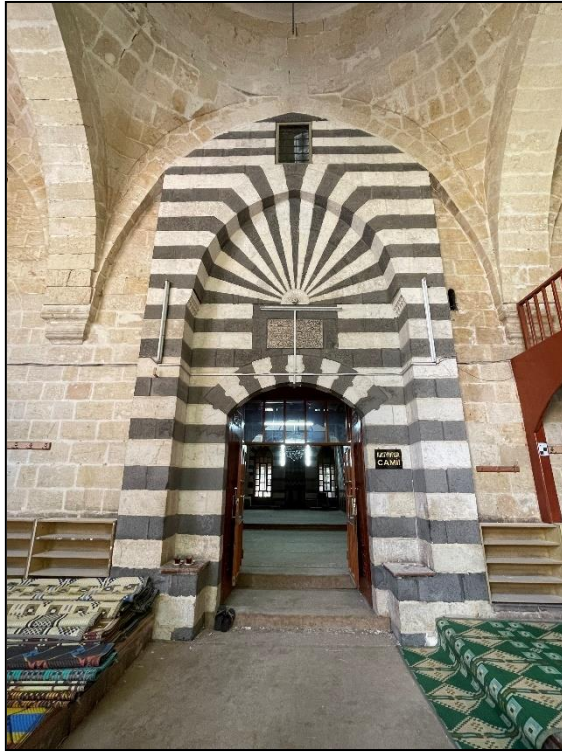
Şekil 4.1.2.25.5: Hüseyin Paşa Cami (a) mihrap, (b) minber (2023)

Hüseyin Paşa Cami inşasında beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Pembe ve siyah renkli kesme taş süsleme amacıyla kullanılmıştır. Siyah kesme taş pencere pervazlarında, cümle kapısının çevresinde ve son cemaat yerin bulunan ayaklarının alt kısmında bulunmaktadır. Pembe renkli kesme taş minber, mihrap ve son cemaat yerinde siyah kesme taş ile birlikte süsleme amacıyla kullanılmıştır. Harim kısmında bulunan iki kubbe de mavi renk ile süsleme yapılmıştır ve bu süslemenin orta kısmından avize sallandırılmaktadır.

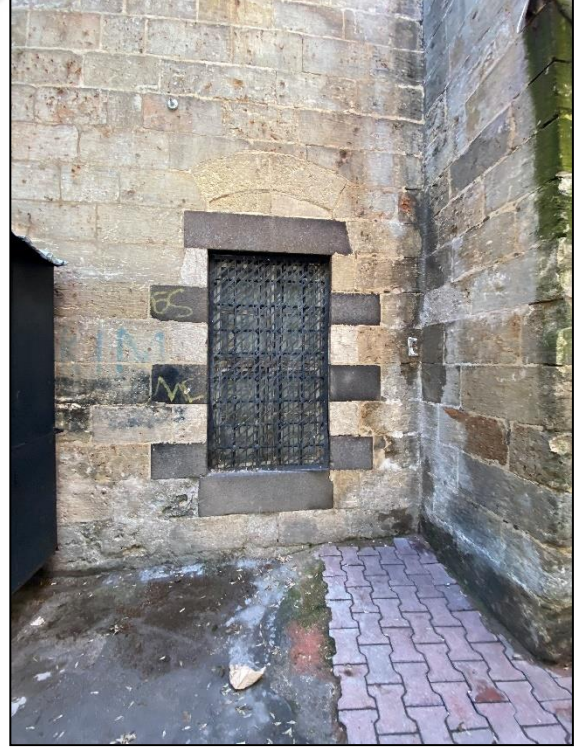
Caminin, kuzey cephesi hariç diğer cephelerde duvarlar payandalar ile desteklenmiştir ve bu hantal bir görüntü oluşturmuştur. En hareketli cephesi kuzey cephesidir ve buradaki taç kapıdan camiye giriş sağlanmaktadır. Genel olarak beyaz renkli taş kullanılan cami de pencere pervazları ve taç kapının çevresinde siyah renkli kesme taş sıralı bir şekilde kullanılmıştır. Kuzey cephenin ortasında bulunan taç kapı sivri kemerin içerisine hafif dışarı taşırılarak yapılmıştır. Taç kapının üstünde küçük dikdörtgen şeklinde bir pencere ve kitabesi bulunmaktadır. Harim kapısı basık kemerli ve ahşaptan yapılmıştır. Taç kapının sağında ve solunda kubbeyi taşıyan sivri kemerleri

içerisinde alt ve üstte ikişer adet dikdörtgen şeklinde ahşaptan pencere bulunmaktadır. Alt kattaki pencereler sivri niş içerisinde konumlandırılmıştır. Doğu ve batı cepheleri simetrik olarak inşa edilmiştir. Bu cephelerde üç adet büyük ve uzun payanda bulunmaktadır. İki payanda arasında alt katta iki adet ve üst katta iki adet olmak üzere dikdörtgen şeklinde dört pencere vardır. Doğu ve batı cephesinde ayrı ayrı harime denk gelen sekiz adet pencere vardır. Alt katta bulunan pencere pervazları siyah ve beyaz renkli kesme taş ile sıraları olarak yapılmıştır. Pencerelerin lentosunda siyah renk taş kullanılmıştır. Caminin güney cephesinde dört adet büyük payanda bulunmaktadır ve mihrabın denk geldiği yerde küçük bir payanda daha yapılmıştır. İki payanda arasında alt katta iki adet üst katta iki adet dikdörtgen şeklinde pencere mevcuttur. Bu cephede harimi aydınlatan on iki adet pencere vardır. Alt kattaki pencerelerin kenarları diğer cephelerdeki pencereler ile aynı özelliklere sahiptir (Şekil 4.1.2.25.6, Şekil 4.1.2.25.7).

Caminin kuzeydoğu tarafında caminin minaresi bulunmaktadır. Bunun özgün olmadığı ve eski fotoğraflarda tek şerefeli olduğu görülen minare çokgen gövdeli, çift şerefeli ve konik külahlıdır. Kapısı son cemaat yerinden açılmaktadır. Minarenin gövde kısmının alt kısmında ve şerefelerde süsleme bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.25.8).

(a)

(b)

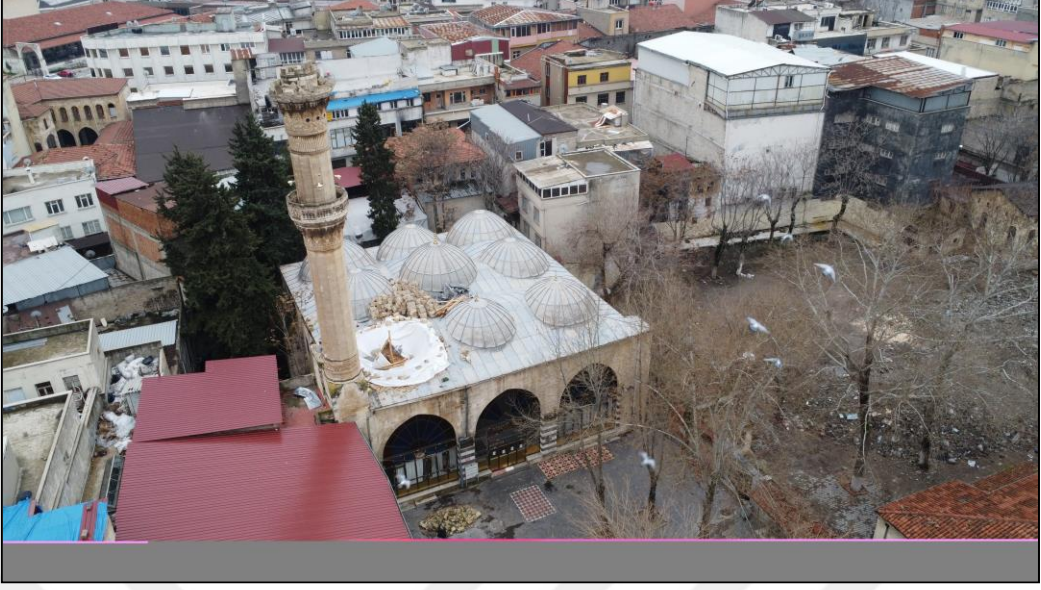
Şekil 4.1.2.25.6: Hüseyin Paşa Cami (a) taç kapısı, (b) penceresi (2023)

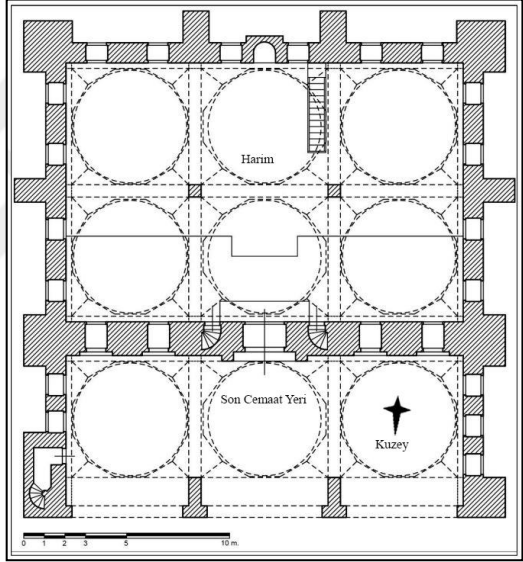
Şekil 4.1.2.25.7: Hüseyin Paşa Cami batı cephesi (2023)

Şekil 4.1.2.25.8: Hüseyin Paşa Cami minaresi (2023)

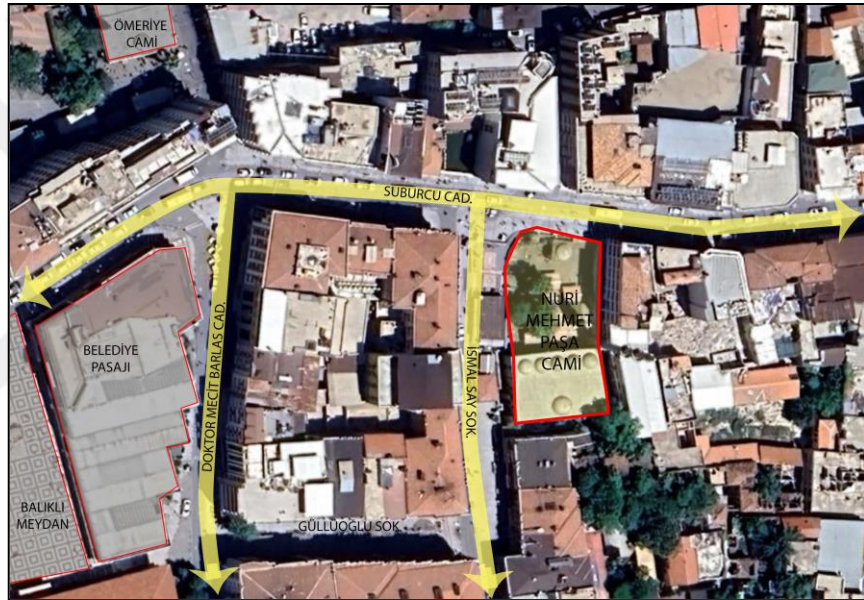
Şekil 4.1.2.25.9:Hüseyin Paşa Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Hüseyin Paşa Cami	
Yapım Yılı	1719	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, İsmetpaşa Mahallesi, Gaziler Cd., No:39 27010	 Hüseyin Paşa Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zeminin siyah, beyaz ve pembe renkli taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Hüseyin Paşa Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Kubbe	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, gövdesi onikigen planlı, şerefesi on ikigen planlı ve çift şerefeli, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.25.1: Hüseyin Paşa Cami Bilgileri

4.1.2.26. Nuri Mehmet Paşa Cami

Şahinbey ilçesi, Çukur mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.26.1). Şer'i mahkeme sicillerine göre 1786 yılında önce Nuri Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır (Güzelbey, 1984). 1787 tarihli vakfiyesinde bir cami ve yedi hücreli bir medrese yaptırıldığı geçmektedir (Güzelbey, 1984). Antep Harbi sırasında zarar gören cami ve minaresi depo olarak kullanılmış, 1958 yılında Eski Eserler Müzesi olarak kullanılmıştır (Altın, 2015). 1968 yılında onarılmış, cami olarak ibadete açılmıştır (Güzelbey, 1984). 1969-75 yılları arasında caminin minaresi iki şerefeli olarak yeniden inşa edilmiştir (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami orta derecede hasar almıştır.

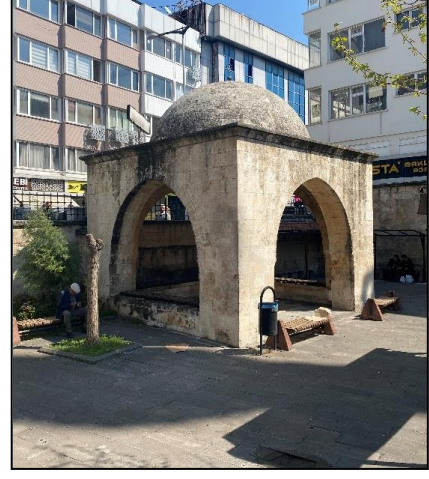

Şekil 4.1.2.26.1:Nuri Mehmet Paşa Cami konumu (2024)

Cami düz bir araziye inşa edilmiştir ancak sokak kotundan düşük kalmıştır. Kuzey tarafındaki geniş avluya ulaşım batı tarafında bulunan kapıdan sağlanmaktadır. Zemin tamamen siyah renkli taş kullanılarak döşenmiş avluya merdiven ile inilmektedir. Avlunun kuzeyinde caminin şadırvanı vardır. Dört tane L kesitli ayak ve bu ayakları birbirine bağlayan sivri kemerler üzerine oturan kubbe şadırvanda üst örtü olarak kullanılmıştır. Son cemaat yerinin ön kısmında avluda farklı renkli taşlar kullanılarak süslemeler gözükmektedir. Avlunun batı tarafında günümüzde hela olarak kullanılan ve eskiden medrese olarak kullanıldığı düşünülen hücreler bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.26.2).

(a)

(b)

Şekil 4.1.2.26.2: Nuri Mehmet Paşa (a) avlu genel görünümü, (b) şadırvan görünümü (2023)

Son cemaat yeri beş kemer gözlü olarak yapılmıştır. Abdülhamid albümünde düz damlı olarak gözüken üst örtü günümüzde her kemer gözüne denk gelecek şekilde kubbe ile örtülmüştür (Altın, 2015). Kubbeleri L ve T kesitli dört serbest ve duvara gömülü iki ayak kubbeleri taşımaktadır. Ayakların alt kısımlarında siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Taç kapıya denk gelen kemer gözünde kemer kısmında siyah-beyaz taş kullanılmıştır. Orta kemer gözünün iki kenarından harim duvarına doğru kemer atılmıştır. Son cemaat yerinin doğu ve batı cephesi duvar ile kapatılmıştır. Ayaklarda renkli taş kullanımı bu cephelerde de devam etmektedir. Batı cephesinde iki katlı pencere, doğu cephesinde sadece üst katta pencere bulunmaktadır. Orta kısımdaki kemer gözünün zemini bir basamak düşüktür (Şekil 4.1.2.26.3).

Şekil 4.1.2.26.3: Nuri Mehmet Paşa Cami son cemaat yeri (2024)

Harim kısmı mihrap önü kubbeli ve dikdörtgen planlıdır. Mihraba paralel iki sahnalı ve beş kemer gözlüdür. Mihrap önünde kubbe ile diğer kısımlar çapraz tonoz ile örtülmüştür. Dört serbest ayak bulunmakta ve bu ayaklardan dört yönde kemer atılmıştır. Mihrap önünde bulunan kubbeye geçişler pandantifler ile sağlanmıştır. Camiye giriş iki farklı yerden yapılmaktadır. Girişlerden birisi kuzey cephede bulunan mihrap aksında olan ana giriştir. Bu girişin üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Girişin doğusunda bulunan yuvarlak kemerli kapıdan buraya ulaşım sağlanmaktadır. Diğer güney cephenin doğu tarafında bulunmaktadır. Kuzey cephenin kenarlarda olan kemer gözlerinde birer adet çift katlı pencere, diğer iki kemer gözünde altta iki üst katta bir adet pencere bulunmaktadır. Pencere alt katta sivri kemerli niş içerisinde üst katta basık kemerli niş içerisinde. Doğu cephesinde iki kemer gözünde de çift katlı birer pencere bulunmaktadır. Batı cephesindeki iki kemer gözünde altta iki adet üstte bir adet olmak üzere pencere açılmıştır. Güney cephesinde iki kenarında kemer gözlerinde altta ve üst katta birer adet pencere bulunmaktadır. Diğer kemer gözlerinde altta iki adet üstte bir adet pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.26.4).

Şekil 4.1.2.26.4: Nuri Mehmet Paşa Cami harim genel görünüşü (Altın, 2015)

Güney cephenin merkezinde mihrap bulunmaktadır. Bulunduğu kemer gözü diğerlerinden tamamen farklı olarak yapılmıştır. Mihrap, sivri kemerli ve yarım on ikigen planlı niş şeklindedir. Nişin içerisinde siyah, beyaz ve pembe renkli taş zikzak şeklinde döşenmiştir. Mihrabın bulunduğu kemergözünde siyah, beyaz ve pembe renkli kesme taşlar sıralı olarak tüm kemer gözünde süsleme amacıyla kullanılmıştır. Mihrabın

yanında sivri kemerli birer pencere bulunmaktadır. Mihrabın üst kısmında yuvarlak pencere bulunmaktadır. Minber, mihrabın batısında köşk tipindedir. Minberin medivenleri niş içerisinde değil dışarıdan verilmiştir. Tamamen ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır. Vaaz kürsüsü, mihrabın doğusunda bulunmaktadır. Köşk tipinde yapılan vaaz kürsüsüne batıda bulunan niş içerisinde çıkılmaktadır. Tabla kısmı siyah renkli taştan, korkuluk kısmı pembe taştan yapılmış ve üzerine ahşap korkuluk yapılmıştır (Şekil 4.1.2.26.5).

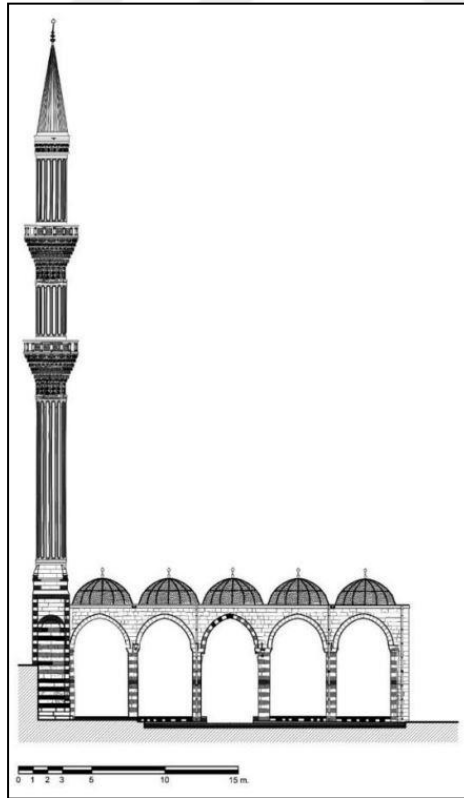
Şekil 4.1.2.26.5: Nuri Mehmet Paşa Cami kible görünüşü (2023)

Cami, genel olarak kesme taş ile yığma yapım tekniği ile yapılmıştır. Genel olarak beyaz renkli kesme taş ile yapılan camide süsleme amacıyla farklı renk taş kullanımı görülmektedir.

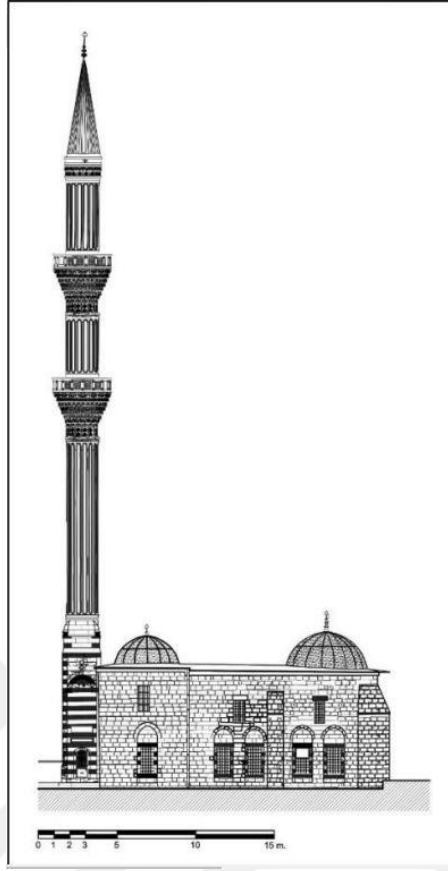
Nuri Mehmet Paşa Cami cepheleri kuzey cephe hariç sadedir. Kuzey cephe, kemer kısmına kadar siyah-beyaz taşlar ile döşenmiştir. Cephenin üst kısmından beyaz renkli taş kullanılmıştır. Cephenin merkezinde taç kapısı bulunmaktadır. Sivri kemerli bir niş içerisinde basık kemerli bir açıklıktır. Giriş açıklığının pervazları pembe-siyah renkli kesme taşların sıralı olarak döşenmesi ile oluşturulmuştur. Giriş açıklığının kemer kısmında siyah-beyaz renkli taş kullanılmıştır. Kemerin üst kısmında siyah renkli çerçeve içerisinde pembe renkli taş görülmektedir. Alınlık kısmında süslemeler görülmekte ve burada siyah-beyaz renkli taş sıralı olarak kullanılmıştır. Buraya müezzin mahfilini aydınlatması amacıyla dikdörtgen şeklinde pencere açılmıştır. Kapının iki yanında altta sivri kemerli niş içerisinde dikdörtgen şeklinde üçer adet, üst katta üçer adet pencere bulunmaktadır. Pencere pervazlarında siyah-beyaz renkli taş dönüşümlü olarak kullanılmıştır. Cephede sivri kemerli mihrabiyeler bulunmaktadır. Mihrabiyelerin kavsara kısmında mukarnas dizisi görülmektedir. Niş kısımlarında renkli taş işçiliği

vardır (Şekil 4.1.2.26.6). Batı cephesinde pencere ve payandalar dışında hareket yoktur. Alt sırada dört adet üst sırada iki adet pencere bulunmaktadır. Cephe de harimin orta kısmına denk gelecek şekilde, güneybatı köşesine denk gelecek şekilde payandalar bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.26.7). Güney cephede mihrabın iki yanında denk gelen kısma payandalar atılmıştır. Bu cephede alt katta sekiz adet, üst katta beş pencere bulunmaktadır. Mihrabın üstüne denk gelen pencere yuvarlak olarak yapılmıştır. Bu cephenin doğu kenarında harime giriş için kapı bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.26.8). Caminin doğu cephesi başka binalar tarafından kapatılmıştır. Cephede altta ve üstte ikişer pencere mevcuttur.

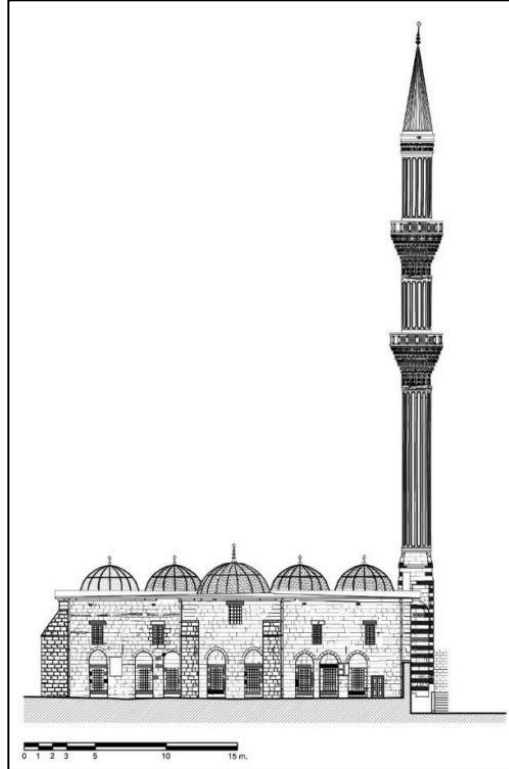
Minare, son cemaat yerinin kuzeydoğusunda bulunmaktadır. İki şerefeli olarak inşa edilen minare 1969-1975 yılları arasında inşa edilmiştir (Çam, 2006). Batı cephesinde basık kemerli kapısı bulunmaktadır. Kare kaide de dönüşümlü olarak siyah-beyaz taş kullanılmıştır. Gövde kısmı yuvarlak kesitlidir. Gövdede boyuna yivler açılmıştır. İki şerefe de birbirinin aynısıdır. Şerefelerin altları birbirinin aynısıdır. Şerefe altında süslemeler görülmektedir. Şerefelerin korkuluğu taştandır. Peteğin üzerinde konik külâh bulunmaktadır. Gövdede ve petek kısmında görülen yiv külâh kısmında da vardır (Şekil 4.1.2.26.9, Şekil 4.1.2.26.10).

Şekil 4.1.2.26.6: Nuri Mehmet Paşa Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.).

Şekil 4.1.2.26.7: Nuri Mehmet Paşa Cami batı cephesi (V.G.M.A.)

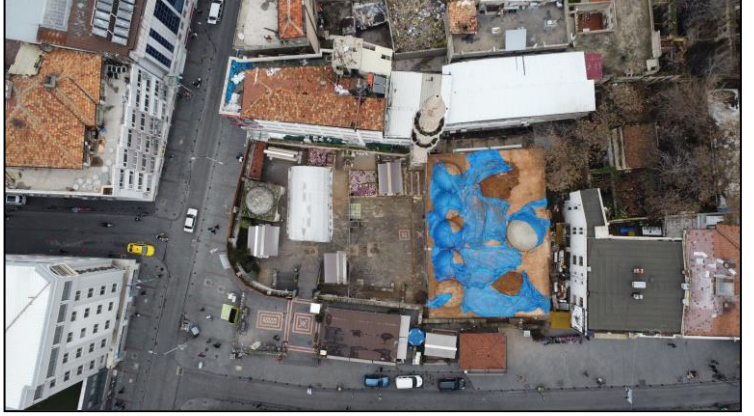
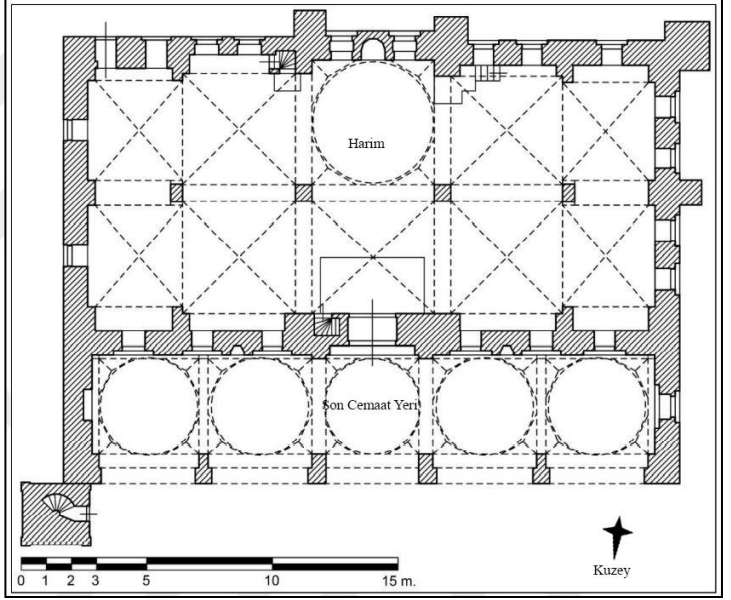
Şekil 4.1.2.26.8: Nuri Mehmet Paşa Cami güney cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.26.9: Nuri Mehmet Paşa Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.26.10:Nuri Mehmet Paşa üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Nuri Mehmet Paşa Cami	
Yapım Yılı	1786	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Çukur Mahallesi, İsmail Say Sk., No:9, 27010	 Nuri Mehmet Paşa Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, İki Sahınlı Avlu: Var. Avlu zeminin siyah, beyaz ve pembe renkli taş ile döşenmiştir. Amorf formudur.	 Nuri Mehmet Paşa Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Kubbe – Çapraz Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Beş Kemer Gözlü	
Şadırvan	Var / Kare Planlı	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, gövdesi silindirik planlı, şerefesi on ikigen planlı ve çift şerefeli, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.26.1: Nuri Mehmet Paşa Cami Bilgileri

4.1.2.27. Karagöz Cami

Şahinbey ilçesi, Karagöz mahallesinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.27.1). Yapının kim tarafından ve ne zaman yapıldığı hakkında kesin bir bilgi yoktur. İsmi Halep ile Karagöz arasında yaşayan Beydilli ve Eymürlü boyuna mensup Türkmen oymağından geldiği düşünülmektedir (Çam, 2006). Caminin onarım kitabesinde 1755-77 yıllarında Battal Hacı Mehmet Ağa tarafından yaptırıldığı yazmakta ve 1757 tarihindeki kitabede onarım sırasında cami olarak yenilendiği yazmaktadır (Altın, 2015). Antep Harbi'nde zarar görmüş ve 1967, 1973 ve 1985 yıllarında onarım görmüştür (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 2 depremde ağır hasar almış ve minaresinin bir kısmı yıkılmıştır.

Şekil 4.1.2.27.1: Karagöz Cami konumu (2024)

Caminin güney ve batı cephesi sokağa bakmaktadır. Eğimli bir arazi üzerine inşa edilen caminin kuzey tarafında küçük bir avlusu vardır. Avluya giriş kuzeybatıda bulunan kapıdan ve güneydoğu da bulunan açıklıktan sağlanmaktadır. Avlunun zemini siyah-beyaz renkli taş ile döşenmiştir. Son cemaat yerinin ön kısmında iç içe dikdörtgen şeklinde siyah-beyaz taş döşenmiştir ve iç kısmında farklı renkli taşların döşendiği görülmektedir (Şekil 4.1.2.27.2).

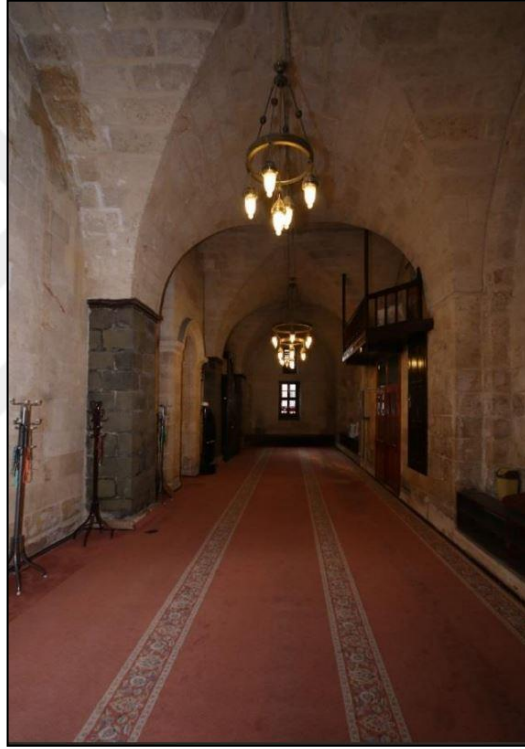
Şekil 4.1.2.27.2: Karagöz Cami avlu görünümü (2023)

Son cemaat yeri üç sivri kemer gözlüdür. İki serbest ayaklar dikdörtgen şeklindedir. Doğu ve batı duvarları çapraz şekildedir. Beyaz renkli kesme kullanılarak yapılmıştır. Bu alanın doğu duvarında üst katta denk gelecek şekilde küçük bir penceresi bulunmaktadır. Batı duvarında dış cepheden sivri kemerli niş içerisinde iki katlı dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Giriş açıklığının olduğu kemer gözü yanındaki alanlardan bir basamak düşüktür. (Şekil 4.1.2.27.3).

Şekil 4.1.2.27.3: Karagöz Cami son cemaat yeri (2023)

Harim kısmının doğu ve batı duvarı çarpık olarak yapılmıştır. Mihraba paralel tek sahnalı harim kısmının üst örtüsünde üç çapraz tonoz kullanılmıştır. Harime kuzey cephede bulunan kapıdan giriş yapılmaktadır. Kapının üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Burayı aydınlatması amacıyla kapının üzerine denk gelecek şekilde pencere açılmıştır. Harim giriş kapısının doğusunda bulunan merdiven ile buraya ulaşım sağlanmaktadır. Müezzin mahfili ahşaptan çıkma ile yapılmıştır. Kuzey cephede bulunan pencereler sivri kemerli niş içerisindedir. Kuzey-güney cephesinde iki adet pencere, batı-doğu cephesinde birer adet harim kısmını aydınlatan pencere bulunmaktadır. Doğu cephesinde bulunan pencereler üst katta bulunur ve bu cephede iki niş yer almaktadır (Şekil 4.1.2.27.4).

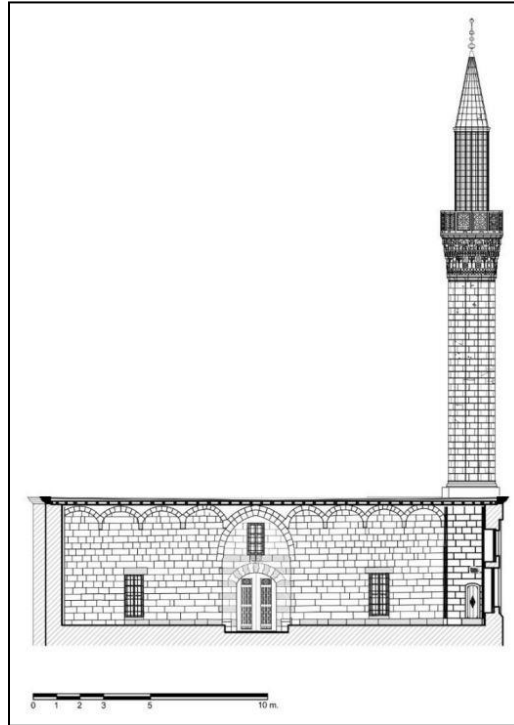
Şekil 4.1.2.27.4: Karagöz Cami harim görünümü (Altın, 2015)

Caminin mihrabı güney cephenin orta kısmında bulunmaktadır. Yarım daire planlı, yuvarlak kemerli niş şeklindedir (Altın, 2015). Mihrabın batı tarafında minber bulunmaktadır. Minber tamamen ahşap malzeme kullanılarak yapılmış ve mihraba dik konumdadır (Çam, 2006).

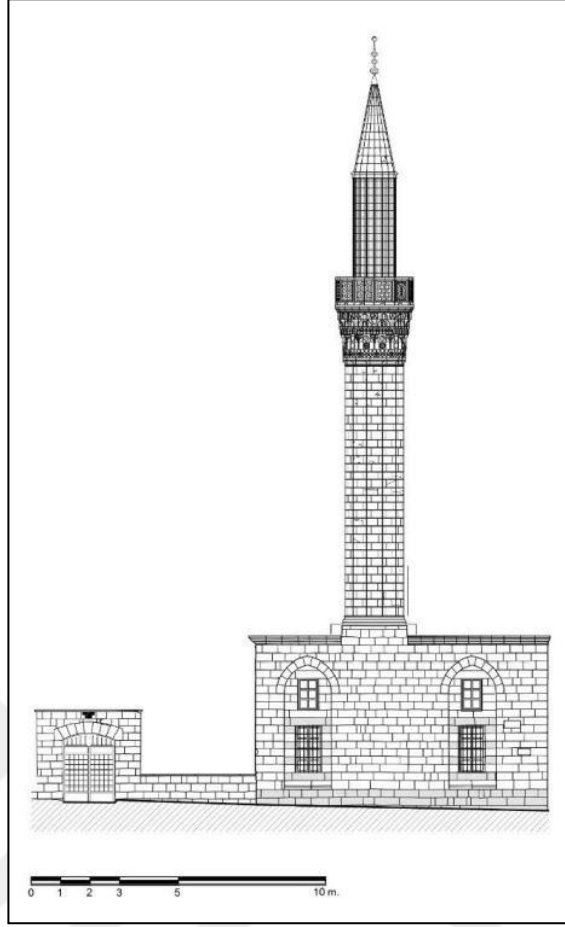
Cami genel olarak beyaz renkli kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Süsleme amacıyla renkli taş kullanımı görülmektedir. Minaresi süsleme yönünden zengindir. Karagöz Cami'nin cepheleri genel olarak sadedir. Kuzey cephesi en süslü cephedir. Basık kemerli olan kapı açıklığı sivri kemerli niş içerisinde bulunmaktadır. Pervaz ve

kemer kısmında siyah-beyaz renkli taş dönüşümlü olarak kullanılmıştır. Nişin üst kısmında beyaz renkli kesme taş kullanılmış ve dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Cephenin üst kısmında cephe boyunca devam eden kemer dizisi görülmektedir. Giriş açıklığının iki yanında birer adet pencere bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.27.5). Batı cephesinde sivri kemerli niş içerisinde iki katlı dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır. Alt katta bulunan pencere pervazlarında siyah-beyaz renkli kesme taş sıralı olarak kullanılmıştır (Şekil 4.1.2.27.6). Güney cephesinde iki adet sivri kemerli niş içerisinde iki katlı pencereler bulunmaktadır. Alt kat pencere pervazlarında siyah-beyaz renkli taşlar dönüşümlü olarak kullanılmıştır. Güney cephenin batı kısmın pahlanmıştır (Şekil 4.1.2.27.7). Doğu cephesinde üst katta dikdörtgen şeklinde pencere bulunmaktadır.

Bu mekânın güneybatısında minare bulunmaktadır. Kare kaideli minarenin giriş kapısı kuzey yönünde basık kemerlidir. Kaide kısmı caminin duvarları içerisinde. Kaidenin üzerine on ikigen planlı gövde oturmaktadır. Gövdenin üst kısmında güneye bakan bir kapısı bulunmaktadır. İçeriye aydınlatması amacıyla gövde kısmında küçük pencereler bulunmaktadır. Gövdenin üst kısmında süslemeler görülmektedir. Şerefe altında mukarnas dizisi vardır. Korkulukları taştandır. Petek kısmı dairesel planlı ve yivli yapılmıştır. Üst kısmı külah ile örtülüdür. Günümüzde depremde dolayı minarenin üst kısmı yıkılmıştır (Şekil 4.1.2.27.8, Şekil 4.1.2.27.9).

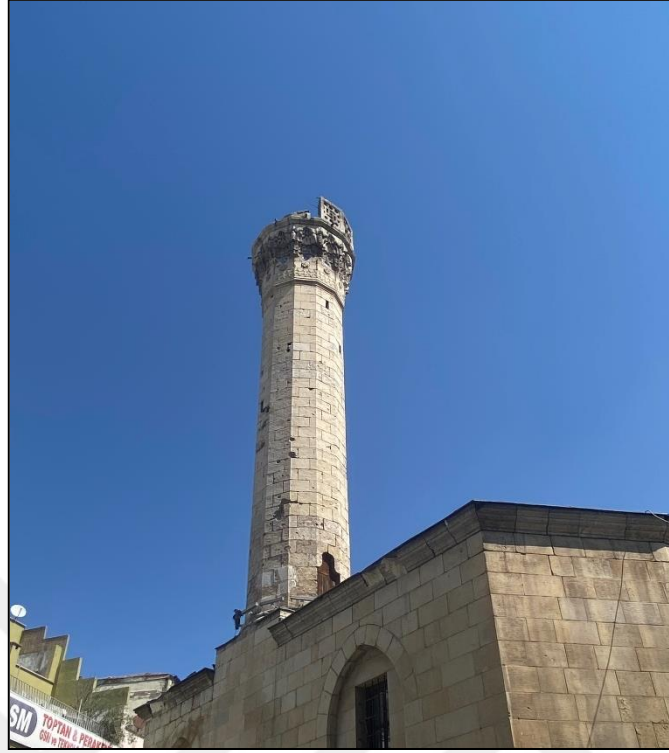
Şekil 4.1.2.27.5: Karagöz Cami kuzey cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.27.6: Karagöz Cami batı cephesi (V.G.M.A.)

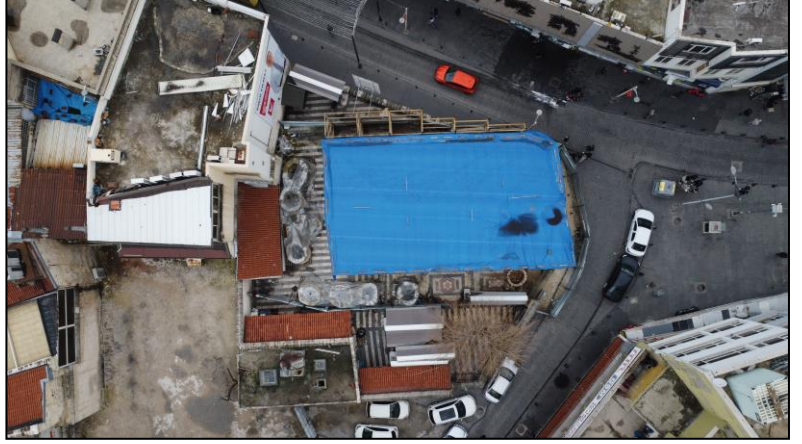
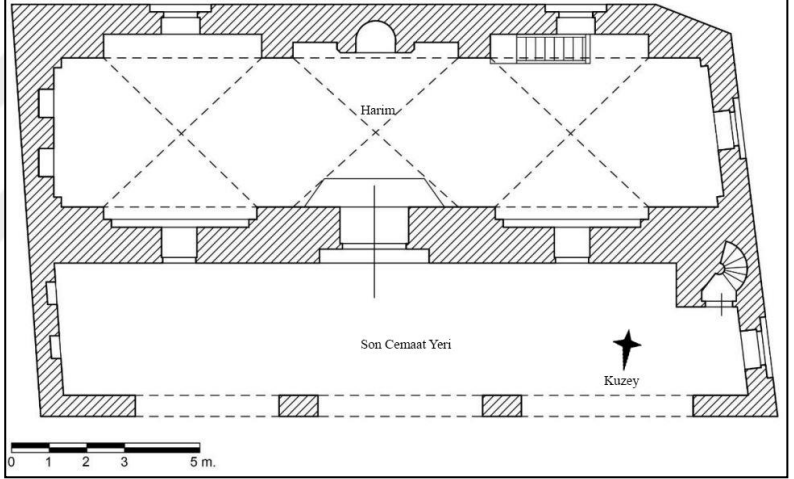
Şekil 4.1.2.27.7: Karagöz Cami güney cephesi (2023)

Şekil 4.1.2.27.8: Karagöz Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.27.9: Karagöz Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Karagöz Cami	
Yapım Yılı	Bilinmiyor	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, Karagöz Mahallesi, Eski Saray Cd. No:4, 27240	 Karagöz Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harım Tipi: Düzgün Olmayan Dikdörtgen Planlı, Tek Sahınlı Avlu: Var. Avlu zeminin siyah, beyaz ve pembe renkli taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Karagöz Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Çapraz Tonoz	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Üç Kemer Gözlü	
Şadırvan	Yok	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, gövdesi on ikigen planlı, şerefesi on ikigen planlı, konik külahlı	

Tablo 4.1.2.27.1: Karagöz Cami Bilgileri

4.1.2.28. Hacı Veli Cami

Şahinbey ilçesi, İsmetpaşa Mahallesiinde bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.28.1). Cami 1645 yılında mescit olarak inşa edilmiştir ve 1690 yılında minber konularak cami haline getirilmiştir ve günümüzdeki halini 1912 yılında almıştır. Cami dar geldiği için 1985 yılında kuzey tarafına camekanlı kısım eklenmiştir ve bugün son cemaat yeri olarak kullanılmaktadır. Yapan kişi hakkında bilgi yoktur ancak ilk olarak mescit şeklinde yaptıran Hacı Veli adında bir şahıstır (Çam, 2006). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli 2 depremde cami az hasar almış ve tekrar ibadete açılmıştır.

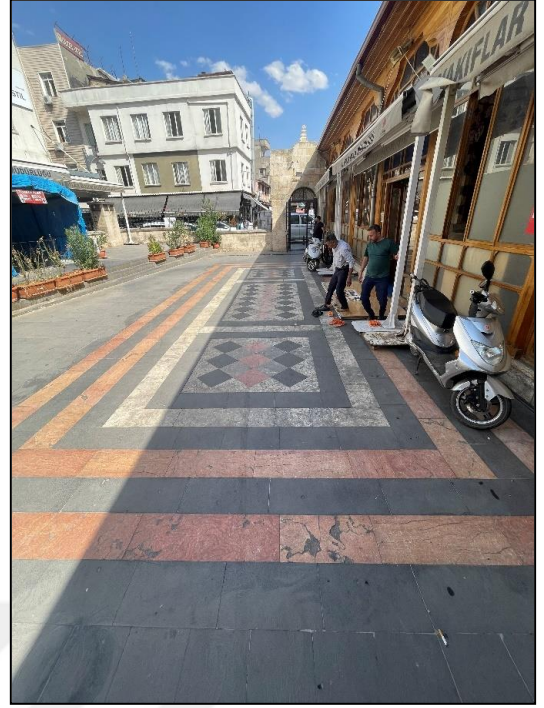

Şekil 4.1.2.28.1: Hacı Veli Cami konumu (2024)

Düz bir arazi üzerine sokağın köşesine doğu ve güney cephesi sokağa bakacak şekilde inşa edilmiştir. Kuzey de büyük bir avlusu bulunmaktadır. Avluya doğudan ve güneybatıdan olmak üzere iki kapıdan giriş vardır. Avlu siyah taş ile döşenmiştir. Pembe renkli taş ile büyük çerçeve içerisine üç adet siyah çerçeve döşenmiştir ve bunların içerisine siyah, beyaz, pembe taş kullanılarak baklava motifi oluşturulmuştur. Avlunun batısında abdest alma yeri bulunmaktadır (Şekil 4.1.2.28.2).

(a)

(b)

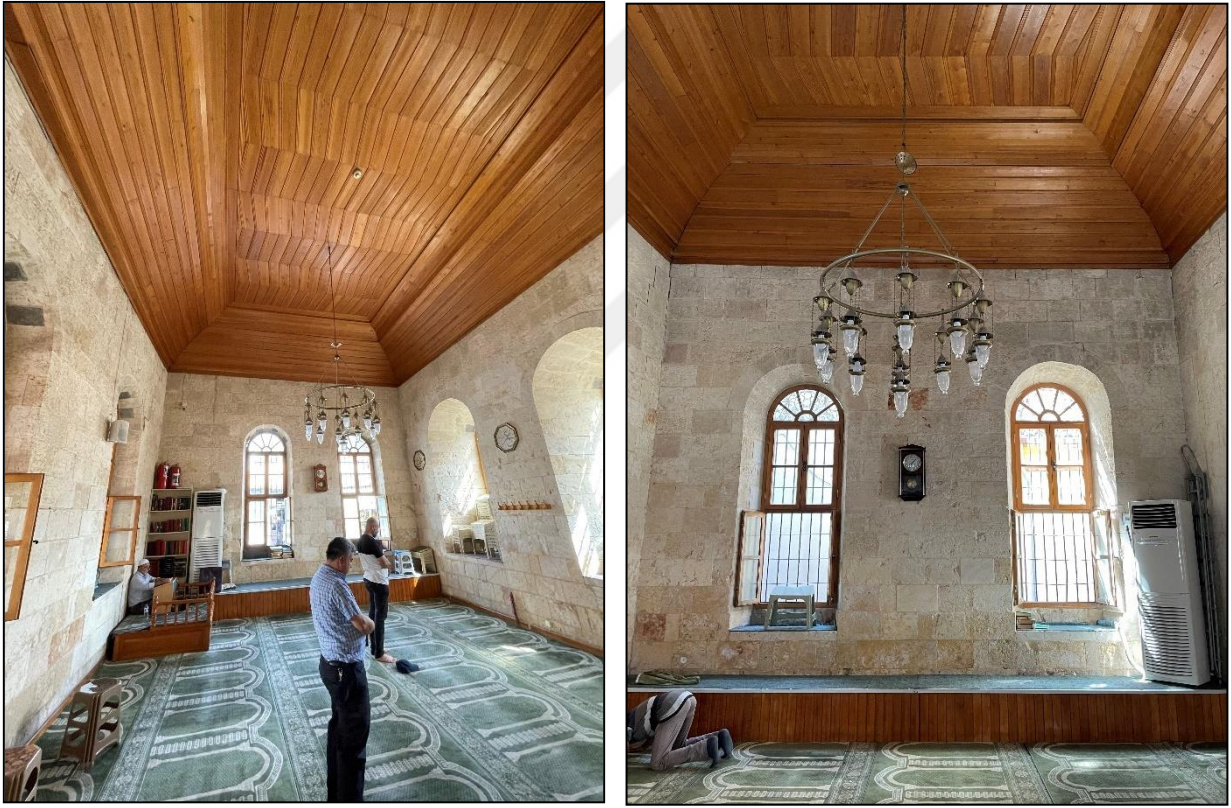
Şekil 4.1.2.28.2: Hacı Veli Cami doğu tarafı avluya giriş kapısı ve avlu zemin döşemesi (2023)

Son cemaat yeri sonradan eklenmiştir. Altı adet serbest ayak ve iki adet duvara bitişik ahşap ayak üzeri düz tavanla kapatılarak tek revaklı bir son cemaat yeri oluşturulmuştur. Doğu cephesinde bir adet pencere yerleştirilmiştir. Batı cephesi camekanlı kapatılıp bir kapı açılmıştır ve bu son cemaat yerinin bu kısmı kadınlara ayrılmıştır. Taç kapının olduğu hiza bir basamak düşüktür (Şekil 4.1.2.28.3).

Şekil 4.1.2.28.3: Hacı Veli Cami kuzey cephesi görünüşü (2023)

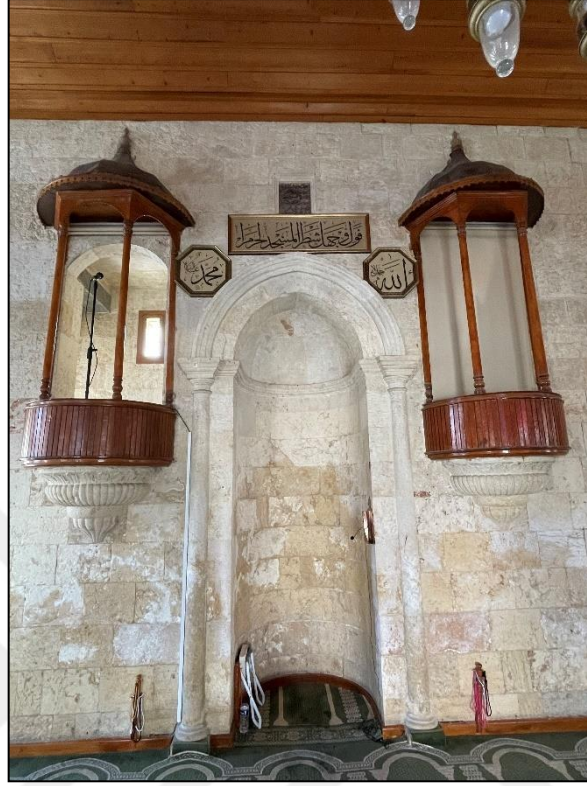
Hacı Veli Cami, harim kısmı enine dikdörtgen planlıdır. Mihraba paralel tek sahından oluşmaktadır. Üst örtüsü aynalı tonozdur ve düz damlıdır. İç kısımda tamamen beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Tavan tamamen ahşap ile kaplanmıştır. Harime giriş kuzey cephesinde bulunan cepheyi ortalayan taç kapıdan sağlanmaktadır. Yuvarlak kemerli hafif bir nişin içerisinde yuvarlak kemerli giriş açıklığı bulunmaktadır. Kapının pervazlarında siyah-beyaz kesme taş almaşık sistemde örülmüştür. Doğu, batı ve kuzey cephelerinde pencereler yuvarlak kemerli, boyutları aynıdır ve dışa doğru daralan niş içerisinde yer almaktadır. Güney cephesinde mihrabın doğu cephesinde bulunan pencerelerde diğerleriyle aynıdır ancak batı kısmının üst tarafında iki adet pencere bulunur. Harimin güney duvarının doğu kısmı diğer duvarlara göre daha kalındır (Şekil 4.1.2.28.4).

Şekil 4.1.2.28.4: Hacı Veli Cami harimden genel görünüş (2023)

Mihrap, güney cephenin merkezinde bulunmaktadır. Duvarda niş olacak şekilde tasarlanmıştır. Yarım daire kesitli, kemerlidir ve süsleme yoktur. Kenarlarında iki sütun vardır. Üst kısımda sivri kemer yapılmıştır. Üst kısımda kitabe bulunmaktadır. Sağında minber solunda vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Minber ve vaaz kürsüsü birbirinin simetriğidir. Minber yarım daire şeklinde bir çıkmadır. Taş malzemeden süslemeli bordürler üzerine ahşaptan köşk kısmı yapılmıştır. Vaaz kürsüsü özellikleri minber ile

aynıdır ancak buraya çıkan basamaklar pencerenin kenarından açılmıştır (Şekil 4.1.2.28.5).

Şekil 4.1.2.28.5: Hacı Veli Cami mihrap, minber ve vaaz kürsüsü (2023)

Hacı Veli Cami, inşasında beyaz renkli kesme taş kullanılmıştır. Cami de siyah renkli kesme taş pencere ve kapı pervazlarında, kemerlerde, dış cephenin bazı yerlerinde kullanılmıştır

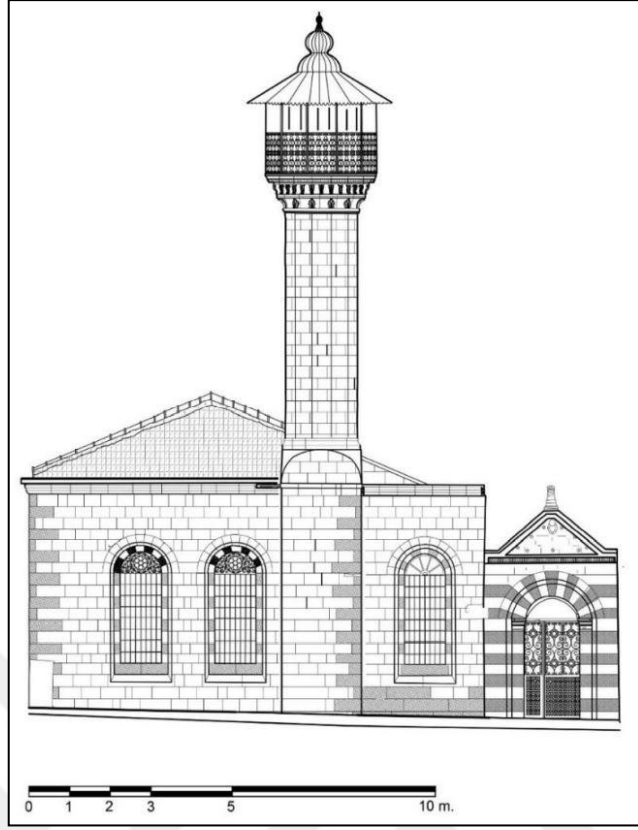
Caminin cepheleri oldukça sadedir. Cephelerde kapı ve pencere kenarlarında siyah renkli kesme taş sıralı şekilde kullanılmıştır. Cephenin saçak kısmında kademeli şekilde korniş bulunmaktadır. Yapıya tek giriş kuzey cephedeki yuvarlak kemerli taç kapıdan yapılmaktadır (Şekil 4.1.2.28.6). Taç kapının batısında ve doğusunda ikişer adet simetrik yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Doğu ve batı cephesi birbirinden farklıdır. Doğu cephesinde minarenin kaide kısmı dışarı çıkıntı yapmıştır ve son cemaat yerindeki pencereden dolayı bu cephede dışarıdan üç adet yuvarlak kemerli pencere gözükmektedir (Şekil 4.1.2.28.7). Batı cephesinde iki adet yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Bu cephedeki pencere boyutlar diğerlerinden farklıdır (Şekil 4.1.2.28.8). Pencereleler içe doğru daralan nişler içerisindedir. Güney cephesinin doğu tarafında bulunan iki adet pencere yuvarlak kemerli niş içerisindedir. Bu taraftaki duvar oldukça kalındır. Batı tarafında bulunan pencereler küçük dikdörtgen şeklindedir ve üst

tarafıdır (Şekil 4.1.2.28.9). Vaaz kürsüsünü ve minberi aydınlatmak amacıyla küçük pencereler bu cephede görülmektedir.

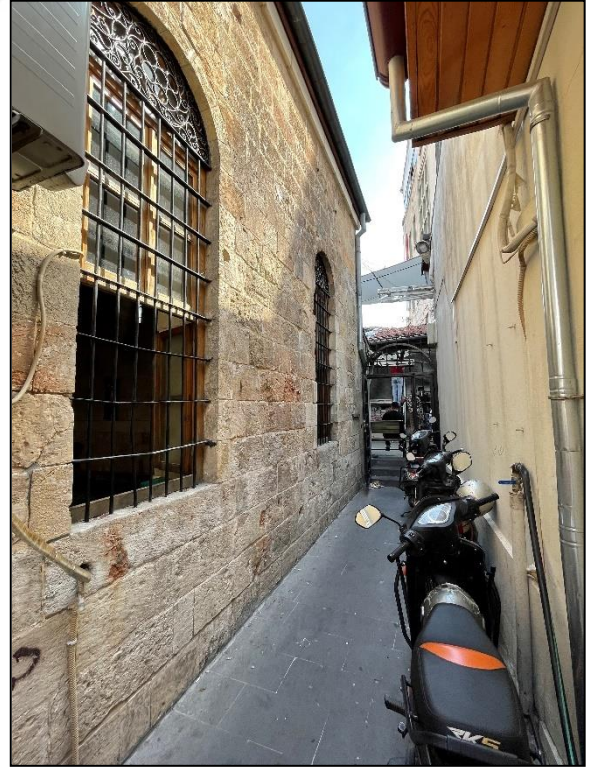
Harimin kuzeydoğusunda minaresi bulunmaktadır. Son cemaat yerinin batı tarafından basık kemerli bir kapı ile minareye çıkılmaktadır. Minare kısadır ve tamamen beyaz renkli kesme taş ile yapılmıştır. Sadece kaidenin kuzeydoğu cephesinde siyah renkli kesme taş sıralı olarak kullanılmıştır. Pabuç kısmının köşeleri pahlanmıştır. On ikigen gövdeli ve tek şerefelidir. Petek bölümünde ferforje ile korkuluk yapılmıştır. Şerefenin üst kısmı şemsiye külahla örtülmüştür (Şekil 4.1.2.28.10, Şekil 4.1.2.28.11).

Şekil 4.1.2.28.6: Hacı Veli Cami taç kapı (2023)

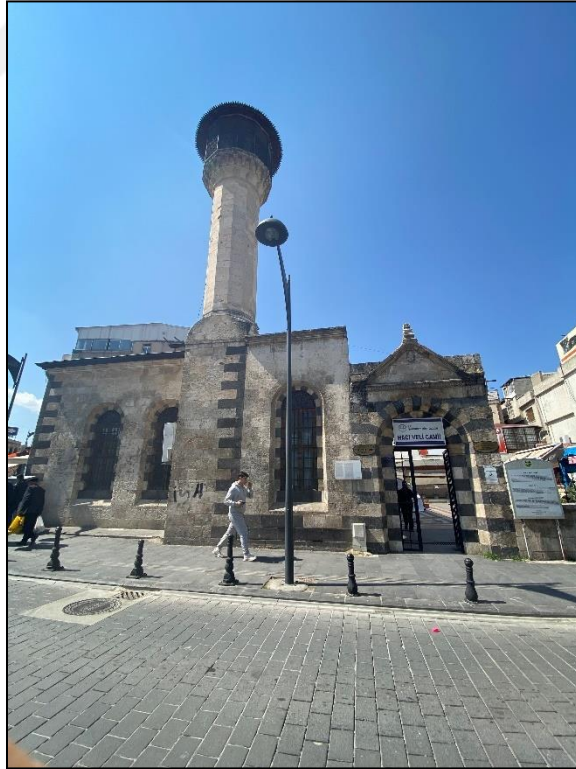
Şekil 4.1.2.28.7: Hacı Veli Cami doğu cephesi (V.G.M.A.)

Şekil 4.1.2.28.8: Hacı Veli Cami batı cephesi (2023)

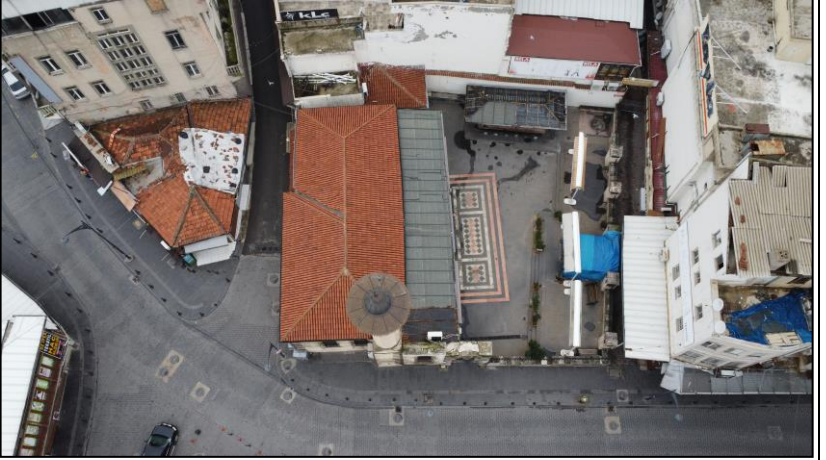
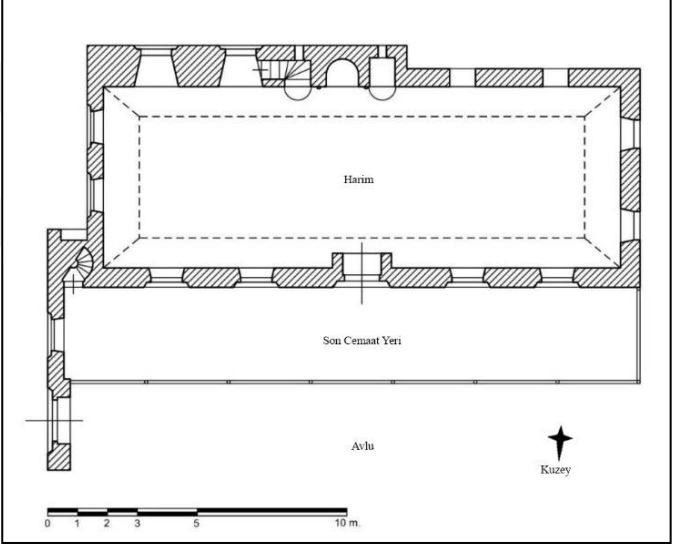
Şekil 4.1.2.28.9: Hacı Veli Cami güney cephesi (2023)

Şekil 4.1.2.28.10: Hacı Veli Cami minaresi (2023)

Şekil 4.1.2.28.11:Hacı Veli Cami üstten görünümü (2024)

Yapının Adı	Hacı Veli Cami	
Yapım Yılı	1645	
Konumu	Gaziantep ili Şahinbey İlçesi, İsmetpaşa Mahallesi, Hacı Veli Cami Cd. No:53, 27010	 Hacı Veli Cami konumu (2024)
Yapının Planı	Harim Tipi: Dikdörtgen Planlı, Tek Sahınlı Avlu: Var. Avlu zeminin siyah, beyaz ve pembe renkli taş ile döşenmiştir. Amorf formludur.	 Hacı Veli Cami planı (V.G.M.A.)
Üst Örtü	Aynalı Tono	
Yapı Malzemesi	Kesme Taş	
Son Cemaat Yeri	Var / Camekanla eklenmiştir.	
Şadırvan	Var / Kare Planlı	
Minare Sayısı	Bir / Kare kaideli, gövdesi on ikigen planlı, şerefesi on ikigen planlı, şemsiye külahlı	

Tablo 4.1.2.28.1: Hacı Veli Cami Bilgileri

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar ve Değerlendirme

Bu tez çalışmasında, Gaziantep ilinde bulunan tarihi camilerin; tarihçesi, mimari özellikleri, süslemeleri, mimari elemanları ve cephe özellikleri tez kapsamında incelenmiştir. Günümüze ulaşan 33 cami bulunmakta ve detaylı olarak 28 adet cami incelenmiştir. Yapılan çalışma, Gaziantep tarihi camilerinin tanıtılması, gelecek nesillere aktarılması ve yapılacak çalışmalar için kaynak olarak kullanılması amacıyla önemlidir.

Mezopotamya ve Akdeniz arasında bulunan Gaziantep birçok medeniyette ev sahipliği yapmıştır. 1085 yılında Selçukluların hakimiyetine giren kentte, Türk-İslam mimarisinin önemli parçası olan cami ve mescit inşasına önem verilmiştir. Yapılan dini yapılarda kentin mimari özellikleri dikkate alınmıştır. Yapılan çalışmalarda yapıların yapım yılları farklı olsa da mimari özelliklerinin aynı olduğu görülmektedir. Camiler, tarihçeleri, mimari elemanları, yapım malzemeleri, yapım tekniği ve cephe özellikleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Gaziantep’ de camiler genel olarak kale çevresine konumlandırılmış ve halk ya da idareciler tarafından inşa edilmiştir. Yapılan camilere sonraki dönemlerde ihtiyaca göre eklemeler yapılmıştır. Bazı camiler ilk olarak mescit olarak inşa edilmiş daha sonra mescitte minber eklenerek camiye çevrilmiştir. İlk mescit olarak yapılan ve günümüzde cami olarak kullanılan yapılar; Kozluca Cami, Bekir Bey Cami, Hacı Veli Cami, Kılınçoğlu Cami, Karagöz Cami, Kozanlı Cami, Ömer Şeyh Cami, Esenbek Cami, Hacı Nasır Cami, Tahtani Cami, Karatarla Cami ve Bostancı Cami’dir. Kozluca Cami, Esenbek Cami, Bekir Bey Cami ilk olarak yeraltında mescit-kastel olarak yapılmış daha sonra yerüstüne cami olarak taşınmışlardır. Günümüzde altında kastel bulunan camiler; Ahmet Çelebi Cami, Şeyh Fetullah Cami, İhsanbey (Esenbek) Cami’dir.

Gaziantep camilerinin avluları kuzey tarafa konumlandırılmıştır. Avlu zeminine genel olarak siyah renkli taş döşenmiştir. Son cemaat yerlerinin önüne farklı renkli taş kullanılarak farklı motifler yapılmıştır. Tarihi camiler içerisinde; Boyacı Cami, Alaüddevle Cami ve Kozluca Cami’nin son cemaat yeri bulunmamaktadır. Tabak Halil Cami’nin son cemaat yeri sonradan betonarme olarak yapılmıştır. Kılınçoğlu Cami’nin iki adet son cemaat yeri bulunmakta ve bunların sonradan eklendiği düşünülmektedir. Ömeriye Cami, Ömer Şeyh Cami, Tekke Cami, Handan Bey Cami, Bekir Bey Cami, Ahmet Çelebi Cami, Şirvani Cami, Kozanlı Cami, Hüseyin Paşa Cami, Karagöz Cami, İhsanbey (Esenbek) Cami, Ayşe Bacı Cami’nin son cemaat yerleri üç kemer gözlüdür.

Ağa Cami, Bostancı Cami, Şeyh Fetullah Cami son cemaat yeri dört kemer gözlüdür. Tahtani Cami, Alaybey Cami, Hacı Nasır Cami, Karatarla Cami, Nuri Mehmet Paşa Cami beş kemer gözlüdür. Eyüpoğlu Cami son cemaat yeri altı kemer gözlüdür. Ali Nacar Cami son cemaat yeri yedi kemer gözlüdür. Hacı Veli Cami son cemaat yeri altı serbest ayak ve iki duvara bitişik ahşap ayak kullanılarak sonradan yapılmıştır.

Gaziantep tarihi camilerinin plan tipinin, Osmanlı döneminde inşa edilen camilerinin plan tipinden farklı olduğu görülmektedir. Genel olarak mihraba paralel, dikdörtgen veya kare şeklinde plan tipleri vardır. Mihraba paralel iki sahnalı 17 adet, tek sahnalı 6 adet, üç sahnalı 1 adet cami bulunmaktadır. Diğer 4 camide üst örtüden dolayı sahnın bulunmamaktadır. Üst örtü olarak çapraz tonoz, aynalı tonoz, şemsiye tonoz, beşik tonoz ve kubbe görülmektedir. 12 adet camide üst örtü olarak çapraz tonoz kullanılmıştır. 2 adet camide aynalı tonoz, 2 adet camide kubbe, 4 adet camide çapraz tonoz-kubbe, 2 adet kubbe-çapraz tonoz, 2 adet camide çapraz-beşik tonoz, 1 adet camide çapraz tonoz-beşik tonoz-kubbe, 1 adet camide kubbe-aynalı tonoz kullanıldığı görülmektedir. Şeyh Fetullah Cami'nde tek ayak üzerinde şemsiye tonoz ile üst örtü oluşturulmuştur. Bu örnek Gaziantep camileri arasında tektir. Alaüddevle Cami ve Hüseyin Paşa Cami üzerinde kubbe ile örtülü olması ile Osmanlı dönemi camilerine benzemektedir. Harime giriş mihrap aksında bulunan taç kapılardan sağlanmaktadır. İncelenen yapılarda birden fazla girişi olan camiler de rastlanmaktadır. Ağa Cami, Şeyh Fetullah Cami, Ahmet Çelebi Cami, Kılınçoğlu Cami ve Nuri Mehmet Paşa Cami'nin toplamda ikişer adet girişi vardır. Alaybey Cami, Hacı Nasır Cami ve Ali Nacar Cami'nin toplamda üçer adet girişi bulunmaktadır. Tahtani Cami'nin dört adet girişi vardır ve üst kotta bulunan kapısı galeri katına açılmaktadır. Boyacı Cami'nin kuzey cephede harim giriş kapısı bulunmakta ve kuzeydoğu-kuzeybatı kolunda birer adet kapısı daha bulunmaktadır. Diğer kalan 17 camide tek harim giriş kapısı bulunmaktadır. Camilerde, müezzin mahfilli genel olarak girişin üzerine yapılmış ve 21 camide mahfil bulunmaktadır. Mihrap, niş şeklinde yapılmış ve renkli taş işçiliği görülmektedir. Minber, mihrabın batısına konumlandırılmıştır. Vaaz kürsüsü, incelenen 18 camide bulunmakta ve genel olarak mihrabın doğusuna konumlandırılmıştır.

Tarihi camilerin cepheleri genel olarak sadedir. Cephelere hareket pencere açıklıkları ile verilmiştir. Cepheler incelediğinde yapıların yapım tarihleri arasında yüzyıl farkı olsa da birbirine benzemektedir. Mihrap aksında bulunan giriş açıklığı taç kapı olduğu için önem verilmiştir. Pencere-kapı pervazlarında renkli taş işçiliği görülmektedir. Camiler de genel olarak avluya bakan kuzey cepheye özen

gösterilmiştir. İncelenen camiler arasında Alaüddevle Cami'nin cephesi diğerlerinden farklıdır. Caminin kuzey cephesinde renkli taş işçiliği görülmekte ve süslemeler dikkat çekmektedir.

Gaziantep tarihi camilerinden; Boyacı Cami, Alaüddevle Cami, Ağa Cami, Ali Nacar Cami, Tekke Cami minareleri camiden bağımsız olarak inşa edilmiştir. Kalan 22 tanesinin minaresi son cemaat yerinde ya da harim duvarları ile bitişik olarak yapılmıştır. Minareler genel olarak kare kaideli, pabuç kısımları pahlanmıştır. Ali Nacar Cami'nin kaide kısmı sekizgen planlıdır. Minarelerin giriş kapılara kaide kısmından verilmiştir. Gövde kısımları on ikigen, çokgen ve silindirik planlıdır. Ağa Cami, Eyüpoğlu Cami, Hacı Nasır Cami, Karatarla Cami, Nuri Mehmet Paşa Cami'nin gövdelerinde süslemeler görülmektedir. Minarelerin gövde kısımlarında içeriği aydınlatması amacıyla küçük pencereler açılmıştır. Şerefe altlarında mukarnas dizileri görülmektedir. Camilerin şerefe kısımları kapalı ve açık olarak iki şekilde yapılmıştır. Beylikler döneminde inşa edilen camiler incelediğinde minarelerin şerefe kısımlarının kapalı yapıldığı görülmektedir. Osmanlı döneminde yapılan camilerde şerefe kısımları açık olarak yapılmıştır. Şirvani Cami, Hüseyin Paşa Cami, Karagöz Cami ve Nuri Mehmet Paşa Cami çift şerefeli; diğer 24 cami tek şerefeli olarak yapılmıştır. Şerefe korkulukları taştan, ahşaptan ya da ferforje şeklinde yapılmıştır. Petek kısımları genel olarak gövde gibi devam etmiş ve üstleri konik külah ya da şemsiye ile örtülüdür.

Gaziantep ilinde bulunan tarihi camiler devlet yetkilileri tarafından ya da halktan kimseler tarafından yaptırılmıştır. Camilerin mimari özellikleri arasında farklılık gözükmemektedir. Camilerin hepsinde kuzey tarafta avluları bulunmaktadır. Avlu zemini siyah renkli taş ile döşenmiştir. Camiler mihraba paralel tek, çift ve üç sahınlı olacak şekilde kare veya dikdörtgen plan tiplerinde yapılmıştır. Güney cephenin ortasında bulunan mihrabın doğusunda vaaz kürsüsü, batısında minber bulunmaktadır. Giriş açıklığının üzerinde müezzin mahfili bulunmaktadır. Camilerde üst örtü olarak genel olarak çapraz-beşik-ayna-şemsiye tonoz ve kubbe kullanılmıştır. Camilerin minareleri genel olarak kare kaideli, silindirik veya on ikigen planlı gövde kısmı, tek veya çift şerefeli, konik veya şemsiye külahlıdır.

Türk-İslam mimarisindeki camilerin gelişim süreci ve Gaziantep tarihi camileri arasındaki benzerlik ve farklılıklar incelenmiştir. Bölüm II'nin sonunda İlk İslam Devletleri, Beylikler Dönemi ve Osmanlı Dönemi'nde yapılan camilerin özelliklerini belirten tablo oluşturulmuştur. Yapılan tablo incelendiğinde de avlunun yapılan ilk camilerde de olduğu görülmüştür. Yapılan camilerin plan tiplerine bakıldığında

Gaziantep camilerindeki gibi dikdörtgen ve kare olduğu görölmüştür. Camilerin üst örtüleri arasında farklar görölmektedir. İslamiyet'in ilk zamanlarında ve Osmanlı dönemindeki yapılan ilk camilerde kubbe ön plana çıkmıştır. Gaziantep camilerinde üst örtü olarak genelde tonoz sistemleri ve tek kubbe kullanılmıştır. Sadece Hüseyin Paşa Cami üzeri tamamen kubbe ile örtölmüştür. Camilerin yapı malzemeleri karşılaştırıldığında ilk İslam devletleri ve Türk-İslam devletleri döneminde tuğla ve kerpiç kullanıldığı görölmektedir. Selçuklu Dönemi'nde yapı malzemesi olarak kesme taş ve tuğla kullanımı görölür. Beylikler Dönemi ve Osmanlı Dönemi'nde kesme taş yaygınlaşmıştır. Gaziantep camilerinin hepsinde yapı malzemesi olarak kesme taş kullanıldığı görölmektedir. Camilerin minareleri arasında farklılıklar görölmektedir. İlk İslam Devletleri'nin inşa ettikleri minarelerde kaide, gövde, şerefe ve külah kısımları birbirinden ve Gaziantep camilerinden farklıdır.

	Camiler	Son Cemaat Yeri	Harim Plan Tipi	Harim Sahın Sayısı	Müezzin Mahfili	Vaaz Kürsüsü	Harim Kemergözü Sayısı	Üst Örtü	Cephe'deki Pencere Sayısı	Giriş Açıklığı Sayısı	Minare
12.YY	Ömeriye Cami	Üç Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Var	Var	3	Kubbe-Çapraz Tono	6	1	Tek Şerefeli
13.YY	Boyacı Cami	Yoktur	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Yoktur	Yoktur	5	Kubbe-Çapraz Tono	15	5	Tek Şerefeli
14.YY	Ali Nacar Cami	Yedi Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Var	Var	7	Çapraz Tono	16	3	Tek Şerefeli
15.YY	Eyüpoğlu Cami	Altı Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Var	Var	7	Çapraz Tono	14	2	Tek Şerefeli
	Alaüddeve Cami	Yoktur	Kare Planlı	-	Var	Var	-	Kubbe	12	1	Tek Şerefeli
16.YY	Ağa Cami	Dört Kemer Gözlü	Asimetrik Planlı	İki Sahınlı	Var	Yoktur	3	Kubbe-Çapraz Tono- Beşik Tono	11	2	Tek Şerefeli
	Şeyh Ömer Cami	Üç Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Var	Yoktur	3	Çapraz Tono	6	1	Tek Şerefeli
	Şeyh Fetullah Cami	Dört Kemer Gözlü	Kare Planlı	-	Var	Yoktur	-	Şemsiye Tono- Tek Ayak Üzerinde	11	2	Tek Şerefeli
	Tahtani Cami	Beş Kemer Gözlü	Düzgün Olmayan Dikdörtgen	İki Sahınlı	Var	Var	5	Kubbe-Çapraz Tono	8	4	Tek Şerefeli
	Alaybey Cami	Beş Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Var	Var	5	Çapraz Tono	12	3	Tek Şerefeli
	Şirvani Cami	Üç Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	-	Var	Var	3	Çapraz-Beşik- Aynalı Tono- Kubbe	10	1	Çift Şerefeli
	Kozluca Cami	Yoktur	Dikdörtgen Planlı	Tek Sahınlı	Yoktur	Var	-	Aynalı Tono	8	1	Tek Şerefeli
	Tabakhalil Cami	Özgün Değil	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Yoktur	Yoktur	3	Çapraz Tono	5	1	Tek Şerefeli
	Bostancı Cami	Dört Kemer Gözlü	Kare Planlı	Üç Sahınlı	Yoktur	Yoktur	3	Çapraz Tono	10	1	Tek Şerefeli
	Karatarla Cami	Beş Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Var	Var	5	Kubbe-Çapraz Tono	12	1	Tek Şerefeli
	Handan Bey Cami	Beş Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Var	Var	3	Çapraz Tono	10	1	Tek Şerefeli

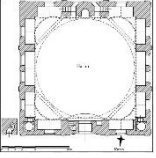
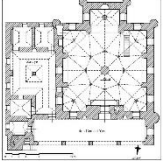
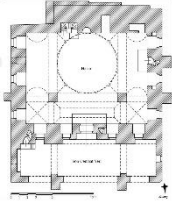
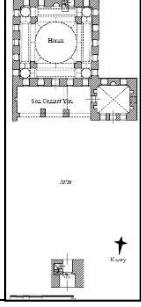
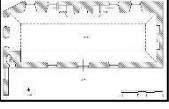
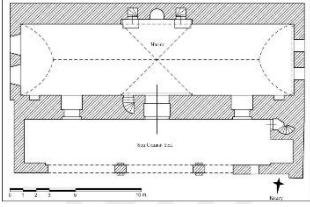
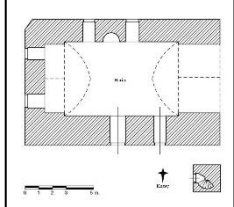
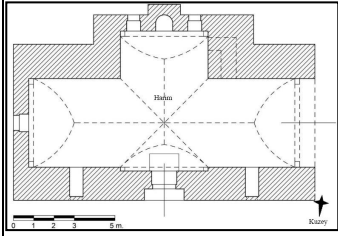
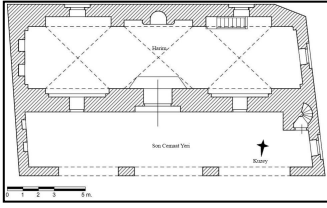
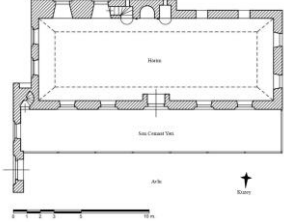
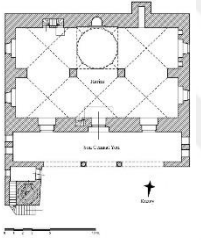
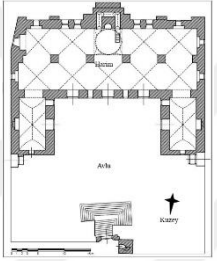
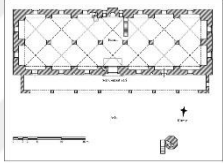
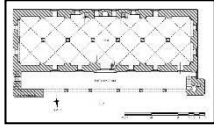
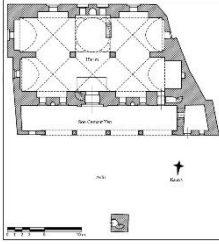
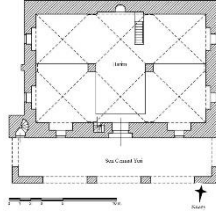
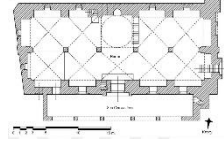
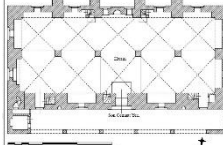
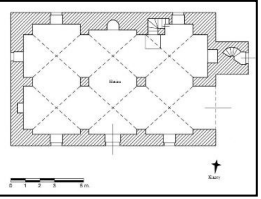
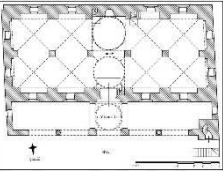
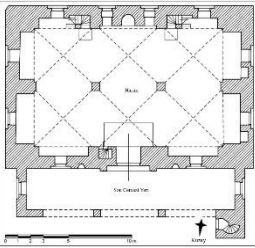
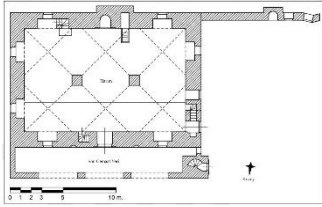
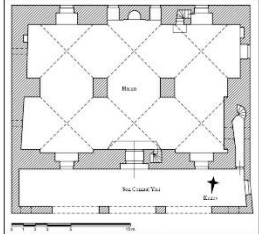
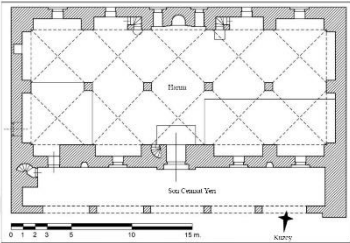
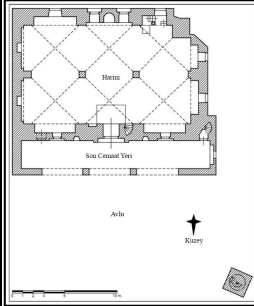
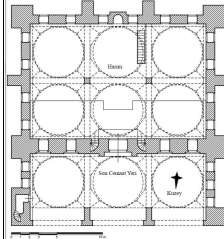
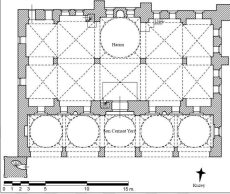
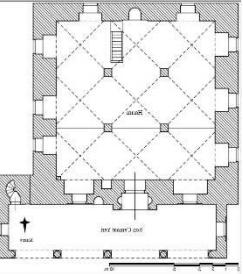
17.YY	Tekke Cami	Üç Kemer Gözlü	Kare Planlı	-	Yoktur	Yoktur	-	Kubbe- Aynalı Tonoz	18	1	Tek Şerefeli
	Bekir Bey Cami	Üç Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	Tek Sahınlı	Var	Var	-	Çapraz-Beşik Tonoz	6	1	Tek Şerefeli
	Ahmet Çelebi Cami	Üç Kemer Gözlü	Kare Planlı	İki Sahınlı	Var	Var	3	Çapraz Tonoz	8	2	Tek Şerefeli
	Kozanlı Cami	Üç Kemer Gözlü	Asimetrik Planlı	İki Sahınlı	Var	Var	3	Çapraz Tonoz	7	1	Tek Şerefeli
	Hacı Nasır Cami	Beş Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Var	Var	5	Çapraz Tonoz	7	3	Tek Şerefeli
	Kılınçoğlu Cami	Beş Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	Tek Sahınlı	Yoktur	Yoktur	-	Beşik Tonoz	4	2	Tek Şerefeli
18.YY	Ayşe Bacı Cami	Üç Kemer Gözlü	T Planlı	Tek Sahınlı	Var	Yoktur	-	Çapraz-Beşik Tonoz	3	1	Tek Şerefeli
	İhsanbey (Esenbek) Cami	Üç Kemer Gözlü	Asimetrik Planlı	İki Sahınlı	Var	Var (Özgün Değil)	3	Çapraz Tonoz	8	1	Tek Şerefeli
	Hüseyin Paşa Cami	Üç Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Var	Yoktur	3	Kubbe	18	1	Çift Şerefeli
	Nuri Mehmet Paşa Cami	Beş Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	İki Sahınlı	Var	Var	5	Kubbe-Çapraz Tonoz	20	2	Çift Şerefeli
	Karagöz Cami	Üç Kemer Gözlü	Düzgün Olmayan Dikdörtgen	Tek Sahınlı	Var	Var	3	Çapraz Tonoz	5	1	Tek Şerefeli
19.YY	Hacı Veli Cami	Üç Kemer Gözlü	Dikdörtgen Planlı	Tek Sahınlı	Yoktur	Var	-	Aynalı Tonoz	12	1	Tek Şerefeli

Tablo 5.1.1:Tarihi Gaziantep Camilerinin mimari özellikleri

	Camiler	Kaide	Gövde	Şerefe	Şerefe Sayısı	Korkuluk	Külâh
12.YY	Ömeriye Cami	Kare	Silindirik Planlı	Dairesel Planlı	1	Ahşap	Şemsiye
13.YY	Boyacı Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	1	Ahşap	Şemsiye
14.YY	Ali Nacar Cami	Sekizgen	Silindirik Planlı	On ikigen Planlı	1	Ahşap	Şemsiye
15.YY	Eyüpoğlu Cami	Kare	Silindirik-On ikigen Planlı	On altıgen Planlı	1	Taş	Konik
	Alaüddevle Cami	Kare	Silindirik Planlı	Dairesel Planlı	1	Taş	Konik
16.YY	Ağa Cami	Kare	On ikigen-Silindirik Planlı	On ikigen Planlı	1	Taş	Konik
	Şeyh Ömer Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	1	Ahşap	Şemsiye
	Şeyh Fetullah Cami	Kare	Silindirik Planlı	Dairesel Planlı	1	Taş	Konik
	Tahtani Cami	Kare	Silindirik Planlı	On ikigen Planlı	1	Taş	Şemsiye
	Alaybey Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	1	Taş	Konik
	Şirvani Cami	Kare	Silindirik Planlı	On ikigen Planlı	2	Taş	Konik
	Kozluca Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	1	Ahşap	Şemsiye
	Tabakhalil Cami	Kare	Silindirik Planlı	Dairesel Planlı	1	Taş	Konik
	Bostancı Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	1	Ahşap	Şemsiye
	Karatarla Cami	Kare	Silindirik Planlı	On ikigen Planlı	1	Taş	Konik
	Handan Bey Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	1	Taş	Konik

17.YY	Tekke Cami	Yoktur	Silindirik Planlı	Dairesel Planlı	1	Metal	Şemsiye
	Bekir Bey Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	1	Ahşap	Şemsiye
	Ahmet Çelebi Cami	Kare	Silindirik Planlı	Dairesel Planlı	1	Taş	Konik
	Kozanlı Cami	Kare	Silindirik Planlı	Dairesel Planlı	1	Taş	Konik
	Hacı Nasır Cami	Kare	Silindirik Planlı	On ikigen Planlı	1	Taş	Konik
	Kılınçoğlu Cami	Kare	On ikigen Planlı	On altıgen Planlı	1	Taş	Konik
18.YY	Ayşe Bacı Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	1	Taş	Konik
	İhsanbey (Esenbek) Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	1	Ahşap	Şemsiye
	Hüseyin Paşa Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	2	Taş	Konik
	Nuri Mehmet Paşa Cami	Kare	Silindirik Planlı	On altıgen Planlı	2	Taş	Konik
	Karagöz Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	1	Taş	Konik
19.YY	Hacı Veli Cami	Kare	On ikigen Planlı	On ikigen Planlı	1	Metal	Şemsiye

Tablo 5.1.2: Tarihi Gaziantep Camilerinin minare özellikleri

Sahın Olmayan	 Alaüddeve Cami	 Fetullah Cami	 Şirvani Cami	 Tekke Cami					
Tek Sahınlı	 Kozluca Cami	 Bekir Bey Cami	 Kılınçoğlu Cami	 Ayşe Bacı Cami	 Karagöz Cami	 Hacı Veli Cami			
Çift Sahınlı	 Ömeriye Cami	 Boyacı Cami	 Ali Nacar Cami	 Eyüpoğlu Cami	 Ağa Cami	 Şeyh Ömer Cami	 Tahtani Cami	 Alaybey Cami	 Tabakhalil Cami
	 Karatarla Cami	 Handan Bey Cami	 Ahmet Çelebi Cami	 Kozanlı Cami	 Hacı Nasır Cami	 İhsan Bey Cami	 Hüseyin Paşa Cami	 Nuri Mehmet Paşa	
Üç Sahınlı	 Bostancı Cami								

Şekil 5.1. 1: Tarihi Gaziantep Camilerinin plan şemaları

KAYNAKÇA

- Akın, A. (2016). Tarihi Süreç İçinde Cami ve Fonksiyonları Üzerine Bir Deneme. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(29), 179-211. (Altın, 2015)
- Altın, A. (2015). *Gaziantep Türk-İslam Mimarisi (Eyyubiler'den Cumhuriyet'e)*. [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 429654).
- Altun, A. (1996). Gazneliler. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 13, s. 484-486). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Altun, A. (2001). Karahanlılar. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 412-414). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Aslanapa, O. (2019). *Türk Sanatı* (17. b.). Remzi Kitabevi.
- Aslanapa, O. (2021). *Anadolu'da İlk Türk Mimarisi* (3. b.). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Ataş, Z. (2023). *Tarihsel Süreçte Anıtsal Yapı ve Çevrelerinin Değişim ve Dönüşümü: Gaziantep Camileri*. [Doktora Tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 790529).
- Behrens-Abouseif, D. (1999). İbn Tolun Cami. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 20, s. 416-418). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Bektaş, E. (1995). Emeviler. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 11, s. 104-108). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Bektaş, E. (2013). Zevvâre Cuma Cami. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 44, s. 311). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Benian, E. (2011). Mimar Sinan ve Osmanlı Cami Mimarisinin Gelişimindeki Rolü. *Bilim ve Teknik*, 40-47.
- Bıyıklı, M. (2020). Samerra Ulucami ve Banisi Meselesi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 41-61.
- Bozcu, M. M. (2007). *Erken Dönem Osmanlı Cami Mimarisinin Cephe Kuruluşları ve 15.Yüzyıl İstanbul Cami Mimarisine Etkileri*. [Yüksek Lisans Tezi, T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 201707).
- Bozkurt, N. (2004). Mescid-i Aksa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 29, s. 268-271). içinde Ankara: TDV Yayınları.
- Caner, Ç., & Bakırer, Ö. (tarih yok). Anadolu Selçuklu Dönemi Yapılarından Medrese ve Camilerde Portal. *Türkiyat Araştırmaları*, 13-30.

- Ceylan, C. (2019). *Batılılaşmanın Osmanlı Dini Mimarisine Mekansal Etkileri Üzerine Bir Araştırma; 18.-19. yy'da Ankara Kent Merkezinde İnşa Edilen Cami ve Mescitler*. [Yüksek Lisans, Gazi Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 574398).
- Çakmak, A. (2012). Ulucami. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 42, s. 96-97). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Çam, N. (2006). *Türk Kültür Varlıkları Envanteri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Çetin, Y. (2008). Silvan Ulu Camii'nin Plan Bakımından Bir Değerlendirmesi ve Anadolu Türk Cami Mimarisine Katkıları. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(30), 21-40.
- Çetintaş, Ö. (2017). *13.Yüzyıl Anadolu Selçuklu Mimarisinde Selçuklu Sülüsü*. [Doktora Tezi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 488981).
- Çobanoğlu, A. V. (2001). Kale Mescidi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 24, s. 243). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Çobanoğlu, A. V. (2012). Ulucami. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 42, s. 95-96). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Çobanoğlu, A. V. (2012). Ulucami. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 42, s. 108-109). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Çoruhlu, Y. (2000). İsfahan Cuma Cami. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 22, s. 504-506). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Dağlıoğlu, H. T. (1939). *Gaziantep Meşahiri*. Cymhuriyet Halk Partisi Basımevi.
- Denkhalbant, A., & Çobanoğlu, A. V. (2009). Selçuklular. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 36, s. 392-397). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Güzelbey, C.C., *Gaziantep Camiler Tarihi*, Gaziantep, 1984.
- Erdem, B. (2011). *Mimar Sinan'ın Eseri Olan Üç Önemli Caminin Mekansal Özelliklerinin İrdelenmesi*. [Yüksek Lisans, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 304761).
- Ergün, C. (2017, Ekim). Emeviler ve Osmanlı Devleti Yönetimi Altında Şam: bir İslam Şehri Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 381-388.
- Fidan, Ö. N. (2020). *Abbasi Şehirlerinde İmar Faaliyetleri*. [Yüksek Lisans, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 662142).

- Kale, K. N. (2019). *Şam Emeviyye Camii'nin Sultan II. Abdülhamid Dönemi Tamirâtı*. [Yüksek Lisans, Marmara Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 556320).
- Kuban, D. (2021). *Osmanlı Mimarisi* (3. b.). Yem Yayın.
- Kutlu, İ., & Soyluk, A. (2021). Artuklu Dönemi Mimarisinin Anadolu Cami Tipolojisindeki Etkilerinin İncelenmesi. *Social Science Development Journal*, 6(24), 22-43.
- Niar, A. K. (2016). Büyük Selçuklu Mimarisinde Açık Avlulu ve Eyvanlı Camilerin Kökeni. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 13(4), 79-101.
- Öter, N. (2021). Anadolu Selçuklu Mimarisinde Tuğle Kubbeler. *Gazi Türkiyat*(28), 103-114.
- Özkuyumcu, N. (2012). Tolunoğulları. *Türkiy Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 41, s. 233-236). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Rustamova, M. (2019). *Karahanlı Devri Mimarisi ve Bezemeleri*. [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 603536)
- Sarıhan, F. Z. (2015). *Türk Mimarisinde Cami İmaja Algısı*. [Yüksek Lisans, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 410687)
- Sayan, F. K. (2018). *Erken Osmanlı Camileri İçinde Edirne Üç Şerefeli Cami ve Belgeler Üzerinden Cumhuriyet Dönemine Kadar Geçirdiği Onarımlar*. [Yüksek Lisans, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 504797)
- Sayım, O. (2018, Aralık 18). *sanatın yolculuğu*. Ekim 25, 2022 tarihinde sanatın yolculuğu : <https://www.sanatin Yolculugu.com/sam-emeviye-camii-umeyye/> adresinden alındı
- Şaşmaz, A. (2018). *Gaziantep Manzumeleri ve Külliyesi; Şeyh Fettullah Külliyesi Üzerine Bir İnceleme*. [Yüksek Lisans, T.C. Hasan Kalyoncu Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 506373)
- Tanman, M. B. (1993). Danişmendîliler. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 8, s. 474-477). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Türk Sanatı Tarihi*. (2013). Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı .
- Uluçam, A. (2012). Ulucami. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 42, s. 113-114). içinde İstanbul: TDV Yayınları.

- Uluçam, A. (2012). Ulucami. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 42, s. 102-103). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Uluçam, A. (2012). Ulucami. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 42, s. 101-102). içinde İstanbul: TDV Yayınları .
- Ünlütürk, E. (2021). *Osmanlı Camilerinde İç Mekan Atmosferine Aydınlatmanın Etkisinin İstanbul'daki Örnekleri Üzerinden İncelenmesi*. [Yüksek Lisans, Fatih Sultan Mehmet Vakfı Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:676005)
- Yazıcı, T. (1995). Emeviyye Cami. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 11, s. 108-109). içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Yetkin, Ş. (1988). Abbasiler. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 1, s. 49-56). içinde İstanbul: TDV Yayınları. TDV İslam Ansiklopedisi. adresinden alındı
- Uluçam, A. (1999). Klasik Dönem Osmanlı mimarisi (C. 10). G. Eren, K. Çiçek, C. Oğuz (Editörler), Osmanlı, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 163-183.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ayşe Dijle DURMUŞ
Uyruğu : T.C.

EĞİTİM

Derece	Adı	Bitirme Yılı
Üniversite	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2019
Yüksek Lisans	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2024
Doktora	:	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2020	KGO Yapı	Proje Mimari
2021	Neve Mimarlık ve İnşaat Ltd. Şti.	Proje Mimari

UZMANLIK ALANI

Mimarlık Tarihi, İç Mimarlık

YABANCI DİLLER

İngilizce

YAYINLAR

Durmuş, A. D. (2024). *Anadolu'daki İlk Türk-İslam Camileri; Gaziantep Örneği*.
13.Uluslararası Mühendislik Mimarlıkve Tasarım Kongresi,622

